TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

BİZANS KRONİKLERİNDE 'ÖTEKİ' OLARAK TÜRKLER

(KOMNENOSLAR DEVRİ 1081–1185)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Adem TÜLÜCE

Danışman: Yrd.Doç.Dr. M. Said POLAT

İstanbul - 2004

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Adem Tülüce " Bizans Kroniklerinde "Öteki" Olarak Türkler , Komnenoslar Devri (1081-1185)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Enstitümüz Türk Tarihi Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği /~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı	: Yrd.Doç.Dr. Sait Polat	.....
Üniversitesi	Marmara	
Üye	: Prof.Dr. Mustafa Fayda	.....
Üniversitesi	Marmara	
Üye	: Yrd.Doç.Dr. Sadi Kucur	.....
Üniversitesi	Marmara	

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ..19.../..7.../ 2004 tarih ve .....03... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emine Gürsoy-NASKALİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... III
ÖZET..... IV
KISALTMALAR..... V
KAYNAKLAR..... VI

GİRİŞ..... 1

1.BÖLÜM
Anna Komnena'da 'Öteki' Olarak Türkler..... 18
1.1. Türkler Hakkında Kullanılan İfadeler..... 18
1.1.1. Türklere Verilen Adlar..... 18
1.1.2. Ünvanlar..... 18
1.1.3. Tanımlamalar..... 19
1.1.3.1. Yalın Halde Tanımlamalar..... 19
1.1.3.2. İsim Tamlaması Halinde Tanımlamalar..... 20
1.1.3.3. Sıfat Tamlaması Halinde Tanımlamalar..... 20
1.2. Alexiade'da Yeralan Türk Şahıs Adları..... 21
1.2.1. Sultan, Bey ve Komutan Adları..... 21
1.2.2. Bizans Devleti Hizmetinde Yeralan Türklerin Adları..... 24
1.3. 'Öteki' Olarak Türkler..... 25

2. BÖLÜM
Ioannes Kinnamos'ta 'Öteki' Olarak Türkler..... 77
2.1. Türkler Hakkında Kullanılan İfadeler..... 77
2.1.1. Türklere Verilen Adlar..... 77
2.1.2. Ünvanlar..... 77
2.1.3. Tanımlamalar..... 77
2.1.3.1. Yalın Halde Tanımlamalar..... 77
2.1.3.2. İsim Tamlaması Halinde Tanımlamalar..... 77
2.1.3.3. Sıfat Tamlaması Halinde Tanımlamalar..... 78
2.2. Kinnamos'ta Yeralan Türk Şahıs Adları..... 78
2.2.1. Sultan, Bey ve Komutan Adları..... 78
2.2.2. Bizans Devleti Hizmetinde Yeralan Türklerin Adları..... 79
2.3. 'Öteki' Olarak Türkler..... 80

3. BÖLÜM
Niketas Khoniates'te 'Öteki' olarak Türkler..... 101
3.1. Türkler Hakkında Kullanılan İfadeler..... 101
3.1.1. Türklere Verilen Adlar..... 101
3.1.2. Ünvanlar..... 101
3.1.3. Tanımlamalar..... 102
3.1.3.1. Yalın Halde Tanımlamalar..... 102
3.1.3.2. İsim Tamlaması Halinde Tanımlamalar..... 102
3.1.3.3. Sıfat Tamlaması Halinde Tanımlamalar..... 103

3.2. Khoniates'te Yeralan Türk Şahıs Adları..... 103
3.2.1. Sultan, Bey ve Komutan Adları..... 103
3.2.2. Bizans Devleti Hizmetinde Yeralan Türklerin Adları..... 104
3.3. Bizans Devleti Hizmetindeyken Türk Egemenliğine Girenler..... 104
3.4. Öteki Olarak Türkler..... 105

SONUÇ..... 134
BİBLİYOGRAFYA..... 136
ÖZGEÇMİŞ..... 139

ÖNSÖZ

Bizans kroniklerinde 'Öteki' olarak Türkler konusu incelenirken, Bizans Devleti yöneticilerinin düşünce dünyasının ve onların Türkler hakkındaki görüşlerinin müelliflere göre ne olduğu tespit edilmeye çalışıldı. 'Öteki'nin yazarın kendi temayülleri bağlamında şekillendirdiği 'şey'lerin nesneleştirilmiş hali olduğu, metnin yazımında yazarın kendi tarih anlayışı, değerleri ve bilinçaltı gerçekliklerini kullandığı, kelime ve cümlelerin metnin kaleme alındığı dönemde yazarın 'şey'leri algılarken ki onlara yüklediği anlamlarla bizim bunlara bugün vereceğimiz anlamların farklı olma olasılığı göz ardı edilmedi.

Müellifler, günümüz tarihçilerinin 'Bizans' dediğine 'Roma', 'Bizans İmparatorluğu' dediğine 'Roma İmparatorluğu' ifadelerini kullanırken, tez başlığına 'Roma Kroniklerinde...' değil de 'Bizans Kroniklerinde...' denilmesi 'Roma' adına nispeten 'Bizans' adına daha çok temayül gösterilmesi ve başkenti 'Roma' olan Roma İmparatorluğuyla ilk bakışta karıştırılmaması içindir. O nedenle tez metninde 'Roma' yerine 'Bizans', 'Romalı' yerine 'Bizanslı' ifadeleri kullanılmıştır. Alıntılanmış cümleler çift tırnakla gösterilmiştir. Alıntıda yer alan köşeli parantez içerisindeki açıklamalar çevirmen notu, düz parantezler ise benim kendi açıklamalarım olmaktadır.

Sonuç olarak tez konusunun belirlenmesinde, önerilerinden ötürü Prof.Dr. Nevra Necipoğlu'na, çalışmaların yürütülebilmesi için gerekli olan eserleri bizlerin hizmetine sunan merhum Dr. H.Kenneth Snipes'e ve "Türkiye'de Amerikan İlmî Araştırmalar Enstitüsü" değerli yetkililerine teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmaya katkılarından dolayı, Prof.Dr. Ali Akyıldız ve M.Ü Tarih Bölümü öğretim üyelerine görüş ve önerileriyle danışmanım Yrd.Doç.Dr. M. Said Polat'a şükranlarımı sunarım

İstanbul / 10.06.2004 Adem TÜLÜCE

ÖZET

Türk-Bizans ilişkilerinde Komnenoslar devrinin (1081-1185) ayrı bir önemi vardır. Onikinci yüzyıl Bizans kroniklerinden Anna Komnena'nın *Alexiade*, Ioannes Kinnamos ve Niketas Khoniates'in *Historia*'sı incelendiğinde bu görülür. Biz bu çalışmada bahse konu kroniklerin Grekçe neşirlerinden yola çıkarak Türk-Bizans ilişkilerini 'özne-nesne' ilişkisi bağlamında, Türklerin 'Öteki' olarak nasıl algılandığı ve Türkler karşısında Bizans'ın kendisini nasıl yorumladığını ele aldık. Çalışma içerisinde Türklere verilen adlar, Türkler için kullanılan sıfat ve benzetmeler; Türk şahıs adlarından sultan, bey ve komutan adları; Bizans devleti hizmetine giren Türk asıllı şahıslar ve Bizans devleti hizmetinden Türk tarafına geçenler ve bu şahısların ünvan, görev ve sıfatları yer almaktadır.

SUMMARY

The Comnenos period is of special importance regarding the Turk-Byzance relations. It is evident when the twelfth century Byzance chronicles, such as the *Alexiade* of Anna Comnena and the *Histoia* of John Kinnamos and Niketas Choniates, are examined. In this study, by moving from the Greek versions of those mentioned texts above, we handle the Turk-Byzance relations in the context of 'subject-object' relations, how Turks were perceived as "Other" and how Byzance deemed itself in relation to Turks. The study includes names given to Turks, titles and images used for Turks, names of sultan, bey and commander among Turkish individual names, individuals with Turkish origin who worked for Byzance, and people who abandoned Byzance for Turkish side and their apellation, titles, and tasks.

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser
bkz.	: bakınız
çev.	: çeviri
der. ve ter.	: derleme ve tercüme
dn.	: dipnot
ed.	: editor
haz.	: hazırlayan
krş.	: karşılaştır
ktp.	: kitap
nşr.	: neşir
okn.	: okunuşu
s.	: sayfa
ss.	: sayfadan sayfaya
tr.	: Türkçesi
trc.	: tercüme
TTK	: Türk Tarih Kurumu

KAYNAKLAR

Komnenoslar Devri (1081–1185) Türk-Bizans ilişkilerini askeri, siyasi ve sosyal açıdan konu edinen üç temel Bizans kroniği vardır.

1. Anna Komnena, *Alexiade*

Alexiade'ın yazarı Anna Komnena, İmparator Alexios Komnenos'un yedi çocuğundan ilkidir. Byzantium'da [Kostantinople] dünyaya gelmiştir (d.1083, ö.1153). Babası Alexios (1081–1118), kardeşi Ioannes (1118–1143) ve kardeşinin oğlu Manuel'in (1143–1180) imparatorluklarını görmüş, sarayda büyümüştür. Eserini eşi Nikephoros Bryennios'un 1137'de ölümünden sonra yazmaya başladığı sanılmaktadır. Kitap, Bizans İmparatorluğu'nun 1071 Malazgirt savaşı sonrası Anadolu'da sürdürdüğü egemenlik mücadelesiyle başlar, 1118 Alexios'un ölümüne kadar devam eder, toplam onbeş kitaptan oluşmaktadır. Eserin Türk tarihi açısında önemi, Malazgirt savaşı sonrası Anadolu ve Balkan Türkleri hakkında bilgiler vermesidir.

Anna Komnena'da 'Öteki' olarak Türkler konusu çalışılırken, S.J. Bernard Leib tarafından Grekçe metniyle birlikte Fransızca olarak neşredilen 'Anne Comnene, *Alxiade, Regen De L'empereur Alexis I Comnéne (1081–1118)*, I-II, Paris 1945' yayını esas alınmıştır; ayrıca, Ludovicus Schopenus tarafından Grekçe metniyle birlikte Latince olarak, 'Annae Comnenae, *Alexiadis,* Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, I-II, Bonnae 1839' adlı neşir de göz önünde bulundurulmuştur. Leib'in neşrini esas alarak, E.R.Sewter'in, '*The Alexiad of Anna Comnena*, Penguin Books, 1960' tercümesinden dilimize çeviren Bilge Umar'ın, 'Anna Komnena, *Alexiad; Malazgirt Sonrası*, İnkılap Yayınları, İstanbul 1996' çevirisi kullanılmıştır. Aynı zamanda, E.R.Sewter'in, '*The Alexiad of Anna Comnena*,Penguin Books,1960' ve Elizabeth A. S. Dawes'in '*The Alexiad of the Princess Anna Comnena*, Barnes & Noble, Inc., Newyork 1967' çevirileri de Leib'in neşriyle karşılaştırılmıştır.[1]

---

[1] Anna Komnena'nın *Alexiade* adlı eserinin diğer dillerde yapılan neşir ve tercümeleri, Anna Comnena, *The Alexiad*, ΑΝΝΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ ΑΛΕΞΙΑΣ, Edited and translated into modern Greek by N. Konstandopoulos (with I. Papadopoulos), I. (Prologue, Books 1-3), Athens 1975; Anna Comnena, *Anna Komnenas Alexiade*, Translated. O. A. Hovgård, 2 vols. Copenhagen 1879-82; Anna Comnena, *Alexias / Anna Komnene; übersetzt, eingeleitet und mit*

2. Ioannes Kinnamos, *Historia*

1143 yılında doğmuş olan Ioannes Kinnamos'un 1204 yılına kadar yaşadığı sanılmaktadır. *Historia* adlı eseri, 1118–1176 yılları arası İmparator Ioannes Komnenos (1118–1143) ile Manuel Komnenos (1143–1176) devirlerini anlatır. İmparator Manuel'in birçok seferine katılmış olduğundan ayrıntılara çokça yer verir. Yedi kitaptan oluşan eserin Manuel'in 1180'de ölümünden sonra yazıldığı düşünülmektedir. Birinci kitapta İmparator Iaonnes, diğer altı kitapta ise İmparator Manuel anlatılmıştır. Eserin Türk tarihi açısında önemi, özellikle II. Haçlı savaşı (1147–1148) öncesi ve sonrasında Anadolu Türkleri hakkında bilgiler vermesidir.

Ioannes Kinnamos'ta 'Öteki' olarak Türkler konusunu çalışırken, Ioannes Kinnamos'un, Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae serisinde, A. Meineke tarafından Grekçe metniyle birlikte Latince yayınlanan 'Ioannis Cinnami, *Epitome,* Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, Bonnae 1836' adlı neşri esas alınmıştır ve bu neşri esas alarak İngilizce'ye çevirilen C.M. Brand'ın '*Deeds of John and Manuel Comnenus by John Kinnamo*, New York 1976' yayınını dilimize aktaran Işın Demirkent'in, '*Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118–1176),* TTK, Ankara 2001' çevirisi kullanılarak Meineke neşriyle karşılaştırılmıştır.

3. Niketas Khoniates *Historia*

Khoniates'in onikinci yüzyılın ortalarında doğduğu ve 1213 yılında öldüğü sanılmaktadır. 1185–1204 yılları arasında Bizans sarayında çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1204 Latin istilası esnasında Byzantium'dan ayrılmış ancak Teodoros Laskaris (1204–1222) zamanında tekrar dönmüştür.

Anmerkungen versehen, ByDiether Roderich Reinsch, Cologne: DuMont Buchverlag 1996; Anna Comnena, *Aleksiada, Vstup. stat'i`a, perevod kommentarii*, By `I`A. N. L`i`ubarskii, Moscow: Nauka, Glav. red. vostochnoi lit-ry, 1965; Anna Comnena, *La Alexiada/Ana Comneno; estudio preliminary traducción*, Translated by Emilio Díaz Rolando, Seville: Editorial universidadde Sevilla 1989; Anna Comnena, *La precrociata di Roberto il Guiscardo; pagine dall'Alessiade*, By Salvatore Impellizzeri, Bari: Dedalo 1965; Anna Comnena, *Anna Komnenas värld: Bysans på 1100-talet / Alexiaden i urval med inledning, översättning och kommentarer, By* Sture Linnér, Stockholm: Atlantis 1993; Anna Comnena, *Alexiad, Book 11-13. Anonyme Metaphrase zu Anna Komnene, Alexias XI-XIII: ein Beitrag zur Erschliessung der byzantinischen Umgangssprache,* By Herbert Hunger, Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenchaften 1981.

Eser 1204 yılında yazılmaya başlanmıştır ve 21 kitaptan oluşur. Sırasıyla bu kitaplarda, Ioannes II. Komnenos (1118–1143), Manuel I.Komnenos (1143–1180), Alexios II. Komnenos (1180–1183), Andronikos I.Komnenos (1183–1185), Isakios II. Angelos (1185–119), Alexios III.Angelos (1195–1203), Isakios II. Angelos ve Alexios IV Angelos (1203- 1204), Alexios V. Dukas Murtzuphlos (1204) devri siyasi olayları anlatılır. Eseri Komnenos'lar devri diğer kroniklerden farklı kılan Türklerin yaşam tarzı ve askeri yönlerine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler vermesidir.

Niketas Khoniates'te 'Öteki' olarak Türkler çalışmasında, Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae serisinde, Immanuel Bekkeri tarafından Grekçe metniyle birlikte Latince yayınlanan Niketas Khoniates'in, 'Nicetae Choniatae, *Historia,* Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, Bonnae 1835' adlı neşir esas alınmıştır ve bu neşri esas alarak Almanca'ya çevrilen F. Grabler'in '*Die Krone der Komnenes 'Byzantinische Geschichtsschreiber*, c.VIII, Graz- Wien-Köln 1958[2]' yayınını dilimize aktaran Fikret Işıltan'ın, ' *Historia*, TTK, Ankara1995' çevirisi kullanılmış aynı zamanda *Historia*'nın, Harry J. Magoulias çevirisi olan '*O city of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*, Wayne State Universty Press, Detroit 1984' yayınıyla karşılaştırılmıştır.[2]

[2] Niketas Khoniates'in *Historia* adlı eserinin diğer neşri, Nicetae Choniatae, Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Series Berolinensis, ed. Jan-Louis Van Dieten, Vols. XI/1 and XI/2, Berlin: De Gruyter 1975;

GİRİŞ

'Öte' durmak, dinleyenin, konuşanın uzağında bulunması ve bu uzağında durma halinde olana, ötede yer alan dinleyene, konuşanın 'diğeri'ne verdiği ad: 'Öteki' [αλλος, okn: allos]; konuşanın, iktidar sahibi erkin, yani 'Ben'in gördüğü ve içindeki 'şeyler'e ters olan tüm uyumsuz 'şey'ler ve 'Ben'in [εγω, okn: ego] bu zıt görüntüde kendini gördüğü 'nesne'. Erkeğin, kuzeyin, batının, Hıristiyan'ın, Nazi'nin, sevginin, 'özne-ben' olduğu durumda kadına, güneye, doğuya, İslam'a, Yahudi'ye, nefrete verilen nesnel ad: Öteki; yabancılaşma ve değişken zıtlık durumu.[1]

Erkin ya da 'Ben'in kendini ifade ederken 'ben' demesi, tabiyatıyla bir başkasının varlığıyla karşı karşıya kalındığının fark edilmesi ya da kabul edilmesidir. 'Öteki', bu 'benlik düşüncesinde' beride yer alan 'Ben'in, varlığıyla benlik kazanmış, uzaktaki yabancıdır. Bu nedenle, 'Ben'in, kendini bir başkasıyla tanımlama mecburiyetinin mutlaklığı, bu iki 'şey'in sık sık karşı karşıya gelmesini doğurmuştur. Bu da iki 'şey' arasındaki çatışmanın kaynağını oluşturur. Çatışma'nın gerginlik nedeni, tarafların 'Ben'lik mücadelesidir. Çünkü 'Ben''in kendi varlığının kanıtı olarak 'Öteki'ye ihtiyaç duyması, 'Ben'in görülebilecek en zayıf tarafıdır. Ancak bu mücadele çoğu zaman tek taraflı görülmektedir. 'Öteki' olarak görülen nesne, 'Öteki' olarak görüldüğünün farkında dahi olmayabilir ve zaten, 'Öteki'liği doğuran da 'Ben'in ta kendisidir. Şayet 'Ben', 'Öteki' olarak kabul ettiği başkası karşısında 'özne'liğini kaybederse, 'Öteki'leştirdiği başkasının yüzünde, kendisinin, 'Öteki'nin öznelleştirilmiş ifadelerini görebilir, bir anda 'Öteki' konumuna gelebilir ve az

[1] "Öteki(lik) [ing.other(ness); Fr. authrui(ment); Alm. andere/andersheit] Başta toplumbilim, insanbilim ve ruhçözümleme alanları olmak üzere değişik kültür çalışmalarında, belli bir kişi ya da belli bir gurup kimliği karşısında farklılık gösteren ya da alt insan olarak tanımlanan kişiler öbeği". Bkz., *sarp erk ulaş Felsefe Sözlüğü*, haz. A.Baki Güçlü, Erken Uzun, Serkan Uzun, Ü. Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2002, s.1101,1102; "Husserl ve Merleau-Ponty'de öteki, bilinçli özneye kendi dünya resmini ve bu resimde kendi yerini tanımlarken yardımcı olan ona güç veren, bilinçli bir anlam aktaran varlıktır. Sartre'da ise, öteki, dünya görüşümüzü, yaklaşımımızı bulandıran ve bizi bir nesne haline getiren bir bakış şeklinde ortaya çıkar". Bkz., Ahmet Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2002, s.795,796; Ayrıca bkz., Nedred K. Burçoğlu, " 'Öteki' İmgesinin Oluşumunda Çevirinin Belirleyici Rolü", *Yıldız Üniversitesi Hasan Ali Yücel'a Armağan Kitabı*, 1. Uluslararası Çeviri Sempozyumu Bildirileri, İstanbul 1997, (ss. 1–8, basılmamış metinde)

önceki 'Öteki'yi 'Ben'leştirir. O nedenle 'Öteki', değişken, dönüşlü ve karşılıklı bir yapıya sahiptir.

'Öteki' olarak algılanan nesnenin, sabit değerlerde, daima 'Öteki' formunda kalacağı anlamı çıkarılmamalıdır;[2] bir başkasını 'Öteki' olarak algılayan 'Ben' tarafından, algılayan ile algılanan arasındaki bu değişken dönüşlü münasebetin bilinmesi, 'Ben'in kendini kontrol altında bulundurmasını ve 'özne' konumunu korumasını sağlayacaktır. 'Ben', kendini görebilmek, yerini algılayabilmek, iktidarı elinde bulundurarak yaşamını daha güçlü ve kaliteli nitelikte sürdürebilmek, aynı zamanda asaletini, tarihini gelecek nesillere aktarabilmek için, varolabimek için, çevresinde daima 'Öteki'lerin olmasını isteyecektir.

Algılayan ile algılanan arasındaki münasebette algılayanın algılanan üzerindeki bakışı onu daha da kuşatıcı kılmaktadır. Algılayan, çevresindeki uyarıcılar karşısında kendi istek ve arzularına cevap verecek 'şey'leri algılamada seçici olduğunun farkındadır.[3] Dolayısıyla algılayan, 'özne' olarak, kendi dışındaki tüm uyarıcılar karşısında ben merkezlidir ve 'Ben', tüm bu uyarıcı varlıkların, kendisi için varolduğunun bilincinde olma isteği taşır. 'Ben'in, tüm nesnelerin özünün kendinde var olduğuna, ben algılamadığım sürece algılananın bir değer ifade etmediğine, 'Ben güzele güzel demem güzel benim olmayınca' sözünde de olduğu gibi inanma eğilimi, 'Ben'in kendi varlığının, 'diğeri' ya da 'diğerleri' karşısında bilinme ihtiyacındandır. Bu kuşatıcı yapı,

---

[2] Robert Yang'a göre Levinas, 'Öteki'nin 'Öteki' olarak kalmasına müsade arayacak bir yol ararken yalnızca Hegel'i değil Husserl, Heiddeger ve Sartre' da reddedip ontolojiyi toptan inkar etmiştir. Yang, ontolojinin bir dereceye kadar tehdit olarak görülen 'Öteki'ye karşı, etik- siyasi şiddet içerdiğini ve Levinas'ın 'Öteki'yi kavramanın yerine ona saygı duymayı ikame ederek ontoloji yerine etiği ve arzu teorisi önerdiğini belirtir. Bkz., Robert Yang, *Beyaz Mitolojiler*, çev. Can Yıldız, Bağlam Yayınları, İstanbul 2000, s.28; Levinas'ın 'Öteki' üzerine düşünceleri için bkz., Emmanuel Levinas, *On Thinking of the Other, Entre Nous*, The Athlone Pres, London 2000.

[3] John C. Condon'a göre 'farkında olma' dil üzerinden gerçekleşir; ona göre dilimiz ne kadar izin veriyorsa o kadar görebilir ve düşünebiliriz. Bkz., John C. Condon, *Kelimelerin Büyülü Dünyası*, çev. Murat Çiftkaya, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s. 73; Johannes Fabian ise insanın en soylu duyusunun işitme olduğunu iddia eder; ona göre ayrımsama yanı farkında olma temelde öz ve başkaları tarafından üretilen anlamlı seslerin işitilmesine dayanır. Bkz., Johannes Fabian, *Zaman ve Öteki*, çev. Selçuk Budak, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, s. 203,204: Ahmet Bozkurt'ta dilin algılamadaki önemini vurgularken, konuşan dilin 'Öteki'ne ilişkin yeni anlamlar olurturduğunu savunur. Bkz. Ahmet Bozkurt, "Öteki'nin Ölümü", *Düşünen Siyaset; Aylık Düşünce Dergisi*, yıl.1, sayı. 4, Ankara 1999, s.123.

netice de 'Ben'i zorunlu olarak evrensel olma iddiasına taşır. Evrensel olma iddiasının sonucu ise sınırları aşma riskinden doğacak karşı direncin zorunlu varlığıdır. Bu durumda 'Ben', iddiasını koruyabilmek için totaliter ve tahakküm edici olma zorunluluğunu daha çok hisseder ve bunu sürdürmek ister. Böylece, direnç gösterene karşı sürekli dışlayıcı ve aksi direnç gösterici olma durumu artarak devam eder. Bu durum, 'Ben'in tutunmasını, kendi direncini ve gücünü görme şansını sağlayacaktır.

'Ben' ile 'Öteki' arasındaki ilişki kimi zaman o kadar şiddetli ve sistematiktir ki, Bizans dönemi Büyük Saray Mozayiklerinde[4], bu şiddet ve sistematik ögeleri mükemmel tarzda görmek mümkündür. Burada yer yer avcı ve av sahnelerine yer verilmektedir. Farklı hayvan formları kombinezonlu vahşi, korkunç varlıkların tasvirlerine rastlanmaktadır. Geyik, kuzu, tavşan gibi iyi huylu avlanan hayvanlar 'Öteki' olarak, onları avlayan vahşi yaratıklar da avcı, 'özne' olarak tasvir edilmiştir. Ancak sahnede ilginç olan, biraz evvel vahşiliği görülen kaplanların iyi görünümlü, kaslı ve düzgün traşlı adamlarca avlanması, uzun siyah bir yılanın ise kartal [kartal, Bizans devleti ordu sancağının figürüdür] tarafından öldürülmesidir. Avcı ile av arasındaki bu ilişkide; avcı, avlanan durumuna düşerek etkilenen olmuştur. Avlanmakla hayatını sürdürme olanağını bulan 'özne', sağladığı her varlıkta ve dolayısıyla avda olduğu kabul edilen 'Öz'lerle birlikte, tasvirdeki en büyük 'özne'ye teslim olmuştur. Tasvirdeki en büyük 'özne'nin sağladığı başarı, elde ettiği avın daha önce ne kadar süre avcı konumunda kaldığıyla ilgilidir. Besin zinciri şeklinde görülen 'özne- nesne' ilişkisindeki sürekli 'Öteki' üretimi, sonuçta 'özne'in varlığı için kaçınılmaz bir durumdur.

Görüleceği üzere 'özne' ile 'nesne' arasında dairevi bir 'Ben ve Öteki' halkası mevcuttur. Halkaların geçtiği yani 'Ben' ile 'Öteki'nin karşılaştığı anda, 'Ben' ve 'Öteki' de kendi 'öz'leriyle karşı karşıya gelir. Bu karşılaşmada, 'öz'lerin

[4] Büyük saray mazayiklerindeki av sahneleri fotografları için bkz. W.Jobst, B. Erdal, C.Gurtner, *İstanbul Büyük Mozayiği*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1997; James Trilling, "The Soul of the Empire: Style and Meaning Mosaic Pavement of the Byzantine Imperial Palace in Constaniople", *DOP* 43, Washington, D.C 1989, ss. 27–72. Ayrıca, Hanry Maguire "The Medieval Floors of the Great Palace", *Byzantine Constantinople: Monuments, Topography and Everyday Life*, ed. Nevra Necipoğlu, Brill-Leiden-Boston-Köln 2001, ss. 153–174.

kendilerine olan inanma gücü, ince ip üzerinde yürütülmeye zorlanan akrobata benzer, 'öz' kendine güvenmek ister; yapabileceğini, başarabileceğini göstermek ister ancak başaramama durumunda küçük düşme endişesi de olduğundan korkuya dayalı güven krizi ortaya çıkar. 'Öz'ün ortaya çıkması, karşılıklı iki 'öz' sahibinin birbirinden duyduğu endişeye dayalı korku, ya da yine bu duyulan endişenin beğenilme ve egemenlik hislerinin depreşmesi durumuyla mümkündür. Böylece korku ya da beğenilme hissinde ortaya çıkan 'öz' sayesinde varlık, kendine ne olduğunu nasıl var olma sürecinden geçtiğini sormuş olacaktır.

Yalnız, 'Ben'in algıladıkları üzerinden kurduğu bu öz yaşam öyküsünde, benlik mücadelesi ve 'Öteki'lerin istekli varlığı, 'Ben'in çoğunlukla itiraf etmediği bir üst 'Ben'in, 'Büyük Ben'inin varlığına olan inancıdır. 'Ben', 'Büyük Ben' e olan inancından ve bağlılığından ötürü ona iyi bir 'Ben' olabilmek için 'Öteki'ler karşısında 'Büyük Ben'in emrettiği bir yaşamı hayatına geçiriyor olması gerekmektedir. Tanrıları karşısında sorumluluk sahibi Bizans İmparatorlarının düşmanlarına olan tutumlarında, Tanrı 'Büyük Ben', imparator [αυτοκρατωρ, okn: autokrator] 'Ben', düşmanlar ise 'Öteki' olmaktadır. Aynen, sahibi tarafından ödüllendirilmeye şartlanan bir köpeğin hırsızlar karşısındaki tutumu gibi; beğenilme, hoşa gitme, yapın denilenin yapılması, sakının denilenden sakınılması, hep bir başkasının ya da başkalarının, üst varlığının kendi varlığımızın üzerinde olduğunun zihnimizde bilinçli şekilde var olmasındandır.

'Öteki'nin çoğunlukla duyularla algılanan dışsal bir uyarıcı olması, içsel bir 'Öteki'nin olmayacağı anlamına gelmemelidir. 'Ben'in farklı uyarıcılar altında, günlük yapıp etmelerinde karşılaştığı durumlar karşısında veya yalnız ve karanlık, sessiz bir ortamda kendine sorular yöneltip, cevaplar araması, düşünmesi ve konuşması esnasında da bir 'Öteki' vardır. Buradaki, 'Ben'in kendi doğruları doğrultusunca, arzulayıp yaşamayı, hissedip dokunmayı, satın alıp satmayı, uyumayı, oyun oynamayı tüm bedensel ve zihinsel faliyetleri doğru ve yanlış, sevap ve günah, iyi ve kötü noktalarının uçlarında gidip gelmeye neden olan ve zihinde var olduğu sanılan 'şey'dir. Bu 'Öteki'nin şüphe verir tarzlı davranışı, gerçekte çoğu zaman 'Ben'in doğrulara olan hassasiyetinden kaynaklanmaktadır. 'Ben', 'İçsel Öteki' tarafından, yanlış kararlar almak, yanlış

anlaşılmak, kötü duruma düşmek veya düşürülebilmek endişesiyle karşılaştırılır. Ama neticede bu zihinsel bir korunma mekanizmasıdır. Modern öncesi dönemde yaşayan insanlar güçlü metafizik duygulara inanıyor olmalarından olsa gerek, şüpheciliğin kaynağı olduğu sanılan bu 'İçsel Öteki'yi kötü ruhlarla ilişkilendirmekteydi.

'Ben'deki 'Öteki' varlığına duyulan zorunluluk durumu, 'Ben'in bir takım nevrotik reaksiyonlar göstermesine de yol açmıştır. 'Öteki'nin 'Ben' karşısında güçlü olmaya başladığı durumda, 'Ben'de şiddete bağlı saldırganlık ve kendinin daha güçlü olduğunun kanıtı için yaşam adına risk oranı yüksek deneyimler edinme ihtiyacı duyulur. Risk altına giren 'Ben'in 'Öteki' karşısında hata yapma oranı yüksektir. Bu hata şayet kaçınılmaz olursa 'özne'nin benliği düşer ve 'Ben' kendini bir anda 'Öteki' görmeye başlar, 'Öteki'leşen 'Ben' şayet bunu kısa sürede atlatamazsa, kendi içerisinde ürettiği 'Düşman Öteki', kendisiyle barışık olmayan az önceki 'Ben'i yok eder. Acı duymak ve acı vermekte tamamen bu bağlamda değerlendirilebilir. 'Güçlü Öteki'ler karşısında kendi gücünün büyüklüğü mevzuunda endişe duymaya başlayan 'Ben', sürekli gücünü tartma çabasındadır, bu sefer seçilen kurban zayıftır. 'Zayıf Öteki' karşısında bir takım davranışlar sergilenir, ancak 'Öteki'nin zayıflığı asla belirtilmeyip bilakis güçlü olduğuna vurgu yapılır. Bu güç karşısında kahramanca deneyler gerçekleştirilir ve elde edilecek başarı büyük bir zafer olarak kutlanır. Çevresine verdiği acıyla mutlu olan 'Ben' bunu yapmakla, diğer 'Öteki'lere karşı da acı vereceğini söyleyerek onları korkutmayı ve kendi güvenliğini sağlamayı amaçlar.

Acı veren 'Ben'in yanısıra, acı duymaktan haz alıp, 'Öteki'leştirilerek 'özne'liğini korumaya çalışan 'Ben'ler de vardır. İnandığı yüksek gücün varlığına duyduğu aşırı sevgi dolayısıyla onun kendisine vereceği acı, 'Ben'i, onun kendisiyle ilgilendiğini, kendi varlığının bilincinden olduğunu bildiği gerekçesiyle mutlu eder. Onun karşısında dışlanmış olmak, yabancı olmak hatta onun kendisinin varlığından haberdar olmadığını bilmesi karşısında duyduğu acı dahi onu mutlu eder. Çünkü o kendisinde keşfedilmeyi arzuladığı birçok şeyi onun varlığında görmektedir. Onun ilgisizliği karşısında acı duymuş olsa da ona bakmakla kendini görecektir.

Komnenoslar devri eserlerinde felsefi bir terim olarak 'Öteki' [αλλος, okn: allos], sadece varlığıyla yer edinebilmiş 'metinsel başka'dır. Durağan ve 'haberci' gibi görülen metinlerde 'yap, et, eyle...' fiillerinin emir bildirir durumlarını, hikaye geçmiş zamanda ve destansı ögelerle kullanır, okunduğunda okuyucusunu ve dinleyicisini harekete sevkeden bu tür yazım anlayışıyla metnin tümü eseri 'içinden inşai dil' olma özelliğini verir. Dışa dönük ve dıştan aktif değildir, çünkü metinde yer alan fiil, doğrudan emir şeklinde okuyucuya ya da dinleyiciye yöneltilmez. İki tarafın karşılaşması anında ya da karşılaşmasının beklendiği ve buna neden olan durumların anlatımında yer alır. 'Öteki'nin [Türklerin] metin içindeki konumu eyleme dönük ve saldırgandır. Bu, 'Öteki'nin nesne halinde pasifliğiyle örtüşmez. 'Özne' olma durumunda kalmak zorunda olan 'Ben' [Bizans] ise 'diğeri' karşısında zaman zaman taarruzda bazen de savunmadadır. 'Özne'nin de savunmada olması aktifliğine ters düşer. 'Öteki'nin eyleme dönük düşmanca davranışları kısa ama tüm kitabı kuşatacak anlamlar veren hikayeler şeklindedir. 'Öteki'nin metin içindeki varlığı bilinçlidir.

Kroniklerde, bilinçli olarak 'Öteki' oluşturulmaya çalışmış ancak bunun kavramsal analizine gidilmemiştir. 'Öteki', yazarın eserinde görmeyi arzuladığı ve metni oluştururken ihtiyaç duyduğu iyiler karşısında var olan 'kötü' rolündeki adam, ya da adamlardır. Eserde geçen savaşlar, konuşmalar ve yazışmalar, yazarın kendi gördüğü, tarihi olaylara şahitlik etmiş kimselerden işittiği ve ilgili kitapları okumakla sağladığı bilgilerdir.

Bunun yanı sıra, Bizans tarihi metinlerinde şahıs zamirlerinin ve aidlik eklerinin kullanım sıklığı, müellifin şahsi düşüncelerini ve bu düşünceler içerisinde 'Öteki'ye karşı kendini nasıl ifade ettiğini gösteren önemli hususlardır. Anna Komnena'nın, Alexiade; Ioannes Kinnamos ve Niketas Khoniates'in *Historia* adlı eserleri karşılaştırıldığında, Anna'nın Komnenoslar gibi önemli bir hanedanın üyesi olması, babası Alexios, kardeşi Ioannes ile yeğeni Manuel Komnenos'un imparatorluğunu yaşamış ve görmüş olması, eserini bahse konu diğer müelliflere göre daha hesaplaşmacı kılmaktadır.

Alexiade'de, şahıs zamirlerinden birinci tekil ve çoğul, 'ben' [εγω, okn: ego], 'biz' [ημεις, okn: emeis] in kullanımı 'Ben'in doğrudan kendini işaret eder.[5] 'Ben' kendine işaret etmekle kendi dışında ki varlıklardan farklı bir 'şey' olduğunun bilincine varır. Bunlar gerek müellifin kendini ifade ederken gerekse metin içinde konuşturduğu şahısların ağzından verdiği ifadelerin zamiridir. Şahıs zamirleri, 'ben' ve 'biz'in aidlik eki alarak 'benim' [εμος, emos], 'bizim' [ημων, okn: emon] olduğu durumlar ise Anna'nın Bizans Devleti adına gösterdiği sahiplenmeci ve benmerkezci tutumunu ifade eder. 'Ben'in kendi dışındaki varlıkların bilincinde olması, bir çevre algılamasının doğmasına yol açmıştır. Çünkü bu algılama ihtiyaç duymaktan kaynaklanmaktadır. Sağlıklı olmayan, şuuru yerinde olmayan bir 'şey' kendini tanımlayamaz, o halde kendi dışındaki 'şey' lere de ihtiyaç duymaz. Anna'nın çevresindeki uyarıcılar karşısında kendini görmesini sağladığı ve tarif ettiği ifade ise 'kendim'dir [εαυτον, okn: eauton]. 'kendim' daha içe dönük ve kapalı bir ifade tarzıdır. 'kendim', 'Öteki' [αλλος, okn: allos] karşısında 'Ben'in kendini görmeye çalıştığı an olarak da tarif edilebilir.

Alexiad'da isme ad olmuş 'yerli' [αυτοχθονων, okn: autokhtonon] ve 'yabancı' [εκ ζενικης, okn: ek zenikes] ifadelerin yer verilmesi, Anna'nın 'Ben' ve 'Öteki' ayrımı için kullandığı birer örnektir. 'Yabancı' tabiyatıyla 'barbar' [Βαρβαρ, okn: Barbar], 'kötü' [κακος, okn: kakos] ve 'düşmanca'dır [πολεμικως, okn: polemikos]. 'Yerli' ise 'yakışıklı' [καλλος, okn: kallos] ve 'dostça'dır [φιλικως, okn: philikos]. 'Düşünme' [πραγμα, okn: pragma] yetisine sahiptir.

Ioannes Kinnamos'un *Historia*'sında görülen aidlik ekleri daha çok İmparator Manuel'in üzerine yoğunlaşmaktadır. Başarılar, zaferler hep İmparator Manuel adına sahip çıkılacak şeylerdir; 'biz' [ημεις, okn: emeis], 'bizim' [ημων, okn: emon] gibi kullanımlar, Kinnamos'un kendine işaret etmez, Aslolan imparator ve Bizans Devleti'nin kendisidir. Bu ifadeler Bizans Devleti'nin

[5] José Ortega Gasset'e göre her şey yalnızca bizimle olan bağlantısından oluşur, her şey bize yönelik girişimlerin kaynağıdır ve bizimle bağlantılıdır, bizi etkiler. Bkz., José Ortega Gasset, *İnsan ve Herkes*, çev; Neyire Gül Işık, Metis Yayınları, İstanbul 1999, s.67.

kendisi için kullanılır. Anna'dan farklı olarak Kinnamos'un hanedan üyesi olmaması, sadece saray memurlarından birisi olması sözkonusu devlet anlayışını açıklayabilir. Ayrıca Kinnamos, 'Ben' olarak Bizans Devleti'ni ve imparatoru tarif ederken kullandığı bu tip zamirlerle daima kışkırtıcı ve 'Öteki'ne karşı dışlayıcı olmuştur.

Bizans kroniklerinin incelemiş olduğumuz metinlerinde 'Öteki' üzerine çıkarılabilecek 'savaş', 'barış', 'dostluk', 'anlaşma', 'düşmanlık' vs. kelime kullanımları 'Öteki'nin nasıl varedildiğine dair bizlere çıkarım sağlamaktadır. Kroniklerde 'Ben' ve 'Öteki' ayrımında kullanılan 'savaş', 'düşmanlık' gibi ifadeler oldukça açıktır.

Kinnamos'ta 'özne- nesne' ilişkisinde görülebilecek belirgin örneklerden biri de 'Doğu' ile 'Batı' ayrımıdır. 'Pers'li olarak adlandırılan Türkler Doğulu'dur. Avrupalı olarak adlandırılan Germen, Latin, Macar ve diğerleri Batılı'dır. Doğulu 'Pers' [Περσες, okn: Perses] ya da Batılı Hıristiyan Latin her ikisi de barbardır.[6] Her ikisi de Bizans Devleti'ne teba olmaz ve ona hep zorluk çıkartan güçlerdir. Bu iki ucun ortasında Bizans Devleti yer alır. Niketas ise üslup olarak diğer iki müelliften farklıdır; Niketas, 'Öteki' olarak Türkleri anlamaya çalışır. Türkler karşısında kullandığı aidlik ekleri çoğunlukla kendisi veya hanedan üyeleri için değil, Bizans toplumu için Tanrıyla olan diyaloglarında kullanılır.

'Özne' ve 'nesne' ilişkisi Alexiad' da 'yerli' ve 'yabancı' olma, Kinnamos'ta 'merkez' ya da 'çevre', Niketas'ta ise Hıristiyan ya da Müslüman olma şeklinde kendini gösterir. 'Özne – nesne' ilişkisinde gösterilen bu üç değişik 'Ben-Öteki' ayrımı, müellifin bulunduğu ortam ve yaşam tarzıyla doğrudan ilgilidir. Anna'da 'yerli', yerleşik olan Bizanslıdır. Bunlar şehirlerde, kasabalarda, köylerde yaşar. 'Yabancı'lar ise Bizanslı olmayanlardır. Göçebe İskitler, yağmacı olarak görülen Türkler hep 'yabancı'dır. Onun özellikle medeniyet temaları üzerine durması saraylı olmasından kaynaklanmaktadır.

---

[6] "Yunanlılarla Persler arasındaki mücadele, Asyalıların, barbarca bir ihtişam ve despotik bir otorite ile birlikte anılmalarına neden olmuştur; Aristotales Politika'da Doğuluları köleliğe daha uygun insanlar olarak betimlemiştir". Bkz., Jack Goody, *Batıdaki Doğu*, çev. Burhan Mert Angılı, İsmail Mert Bezgin, Dost Yayınları, Ankara 2002, s.13.

Kinnamos'ta 'özne' ve 'nesne' ilişkisi kendini 'merkez- çevre' ilişkisinde bulur. Çevre, Doğu ve Batı'dır. 'merkez', Bizantiumdur. Byzantium'un doğusunda Asya [Ασια, okn: Asia] vardır, batısında Avrupa [Ευρωπης, okn: Europes] yer alır. 'Asia'lılar, 'Pers'liler [Türkler] ve 'Turkomen'lerdir [Türkmenlerdir]. 'Turkomen'ler 'Persler'den ayrı görülür, bunlar 'Pers'lere nispeten daha az ehlidir. Göçebedir ve yağmacıdır. Avrupalılar ise ikiye ayrılır Hıristiyan Latin, Germen ve göçebe yaşam sürdüğü söylenilen 'dinsiz İskitler'. Bu iki kutupta yer alan Doğulu'lar ve Batılı'lar barbardır. O yüzden Bizans Devleti ne Batılı'dır ne de Doğulu'dur. Yalnızca Doğu'nun ve Batı'nın hakimi olmak ister. Ionnes'teki bu çevre algılaması onun Bizans Devleti ordusuyla birçok defa sefere katılması, farklı 'etnos'ların[7] [εθνος] karşılaşması ve değişik coğrafi bölgeleri görmüş olmasındandır. Khonites'de ise Ioannes' de olduğu gibi Avrupalı Hıristiyanlara karşı dışlayıcı bir tutum yoktur. Khoniates için Hıristiyan ve Müslüman ayrımı daha şiddetlidir. 'Müslüman' kesin ve kat'i olarak 'Öteki'ne ad olmuştur. 'Ben' kendini tanımlarken sürekli Tanrıyı refarans alır. Kendi varlığının onun kendini varetmesiyle olduğunu söyler. Khoniates' de Hıristiyan ve Müslüman toplum örnekleri, yaşanılan 12. yy itibariyle Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında cerayen eden şiddetli çarpışmaların etkisindedir.

Sözkonusu Kroniklerde 'Öteki'nin varlığı, Bizans Tarih yazımında metnin inşa edilmesi ve sürdürülebilmesi için gerekli görülür. Ancak düşünce olarak 'Öteki'nin varlığını kabul etmek veya onu anlamaya çalışmak 'Tarihin Bilimselliği'ne aykırı düşer. Çünkü bilimin kendi doğruları 'Öteki'nin doğrularıyla örtüşmeyebilir. Bilim pozitivisttir oysa tarihi olayların kökeninde ve bunların yorumlanmasında duygusallık ve görünmeyen güçlere bağlılık söz konusu olabilir. O nedenle kroniklerin objektifliği ya da bilimselliği üzerinde durulmamalıdır.

---

[7] Grekçe 'etnos' [εθνος], millet anlamına gelir. İlerde rastlayacağımız 'Etnos'a dayalı kimlik, Romalılık [Bizanslılık] kimliğini diğer etnik unsurlardan ('etnos'lardan) üstün görme halidir; Niketas Khoniates Romalılar için 'kutsal kavim' [αγιον εθνος, okn: agion etnos] diyor. Bkz. Nicetae Choniatae, *Historia*, nşr. Immanuel Bekkeri, Bonnae 1835, s. 152, 153. Anna Komnena, İskitler için 'İskit etnosu' [ετνος το Σκυτικον, okn: etnos to Skutikon] demiştir. Bkz. Anne Comneni, *Alexiade*, nşr. S.J. Bernard Leib, *Regen De L'empereur Alexis I Comnéne (1081 - 1118)*, Paris 1945, ktp. I, s.22.

İncelenen Bizans Tarih metinlerinde 'Öteki' üretme kaygısının baskın olduğu dikkat çekmektedir. Sürekli savaşlar, yağma, kan ve gözyaşı vardır. Metinler abartılı ve destansıdır. Destansı kahramanlıklar için kötülere karşı muhteşem zaferler kazanılması gerekir, o yüzden kötü birileri mutlaka vardır ve çoğunlukla iyi olan Bizans, kötü olan yağmacı Türklere karşı savaşır.[8] 'Öteki' olarak Türklerin Bizans tarih yazımında görülen etkileri, Bizans ordularının Türklerle olan karşılaşmalarında anlatılan sahnelerine bağlıdır. Müellif geçmişi sürekli anma ihtiyacını hisseder, geçmiş kahramanlıklarını mitolojik ögelerle bezenmiş ifadelerle sunarak karşı tarafa güçlü görünmek ister.

Her daim güçlü görünme isteğinden dolayı tarihi boyunca 'düşman' [πολεμιος, okn: polemios] olan 'Öteki' hiçbir zaman Bizans Devleti'nde eksik olmamıştır. O nedenle 'Öteki' şayet bir 'düşman'sa sevgi asla onunla paylaşılamayacak bir değerdir; nefret ise 'Öteki'yi doğuran başka 'düşman'. Gerçekte biz, tanımadığımız hiç kimseye sevgi ya da düşmanlık duyamayız. 'Düşmanca' [πολεμικως, polemikos] davranış, algılayanın duyan olarak ancak kendisinin, onun değerleri hakkında bilgi edinebildiği kimseler üzerine duyulabilir. Dolayısıyla 'düşman'ın yani 'Öteki'nin 'özne'yle tarihsel bir geçmişi ve arka planı olması muhtemeldir. 'Özne'nin 'şey' hakkındaki bildiği ve 'şey'i 'Öteki' düzlemine çıkaran, geçmişte yaşanılan ortak hadiselerin değerler bilincidir. Bizans kroniklerinde 'düşman' yakıştırması tarihi bilince dayanan Bizans Türk ilişkilerinin içsel durumunu gösteren önemli örneklerden biridir. 'Düşman' [πολεμιος, okn: polemios] isme ad olmuş ve 'Türk' kelimesinin karşılığı olarak pek çok yerde kullanılmıştır.

'Düşman'la barış yapılmış olsa bile o, 'dost' [φιλος, okn: philos] değil yine de düşmandır. Bu, Bizans müelliflerinin Bizans – Türk ilişkilerinde tarihi arka plana gösterdikleri bilinçli hassasiyetin neticesiydi. Sözkonusu Kroniklerde düşman iki kategoride değerlendirilmekteydi, bunlardan ilki 'genel düşman' ve 'genelde müttefik ve müttefik olmayan düşmanlar', ikincisi 'özel düşman' ve

[8] Girard, Ötekilerin hastalığını saplantı haline getirenlerin herzaman kendilerinin en hasta olanlar olduğunu, başkalarını hastalıkla suçlayan bireyin, aslında kendisinin başkası tarafından hastalıkla suçlanmış olabileceğini ima eder veya öznenin başkalarını hastalıkla suçlamanın bir erdem olduğunu taklit ettiği fikrini savunur. Bkz., René Girard, *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat, Edebi Yapıda Ben ve Öteki*, çev. Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İsanbul 2001.

'özelde müttefik ve müttefik olmayan düşmanlardı. Bizans Devleti'nin düşman olarak kabul ettiği bir topluluğa, genel olarak, bu topluluğun herhangi bir üyesine ise özel olarak düşmanlık duyulur. Müttefik düşmanlar, geçmişte Bizans Devleti'ne yer yer zarar vermiş ve vermekte devam eden düşmanlardır. 'Genelde müttefik düşmanlar', devlet ya da bu büyüklükte bir gücün Bizans Devleti ile dostluk antlaşması kurmasına rağmen Bizanslılarca düşman görülmeye devam eden müttefiklerdi. 'Asia'da [Anadolu'da] Türk devletleriyle, Avrupa'da Alman ve Latinlerle yapılan dostluk antlaşmalarından doğan müttefiklik bu cinstendi. 'Genelde müttefik olmayan düşmanlar' ise, Bizans Devleti ile dostluk antlaşması kurmayan devletler ya da güçlerdi. 'Özelde Müttefik olanlar' değişen şahsi tutumlar çerçevesinde gerçekleşen müttefiklikti, Türk Beylerinin saltanat mücadelelerinde Bizans Devleti ile kurdukları münasebetler bu türdendi. 'Özel' düşman bir ya da birkaç kişidir, bunlar Bizans Devleti hakkında gizli emellere ve komplolara sahiptir, müellif bunların Bizans Devleti aleyhindeki düşüncelerini, içlerinden ve kalplerinden geçenleri görmüş ya da işitmiş gibi tek tek açıklar. Kronikler, 'Konya Persleri'nin [Anadolu Selçukluları'nın] genel olarak, Sultan II Kılıçarslan'ın ise özel olarak 'Öteki' muamelesine maruz kaldığını göstermektedir.

Şayet düşmana karşı galip gelinmişse, galibiyeti yüceltmek adına düşmanın gücü de yüceltilir. Ancak mağlup olunmuşsa ne mağlubiyetin nedenini, ne kendi zafiyetine, ne de galibiyetin üstün başarısını 'Öteki'ne bağlar. Genelde bu fiziki şartlar ya da iklim şartları ile açıklanmaya çalışılır. Bizans Devleti'nde, farklı 'etnos'lara [εθνος] mensup insanların; yerliyle yabancının, yerleşikle göçebenin biraraya geldiği en büyük mekanlar şehirlerdir. Ortaçağ'ın en büyük şehirleri Venedik, Kostantinople, Şam, Bağdat ve İskenderiye ticaret ve kültür merkezleriydi. Bu merkezleri uğrak yeri haline getiren tüccar, zanaatkar, keşiş ve yurtsuzlar dini ve dünyevi yaşamlarını da beraberinde getiriyordu. Ancak, farklı ticari ve kültürel geleneğe sahip insanların, 'Öteki'nin şiddetle görülebileceği en büyük mekanda, karşılaştığı sorunlardan biri kendini ifade etme; kendi ifadelerini, değerlerini diğerleri karşısında koruma çabasıydı. Yerlilerle yabancıların bir araya geldiği bu mekanlar, kültürel ve ekonomik yaşamın merkezleri haline dönüşüyordu; şehirlerde para dolaşımı artıyor, yeni işgücü olanaklarıyla istihdam sorunu çözülmeye çalışılıyordu. Yerlilerle gelen

yabancılar arasında bir yakınlaşma ve kaynaşma oluyordu. 'Ben'in 'Öteki' üzerindeki bağımlı ekonomik beklentileri, 'Öteki'nin 'nesne'liğini azaltıyor; 'Ben'in dışlayıcılığı olabildiğince hafifliyordu. Konargöçer Anadolu Türkmenleri büyük ve küçükbaş hayvanlarını, bunların deri ve yün mamullerini Bizans şehir ve kasabalarına getiriyor, karşılığında zirai ürünler alıyordu. Ticaret, Bizanslı yerlileri ile konargöçer Türkmenler arasında yakınlaşmayı doğuruyordu. Bu ekonomik yakınlaşma Bizans Devleti'nin askeri siyaseti için çok önemli açılımların doğmasına sebebiyet vermiştir. Çünkü Bizans Devleti için 'Asia'da [Anadolu] yaşayan 'Konya Persleri' [Anadolu Selçukluları] ile 'Turkomen'ler [Türkmenler] ayrı sınıflandırılırdı ve bunlar, 'Konya Persleri'nden daha tehlikeli görülürdü. İşte 'Turkomen'lerin Bizans köylü ve şehirlileriyle ekonomik ilişkilerde aralarının iyi olması Bizans Devleti askeri ve ekonomi siyasetine uygun düşmekteydi. Aksi takdirde Bizans Devleti, ordusu düzensiz ama etkili Türkmen askeri gücüyle, bunların hamisi olarak kabul ettiği 'Pers'lerin [Türklerin] düzenli orduları karşısında risk alarak savaşmak durumunda kalacaktı. Anlatıldığı kadarıyla Türkmenlerin bu yakınlaşması, yerleşik Bizans köylülerine, onların tarım ürünlerine ve sahip oldukları az sayıda hayvan sürülerine verilen zararın önüne geçmekteydi. Bizans Devleti topraklarına girdiği söylenilen 'Pers'lerin [Türklerin] Bizanslı köylülere karşı gösterdiği hasletler, Bizanslı köylülerin Türkmenlere bakışından daha farklıydı. 'Pers'lerin 'Asia'ya [Anadolu'ya], Bizans topraklarına, gelmesi Anadolu'da çok büyük bir insan gücünün doğmasına yol açtı. Türklerle Bizanslı köylüler aynı ortak mekanları, pazarları kullanır oldu.

Farklı 'etnos'ların, siyasi güçlerin Anadolu toprakları üzerindeki hakimiyet mücadelesi, yerli halkın sosyo psikolojik dengesini bozmuş, insanlar üzerinde ciddi bir güvensizlik hali doğurmuştu. Kroniklerin aktardığına göre Türklerin gelmesiyle Hıristiyan yöneticilere, Bizanslı köylülere de bir hal olmuştu. Bunlar o kadar ileri gitmişlerdi ki imparatorun sözlerini dinlemiyorlardı, Türklerin dinine girip Müslüman oluyor ve dinsizleşiyorlar, Grek dilinde Türklerin Tanrısına dua ediyorlar, sünnet olmaya kalkıyorlar ve vergilerini vermiyorlardı. Böylece ekonomik ve sosyal nedenler Türklerin 'Öteki'lik derecesine dini ve kültürel açıdan etki ediyordu.

Dini ayrıma maruz kalma 'Öteki' için daima kaçınılmaz olmuştur. Onbirinci ve onikinci yüzyılda da farklı 'etnos'ların ve dini yapıya sahip unsurların bir araya geldiği Anadolu topraklarında, Haçlı seferleriyle Batı'dan Latinler, Germenler, küçük Akdeniz kolonileri; 'Büyük Asia' kökenli kavimler, Macarlar, Peçenekler, Kumanlar; doğudan çok büyük oranda Türklerle bunların inançları ve farklı kültürel yapılarının karşı karşıya gelmesi endişe ve korkuya bağlı gerilmelere neden oluyordu. O nedenle, Hıristiyan olan Bizanslılar ile 'Müslüman Türkler'in karşılaşması, sözkonusu Bizans müelliflerince Tanrının lütfettiği kullarıyla, lanetlilerin; Tanrıya içten bağlı Bizanslılarla, imansızların, Tanrının adını yüceltenlerle Tanrı tanımaz ve dinsiz Türklerin karşılaşmasıydı. Bu karşılaşma, 'iyiler' ile 'kötüler'in, karşılaşmasıydı. Dolayısıyla Türklere karşı ciddi bir 'Öteki'leştirme sözkonusudur. Türklerin 'Asia' [Anadolu] topraklarına hakim olmaya başlamasıyla birlikte, Bizanslı Hıristiyanların Müslüman Türklere karşı olan tutumunda da belirgin değişmeler oluyordu. Nitekim bazı Bizanslı Hıristiyan yerlilerin Türklere karşı iyi davrandığı belirtilirken, bu kişilerin davranışlarından dolayı 'necis'likten kurtulamayacakları anlatılıyordu.

Kronikler, Bizans ordusunun Türklerle karşılaştığı sahneleri anlatırken dini motif içerikli cümlelere çokça yer verir. Bunun nedeni 'düşman'ın gücü karşısında emin olamamak ya da ciddi bir güç karşısında daha ciddi bir güce, Tanrısal güce olan ihtiyaç olabilir. Çünkü aktarıldığına göre Tanrı herdaim onların, Bizans Devleti'nin yanındadır ve Tanrı izin verirse, Tanrının kutsadığı Bizans Devleti ordusu 'dinsiz Türklere karşı büyük bir zafer kazanacaktır; ancak Bizans ordusu savaş nedeni olarak 'Türklerin dinsizliği'ni ön plana çıkarmaz. Türklerin anlaşmalara riayet etmeyerek sözlerinde durmamaları, Bizans Devleti arazilerini yağmalamaları gibi savaş için daha dünyevi gerekçeler öne sürer. Avrupalı Hıristiyanlar ise Türklerle savaşmak için öncelikle dini nedenler gösterir. Çünkü maddi delillerin oluşması için Türklerle herhangi bir yakınlaşma olmamıştır; olduğunda ise 'düşman' olarak kabul ettikleri Türklere karşı savaşmayı kendilerince meşru görebilmek için Kutsal Kitab'ın eski ahid kısmına atıfta bulunurlar.

Bizanslılar kendilerinin dışında yer alan tüm 'etnos'ları barbar olarak değerlendirmekteydi. İster Asyalı Müslüman Türk veya Müslüman Arap olsun,

isterse Hıristiyan Latin ya da Germen, sonuçta Bizanslılar için aslolan en üst kimliğe, Romalı kimliğine sahip olmaktı. Üst kimlik algılaması 'etnos'a dayalı kimliğin varolmasını doğuracaktı. 'Etnos'a dayalı kimliğin bilinçli şekilde yaratılmaya çalışılmasının nedeni, Byzantiumlu asilzadelerin geçmişe olan büyük özlemlerine bağlanabilir. Çünkü söz söyleme, felsefe, teoloji, heykel ve hikayede Bizans, tüm diğer 'etnos'ların üzerinde ve etkileme alanında yer alıyordu. Onbirinci ve onikinci yüzyılda Hıristiyan dinine bağlı soyluların sözlerinde antik düşünürlerin ifadelerini, pagan inancından kalma ögeleri görmek mümkündü.

Bu 'Ben'cilik ve yabancılaştırma Rum olmakla Romalı [Bizanslı] olmak arasındaki farkla da kendini göstermekteydi. Aslen Türk ya da Latin olup Bizans'ın hizmetine girenler Romalı [Bizanslı] olarak değerlendiriliyordu. Bizanslı olmak, Bizans toplumunun adet ve geleneklerini, dinini, dilini ve kültürünü benimsemek, yaşamak ve en önemlisi bunlarla birlikte imparatorun vergi memuruna vergisini vermekle mümkündü[9]. Dışardan bir insan Romalı [Bizanslı] olabiliyordu ama Rum olamıyordu. Aslen Rum olarak dünyaya gelmemiş ama daha sonra Roma'nın hizmetine girenlerin çocukları, Rum olarak değil Romalı [Bizanslı] olarak görülüyordu. Annesi Rum, babası Türk olan Romalı [Bizanslı] bir askerin özellikleri anlatılırken 'aslen Türk olup...' ya da ' aslen barbar olup...' şeklinde bir açıklamayla anlatıma başlanıyor, onun 'etnos'una ve kültürel yapısına yakıştırmalı vurgu yapılıyordu.

Asil bir soya sahip olmak, Bizans toplumsal hiyerarşisinin en üst katına yerleşmek için yeterli bir nedendi. Soyluluk ve yüksek değerlere bağlılık Romalı'nın [Bizanslı'nın] kendi tabiatında ola gelen hususiyetlerdendi. Barbar olarak nitelendirilen toplumlarda olsa olsa ancak barbar asaleti söz konusu olabilirdi. Hıristiyan olup üst bir kimliğe sahip olmakla asil olunmuyordu, Haçlı seferlerine katılan Hıristiyan Germenler, dinlerine bağlı Latinler bile asalet

[9] Edward Shils'e göre, "Bir geleneği kabul edenler onu gelenek diye adlandırma ihtiyacı duymazlar; kabul edilebilirliği onlar için apaçık bir şey olabilir. Bir gelenek benimsendiğinde, gelenek onu benimseyenler için eylem ya da inançlarının diğer parçaları kadar önemli ve hayatidir". Bkz., Edward Shils, *'Gelenek', İnsan Bilimlerine Prolegomena; Dil, Gelenek ve Yorum*, der. ve ter. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayınları, İstanbul 2002, s. 157.

yoksunu barbar olarak görülmekteydi. Zenginlik ise asaletli olmak için sadece bir nedendi. Yerleşik olmak, yüksek sütunlu mabetlere sahip olmak soyluluğun bir göstergesi sayılıyordu. Araplar, çöl bedevileri; at üstünden inmeyen Türkler ise çadırda yaşayan göçebe kabileler olarak değerlendiriliyordu. Bir yanda yerleşik bulunan, geçimini çiftçilikle sağlayan mamur, dinine bağlı Bizanslılar diğer taraftan, hayvan sürüleri olan, konargöçer hayat süren, 'imansız Türkler'. İki farklı yaşam tarzı ve Bizanslılar için gerçek bir yabancının doğudan tüm zıtlıklarıyla yükselerek doğması.

Değerler ölçütünde farklı 'etnos'ların tanımlanması, Bizans'ın ben merkezli bakışı çerçevesinde biçimlenmekteydi. Olay ve olgular karşısında tutumlar, kanaatler onun yani bir başkasını algılayanın geçmiş yaşantısında karşılaştığı durumlar ve değerler kazanımıyla şekillenir. Bir Türk ile dostluk kurmuş ya da düşmanlık duymuş Bizanslı savaşçının Türkler hakkında edineceği izlenim, herhangi bir yakınlık göstermemiş başka bir Bizanslı'nın duyumlarla oluşturduğu resimden daha faklı olacaktır. Şayet bir başkası üzerinden edineceğimiz izlenimlerin daha sağlıklı olmasını arzuluyorsak o takdirde gözün resimleyerek zihnimizde oluşturduğu tablolardan, sınırlardan ya da bir başka ifadeyle gözün tahakküm edici yönünden uzaklaşıp diğer bedeni algılayıcıları, işitme ve dokunma duyularını harekete geçirmemiz gerekecek ki bu noktada Türk erkeğiyle beraber olan Bizanslı bir kadının dokunuşunda hissettiği aşk duygusu, biraz önce sözü geçen görsel dostluğun hissettiklerinden daha az tahakküm edici olacaktır.[10]

Bizanslılar kendi alışkanlıklarının, günlük hayatta yapageldiklerinin, aşklarının ve tutkularının, şarap yudumlayışlarının, savaşlarının ve dostluklarının hatta Tanrılarının dahi farklı olduğu Türklerle yüzyüze gelmeleri durumunda barbar sıfatıyla birlikte 'dinsiz, cani, köle vs.' sıfatlarını da kullanacaklardı. Böylece Bizans, 'imparatorluğu' düşüncesinden hareketle kendine benzemeyeni, kendine benzetmeye çalışırken benzetilmeye çalışılanın farklılıklarını da vurgulayarak hem kendinin 'ne' olmadığını göstermekte hem de

[10] "Dokunmaktan hoşlanmanın kökeni Serge Moskovici'ye göre insanın ilkel kültürüne dayanmakta, bulaşma ve kirlenme fikrine dayanmaktadır". Bkz., Kevin Robins, *İmaj; Görmenin Kültür ve Politikası*, çev. Nurçay Türkoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999, s. 44.

bu düşünceye, 'evrensel bir Roma' düşüncesine zıt olarak farklı bir devlet anlayışı sergilemekteydi. Nitekim Bizans Devleti'nde zıtlıkların bu kadar üzerine gidilmesi 'Öteki'nin varlığını kamçılamış ve sonu gelmez bir Öteki'nin doğmasına yol açmıştır. 'Zıtlığın' yaratılmasında görülen bu paradoks, temelde Bizans Devleti'nin kendini sürekli yenileyebilmesi ve böylece hayatını sürdürmek için uyguladığı değişmez bir değişken gibi görülmektedir. Sürekli ve farklı 'Öteki'lerin yaratılması şüphesiz yeni fetihlerin doğmasına yol açacaktı, yeni topraklar, vergiler, köleler ve bol ganimetlerin kazanılması için bir neden doğacaktı. Bu aynı zamanda rekabet demekti ki rekabet ise rakip olanın yaptıklarıyla Bizans Devleti'nin kendi yaptıklarının veya yapageldiklerinin 'ne' ya da 'nasıl' olduğunu görmesini sağlayacaktı.

'Öteki'nin varlığı yöneticinin olduğu gibi yönetime talip olanın da işine yaramaktaydı. İmparatorun 'Öteki' karşısında gösterdiği ya da göstereceği basiretsizlik yönetim değişikliği için bir bahane olacak, böylece yönetime talip olan, yönetimi ele geçirmek için halk nezdinde taraf bulacaktı. Bizans Devleti yönetiminin ve yönetim karşıtlarının beslediği 'Öteki, 'Öteki'nin kendisi için 'Ben' olup Bizanslıları 'Öteki'leştirmesi durumunda karşılıklı zıtlık ilişkisinin temel ilkesi de doğmuş oluyordu. 'Ben'in karşısındaki 'Öteki' biraz sonra 'Ben' hüviyetine, az önceki 'Ben' de 'Öteki' hüviyetine geçmiş olacaktı.

Bununla birlikte söz konusu metinlerin cümle yapılarında da 'Öteki'leştirmeyi görmek mümkündür. Konuşma cümlelerindeki ifadeler şahsın adıyla değil 'Öteki'nin, 'Ben'den uzak ve yakınlığıyla irtibatlandırılarak 'öteki şöyle dedi...', 'diğer yandan beriki...' şeklinde başlar. 'Biri'nin 'bir başkası'nı ve 'benim' dışımda 'bir başka' varlığın işaret zamirleriyle gösteriliyor olması, iki şey arasında kurulmaya çalışılan karşılıklılık ve zıtlığın Bizans metinleri için sıkça görülebilir bir durum olduğunu gösterir. Aynı zamanda bağlaçlarda, karşılıklılık ve zıtlıkların müelliflerce nekadar içselleştirildiğini de görmek mümkündür.

Cümleler, 'hem hemde' [μεν ...δε, και...και, okn: men... de, kai...kai] ve, 've' [και, okn: kai] şeklinde ayrıştırılıp bitiştirilir.[11] Bu cümle yapılarından anlaşıldığı kadarıyla Bizans, ya hep bir 'özne'dir, işi yaptıran efendi konumundadır; bütün yüklemler, nesneler ve tümleçler ona bağlıdır ya da bir bağlaçtır, ayrıştırmak ya da bağlamak yine onun egemenliğindedir. Kendisi merkezde olmak üzere karşısında, yanında ve arkasında daima birileri mevcuttur. Çevrede sürekli birilerin bulunması 'impratorluk' düşüncesinin bir sonucu olarak 'merkez'i besler. Bu sayede 'merkez' yeni çevre kazanımıyla hazineye yeni gelirler edinir. Ancak, öncesinde bu sisteme dahil olanlar, yeni çevrelerin kazanılmasından doğan gelirlere iştirakçi olamaz ve sadece işgaller ve fetihler esnasında kazanılan ganimetlerden düşen paylarına razı olmak durumunda kalır.

[11] David Kontsan, Eski Yunanlılarda zıtlıklar arası düşünme alışkanlığının derinlemesine kök salmış olduğu savunur. Ona göre 'bir yandan' ve de 'öte yandan' şeklinde başlayan dengeli cümleleri ile Yunanlılar dünyayı ikili karşıtlıklar halinde düşünürler. Bkz., D. Konstan, "Aynadaki Barbar", *Virgül*, çev. Ayşe Ozil, sayı.8, İstanbul 1998, s. 2; Ayrıca bkz., Hartog, F., *Heredotos'un Aynası*, çev. Emin Özcan, Dost Yayınları, Ankara 1997

1. Bölüm

Anna Komnena' da 'Öteki' Olarak Türkler

1.1. Türkler Hakkında Kullanılan İfadeler

1.1.1. Türklere Verilen Adlar

Ismaelites [Ισμαηλιτες] [1]

Agarenos [Αγαρηνος][2]

Perses [Περσης][3]

Turkos [Τουρκος][4]

Turkomanos [Τουρκομανος][5]

1.1.2. Ünvanlar

Amer [Αμερ][6]

Arkhisatrapes [αρχισατραπης][7]

---

[1] Anne Comneni, *Alexiade*, nşr. S.J. Bernard Leib, *Regen De L'empereur Alexis I Comnéne (1081 -1118)*, Paris 1945, ktp.X, s.208; 'İsmailoğulları' ve 'İsmaililer' anlamındadır. Anna için 'İsmailoğulları' adı, Türklerin Hz.İbrahim'in oğlu Hz İsmail'in soyundan geliyor olduğuna inanılmasından ya da Hz. Muhammed'in Hz. İsmail'in soyundan geliyor ve bunların da İslam dinine inanıyor olmalarından dolayı olabilir. 'İbrahim'in Soyu' bahsinde İsmailoğulları'nın soyu için " İsmail'in ilk oğlu Nevayot. Sonra Kedar, Adbeel, Mivsam, Mişma, Duma, Massa, Hadat, Tema, Yetur, Nafiş, Kedema gelir. Bunlar İsmail'in oğullarıydı" denilir. Bkz., *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat-Zebur-İncil)*, İstanbul 2002, I.Tarihler 1:29-31, Yaradılış 16:12-18.

[2] *Comneni*, ktp.II, s.71; Türkçe 'Agar', 'Hacer' olarak okunabilir. Sewter, 'Agarenes' olarak okur. Krş., *The Alexiad of Anna Comnena,* çev. E.R.Sewter, Penguin Books,1960.s. 79; 'Agar' adı, Anadolu'daki Türkler için kullanılmıştır. Türklerin, Hz.İbrahim'in eşi Hz.Hacer'in soyundan geliyor olduğuna inanılmasından, Müslüman olmalarından ya da Müslüman Araplarla yakın ilişkilerde bulunmalarından ötürü bu ad uygun görülmüş olabilir. Niketas, 'Agar' yerine 'Agaren'ler olarak 'Antakya hakimi müslümanlar' için kullanmıştır. Bkz., Niketas Khoniaes, *Historia,* Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, nşr. İmmanuel Bekkeri, Bonnae 1835. s.36; 'Hacerliler'le 'İsmaililer'i birbirinden ayrı olduğuna dair bkz., "Erdomlular, İsmaililer, Moavlılar, Hacerliler", *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat-Zebur-İncil)*, Mezmurlar 83:6.

[3] *Comneni*, ktp.I, s.9, vd; Türkçe 'Pers' olarak okunur. 'Perses' adı, İran coğrafyasında yaşayan ve buradan Anadolu'ya göç eden Türkler için kullanılmıştır.

[4] *Comneni*, ktp.I, s.10, vd; Türkçe 'Türk' olarak okunur. 'Turkos' adı, 'Perses' adıyla birlikte İran dolaylarından Anadolu'ya gelmiş Türkler için kullanılır. İskit, Peçenek ve Kuman Türkleri için *Comneni*'de İskit Türkleri gibi kullanımlar bulunmamakta. İskit, Peçenek ve Kumanlar sadece belirtilen adlarıyla anılıyor.

[5] *Comneni*, ktp.XIV, s.169; Türkçe 'Türkmen' olarak okunur. Emir Muhammed'in Bizans ordusu aleyhine ittifak yaptığı Türkler için kullanılmıştır.

[6] *Comneni*, ktp.VI, s.64 ve ktp.XIV, s.205; 'Emir' anlamındadır. Ebu'l Kasım, Danişmendli Muhammed ve İznik Emiri Süleyman için kullanılmıştır.

[7] *Comneni*, ktp.VI, s.79; 'Başsatrap' anlamındadır. Anadolu Türk beylerinden Ebu'l-Kasım, Danişmendli Muhammed, Danişmentli Hasan, İlhan, İsmail, Kontogmes ve Monolukos için kullanılmıştır.

Basileus [Βασιλευς][8]

Protonobellisimos [πρωτονωβελλισιμος][9]

Satrapes [σατραπες][10]

Sebastos [σεβαστος][11]

Skaliarios [Σκαλιαριος][12]

Strategos [στρατηγος][13]

Sultan [σουλταν][14]

1.1.3. Tanımlamalar

1.1.3.1. Yalın Halde Tanımlamalar

Açıkgöz [νουνεχης][15]

Barbar [Βαρβαρ][16]

Gözüpek [φιλοκινδυνος][17]

İmansız [απιστων][18]

Kadın [γυναικα][19]

Müslüman [Μουσουλμανος][20]

Tecrübeli [πειρα][21]

Yiğit [ανδρειος][22]

---

[8] *Comneni*, ktp.XI, s.158,165; 'İmparator' anlamındadır. İzmir ve çevresinde etkili olan Çaka Bey'in kendisine 'Basilesus' dediği belirtiliyor.
[9] *Comneni*, ktp.VII, s.114; 'En soylu kişi' anlamındadır. Çaka Bey için kullanılmıştır.
[10] *Comneni*, ktp.VI, s.65; Bir coğrafi bölgenin asayiş ve komutasını elinde bulunduran kişilere verilen ad olarak, bey ve emir anlamlarında Hasan Katukh ve Tanrıvermiş için kullanılmıştır.
[11] *Comneni*, ktp.VI, s.71; 'Muhterem', 'kutsanmış' kişi anlamındadır. Ebu'l-Kasım için kullanılmıştır.
[12] *Comneni*, ktp.X, s.193; Türk beylerinden İlhan için kullanılmıştır.
[13] *Comneni*, ktp.XV, s.187; 'Ordu Komutanı' anlamındadır. Şahinşah (I.Kılıçarslan oğlu Kudbeddin Melikşah) için kullanılmıştır.
[14] 'Sultan' ünvanı Alparslan, Barkiyaruk, Melikşah (Alparslan'ın oğlu), I.Kılıçarslan, Kutalmışoğlu Süleyman, Muhammed Tapar (Alexiade'da Sultan Tapar denilmekle Melikşah kastedilmiştir), Ebu'l-Kasım (Ebu'l-Kasım kendisine Sultan dedirtiyor), Şahinşah ve Melik Gazi Gümüştigin için kullanılmıştır.
[15] *Comneni*, ktp.VI, 66; İran Selçukluları elçisi Siyavuş için kullanılmıştır.
[16] *Comneni*, ktp.VI, 66; Ebu'l-Kasım, I. Kılıçarslan, Tutuş ve Çaka Bey için kullanılmıştır.
[17] *Comneni*, ktp.VI, s.67; Ebu'l-Kasım için kullanılmıştır.
[18] *Comneni*, ktp.V, s.11.
[19] *Comneni*, ktp.XV, s.211; Türk beylerinden 'Asan Katukh'un oğlu Gazi için kullanılmıştır.
[20] *Comneni*, ktp.XIV, s.157.
[21] *Comneni*, ktp.XV. s.209; Kudbeddin Melikşah'ın beylerinden Monolukos için kullanılmıştır.
[22] *Comneni*, ktp.XV, s.209; Kudbeddin Melikşah'ın beylerinden Monolukos için kullanılmıştır.

1.1.3.2. İsim Tamlaması Halinde Tanımlamalar

Asia barbarları [την Ασιαν υπο την βαρβαρικην][23]

'Asia'daki Pers Sultanı [Περσων σουλταν προς την Ασιαν][24]

Ebu'l-Kasım'ın Türkleri [Απελχασημ Τουρκους][25]

Horasan Sultanı [Χοροσαν σουλταν][26]

Pers Sultanı [των Περσων σουλταν][27]

Karmeli Müslümanlar [τους απο του Καρμε Μουσουλμανους][28]

Muhammed'in barbarları [Μουχουμετ Βαρβαροι][29]

Sarhoşluğun, şarabın ve Dionusos'un köleleri barbar İsmailoğulları

[των Βαρβαρων Ισμαηλιτων μεθη και οινω και Διονυσω δεδουλευκοτων][30]

1.1.3.3. Sıfat Tamlaması Halinde Tanımlamalar

Asia'da yerleşmiş Türkmenler [Ασιαν οικουντων Τουρκομανων][31]

Barbar Kılıçarslan [Βαρβαρ Κλιτζιασθλαν][32]

Barbar Tutuş [Βαρβαρ Τουταχ][33]

Becerikli okçu olan Türkler [Τουρκων και ζαυποματων της τοξειας][34]

Büyük Sultan [μεγας σουλταν][35]

Büyük Süleyman [του μεγαλου Σολυμα][36]

Çok şanlı Sultan Kılıçarslan [Μεγαλοδοξοτατε σουλταν Κλιτζιασθλαν][37]

---

[23] *Comneni*, ktp.V, s.11; Anadolu'da yer alan Türkler için kullanılmıştır. *Comneni*'da 'Asia' adı, bugünkü Anadolu ve İran coğrafyası için de kullanılmıştır.
[24] *Comneni*, ktp.VI, s.61; İran coğrafyasında yer alan Sultanı Melikşah için kullanılmış.
[25] *Comneni*, ktp.VI, s.11; I.Haçlı seferleri öncesi İznik şehrinin yönetimini elinde bulunduran Ebu'l-Kasım'ın askeri birlikleri için kullanılmıştır.
[26] *Comneni*, ktp.VI, s.78; İran Selçuklu Sultanı Melikşah için kullanılmış.
[27] *Comneni*, ktp.VI, s.75; İran Sekçuklu Sultanı Melikşah için kullanılmış.
[28] *Comneni*, ktp.XIV, s.169; Bizans ordusu tarafından 'kılıçtan geçirilen' Karme yöresindeki Türkler.
[29] *Comneni*, ktp. XIV, s.169; Emir Muhammed'e bağlı Türk ve Türkmen birlikleri için kullanılmıştır. Burada, Türkmen ve Türk birlikleri, birbirinden farklı iki kesim olarak ifade edilmiştir.
[30] *Comneni*, ktp.X, s.208; bkz., *Anna Komnena, Alexiad;Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi; Malazgirt Sonrası*, çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınları, İstanbul 1996, s.304.
[31] *Comneni*, ktp.XIV, s.169; İran coğrafyasından Anadolu'ya gelen Türkler için kullanılmış.
[32] *Comneni*, ktp.XV, s.187; Sultan I Kılıçarslan (1092-1107) için kulllanılmıştır.
[33] *Comneni*, ktp.I, s.11; İran Selçuklu Sultanı Melikşah'ın kardeşidir.
[34] *Comneni*, ktp.V, s.30.
[35] *Comneni*, ktp.VI, s.65; İran Selçuklu Sultanı Melikşah için söylenmiştir.
[36] *Comneni*, ktp.VI, s.78; Kutalmışoğlu Süleyman (1077- 1086) için kullanılmıştır.
[37] *Comneni*, ktp.IX, s.165.

Doğulu barbar [τους εωους βαρβαρους][38]

Ermeni Türk karışımı barbar bir adam

[ανερ τις βαρβαρος εξ Αρμενιων και Τουρκων][39]

İki cesur Türk [δυο των Τουρκων γενναιους][40]

Müttefik Türkler [της συμμαχιας των Τουρκων][41]

Tanrısız Türkler [τουσ μεν ατεωτατους Τουρκους][42]

1.2. Alexiade'da Yeralan Türk Şahıs Adları

1.2.1. Sultan, Bey ve Komutan Adları

Apelkhasem [Απελχασημ][43]

Asan [Ασαν][44]

Asan Katukh [Ασαν Κατουχ][45]

Atapakas [Αταπακας][46]

Elegmos [Ελεγμος][47]

Elkhanes [Ελχανης][48]

Galabatzes [Γαλαβατζης][49]

---

[38] *Comneni*, ktp.III, s.128.
[39] *Comneni*, ktp.III, s.176; Byzantium'da İmparator Manuel'e suikast girişiminde bulunan kişi.
[40] *Comneni*, ktp.I, s.26.
[41] *Comneni*, ktp.I, s.24.
[42] *Comneni*, ktp.III, s.121; Anadolu Türkleri ve Kutalmışoğlu Süleyman için kullanılmıştır.
[43] *Comneni*, ktp.VI, s.75; Türkçe'de 'Ebu'l-Kasım' olarak okunur. İznik Sultanı Süleyman'ın Antakya seferi esnasında İznik'in yöneticiliğini yürütmüştür.
[44] *Comneni*, ktp.XI, s.18; Türkçe'de 'Hasan' olarak okunur. 'Sultan Danişmend'e bağlı Türk beylerindendir; Kapadokya'da egemenlik süren 'Hasan' adında bir başka Türk Beyi daha bulunmaktadır (1108-1109). Bkz. *Comneni*, ktp.XIV, s.144; Kapadokya Danişmend hakimiyetinde olduğu için muhtemelen aynı kişiler olmalıdır.
[45] *Comneni*, ktp.XV, s.211; Sultan Kılıçarslan oğlu Sultan Melikşah'ın öldürttüğü beyin adı. 'Asan Katukh'un, yukarıda belirtilen 'Hasan'la aynı ya da farklı kişiler olduğuna dair bilgiye rastlanılmamıştır.
[46] *Comneni*, ktp.XI, s.34; 'Dimaşk Atabeyi'dir [ο Αταπακας της Δαμασκου]. Türkçe 'Atabeg' olarak okunabilir;
[47] *Comneni*, ktp.XV, s.212; Türk olduğu ve adının 'Ilyïγmïš = İlyıkmış' olduğuna dair bkz., Guyula Moravcsik, *Byzantinoturcica, II, Sprachreste der Türkvölker in den Byztinischen Quellen*, Leiden-E.J. Brill 1983, s. 122.
[48] *Comneni*, ktp.VI, s.79; Türkçe 'İlhan' olarak okunur. 'İlhan', sonradan Bizans Devleti hizmetine girerek Hıristiyan olmuştur, 'Skaliarios' [Σκαλιαριος] diye de bilinir; I.Kılıçarslan'ın kumandanı olarak bkz. Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye; Siyasi Tarih, Alparslan'dan Osman Gazi'ye (1071–1328)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2002, s. 98,99.
[49] *Comneni*, ktp.IX, s.158; 'Galabatze'ye 'Yalvaç' için kullanıldığına dair bkz., Turan, s.93.

Gazes [Γαζης][50]

Ismael [Ισμαηλ][51]

Kamuren [Καμυρην][52]

Kharatıkes [χαρατικης][53]

Klıtzıastlan [Κλιτζιασθλαν][54]

Kontogmes [Κοντογμης][55]

Kurpagan [Κουρπαγαν][56]

Marakes [Μαρακης][57]

Migidenos [Μιγιδενος][58]

Monolukos [Μονολυκος][59]

Mukhumet [Μουκουμετ][60]

Pargıarukh [Παργιαρουχ][61]

Prosukh [Προσουχ][62]

---

[50] *Comneni*, ktp.XV, s.211; Türkçe 'Gazi' olarak okunur. 'Hasan Katuk'un oğludur.

[51] *Comneni*, ktp.XI, s.27; Türkçe 'İsmail' olarak okunur. Sultan Danişmend'in oğludur.

[52] *Comneni*, ktp.V, s.23; Türkçe 'Kamyar', 'Kamer', 'Kamur' olarak okunabilir. Kutalmışoğlu Süleyman'ın komutanlarındandır, ayrıca İmparator Alexios'un Donanma komutanlarından Eusthatios Kymineianos tarafından Düzmece Diogenes'i kör etmekle görevlendirilen ve Türk olduğu belirtilen bir başka 'Kamur' daha vardır. Bkz., çev. Umar, s.298.

[53] *Comneni*, ktp.VI, s.66; Türkçe 'Karatekin' olarak okunabilir. Sultan Melikşah'a bağlı bir Türk Beyidir; bkz., Turan, s.67.

[54] *Comneni*, ktp.VI, s.79; Türkçe 'Kılıçarslan' olarak okunur. Sultan I.Kılıçarslan'dır. Bu ad aynı zamanda Kudbeddin Melikşah için de kullanılmıştır. Bkz; *Comneni*, ktp.XV, s.187.

[55] *Comneni*, ktp.XIV, s.166; Umar, 'Kontogmen' olarak vermiş, 'Kutbeddin' olabileceğini söylemiştir. Bkz., çev. Umar, s.458, dn.7; 'Kün-toγmïš=Gündoğmuş' için bkz. Moravcsik, s. 163.

[56] *Comneni*, ktp.XI, s.20; 'Agaren'ler ordusu komutanı ve Musul Emiri'dir. Sewter 'Kerbogha' olarak okumuş krş., çev. Sewter, s.343; 'Qur-boγa = Kurboğa' için bkz., Moravcsik, s. 169; Gür-boğa' için bkz., Turan, s. 104,106.

[57] *Comneni*, ktp.XI, s.26; 'Tanrıvermiş' ile birlikte Ephesos şehrini elinde bulunduran Bey.

[58] *Comneni*, ktp.V, s.30; Türkçe okunuşunu doğru olarak saptayamıyoruz. İznik Sultanı Süleyman'ın İmparator Alexios'un asker yardımı isteği üzerine gönderdiği 7.000 kişilik ordunun komutanlarından olabilir.

[59] *Comneni*, ktp.XIV, s.166; 'Monolukos' Türkçe bir ad olmamakla birlikte, bu komutan hakkında Anna, diğer Türk komutanlara nispeten daha olumlu ifadeler kullanmıştır. 'Monolukos', 'Emir Kontogmen' ve 'Emir Muhammed' ile birlikte Marmara bölgesinde Bizans ordusuna karşı etkili olmuştur; bkz., Turan, s. 154.

[60] *Comneni*, ktp.XIV, s.205; Türkçe'de 'Muhammed' olarak okunur. Danişmendoğullarından olup Kastamonu ve Kapadokya yöresinde etkili olmuştur.

[61] *Comneni*, ktp.VI, s.68; Türkçe 'Berkyaruk' olarak okunur. 'Sultan Tapar'ın oğlu olarak verilmiştir. Aksarayi tercümesinde 'Berkiyaruk' olarak geçer. Bkz., Aksaraylı Kerimeddin Mahmut, *Müsameret-al-ahyar*, trc. M. Nuri Gencosman, Uzluk Basımevi, Ankara 1943, s.116.

[62] *Comneni*, ktp.VI, s.68; Türkçe 'Porsuk' olarak okunur. Sultan Berkyaruk'un Komutanlarındandır.

Pukhea [Πουχεα][63]

Pulkhases [Πουλχασης][64]

Puzanos [Αμηρ Πουζανος][65]

Siaus [Σιαους][66]

Soluman [Σολυμαν][67]

Soluman [Σολυμαν][68]

Tanısman [Τανισμαν][69]

Tangrıpermes [Ταγγριπερμης][70]

Tapares [Ταπαρες][71]

Tutuses, Tutakh [Τουτουσες , Τουταχ][72]

Tzakhas [Τζαχας][73]

---

[63] *Comneni*, ktp.XV, s.199; Kadrea hisarını elinde tutan satrabın adıdır. 'Abu Hayyan?' okunabildiğine dair bkz. Moravcsik, s. 257.

[64] *Comneni*, ktp.VI, s.78; Ebu'l Kasım'ın kardeşidir. 'Abu'l Gazi' olarak bkz., Moravcsik, s.256; Turan, s. 66.

[65] *Comneni*, ktp.VI, s.64; Türkçe'de 'Bozan' olarak okunabilir. Sultan Melikşah'ın Beylerindendir; Türk Emiri 'Bozan?' için bkz., Moravcsik, II, s.256.

[66] *Comneni*, ktp.VI, s.66; Türkçe 'Siyavuş' olarak okunur. Sultan Melikşah'ın elçisidir, Sonradan Bizans Devleti'nin hizmetine girerek Hıristiyan olmuştur.

[67] *Comneni*, ktp.XV s.187; Türkçe'de 'Süleyman' olarak okunur. Sultan Kudbeddin Melikşah için kullanılmıştır. Aynı zamanda 'Şahinşah' [Σαισαν, okn: Saisan] ve Kılıçarslan'da denilmiştir.

[68] *Comneni*, ktp.XV, s.187; Türkçe 'Süleyman' olarak okunur. İznik Sultanı Kutalmış oğlu Süleyman için kullanılmıştır. Aksarayi 'Süleyman Şah' demektedir. Bkz., *Aksarayi*, çev. Gencosman, s.114; Yazar tarafından 'Süleyman' adı iki şekilde kullanılıyor. Sultan için yukarıdaki yazım kullanılırken, Bizans senatosu [συγκλητου, okn: sugkletu] üyelerinden 'Soloman Ioannes' için 'Solomon' [Σολομων] yazılmıştır. Bkz., *Comneni*, ktp.XII, s.69.

[69] *Comneni*, ktp.XI, s.18; Türkçe 'Danişmend' olarak okunur. Sewter, Melik Gazi Gümüştigin olabileceğini söylemiştir. Bkz., çev. Sewter, s.342, dn.11; Turan, s. 135.

[70] *Comneni*, ktp.XI, s.23; Türkçe 'Tanrıvermiş' olarak okunur. *Comneni*'de Ephesos şehrini elinde tutan bey denilir.

[71] *Comneni*, ktp.VI, s.78; Türkçe 'Tapar' olarak okunur. Anna'da 'Sultan Tapar', 'Berkiyaruk'un babası olarak verilmiş, oysa 'Berkiyaruk', 'Tapar'ın kardeşidir.

[72] *Comneni*, ktp.VI, s.64; Türkçe 'Tutuş' [Τουτουσες, okn: Tutus], [Τουταχ, okn: Tutakh] olarak okunur. Tutuş, Sultan Melikşah'ın kardeşi, Sultan Alparslan'ın oğludur; 'Τουταχ' için bkz., *Comneni*, ktp.I s.11.

[73] *Comneni*, ktp.VII, s.110; Türkçe 'Çaka' olarak okunur. İzmir ve çevresinde etkili olmuştur.

1.2.2. Bizans Devleti Hizmetinde Yeralan Türklerin Adları

Elkhanes [Ελχανης][74]

Karas [Καρας][75]

Kourtikios [Κουρτικιος][76]

Monastras [Μοναστρας][77]

Siaus [Σιαους][78]

Tarkaniotes [Ταρκανειωτες][79]

[74] *Comneni*, ktp.XIII, s.105; Türkçe 'İlhan' olarak okunur. 'Doğu'nun en ünlü komutanlarından' iken, Bizans Devleti hizmetine girmiştir. 'Bohemond'un kardeşi 'Guy' ile girdiği mücadelede hayatını kaybetmiştir.

[75] *Comneni*, ktp.XIII, s.105; Türkçe 'Kara' olarak okunabilir. Küçük yaşta Bizans askerlerince esir alınmış ve daha sonra İmparator tarafından soyluluk sanı verilmiştir.

[76] *Comneni*, ktp.I, s.34; Türkçe 'Gürtekin','Kurttekin' olabilir. *Comneni*'de Türk olduğuna dair bir ifade yer almıyor. İmparator Alexios tarafından Sultan Melikşah'a elçi olarak gönderilmesinden ötürü Türkçe biliyor ihtimali göz önünde bulundurulduğundan Türk olma olasılığını artıyor. Kourtikios, Tarkaniotes [Ταρκανειωτες] gibi Edirnelidir [Αδριανουπολις, Adrianupolis]. Bkz. *Comneni*, ktp. V, 26.

[77] *Comneni*, ktp.XI, s.15; Yüksek askeri kabiliyetinden dolayı övülmüştür. Kendisi için yarı 'Barbar' olduğu ve Türkçe bildiği söylenmiştir.

[78] *Comneni*, ktp.VI, s.65; Türkçe 'Siyavuş' olarak okunabilir. Sultan Melikşah'ın elçisidir, sonradan Bizans Devleti'nin hizmetine girerek Hıristiyan olmuştur.

[79] *Comnenis*, ktp.I, s.20; Türkçe 'Tarkan' olarak okunabilir; 'Tarhan' için bkz., Turan, s.24,25. 'Tarkaniotes' de 'Kurtikios' [Κουρτικιος] gibi Edirnelidir [Αδριανουπολις, Adrianupolis]. Bkz. *Comnenis*, ktp.X, s. 197.

1.3. 'Öteki' Olarak Türkler

Anna Komnena, imparator ve imparatoriçenin dinlenme odası olan Mor Oda'ya, bu odada doğmuş olmanın ayrıcalığına önem veren bir Bizanslı. Helenceyi incelediğini, güzel konuşma sanatıyla ilgilendiğini, Aristo'nun eserleri ile Platon'un dialoglarını okuduğunu belirtiyor. Kısaca Anna, kendisini saraylı olarak tanımlıyor.

Konumuz itibariyle 'Öteki' [αλλος, okn: Allos] kavramı içinde 'Türkler'in Anna'ya göre ne ifade ettiği tahlil edilmeye çalışılacağı için öncelikle, Anna'nın Türkleri tanımlarken kendisini nasıl tanımladığı önem kazanıyor. Tarih metinlerinin ve tarihçinin nasıl olması gerektiği konusunda kendisi üzerinden örneklerle tanımlamalar yapmaya çalışan Anna, önemli olayların tarihçiler tarafından yazılmayıp korunmadığı takdirde zamanla kaybolacağı endişesini taşıyor ve babası imparator Alexios Komnenos'un hayat hikayesi olan Alexsiad'ı gelecek nesillere tanıklık etmesi amacıyla kaleme aldığını söylüyor. Bu tanımlama, her nekadar Bizans imparatorunun toplumsal etkilerinin aktarılması endişesini taşısa da, ilke olarak güçlü bir kimliğin varlığı, onu tanımlamaya çalışanı da güçlü kılacak ve yaşatacaktır. Dolayısıyla Anna'nın böyle bir çaba neticesinde kaleme almış olduğunu düşündüğümüz eseri, Bizans tarihi araştırmacıları için vazgeçilmez bir kaynak olurken, Anna'nın kendisini de günümüze kadar yaşatmıştır. Alexiade baştan sona okunduğunda yazarının gerçekten ideailist ve gerçekleşmesini arzulayıp da gerçekleştirilememiş durumlar karşısında nekadar gergin olduğu görülecektir. Tarihçilerin tarafsız olmaları gerektiğini, bahse konu şahıslar ve olaylar karşısında nefret ve sevgilerini metne yansıtmamalarını isteğini belirten Anna, düşmanlarının ya da dostlarının, kusurlarını ve övgüye layık davranışlarını Tarihçilerin tarafsızca anlatması gerektiğini söylüyor. Ancak Anna, doğruların yansız şekilde anlatılması gerektiğini belirtirken 'düşman' ve 'dost' sözleriyle 'iyi' ve 'kötü' tasnifini, hikayesini anlatmaya başlamadan yapmış oluyor.

'Düşman'ın varlığını kabul etmek, 'Öteki'nin varolacağını kabul etmek anlamına geliyor. Halbuki 'Öteki' olarak kabul ettiğimiz 'şey'lerin yaşamlarında inandıkları hususiyetler, kendileri için çok anlamlı ve hatta inançlarından kaynaklanan iyi birer haslet ve iman ettiklerini söyledikleri değerler olabilir. 'Düşman'ın 'düşmanca davranışları' tabiri, ona 'düşman' diyen kişinin kendi inançları ve yaşama dair edinimlerine karşıt olan davranışlardır. O nedenle Bizans Devleti halkları için toplumsal bir takım normlar, onların karşılaştığı farklı etnik ve dine mensup toplumların normlarıyla örtüşmeyebilir. Bu noktada İmparator Alexios için iyi olan şey Türk sultanı Mesud için kötü ya da tam zıttı durum sözkonusu olabilir. Anna'nın övgüye değer veya kusurlu dediği davranışlar, onun kendi toplumsal normları ve kanaatleri çerçevesinde şekillendirdiği iyi ve kötü biçimlerdir. Geçmiş yaşantılar, dolayısıyla tecrübeler ve ön yargılar, 'düşman' ya da 'dost'a karşı hakkıyla davranmak sözünü adeletli olmak adına geçerli kılmaz.

Kendilerini dünyevi ve ilahi ilimlerde, soylulukta ve Tanrıya olan bağlılıkları ile Tanrının kendilerine gösterdiği kutsiyette Bizanslı olmayan diğer toplumlardan daha üst noktada olduklarını belirten Anna'nın yazıları dine ve asalete dayalı ayrımcılığın en açık ifadelerini taşır. Birinci kitabın (Alexiade 15 kitaptan oluşur) ilk cümlelerinde Anna, Alexios'un daha 14 yaşındayken, İmparator Diogenes'in 'Pers'lere [Türklere] karşı yürüteceği seferde tehditkar bir ateşlilikle yer almak istediğini ve barbar olarak nitelendirdiği 'Pers'lerle savaşırken kılıcı için çeliğine su verme işlemini Türklerin kanıyla yapacağı belli olan savaşçı ruha sahip komutandı[80] sözlerini kullanır. 'Barbar', 'kan' [αιμα, okn: aima], 'kılıç', 'savaş' [πολεμος, okn: polemos] gibi şiddet ve 'Öteki' içeren kelimelerin tasvir edici tarzda anlatımıyla ilk 'Öteki' 'Pers'ler [Türkler] böylece ortaya çıkar. Anna'nın 'Barbar Pers' [βαρβαρ Περς] dediği Türklere, yer yer 'Barbar Türk' [βαρβαρ Τυρκ] de demesi, barbarlıkları açısından herhangi bir fark gözetilmesinden değil 'Pers' [Περσες] ile 'Türk' [Τυρκος] adının birbirine karşılık gelerek kullanılmasındandı. Anna tarafından İran Selçuklu hükümdarlığının meskun olduğu topraklara 'Persia' [Περσια] , İran Selçuklu

[80] *Comneni*, çev. Umar, s.15.

Sultanı Melikşah'a 'Pers Sultanı' [των Περσων σουλταν][81] deniyordu. O nedenle, 'Persia' [İran] yöresinden 'Asia'ya [Anadolu'ya] gelen Türklere 'Pers'liler adı veriliyordu. Asya [Ασια] kelimesi de yer yer Anadolu [ανατολη, okn: Anatole] adının yerine kullanılıyordu.

Anadolu toprakları için 'Doğu' ifadesinin kullanılması Anna'nın coğrafi olarak hem Byzantium [Kostantinople] merkezli çevre algılamasından hem de yine Avrupa için kullandığı 'Batı' adını belirtilerek Doğu-Batı arasında kendi yerini tanımlama ihtiyacındandı. Anna'da gözlemlenen bu durum 'merkez-çevre' ilişkisinde, 'çevre'nin dışlanan olarak algılanması ve aksine 'merkez'in de dışladığı 'çevre' ile anlam bulup 'merkez'leşmesiydi. Anna, Türklere Doğulu demekle onları Byzantium'dan [Μεγαλοπολις, okn: Megalopolis ve Βυζαντιον, okn: Buzantion], şehirlerin kraliçesi ve soyluların şehrinden mekansal olarak uzakta tutuyor, dolayısıyla 'Merkez'den uzak olanın medeniyet ve asaletten de uzak olacağını Türklere Asya [Anadolu] Barbarları [την Ασιαν υπο την βαρβαρικην] [82] demekle gösteriyordu.

'Doğu' ile 'Batı' tanımlaması Bizans Devleti askeri teşkilatlanmasında da görülüyor, Doğu ve Batı Ordu Komutanlıkları [Domestikoslukları] şeklinde, Bizans Devleti ordusu ikiye ayrılıyor ve Doğu komutanlığı 11.yy'dan itibaren Batı Komutanlığından bir derece daha üstte yeralıyor. "Türklerin bahtının, Rumların bahtına üstün geldiği ve Rum egemenliğinin pek sarsılmış bulunduğu, onların [Türklerin] ayakaltında çıtırdayan kum taneleri kadar kalabalık sayıda sökün ettiği zamanda işte tam bu sırada, bu kişi de [Russel de Bailleul] Rum devletine karşı saldırıya geçti"[83] ifadesinde olduğu gibi Türklerin Anadolu topraklarına doğru hareketi Bizans Devletini oldukça tedirgin ediyor ve askeri açıdan onbirinci yüzyıldan itibaren Doğu komutanlığına daha çok önem verilmeye başlanıyor.

---

[81] *Comneni*, ktp.VI, s.75.
[82] *Comneni*, ktp.V, s.11.
[83] *Comneni*, çev. Umar, s.16; Bkz. Grekçe'si için,
[Πολλας δε ταλαντευσεις λαβουσες της των Ρωμαιων ηγεμονιας και των Τουρκων καθυπερ τερησαντων της τυχης Ρωμαιων των δε εις το κατοπιν υπαχθεντων ωσπερ φαμμου ποδων υποσπαστεισης, τηνικαυτα και ουτος τη βασιλεια Ρωμαιων επεθετ], *Comneni*, ktp.I, s.10.

Öte yandan 'Doğu'da Türk beylerinin ve Norman [Νορμανος, okn: Normanos] soylusu Russel de Bailleul [Ουρσελιος, okn: Ourselios] Bizans Devleti'ne karşı hareketlenmesiyle zor durumda kalmak istemeyen Byzantium, 'Öteki'ler arasından etnik ve dini ayrıma gitmeksizin ittifak arayışlarında bulunur. Böylece 'Öteki' dışlanmış da olsa hiçbir zaman 'merkez'den uzak kalmaz. Taarruz eden taraflardan biriyle, barbar ve imansız [των απιστων][84] Türkler ya da yine barbar ve Hıristiyan Latin olduklarına bakılmaksızın anlaşmalar yapılır. 'Merkez'de Bizans Devleti vardır ve düşmanlar 'çevre'dedir. 'Çevre'lerin 'merkez'lerine ilişkin söylenilecek tek söz, düşman olarak kabul edilen 'Öteki'nin, 'sultan', 'kral' gibi sanlarına ve bunların payitaht merkezlerine olan atıflardır. Anna'nın, Norman soylusu Roussel de Bailleul'un Bizans Devleti aleyhine Türklerle anlaşmaya gitmek istediğini söylemesi, 'Bizans'ın düşman kabul ettikleriyle dost olan Türkler' tarafını ve 'merkez'in 'çevre' tarafından aleyhte kuşatılmışlığını ortaya koyar.

Alexiade'da Bizans Devleti topraklarını talan etmekle suçlanan ilk Türk beyi, Sultan Alparslan'ın oğlu Tutuş'tur [Τουτους, okn: Tutus Τουταχ, okn: Tutakh]. Anna tarafından Türklere yakıştırılan sıfatlardan 'barbar' [βαρβαρ] ilk kez Tutuş için kullanılmıştır. Neticede Tutuş, Alexiade'ın ilan ettiği ilk 'Öteki' Türktür. Batı'da Bizans topraklarına taarruz eden Roussel de Bailleul'un Alexios'a mağlup olmasından sonra Tutuş'un dostluğunu kazanmak istemişti. Bunun üzerine Tutuş'a iltifatlar ederek hediyeler gönderen ve Roussel ile ittifak kurmasına mani olan Alexios, 'barbarın dostluğu'nu kazanmak için "Senin Sultanınla (Alparslan'ın oğlu Melikşah) benim İmparatorum (Romanos Diogenes) birbirinin dostudur... Roussel Barbarı... korkunç bir düşmandır... Rum ülkesinden, öteden beriden bir bölümünü daha koparıp alırken, aslında, Persleri, üzerinde hak iddia edebilecekleri herşeyden yoksun bırakıyor"[85] ifadelerini kullanıyor.

[84] *Comneni*, ktp.V, s.11.
[85] *Comneni*, çev. Umar, s.18,19.

Anna'nın 'Barbar Tutuş' [Βαρβαρ Τουταχ, okn: Barbar Tutakh][86] dediği Türk beyine, Alexios'un sözleriyle Roussel'in Barbarlığı ile düşmanlığının anlatılması, Tutuş için barbarlık sıfatlarının hoşa gitmeyen davranışlar olduğunun biliniyor olması sonucunu doğurur. Bu ise Türkler için barbar kelimesini Anna'nın hakaret sözcüğü olarak kullandığını kanıtlamaktadır. Tutuş'a Norman soylusu Roussel ile ittifak kurmaması ve onu esir etmesi karşılığında ilk olarak, hiçkimsenin alamadığı kadar para alacağını, ikincisi imparatorun dostluğunu kazanacağını, üçüncüsü ise kendi sultanının hoşnut kalacağını vaadetmesi[87], para, asalet ve övünç kazanımlarının Türkler'in karar almalarında etkili olan unsurlar olduğunu gösterir.

Tutuş gibi sonradan para karşılığı Bizans Devletiyle ittifaka ve dostluğa çağrılan Türkler olduğu gibi aslen Türk olup, İmparator Nikephoros Botanniates'e [Βοτανειατης Νικηφορος, okn: Botaneiates Nikephoros] muhalif Bizanslılar ordusunda 'Tarkaniotes Katakalon' [Ταρκανειωτες Κατακαλων] gibi isimler de vardı. Muhalif Bizanslılar ordusunun Nikephoros Bryennios komutasında yer alan Tarkan'ın, "kusursuz donanımlı, tümünün sayısı 3.000 kadar olan Makedonyalı ve Thraklardan"[88] oluşan askerleri vardı. Türk olduğu belirtilmeyen ancak adından açıkça Türk olduğu anlaşılan Tarkan'ın birlikleriyle bu birliklerin bağlı olduğu Nikepheros Bryennios'un [Βρυεννιος Νικηφορος, okn: Bruennios Nikephoros] ordusu, İmparator Nikepheros Botanniates'in ordularını komuta eden Alexios'un, içlerinde Türklerin de olduğu askerleriyle savaşa tutuşuyordu, ancak Alexios'un saflarında yer alan Khoma'da, şimdiki adıyla Gümüşsuyu'nda, bulunan Türklerin başında Katakalon adında[89] bir başka komutan daha vardı; komutan 'Katakalon'nun [Κατακαλων] adı Anna tarafından belirtilmemiştir. ihtimalki 'Katakalon Tarkaniotes' savaş esnasında taraf değiştirerek Alexios'un birliklerine katılmıştı. Açık olan şu ki Türklerin her iki tarafta, imparatorun ordusuyla muhalif Bizanslıların ordusunda yer edinmiş olması.

---

[86] *Comneni*, ktp.I, s.11
[87] *Comneni*, çev. Umar, s.19.
[88] *Comneni*, çev. Umar, s.28.
[89] *Comneni*, çev. Umar, s.29.

İki tarafın da savaş için karşılaşması anında Anna, muhalif Bizanslı komutanlardan Ioannes Bryennios ordularının Alexios'un orduları üzerine taarruz etmesinde "sonra düşmanlarının üzerine saldırdı" ifadesini kullanırken, hemen ardından Alexios ordularının taarruzunda ise "babamın kendisi, düşmanlarının orta yerine atıldı"[90] demesi, 'Öteki'nin 'karşılıklı'lığının, 'Ben'in 'Öteki'yi ve 'Ben'in, 'Öteki'nin gözünde 'Ben'i (kendisini) nasıl gördüğüne örnek teşkil eder.

Bryiennos karşısında geri çekilmek zorunda kalan Alexios, ittifak halinde oldukları Türklerin yardıma gelmesiyle tekrar toparlanır. İki tarafın da çarpışmalarının anlatıldığı bölümde Anna, Türklerin yardımını bir şans olarak görürken, Frankları, savaşın başında Alexios'un yanındayken savaş esnasında Bryennios tarafına geçmesinden dolayı 'döneklik'le suçlar. Şayet, 'Katakalon Tarkaniotes' de Katakalon olarak Alexsios tarafına geçmişse Anna'nın Frankları için söylediği 'döneklik', 'Öteki'liğe münhasır bir söz olmaktadır.

Anna, bu şekilde Franklarla Türkleri de karşılaştırmış oluyordu. Türklerin Bryennios ordusuna karşı yaptığı taarruzu, Türkler takımlar halinde "düşmana at üstünde saldırışa atılıyor ve onu bir ok yağmuru ile eziyordu... birbiri ardınca kendini gösteren Türkler, orduyu bir ok bulutu ile örtmekte idiler (Οι μεν ουν Τουρκοι αλλος επ αλλω καταλαμβανοντες τοις συνυχεσι βελεσι το στρατευμα κατεσκιαξον)[91]...Türkler ve babam, düşmana birsüre kafa tuttuktan sonra kaçıyormuş gibi yaptılar ve düşmanlarını yavaş yavaş, bu hileyle sürükledikleri pusu yerine çektiler... iki soylu Türk... Bryennios'un atının üzerine doğru saldırdı ve Byrennios'u belinden kavradı... onu hemen yakaladılar ve şan şeref kazanmış olmak duygusu içinde, Byrennios'un yakalandığı yerden pek uzakta bulunmayan – kendi savaş dizilerine, keza Barbarlarınkine [bağlaşık Türklerinkine] düzen vermekle ve onları savaşa kışkırtmakla uğraşan- Alexios Komnenos'a götürdüler"[92] cümleleriyle çarpışmanın anlatıldığı Anna'nın ifadesinde Türkler hakkında dikkat edilecek iki husus göze çarpmaktadır.

---

[90] *Comneni*, çev. Umar, s.29.
[91] *Comneni*, ktp.I, s.25.
[92] *Comneni*, çev. Umar, s.31-33.

Bunlar, Türklerin atılganlığı, okçuluğu ve savaş planlamadaki başarısıyla, askeri yönü; soyluluk, şan – şeref ve barbarlığıyla, karakter yapısıdır.

Askeri yön itibariyle Türklerin gösterdiği beceriler, ok atma, ata binme ve savaş planlamadır. Anna Komnena'da olduğu gibi Bizans tarihi yazarlarından Ioannes Kinnamos ve Niketas Khoniates'in eserlerinde de bu becerilere ilişkin örneklere rastlamak mümkündür. Karekter yapısı hususunda aynı parça içinde Türkler için bir yandan barbar, diğer yandan soylu denilmesi tezatlık oluşturur. Soyluluğun asalet sınıfına ait bir yakıştıma olmasından dolayı, 'medeni' ve 'barbar' ayrımına gidilerek, burada, genelde 'barbar' olarak kabul edilenlerin içerisinden, bir ya da birkaç kişinin 'soylu' görülmesi mi vardır yahut da 'soyluluk', 'medeni' ve 'barbar' ayrımında kullanılmaması gereken özellik midir? Ancak Türklerin şan ve şeref kazanmış olma hissiyatıyla Bryennios'u Alexios'a teslim etmek istemeleri sözü, Türklerin şan ve şöhrete önem verdiğini gösterir ki bu değerler kaba sabalıkla suçlanan Barbarlığın olağan görüntülerinden değildir. Dolayısıyla Alexiade'da barbar olarak ifade edilen kişi ya da toplulukların barbarlığı, ilke olarak Bizanslılarla Bizanslı olmayanları ayırt etmek içindir. Bizanslı olmayanlar etnik yapısına, dini, dili ve günlük yaşantısına bakılmaksızın hatta Roma Papalığı[93] dahi barbar kabul edilirdi.

Anna Komnena, Ioannes ve Niketas'ın kroniklerinde 'medeni' ve 'barbar' ilişkisi bu eserleri savaşlar kitabı haline getirmiştir. 'İyiler' ve 'kötüler' arasında süren mücadeleler, fetihler, yağmalar, kanlı savaşlar ve entrika dolu bir yaşam eserlerin tamamına hakimdir. Bütün olayların sebeb ve sonuçları 'iyiler' ve 'kötüler' arasında süregelen çatışmaların önceleri ve sonralarıdır. Nitekim entrika sözcüğünü en çok çağrıştıran Bizans ve Bizans sarayı kelimeleri Anna'da daha bir anlam kazanır. Kyzikos [Belkıs, Kapıdağ Yarımadası'nda] şehrinin Türkler tarafından alınması meselesi anlatılırken, Anna, buranın yakılıp yıkılması haberi üzerine İmparator Nikepheros Botanniates'in Alexios'u saraya çağırttığını ve bunun üzerine saraya gelen Alexios ile zaten o esnada sarayda bulunan İsakios'un, 'cesareti kırılmış imparatoru teselli etmek için', "kenti almış olanlar, suçlarının cezasını bulacak, neden olduklarının yedi kat fazlası zarara

[93] *Comneni*, ktp.I, s.32; Papa VII. Gregorius (Papalık yılı, 1073–1085)

kendileri uğrayacaklar"[94] dediğini belirtirken, bir yandan Türklerin yağmacılığına vurgu yapıyor diğer yandan da imparatorun cesaret yoksunu olduğunu ima ederek, babası Alexios ile amcası İsaakios'u Bizans Devleti'nin muhafazasındaki inançlılığını ön plana çıkartıyordu.

Kyzikos'u alan Türklere 'Agarenos'lar [Αγαρηνος][95] adını veren Anna, bu adın açıklamasını ve neden kullandığını belirtmiyor; ancak kök halinde 'Agar' [Αγαρ] kelimesi, 'Hacer' adının Grekçe teleffuzudur. Türklere, İran havzasından geliyor olmalarından ötürü 'Persler' denilirken 'Türk' adında olduğundan farklı olarak Türklerin kendini 'Türk' dışında 'Agarenos' olarak tanımlaması güç görülmektedir. 'Agarenos'lar büyük olasılıkla Türklere dışardan verilen bir addı ve Bizans yerlileri de Türkler için zaman zaman bu adı kullanıyordu, Alaxiade'da, 'Agarenos'lar hakkında başka bir yerde, "sayısız Türk birlikleri tam bu sırada ona baskın veriverirse Akşehir yöresinin halkı düşman kılıcına kurban olur korkusuyla, (İmparator Alexios) her yere, 'Agerenos'lar geliyor!' diye duyuru yaptırmayı akıl etti; hemen oracıkta, düşmanın gelişinden önce erkeklerin ve kadınların ayrılıp böylelikle hem kendi canlarını hem de taşıyabilecekleri mallarını kurtarması gerektiği ilan edildi"[96] ifadesi kullanılıyordu ki imparator Aleksios'un Bizanslı halka Türkler değilde 'Agarenos'lar geliyor' diye duyuru yapması, Bizanslı halk tarafından Türklerin, 'Türk' değil 'Agarenos' olarak biliniyor olması sonucunu doğurabilir. Ayrıca imparatorun endişesinden, halkın can ve mal telaşından anlaşılacağı üzere 'Agarenos' imajı oldukça sarsıcıdır. 'Agarenos'ların 'yörük' olma olasılığını veren bir cümle olarak, "ordusundan bir bölümünü ayırdı, onu kendi içinde birçok parçaya bölerek, bunların herbirini 'Agarenos'ların [Türklerin] üzerine yollayıp bunlara, eğer ülkede akın yürütmekte olan 'Agarenos'larla karşılaşılırsa, saldırıp, onların imparator üzerine yürümesini geçiktirmek için, onlara karşı canla başla savaşmak buyruğunu verdi"[97] örneği gösterilebilir. İmparatorun kendi ordusunu birçok parçaya bölmesi, 'Agarenos'ların küçük birlikler halinde dağınık ve zamansız hareket ettiğini gösterir ki 'yörük'lerin de muhtemel durumları bu şekildedir.

---

[94] *Comneni*, çev. Umar, s. 66.
[95] *Comneni*, ktp.II, s.70.
[96] *Comneni*, çev. Umar, s.341.
[97] *Comneni*, çev. Umar, s.341.

Anna, 'Agarenos'ları anlatırken onları Müslümanlardan ayırmaktadır. "Babil hükümdarı Amerimnes'e, Keltlerin seferi, Kudüs'ü nasıl aldıkları Antakya'nın kendisini ve yöresindeki pek çok kenti nasıl ele geçirdikleri anlatılınca, Ermenilerden ve Araplardan, müslümanlardan ve Agerenos'lardan topladığı bir orduyu onlara karşı gönderdi"[98] diyen Anna, Müslümanların kim olduğunu belirtmeksizin, etnik adlar arasında dini bir ada da yer vermiştir. Burada iki etnik bir dini birde 'Agarenos' vardır. 'Agarenos'un nasıl bir kimlik altında burada yer edindiği tartışılabilir. 'Agerenos'lar için söylenecek bir başka söz ise onların, Hz.İbrahim'in eşi Hz.Hacer'in soyundan geliyor olduğuna inanılması olabilir.

Türklerin karekter yapılarına ilişkin haberlere, Trakya [Θρακη, okn: Trake] yöresinde hareket halinde ve aynı zamanda siyasi olarak bir üst erkin kontrolünde olmadığını düşündüğümüz küçük bir Türk gurup örnek gösterilebilir. Kaisar Ioannes Dukas, İmparator Botanniates'in aleyhine, muhalif Komnenoslar lehine Trakya bölgesinde hareket etmekte olan bu gurupla antlaşma yapmıştır. Gerçekten onbirinci yüzyılın sonlarına doğru Tükleri, Anadolu'nun birçok yerinde, küçük ve büyük topluluklar halinde bir veya birkaç Türk beyleri etrafında toplanmış olarak görmek mümkündü. Bunlar Trakya ve hatta Balkanlara kadar varlıklarını hissettiriyorlardı. Balkanlardan Akhrida bölgesine yerleşmiş [Αχριδο οικουντων Τουρκων ηγεμονευε][99] imparator Alexios'un 'Robert de Guiscard' [Ρομπερτος, okn: Rombertos] karşı girişeceği savaşta, Bizans akıncıları içinde yer almış Akhridalı Türklerde vardı.

Trakya'daki ve Akhridalı Türklerin ortak noktası Bizans Devleti'ne taraf olan Türklerden olmasındandı. Çok para ve her çeşit lütuf karşılığında tarafını belirleyen imajıyla Trakya'daki Türklerin, hanedan aleyhtarı muhalif Bizans askerleriyle devlet nezdinde, resmi olmayan nitelikte antlaşma yapması, anlaşmanın siyasi olmaktansa ekonomik beklentiler çerçevesinde şekillendiğini göstermektedir. Ancak imparator tarafından siyasi bir yakınlığı olmayan bu küçük grupların saraya en yakın komutanlarla antlaşmaya varması da siyasi

---

[98] *Comneni*, çev. Umar, s.343.
[99] *Comneni*, ktp.IV, s.151.

bir başarı sayılabilir, bu nedenle Kaisar Dukas ile Alexios lehine anlaşma yapan Türklerin siyasi anlamda bağımsız olma ihtimalleri vardır. Aynı zamanda Anna'nın Türklerin bağlaşıklığından dolayı "kendi adetlerine göre, and içtiler, Komnenoslar uğruna candan savaşacaklarına yemin ettiler...(ve muhalif Bizanslılar) bu yeni kazanımdan dolayı mest olarak - hele babam Alexios - sevinçten ne yapacaklarını bilemediler"[100] demesi, Alexios'un özellikle, Türklerin ittifakıyla askeri olarak daha güçlü olacaklarına inandığı ve dönemde Türklerle askeri amaçlar doğrultusunda biraraya gelindiği anlamı çıkarılabilir.

Türkler muhalif Bizanslılarla görünüşte ekonomik kaygılarla, muhalif Bizanslılar ise Türklerle askeri açıdan ittifak kurmuştur. İttifak yemini onu edenin inançları bağlamında anlamlıdır. 'Öteki'nin değerlerinin, onun bağlayıcı tarafı olduğu ve dışlayan tarafca bu değerlerin yok sayılmadığı paradoksal olarak teyit edilir. Bu Türk gurubunun, Bizans imparatoru aleyhine muhalif Bizanslılarla olan bağlaşıklığı, resmi olarak Bizans Devleti aleyhine gerçekleştirilmiş bir antlaşma hüvüyetini taşır, Alexsios'un imparatorluğuyla bu anlaşmaya katılan tarafların gayrimeşruluğu düşer ve böylece Türkler, Alexios'u imparatorluğa taşıyan taraflar olarak Bizans Devleti nezdinde siyasi meşruluk kazanmış olur.

Alexios, imparatorluğu döneminde de Türklerle iyi geçinme yollarını deneyecektir, çünkü "devletin can çekişmekte olduğunun bilincindedir; gerçekten doğu illerini Türkler korkunç bir biçimde yakıp yıkmakta, talan etmektedir".[101] Ancak Alexios, "devlet gemisini bu kudurmuş denizden kurtarmak ve onu sakin bir kıyıda limana çekmek; bunun içinde, Tanrının yardımıyla, kendisine karşı bunakça baş kaldırmış – ama durumları yalçın kayaya çarpan dalgalardan farksız olan – düşmanlarının hakkından gelmek istiyordu. Böylece, kaleleri ya da kentleri savunan ve Türklere karşı yiğitçe direnmekte olan, Anadoludaki Toparkhes'leri [bölge komutanlarını] olabildiğince çabuk toplanmaya çağırmanın gerekliliğine hükmetti".[102] Bir yandan Bizans Devleti'nin Türkler karşısında can çekişmekte olduğunun ifadesi, Anadolu'daki

[100] Comneni, çev. Umar, s. 77,78.
[101] Comneni, çev. Umar, s.118; krş., The Alexiad of the Princess Anna Comnena, trns. Elizabeth A. S. Dawes, Barnes & Noble, Inc., Newyork,1967, s. 89; çev. Sewter, s.124.
[102] *Comneni*, çev. Umar, s.119.

Türklerin askeri gücünü ortaya koyarken, diğer taraftan düşmanların yalçın kayalara çarpan dalgalar gibi etkisiz görülmesi, anlatımdaki açık uyuşmazlıktır. Anlatım, savunmacı bir acıklamaya dönüşmüştür. Kudurmuş, bunak, korkunç ve talancı bir düşmanın karşısında yiğit, Tanrının yanlarında olduğu, Tanrının yardımıyla iş başarabilen bir Bizans vardır. Bu koşullarda Türkler Tanrının yanında olmadıkları için 'pek dinsiz' dir.

"Gerçekten, anlatımım pek dinsiz Türklerin nasıl [Alexios'un] gözleri önünde Marmara Denizi yöresine yerleştiğine ve tüm Anadolu'da buyruk yürüten Süleyman'ın (Σολυμα, okn: Soluma) Nikea'yı üs edindiğine, bizim imparatorluk dediğimiz Sultanlığının merkezinin de orada bulunduğuna, sürekli olarak [öteye beriye] akıncılar gönderdiğine, Bithynia ile Thynia'nın (Kocaeli Yarımadası) komşu [kendi başkenti İznik'e komşu] tüm ülke bölümünü talan ettiğine Bosphoros/İstanbul boğazında şimdi Damalis denen kente kadar atlı ve yaya akınlar yaptığına, pek çok ganimet devşirdiğine, hatta neredeyse denizi [Boğazı] bile aşmaya kalkışacak olduğuna bir iki sözle işaret etmişti. Byzantionlular bu istilacıların hiç korku duymadan, her tarafta, kıyı boyundaki küçük kentlerde ve kutsal yapılarda yaşamakta olduğunu, kimseninde onları o yerlerden kovmadığını görmekle tam bir dahşete düşmüş bulunuyor ve ne yapacaklarını bilemiyorlardı".[103]

Anadolu'nun eski Bizans tebası şimdi İznik'te yer alan Süleyman [Σολυμαν] Bey'in, Türklerin, tebası olmaktan oldukça memnun görünüyordu. Bu durum askeri ve ekonomik açıdan Bizans Devleti'nin büyük kayıplara uğraması, Boğazlara kadar gelen Türklerin, Bizans maliyesini sarsacak ölçüde köylülerden alınan vergiye mani olması anlamına geliyordu. Savunmada olan Bizans Devleti taarruzda bulunan Türklerdi, taarruzda bulunan etkili olabilmek için baskıcı olmak zorundaydı ancak bu baskı yağma ve talan girişimlerinde doğru görülmektedir. Halbuki Türkler Anadolu'ya yağma ve talana değil 'il' tutmaya gelmişlerdi; bundan dolayı, ilk olarak Süleyman Bey Nikaia/İznik'i kendine üs edinmişti. Neticede Türkler, yerleşiklerle, Anadolu halkları ile iyi geçinmek zorundaydılar ve onların dini, dili ve yaşam tarzlarına müdahale etmemeliydiler.

[103] *Comneni*, çev. Umar, s.124; krş., Sewter, s.128,129; Dawes, s.93,94.

Öte yandan, Anadolu'daki gücünü büyük oranda yitiren ve Batıda, İskitlerle Normanların akınlarına maruz kalan Bizans Devleti, Doğu'dan ve Batı'dan ciddi taarruza maruz kaldığından savunma halindeydi, bu askeri harcamalar için vergilendirmede artışlara neden olabiliyordu. Yine 1054 yılında Hıristiyanlığın Katolik ve Ortodokslar diye ikiye ayrılması ve Bizans Devleti 'Büyük Kilisesi'nin (Ayasofya) kendilerini Hıristiyan Ortodoks olarak tanımlamaları, Byzantium Hıristiyanları ile 'Nikaia' [Νικαια] Hıristiyanları arasında uyuşmazlık doğurabilir. Muhtemel böyle bir durum bölgedeki yerli halkın, Byzantium aleyhine ve Türkler lehine davranmasına yol açmıştır. Bu yüzden, 'pek dinsiz' demekle suçlanan Türklerin 'hiç korku duymadan', 'Bithynia' [Βιτυνια, okn: Bitunia] ile 'Thynia' [Θυνια, okn: Tunia] bölgesinde, küçük yerleşim birimleri ve kutsal mekanlarda yaşamasına rağmen yerli halk tarafından kovulmaması, Hıristiyan cemaatle Türkler arasında muhtemel bir barışın varlığını gösterebilir. Kutsal mekanlardan kastedilen kiliselerdir ki bunlar aynı zamanda birer eğitim ve yardım yerleridir. Yerli halkın Türkleri kovmaması, kovma fiiliyatını gerçekleştirecek birilerinin de varlığını zorunlu kıldığından, bu mekanların bulunduğu yerleşim birimlerinin, terkedilmemiş cemati olan mekanlara sahip olduğu sonucunu verir. Bu da Türklerin terkedilmiş kutsal mekanları değil, ibadet yapılan kutsal mekanları kullanıyor ihtimalini doğurur.

Bithynia [Βιτυνια, okn: Bitunia] ve Thynia [Θυνια, okn: Tunia] sınırlarında ve Boğazlara [Βοσπορος, okn: Bosporos] kadar gelen Türkler karşısında "gece vakti ve korku içinde çarpışan adamlar [Bizanslı askerler] artık onlara [Türklere] gün doğar doğmaz saldırıyorlardı ve [hatta öğle vakti] güneş göğün tam ortasında iken, özgüvenle, tantanalı çatışmalara giriyorlardı. Böylece, işler kimi için [Türkler için] gittikçe daha da kötüleşirken, Rum devletinde, kül içinde gizli olan güçlülük kıvılcımı, yavaş yavaş, parlamaya başlamaktaydı. Gerçekten Komnenos, Türkleri yalnız İstanbul Boğazından ve denize komşu bölgelerden kovup çok uzağa sürmekle kalmadı; onları tüm Thynia ile Bithynia'nın sınırlarından ve keza Nikomedia/İzmit'in dolaylarından sürüp atarak, Sultan'ı [Kutalmışoğlu Süleyman'ı], çok ısrarlı barış dilemek zorunda bıraktı".[104] Korku ve sonrasında gelen özgüven, tantanalı çatışma ve güçlülük kıvılcımı, Bizans'ın

[104] *Comneni*, çev. Umar, s.126.

İmparator Alexios ile yeniden doğuşu Türklere karşı gerçekleştirilen seferlerle anlatılıyor.

Oysa Anna, IV.Henry'nin Alexiade için söylediği: "Tanrı, ömrünü uzun etsin, devletinin sınırlarını genişletsin, düşmanlarını rezil edip senin ayağının altına düşürsün. Egemenliğindeki ülke barış içinde olsun ve sana bağlı tüm topraklarda güneş hep bulutsuz ışıldasın; [Tanrının] gerçek adına o kadar saygı gösteren ve [Tanrının] düşmanlarına karşı eline silah alan sana, Kudreti Herşeye Yeten'in, yücelerden sağlayacağı, hiçkimseye yenilmezlik gücüyle, tüm düşmanların yok edilsin"[105] sözünden sonra, Bizans Devleti'nin yeniden dirilmesine ilişkin sözü edilen 'kıvılcım'dan bahsetmez. Bu durum, güç dengeleri ilişkisinde Türklere karşı sağlanacak bir başarının Bizans Devleti'nin dönüşümünü sağlayacak kadar kıymetli olduğunu gösterir.

Öte yandan IV. Henry için Tanrının düşmanı Bizans'ın düşmanıdır, barış ve egemenlik için düşman ve dolayısıyla 'Öteki' zorunludur. Türkler üzerine yapılan son sefer esnasında Norman soylusu Robert'in Batı'dan Bizans Devleti'ne taarruz edeceği haberi bilindiğinden "çok ısrarla barış dilemek zorunda kalan Sultan Süleymanşah('ın)... Barış önerisini [İmparator Alexios] istekle kabul etti. Öyle ya atasözünün dediği gibi, 'Herakles'in kendisi bile aynı anda iki kişeye karşı birden dövüşemez' ise, çöküntü halindeki, uzun süreden beri azar azar bitip tükenmekte olan ve artık çöküşün son aşamasına gelip dayanmış durumda, ordusuz, parasız bir devletin... yönetimini henüz ele almış bulunan genç bir komutan, haydi haydi [iki düşmanla birlikte savaşamaz]. Böylece, çeşitli yöntemlerle Türkleri Damalis/Üsküdar'dan ve ona komşu deniz kıyısı yerlerinden kovalayış sonrasında, [Alexios] bir yandan da armağanlar gönderip onlarla barışma sağlayarak bir barış antlaşması yapmaya razı olmak zorunluluğunu duydu; onlara Dragon Deresi'ni verdi ve onlara, bunu kesinlikle aşmamayı, ayrıca Bithynia sınırlarından içeriye hiçbir akına girişmemeyi kabul ettirdi".[106]

---

[105] *Comneni*, çev. Umar, s.123.
[106] *Comneni*, çev. Umar, s.126.

Burada ilk olarak barış görüşmelerinde bulunmak isteyen sultan değil imparatordur. Bu durum, 'Öteki' olarak Türklerin Anna tarafından nasıl algılandığını ortaya koyar. Şöyleki, önce Bizans'ın saldırıları karşısında sultan zor şartlarda kalmış ve ısrarla barış önerisinde bulunmuştur ardından imparator, armağanlar göndererek sultan ile barışma sağlayacak bir barış anlaşması isteyecektir. İfadeler açıkça çelişkilidir. Hangi taraf barış teklifinde bulunmuştur? Bizans Devleti'nin içine düştüğü durum, açıkça ifade edildiği gibi 'para' ve 'ordunun' olmamasıdır. Taarruzda bulunan Kutalmışoğlu Süleyman'a [Süleymanşah'a] karşı gösterildiği söylenen başarı ne derecede gerçekleşmiştir tartışılır.

Antlaşma gereği Türklere Dragon Deresi'nin verilmesi bölgede siyasi olarak Türk varlığının kabul edilmesi anlamına gelir ve İmparator Alexios devrinde ilk kez Türklerle Bizanslılar arasında sınıra dayalı bir antlaşma gerçekleşmiş olur. Sınır tespit etmek, 'Ben' ile 'Öteki' arasında başlangıçta varolan mesafenin resmi olarak derinleşmesi anlamına gelir. Alexiade'da, anlaşmalarda kurumsal olarak devlet ya da devletler yeralmaz; Bizanslılar adına imparator ya da Türkler adına sultan vardır. Böylece Kutalmışoğlu Süleyman, sultan ünvanıyla da tanınmış da olur.[107]

Türkler yukarıda alıntılanan paragrafın son cümlesinde, İmparator Alexios'un 'Bithynia sınırlarından içeriye hiçbir akına girişilmeyeceğini kabul ettirdi' denilmesi, Türklerin geri çekilmekte ve savunmaya geçmekte olduğunu değil bilakis taarruzda olduğunu ortaya koyar ki bu da Türklerin lehine bir açıklamadır. O nedenle barış isteğinin ilk kez olarak sultandan geldiğini söylemek doğru olmasa gerektir. Anna tarafından İmparator Alexios'un Türkler karşısında başarılı olunduğunun gösterilmeye çalışılması, tahta yeni oturmuş bir imparatorun 'Öteki' karşısında başarısız bir izlenim uyandırmaması içindir. O nedenle devletin bitip tükenmekte, çöküntü halinde, ordusuz ve parasız olduğu

[107] Bezer'e göre, Kutalmışoğlu Süleyaman'ın zayıf Bizans ile antlaşma yapmasının nedeni, Doğu'da Büyük Selçuklularla olan ailevi rekabet ve Büyük Selçuklu tahtını ele geçirme, Anadolu topraklarında siyasi birliği temin etme ve böylece sosyo ekonomik kalkınmayı sağlayıp medeni bir hamleyi gerçekleştirme arzusuna dayanıyordu. Bkz. Gülay Öğün Bezer, "Türkiye Selçuklularında Selçukluları'nın Güneydoğu Siyaseti ve I. Haçlı Seferlerinin Bunun Üzerindeki Etkileri", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, sayı.12, İstanbul (Eylül 2002), s.83.

belirtilerek, geçmişin kötü şartlarından ötürü o anda karşılaşılan problemler nedeniyle Alexios'un haksız eleştirilere maruz kalmasını istenmez, böylece Niketas Khonites'te olduğu gibi Bizans Devleti değil, imparator ve şahsında Komnenoslar hanedanlığı ön plana çıkarılmış olur. Dolayısıyla 'Herakles dahi aynı anda iki düşmanla savaşmamıştır' denilerek, şartların Türklere ve Normanlara karşı iki yandan savaşmaya müsaid olmadığını belirtmeye çalışmıştır.

Anlaşmayı Alexiad'ın istediğine dair başka bir cümle olarak, Robert de Guiscard'ın "Tanrının gazabına çarpıldığı halde tutumundan dönmediği; tersine... Avlonya'yı ele geçirdiği... İmparatora bildirilmişti. Böylece, o [Alexios], yüklendiği görevin büyüklüğünü düşünerek dahşete kapıldı; kendi birliklerindeki asker sayısının, Robert'inkilerin küçük bir bölümündekiler kadar bile olmadığı göz önünde tutarak, doğudan Türkleri [Türk askerleri] getirtmenin gerekliliğine hükmetti ve o zaman bu dileğini Sultan'a [İznik'teki Süleymanşah'a] iletti"[108] ifadesi kullanılabilir. Burada 'dilemek' kelimesi pasif bir eylemdir ve asker sayısının azlığı nedeniyle devletin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarılması için Türklerin askeri yardımı bekleniyor. İmparator, Anadolu'da bulunan Hıristiyanlardan da umudunu kesmiş görülüyor çünkü 'Asia' da [Anadolu'da] barbarların [Türklerin] egemenliğinde yaşayan ve soykırımdan kurtulmuş olan bütün hıristiyanlar, kafirlerle (Türklerle) ilişkileri yüzünden cünüp idiler"[109].

Bizans Devleti, Robert de Guiscard ve ordusunun Barbarca davranışları gerekçesiyle savaş önlemlerini alırken, 'özne' olan, 'Ben'in yani imparatorun, nesne olarak nitelendirdiği 'Öteki'nden yani 'kafir Asia Barbarı'ndan, Türklerden, yardım diliyor ve bunda bir beis görmüyor. Ancak, 'Asia [Anadolu] Hıristiyanları'nın 'kafir Türkler'le münasebetine tepki gösterip onları necislikle suçluyordu.

İmparator Alexios gelişmeler karşısında zor durumda kalınca İznik Sultanı Kutalmışoğlu Süleyman'dan "deneyimli komutanların buyruğunda

---

[108] *Comneni*, çev. Umar, s.132,133.
[109] *Comneni*, çev. Umar, s.153,154; krş., Sewter, s.158; Dawes, s.117,118.

birlikler istedi. Bunun üzerine Sultan ona, çok deneyimi bulunan komutanlarıyla birlikte 7.000 asker gönderdi; bunların hepsinin başında yaş ve deneyim yönünden en üstün olan, Kamyres'in kendisi vardı"[110].

Sefer sonrasında İmparator Alexios Byzantiuma dönüyor ve ordusuna para temin etmek için kilise tarafından kullanılmayan ancak kutsal kabul edilen eşyalara el konulmasından dolayı kendisinin kilise mahkemisinde yargılanmasını istiyor, Alexios mahkemede Türkler için şu ifadeleri kullanıyor: "Bana gelince; devleti her yandan Barbarlarca kuşatılmış, onu ezen düşmanlara karşı en küçük bir direniş göstermekten aciz durumda buldum; nice tehlikeye göğüs gerdiğimi sizler biliyorsunuz; az kalsın Barbar kılıcına kurban gidiyordum. Her bir yöreden bizim üzerimize ok savuranlar, gerçekten, çoğalıp duruyordu. Öyle ya, ne Perslerin [Selçuklu Türklerinin] yayılmaları, ne de İskitlerin akınları, sizin bilmediğiniz şey (!)".[111]

Öte yandan Romanos Diogenes'in [Διογενης Ρωμανος] eski komutanlarında Antakya yönetimini elinde bulunduran Ermeni asıllı Philaretos [εξ Αρμενιας ορμωμενος Φιλαρετος][112], "Türkler hergün yöreyi talan ettiğinden ve ona hiç göz açtırmadıklarından, Türklerden yana geçmeye ve onlardaki adet üzerine kendisi de sünnet olmaya niyetlendi. Bu sırada oğlu onun (Philaretos) bu aptalca tasarımından vazgeçirebilmek için ısrarla bastırıyordu; ne var ki, yerinde öğütlerinde kulak verilmiyordu. Bunun üzerine umutsuzluğa kapılarak sekiz gün yolculuktan sonra İznik'e vardı, o sırada Sultan sanını takınmış bulunan Emir Süleyman'ı buldu, Onu Antakya'yı kuşatmaya yönlendirdi ve babası ile savaşa girmeye kışkırttı"[113]. Burada Anna 'Öteki'nin tarafından Türkler üzerine uyarlama yapıyor. Ermeni 'Philaretos'un sünnet olmak ve Türkler'den yana geçmek istemesi İznik Sultanı Süleyman'ın kışkırtılması için gerekli neden olmamalı. Çünkü söz konusu Antakya bölgesi Anna'nın 'Büyük Sultan' [μεγας σουλταν][114] dediği, Sultan Melikşah'ın kardeşi Tutuş'un kontrol

[110] *Comneni*, çev. Umar, s.163.
[111] *Comneni*, çev. Umar, s.181; krş., Sewter, s.185; Dawes, s.141,142.
[112] *Comneni*, ktp.VI, s.64.
[113] *Comneni*, çev. Umar, s.194.
[114] *Comneni*, ktp.VI, s. 65.

altına almak istediği bir yerdi.[115] Bu bölge üzerinde hakimiyet mücadelesinden kaynaklanan nedenlerle sefer düzenlemiş olabilir.

Tutuş, "Kudüs, Mesopotamia halep ve Bağdat'a kadar olan yörenin"[116] hakimi durumundaydı. Ermeni asıllı Philaretos'un egemenliğindeki bölgelere yapıldığı söylenilen söz konusu 'talanlar' Tutuş'a bağlı birlikler tarafından gerçekleştirilmiş olabilir. Kutalmışoğlu Süleyman'ın Antakya gelip şehri almasından sonra Tutuş hareket geçer ve iki tarafın çarpışması sonrasında birliklerinin dağılması nedeniyle Kutalmışoğlu Süleyman geri çekilmek zorunda kalır. "Birkaç Satrap [Bey] ona (Süleyman'a) gelip, amcası Tutuş'un onu kendi yanına çağırdığını söylediler. Ama o bu çağrıdan tehlike sezerek [Öldürüleceğini anlayarak] gitmedi. Bunun üzerine Bey'ler ısrar ettiğinden ve kendisinin tek başına onların hepsiyle baş etmesi olanağı bulunmadığından, kılıcından çekip kendi barsaklarının derinliğine daldırdı, barsaklarını parça parça etti ve bu sefil kişi sefilce öldü"[117] Anna'nın Türklere karşı hissettiği duyguların pek de hoş olmadığı görülür. Ayrıca, canından endişe duyan bir insan neden kendi canına kıysın, bu konu biraz sorunlu görülüyor; çünkü Alexiade' ın ileriki sayfasında Tutuş'un "Emir Süleyman ve damadını öldürttükten sonra kibirden kabarmıştı"[118] ifadesine yer alıyor. Süleyman'ın ölümünden sonra "gerek Pers'lerce Satrap diye, gerek Perslerin işgal ettiği yerleri şimdi ellerinde tutan Emir diye tanınan İznik yöneticisi Ebu'l Kaasım"[119] geçti.

Alexiade'da, 'Öteki' olarak Türklerin Bizans'a karşı ilk akraba olma teklifi Sultan Melikşah tarafından gerçekleştiriliyor. Elçi Siyavuş [Σιαους, okn: Siaus] aracılığıyla ve evlilik şartıyla, Sultan Melikşah'ın Türkleri kıyı bölgelerinden çekeceği ve imparatora hisarlardan alacağı ve imparatora destek olabileceğini belirtiyordu.

---

[115] *Comneni*, çev. Umar, s.195.
[116] *Comneni*, çev. Umar, s.195.
[117] *Comneni*, çev. Umar, s.195.
[118] *Comneni*, çev. Umar, s.205.
[119] *Comneni*, çev. Umar, s.229.

Sultan Melikşah, İmparator Alexios'a şöyle hitap etmişti:

"İmparator! Sana ilişkin şeyleri öğrendim: nasıl, daha devletin yönetimine henüz geçmiş iken, kendini çeşitli tehlikelerle karşı karşıya bulunduğunu; nasıl, sen Lâtinleri yeni haklamış iken İskitlerin [Peçeneklerin] sana karşı saldırı hazırlığına giriştiklerini; Emir Ebu'l Kaasım'ın kendisinin de Süleyman'ın seninle yapmış bulunduğu andlaşmayı çiğneyerek, Asya taa Damalis'e kadar talan ettiğini. Ebu'l Kaasım'ın o yörelerden kovulmasını ve Asia'nın Antakya ile birlikte senin egemenliğine dönmesini istiyorsan, oğullarımdan en büyüğü ile evlendirilmek üzere bana kızını gönder. Böylelikle, artık engel tanımayacaksın ve yanında bağlaşık olarak ben bulunucak yalnız doğuda değil, ta İllyrikon'a kadar ve tüm batıda da, herşeyi başaracaksın; bizim sana göndereceğimiz ordular sayesinde artık hiçkimse sana karşı koyamayacak".[120]

"Sultanın mektuplarını okuyan İmparator, orada söylenenleri önemsemek bile istemedi. Nasıl önemseyebilirdi ki? Gerçekten bu mektupta Barbarın (Melikşah'ın) büyük oğlunun eşi olsun diye istenen imparatorun kızı (Anna), besbelli ki her türlü düşkünlükten daha beter bir hükümdarlık gönencini paylaşmak üzere İran'a gitseydi, pek mutsuz olacaktı. Ama ne tanrı buna izin verdi, ne de – hatta olaylar onu pek sıkışık duruma duruma düşürdüğü zaman bile- [Alaxios] böyle bir tasarının gerçekleşebilir olduğunu aklından geçirdi. Gerçekten, daha mektubu ilk okuyuşundan başlayarak, Barbarın kendini beğenmişliğini alaya aldı ve şöyle homurdandı: 'onun kafasına bunu şeytan sokmuş'. Yine de bu evlilik hakkında İmparatorun görüşü böyle olduğu halde, Sultanın gönlünü boş hayellerle avutmak gerektiğine hükmetti; bu nedenle Kortikios'u, üç başka kişi ile birlikte, çağırttı ve mektuplar verip onları elçi olarak gönderdi; bu mektuplarda arada barış kurulmasını hoşnutlukla kabul ettiği, önerileri uygun gördüğü belirtiliyor ama bir yandan da işi sürüncemeye sokacak çeşitli karşı istemler öne sürülüyordu".[121]

Alexios, Siyavuş'un [Σιαους, okn: Siaus] zeki biri olduğunu öğrenince ona memleketini, Anne ve Babasının nasıl birileri olduklarını sorar. Annesinin

---

[120] *Comneni*, çev. Umar, s.203.
[121] *Comneni*, çev. Umar, s.204.

İberia'lı babasını Türk olduğunu öğrenenince, Alexios, Siyavuş'un Hıristiyan olmasını ister. Siyavuş da daha sonra Hıristiyan olarak İmparator Alexios'un hizmetine girer. Sultan Melikşah'ın Siyavuş'a verdiği mektup daha önce imparatorluğa ait çok sayıda altın ve gümüş paraların bulunduğu Sinop'u ele geçiren 'Kharatikes'in [Χαρατικης] Sinop'tan ayrılmasını, adı belirtilmeyen birçok hisarın da boşaltılmasını sağlarken hisarda bulunanlar mektubun onaylandığını mutlaka gördükten sonra hisarları boşaltmıştır. Buna rağmen Alexios, antlaşmanın gerkliliğini uymayıp Ebu'l-Kasım ile sultan aleyhine görüşmelerde bulunmuştur. Mektubu başarılı bir şekilde kullandıktan sonra Byzantium'a dönen Siyavuş vaftiz olur ve Hıristiyalık dinine geçer ve Alexios tarafından çok sayıda değerli armağanlar verilir, Ankhialos Dukalığı tevdi edilir. Bu haber üzerine Sultan Melikşah hem sinirlenmiş hem de üzülmüştür.

Kutalmışoğlu Süleyman'ın ölümüyle Ebu'l-Kasım "Sultanlık başkenti olan bu hisarı sahiplendikten sonra... Kendine ait saydığı Sultan sanını takınmakta duraksamadı... Gerçekten becerikli ve gözüpek olduğundan, elindeki mülkle yetinmek istemiyordu ve tüm Bithynia'yı, hatta Marmara Denizi kıyılarına kadar, talan edecek akıncılar gönderiyordu".[122] Anna'nın aktardığına göre, imparator 'talancı'ları püskürterek Ebu'l-Kasım'ı barışa zorlar ancak o, buna rağmen Bizans Devleti aleyhine çalışarak görüşmeleri uzatır. Bunun üzerine Türklere karşı ihtiyatlı olmasını istediği Tatikios'u Ebu'l-Kasım'ın üzerine gönderir. İlk seferde başarılı olan Tatikios, yeni sultan olan Berkyaruk'un [Παργιαρουχ, okn: Pargiarukh] komutanlarından Porsuk'un [Προσουχ, okn: Prosukh] çok büyük bir kuvvetle Nikaia/İznik üzerine doğru geldiğini haber alınca harekete geçmiş ancak askerlerin Türklere göre az olduğunu fark edince geri çekilmiştir.

Ebu'l-Kasım Bizans için oldukça tehlikeli bir düşmandı, tüm kıyıları ve adaları ele geçirmek istiyor ve "Rumların egemenlik asasına göz dikmiş"[123] bulunuyordu. Ama tüm bunlar "İmparatorun gözünden kesinlikle kaçmamıştı"[124] İmparator, Ebu'l-Kasım üzerine tekrar bir sefer düzenletir, "Ama bu kişi (Ebu'l -

---

[122] *Comneni*, çev. Umar, s.197.
[123] *Comneni*, çev. Umar, s.198.
[124] *Comneni*, çev. Umar, s.198.

Kasım), boyun eğmek şöyle dursun, hep yiğitçe direniş göstermektedir".[125] Bunun üzerine imparator, Ebu'l-Kasım'a ünvanlar ve hediyeler vermek niyetiyle Byzantium'a davet eder.

"İnsanların gönlünü kazanmakta ve taştan bir yüreği bile yumuşatmakta becerikli olan İmparator, hemen Ebu'l Kaasım'a bir mektup gönderdi; bunda, ona, böylesine boş olan tasarımlarından vazgeçmesini, havaya kılıç çalıp durmamasını, öyle yapacak yerde kendisini ziyarete gelmesini ve böylece zahmetin ağırlığı yerine çömertçe verilecek armağanları almanın, onur sanları edinmemenin keyfini geçirmesini öğütledi. Ebu'l Kaasım [Anadolu Selçuklularından] Beylerin işgalindaki hisarı [Büyük Selçuklu Devletine bağlı komutan] Porsuk'un kuşatmakta olduğunu ve onun, şimdiden, saldırmak niyetiyle İznik'e yaklaşmakta olduğunu öğrenince, denir ya, 'zorunluluğa uymayı erdem sayarak' ve aynı zamanda imparatorun duygularını da sezerek, ona güvendi ve onunla barış yapmayı kabul etti... Ebu'l Kaasım'ı ona para vermek ve yurduna dönmeden önce her çeşit zevki ona tattırmak üzere, başkente davet etti. Ebul Kasım bunu kabul etti ve daha başkente girmesinden başlayarak bin çeşit gönül okşayıcılık gördü... İmparator, bu dostluk gösterilerini sergilemekte iken, kıyıda bir diğer, [yıkıntı durumunda olanların yerine, işe yarayacak, yeni] kale yaptırmayı gerekli görmekteydi... bu işin sorumluluğunu Droungarios'u [Komutan, Hadım] Eusthatios'a verdikten sonra – onları yola çıkardı; bu kişiye niyetini gizlice söylemiş ve eğer Türkler [yapım süregiderken] oradan geçerlerse, onlara çok saygılı davranmasını, onlar için işe yarayacak ne varsa bol bol vermesini ve onlara, bu işten Ebu'l Kaasım'ın da haberi var demesini buyurmuştu; ama bu kişinin [Ebu'l Kaasım'ın] olan biteni öğrenmesini engellemek"[126] için elinden geleni yapacaktı.

"Ebu'l Kaasım'a gelince; İmparator, her gün, ona para vermekten, onu hamamlara davet etmekten; at yarışlarına, av partilerine götürmekten, kentin meydanlarına dikilmiş anıtsal sütünları gösterip onu hayran bırakmaktan geri kalmıyordu; ayrıca, yarış arabaları sürücülerine, vaktiyle Büyük Constantinus/Konstantinus'un yaptırmış bulunduğu at yarışı yerinde konuğu

[125] *Comneni*, çev. Umar, s.199.
[126] *Comneni*, çev. Umar, s.199.

onuruna büyük bir araba yarışı düzenlemelerini buyurmuştu; beri yandan kendisi, ona [Ebu'l Kaasım'a] her gün oraya [Hippodromos/At meydanına] gitsin de at yarışlarını seyretsin diye ısrar ediyordu; böylece, zaman geçip dururken mimarlar inşaatı bitirmek fırsatını bulacaklardı. Kalenin yapımı bitip de amaca ulaşınca, ona [Ebu'l Kaasım'a] sebastos san'ını verdi, onu daha da çok armağanlara boğdu ve antlaşmaların geçerliliğini bir kez daha doğrulayıp, onu, onurlandırarak, denizin öte yanına [olağan geçit yerinden yani şimdi kalenin yapıldığı Pelekanon'dan?] gönderdi. [Ebu'l Kaasım] Kalenin yapıldığını öğrenince, aslında içinin ta derinliklerinden güceniklik duyduğu halde, yinede hiçbirşey olmamış gibi yaptı tam bir suskunluk tutumu izledi".[127]

Byzantium'dan ayrılıp İznik'e dönen Ebu'l-Kasım şehrin üç ay boyunca Porsuk tarafından kuşatılması nedeniyle "İmparatora ulaklar gönderdiler; çünkü kendilerinin dediğine göre, Porsuk'a destek olmaktansa adlarının 'ona [İmparatora] köle oldular'a çıkmasını yeğlemekte idiler".[128]

Bunun üzerine imparator İznik için bir birlik hazırladı. "Aslında (imparatorun) ordu göndermesi, hiç de Ebu'l Kaasım'a yardım etmek için değildi; tersine bu destek, İmparatorun fikrince, kendiliğinden Ebu'l Kaasım'ın mahvına yol açacaktı. Gerçekten Rum devletinin iki düşmanı birbirleriyle savaşmakta idiler; daha güçsüz olanı desteklemek gerekirdi; o da güçlü durumuna geçsin diye değil, öyle olanı uzaklaştırmak için; bu sayede İmparator, o güne değin Rum devleti ülkesi kapsamından çıkmış bulunan kenti, ötekinden geriye alıp kendi mülkü edinecekti; bu yoldan birer ikişer hisarları yeniden ele geçirecekti; özellikle Türk mızrağının yengi kazanır olduğu zamandan beri neredeyse hiçe inmiş bulunan Rum egemenliği ülkesini genişletecekti".[129]

Türkler karşısında bir takım stratejiler gerçekleştirmek zorunda olan Bizans Devleti, güçlülük psikolojisine ihtiyaç duymasından ötürü geçmiş başarılarından bahsediyor. "Gerçekten bir zamanlar olmuştu ki, [Rum Devleti'nin aslı kimliğindeki] Roma İmparatorluğunun sınırları, doğunun, batının

[127] *Comneni*, çev. Umar, s.200.
[128] *Comneni*, çev. Umar, s.201.
[129] *Comneni*, çev. Umar, s.201.

ucu olan sütünlara dayanmıştı... (şimdi ise) İmparator Alexios, onu her yandan sıkıştırmaktan olan Barbarları, denilebilir ki, iki eliyle ittirip, merkez olarak Byzantion'dan dışarıya yayılmakla, devlet ülkesinin sınırlarını genişletti".[130]

Ebu'l-Kasım, Sultan Melikşah'ın kendi üzerine gönderdiği Bozan'dan [Πουζαν, okunuşu: Puzan] sonra oldukça değerli armağanlarla "Emirlik durumundan uzaklaştırılmaması için ona bir armağan sunmak üzere, İran'daki Sultanın yanına [yazlık başkent İsfahan'a] doğru yola çıktı... ancak beri onu huzuruna kabul etmeye tenezzül buyurmadığından...(şöyle dedi): 'Mademki bir kez bu işle uğraşma yetkisini Emir Bozan'a bıraktım, artık bundan geri dönmek istemiyorum. Öyleyse gitsin onu bulsun, parasını da ona versin ve ne istiyorsa hepsini [ona] söylesin. Bozan neyi uygun görürse onun yapılması benim buyruğum olacak'... [Bozan ve askeri] onu tutukladılar; yay kirişinden yaptıkları kordonu onun boynuna doladılar ve onu boğdular; bana kalırsa, bütün bu işleri kendisi ortaya çıkmaksızın ayarlayan, Bozan değil Sultandı".[131] Sultan, Ebu'l-Kasım'ı Bozan'a havale etmekle siyasi olarak daha önce sultanlığını ilan eden Ebu'l-Kasım'ı tanımayıp onu kendi komutanı Bozan'a eşdeğer görüyor. Aynı zamanda sultan kendisine en uzak coğrafya da Bizans devleti merkezine en yakın bulunan Türke söz dinletmiş oluyordu.

Anna, Ebu'l-Kaasım ile Sultan Melikşah arasında Ebu'l-Kaasım yanlısı, Tutuş'la sultan arasındaki münasebette sultan yanlısı söylemlerde bulunur. O nedenle sultan için Tutuş tarafından gönderilen elçilere cani der. Bu suikastçiler "tam bir rahatlık içinde, sokuldular ve koltuk altında gizledikleri hançerlerini çekip hemen oracıkta bahtsızı delik deşik ettiler. Gerçekten, kan içmeyi kendilerine zevk bilen bu Haşhaşin (Χασιους, okn: Khasios) ulusu işte böyledir; insanların böğrüne bir hançer daldırmak onları mest eder. Üstelik eğer tam o sırada başkaları da onların üzerine fırlayıp bunların karınlarını deşecek olsa, böylesine ölmeyi bir onur sayarlar, çünkü onlar aile içinde kuşaktan kuşağa bu canilik mesleğini devralıp devretmeyi gelenek bilirler".[132]

---

[130] *Comneni*, çev. Umar, s.201,202.
[131] *Comneni*, çev. Umar, s.203.
[132] *Comneni*, çev. Umar, s.205; Umar'ın 'Haşhaşin Ulusu' tercümesine [Χασιους, okn:Khosius]; Ludovicus Schopenus [Chasiorum gens], 'Haşhaşin insanları' demiştir. Bkz., *Alexiadis,* nşr. Ludovicus Schopenus, Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, I, Bonnae 1839, s.317.

Bozan, Melikşahın öldürüldüğü haberini alır almaz, Anadoludan ayrılıp Horasan [Χορασασν, okn: Horasan][133] doğru yola çıktı ve "öldürülenin kardeşi Tutuş ile karşılaştı. Hemen azgın bir savaş patlak verdi... Tutuş, sanki Sultan sanını elde etmiş gibi galip gelmiş, Horasan'a döndü; oysa kapıya dayanmış bir tahlike karşısındaydı. Gerçekten öldürülmüş Sultan Taparas'ın (Melikşah'ın) oğlu Pargiaroukh/Berkyaruk onunla karşılaştı ve ozanın dediği üzere, 'sevindi kocaman bir ava gözü ilişen aslan gibi'; onun üzerine hem bütün ordusuyla hem bütün cesaretiyle atıldı; Tutuş'un birliklerini parça parça ettikten sonra, kaçışları sırasında bunları hırsla izledi. Nautes gibi kibirden şişmiş olan Tutuş'un kendisi de öldürülmüştü".[134] Böylece İmparator Alexios devrinde Süleymanşah'ı Tutuş, Ebu'l-Kasım'ı Melikşah, Melikşah'ı Tutuş, Tutuş'u Berkyaruk öldürtmüş oluyordu.

Ebu'l-Kasım'ın, Sultan Melikşah'ın yanına gittiğini haber alan Ebu'l Gazi [Πουλχασης, okn: Pulkhases], İznik'e geldi ve şehiri kuşattı. "İmparator bunu haber alınca, ona, çok büyük armağanlar karşılığında, kenti kendisine teslim edip oradan ayrılması önerisini iletti. Ebu'l Gazi, buna eğilimli olduğu halde, yine de işi uzatıyordu".[135] Aksine Ebu'l Gazi'nin buna eğilimli olmasa gerek, Sultan Melikşah tarafından rehin tutulan Süleymanşah'ın oğlu Kılıçarslan'ın [Κλιτζιασθλαν, okn: Klıtzıastlan] Horasan'dan ayrılarak İznik'e gelince Ebu'l-Gazi tarafından baba mirası olarak şehir hemen teslim edilmezdi. "Kentin savunucuları (İznikliler), onları (Kılıçarslan) görür görmez coşkunlukla karşıladılar ve Ebu'l Gazi, İznik'i, baba mirası olarak, hemen onlara teslim etti. İkisi içinde büyük Kılıçarslan denilen, Sultan san'ını aldı. O sırada İznik'i işgal eden savaşçıların kadınlarını ve çocuklarını getirterek bu kenti, öyle diyebiliriz, Sultanların başkenti durumuna yeniden getirdi".[136]

Öte yandan İlhan [Ελχανης, okn: Elkhanes] Bey, akıncılarıyla yaptığı akınlarla esere konu oluyor. 'Satrap' ünvanıyla anılan İlhan'a imparator Alexios tarafından 'başsatraplık' ünvanı verilmiş. İlhan uç akıncı beyi olarak, Bizans

---

[133] *Comneni*, ktp.VI, s.77.
[134] *Comneni*, çev. Umar, s.205,206.
[135] *Comneni*, çev. Umar, s.206.
[136] *Comneni*, çev. Umar, s.206.

Devleti ordusuna karşı Ulubat gölü yöresinde etkili olmuştur. Bundan dolayı, İlhan'ın yardımcı kuvvetlerine 'güçlü barbarlar' deniliyor. Kronikte, İlhan Bey'in Bizans ordusuna karşı gerçekleştirdiği savaşların stratejik yönleri anlatılıyor. Bizans ordusuna karşı etkili mücadele eden, barbar ve düşman olarak kabul edilen Türk beylerinden İlhan, sonradan Bizans Devleti saflarına geçerek Hıristiyan olmuştur. Bunun üzerine İmparator Alexios tarafından İlhan'a çok büyük armağanlar ve önemli 'san'lar verilmiştir. İlhan'ın, imparatorluk makamınca saygıyla karşılanması ikramlarda bulunulması, diğer Türk beylerinin de imparatorluk saflarına geçmesine yol açmıştır. İlhan Bey'in taarruzları için şu cümle verilebilir. "Apolloniada'yı ve Kyzikos'u işgal etti... ve tüm kıyıyı talan etmeye koyuldu. Bu haberi alınca İmparator, elinin altında tekne diye ne varsa hepsini bir araya getirdi... Yiğit askerler yükledikten sonra, komutayı gerek ailesi gerek gözüpekliği yönünden namlı bir adam olan Alexandros Euphorbenos'a verdi ve onları İlhan'a karşı yolladı... İlhan ise, dışardan yardım gelmesini bekleyerek, iç kaleyi [asıl hisarı] canla başla savunuyordu".[137]

Ardından, İlhan Bey'in Bizans Devleti ordusuna karşı girişmiş olduğu taarruz neticesinde "büyük bir çatışma çıktı. Pekçok (Bizanslı) yiğit asker tutsak edildi, birçok diğeri de ırmağa düştü ve akıntı onları sürükleyip götürdü - Bu haber gelince yenilgiye katlanamayan imparator (Alexios), düşmanlara karşı, karadan Opos komutasında güçlü bir ordu gönderdi"[138] Opos, Kyzikos ve Poimanenon'u ilk saldırışta aldı. Türk Beyi "İlhan bu sırada ona karşı koymaya yeterli gücü olmadığı için, kendiliğinden kenti teslim etti ve hem kendisi hem hısımları artık onun hizmetine geçmek üzere imparatorla (Alexios'la) buluşmaya gittiler; böylece o da bin çeşit lütufla boğuldu ve herşeyden önemli olanı da elde etti: kutsal vaftizi bahsediyorum. [İlhan Hıristiyan dinine geçmekle kazanımların en yüce olanını elde etti]. Opos'la birlikte [İlhan'ın yaptığı gibi, Rumların hizmetine geçmek üzere] gitmek istemeyenler, o arada Skaliarios ile sonradan Hyperperilampros [çevresine ışık saçanların en üstünü] san'ı verilerek ödüllendirilen... bunlar en gözde Baş Satraplar idi – İmparatorun İlhan hakkında ne kadar candan ve lütüfkar davrandığını duyunca, onlarda çıkageldi ve onlar da arzu ettiklerine kavuştular. Gerçekten İmparator, gerek erdemiyle gerek

[137] *Comneni*, çev. Umar, s.207.
[138] *Comneni*, çev. Umar, s.209.

konuşma biçimiyle, denilebilir ki, çok ermiş ve çok dine düşkün bir başrahip idi... Yalnız şu ünlü göçebe İskit'leri [Peçenek] değil, bunların yanı sıra tüm İran halkını, Mısır'da ya da Libya'da yaşayan ve Moameth/Muhammed dinine göre tapınma yapan bütün Barbarları da bizim dinimize döndürmek isterdi".[139]

Sultan Melikşah'ın Byzantium'a elçi gönderdiği Siyavuş'tan sonra din değiştirerek Hıristiyanlık dinine geçen ikinci isim ise 'başsatrap' ünvanıyla İlhan Bey olmuştur. Ancak Alexiade'da din değiştiren Türklerin 'İslamiyet'ten, 'Müslümanlık'tan döndü, Hıristiyan oldu ifadeleri yer almaz, Türk sadece vaftiz olmuş ve Bizans Devleti safların katılmıştır. Bizans Devleti kendisini Hıristiyanlıkla özdeşleştirirken, Türkler için böyle bir özdeşlik henüz oluşmamıştır. Avrupa halkları zaten Hıristiyan olduğundan dinin kendini anlatabildiği alanlar da özellikle Anadolu toprakları olmuştur. Onbirinci yüzyılın ikinci yarısından sonra büyük Türk göçlerine maruz kalan Anadolu, Hıristiyan topluluklarla, olmayanlar arasında da bir karşılaşmaya yol açmıştır. İmpatorluk, Türklerin akınlarını kısmende olsa durdurabilmek için devlet politikası olarak, Hıristiyanlaştırma çabasında olmuş olabilir.

Öte yandan İzmir ve çevresinde etkili olan Çaka Bey [Τζαχας, okn: Tzakhas], denizden yaptığı çıkarmalarla, Ege dolaylarındaki liman şehirlerini ele geçirmeye başladı. Midilli adasından sorumlu Kourator Alopos'a bir mektup göndererek "onu, hisarı en tez zamanda boşaltıp gitmezse en kötü işkencelerden geçirmekle tehdit etti; aslında onun iyiliğini istediğini ve bu yüzde, eğer çekip gitmezse kendisini bekleyecek olan feci akibeti bildirerek onu uyarmakta olduğunu söyledi. Beriki, Çaka'nın tehditlerinden dolayı dehşete düşerek, gece vakti bir gemiye bindi ve başkente vardı. Bu haberi alınca, Çaka artık bir an bile yitirmedi ve hemen Midilli üzerine gidip orasını ilk saldırıda ele geçirdi".[140] Burada tehdidin 'Öteki'nin iyiliği için olması dikkat çekicidir. Taarruz halinde olan Türkler, geri çekilen ve 'dehşete düşen' Bizanslılar olmuştur.

---

[139] *Comneni*, çev. Umar, s.209.
[140] *Comneni*, çev. Umar, s.230.

Çaka tarafından Midilli ardından Sakız adasının alınmasından sonra imparator, Doukas Konstantinos Dalessenos'u büyük bir donanma ile Sakız üzerine gönderdi. Dalessenos'un şehiri kuşatması üzerine, Sakız adasında bulunan ve zor durumda kalan "Türkler, durumu gözlemleyip Rumların saldırısının karşı konulacak gibi olmadığını görünce Herşeyin Efendisi'nin kendilerine acıması için Rum dilinde yakarmaya koyuldular. Ama Dalessenos'un ve Opos'un askerleri hisara girmek için acele ediyorlardı ve dua, yakarış dinleyecek halleri yoktu; hem de, komutanları bu askerler bir kez kente girince tüm ganimetleri ve Çaka'nın daha önce oraya yığdığı paranın tümünü kendileri alırlar korkusuyla onları alıkoydukları halde. 'Şimdi' diyorlardı, (Komutanlar askerlere) - açıkça duyuyorsunuz ki Türkler 'Yaşasın İmparator' diye bağırmakta ve bize teslim olmaktadırlar; bu nedenle, sakın ola, kente girince onları acımasızca kıyımdan geçirmeyin"[141] ifadeleri kullanılıyordu. Öyle anlaşılıyor ki Çaka'nın Sakız'ı sorunsuzca almıştı. Adada bulunan halk Hıristiyan ve Grekçe dua ediyor olmuş olsalarda, Çaka tarafında yer almalarından dolayı Türk olarak adlandırılıyorlardı. Türkler tarafında yer almak dışlanmak için yeterli bir nedendi.

Bizans Donanmasının etkili olması üzerine Çaka Bey, "Dalessenos'a belki de onunla barış koşullarını tartışmak amacıyla, bir ileti yolladı; aslında, hiç kuşkusuz, Dalessenos'un yamanlığını ve yiğitliğini görerek umudunu kesmişti... Barbar bu öneriyi (Dallessenos'un buluşma yeri teklifini) kabul etti, iki komutan, buluşma yerine geldiler. Konuşmayı, Çaka, karşısındakine adıyla seslenerek başlattı: 'Bilesin ki ben, bir zamanlar Asya'da [Anadolu'da], hep yiğitçe dövüşerek, akınlar yapan, ama deneyimsizliğinin kurbanı olup şu ünlü Alexandros'ça tutsak edilmiş olan o genç adamım. Sonra onun tarafından, hizmetinde bulunmam için, İmparator Nikephoros Botaniate'e armağan edilir edilmez bana Protonobilissimos [En Soyluların Birincisi] sanının verilmesiyle onurlandırıldım, değerli armağanlara boğuldum ve ona bağımlılık sözü verdim... Sana gelince (Dalessenos); eğer sen kendi gönül rızanla çocuklarımız arasında bir evlilik yapılmasını düşünürsen, hem siz Rumlarda hem de biz Barbarlarda adet olduğu üzere ikimizin anlaşmasıyla, evlilik mukavelenamesi yazılıp hazır edilsin. O zaman, eğer benim belirtmiş bulunduğum koşulların tümü yerine

---

[141] *Comneni*, çev. Umar, s.230, 231.

getirilirse, İmparatora senin aracılığınla, Rum devletinden almış bulunduğum ve istila ettiğim adaların her birini geri vereceğim ve seninle yaptığım anlaşmanın hükümlerini yerine getirmiş olarak, yurduma [İzmir'e] döneceğim.' Dalessenos, bütün bu söylenilenlerin bir avutmaca olduğuna hükmetti, çünkü o Türklerin hilebaz kafa yapısını eskiden beri tanıyordu. [ve şöyle dedi] 'Sen sözünü tutup adaları bana geri vermeyeceksin...' ".[142]

Bizanslı komutanların güvenmediği Çaka Bey' için ayrıca şunlar söyleniyordu: "Gün doğunca bol bol yiyecek göndereceğine de söz verdi. Ama tüm bunlar bir düzen ve yalandan başka bir şey değildi; Dalassenos buna kanmadı"[143], "tıpkı yengecin dosdoğru yürümeyi öğrenemediği gibi, Çaka'da eski melunluğundan sıyrılamıyordu".[144]

Alexiade'de Çaka'nın yaptıkları bunlarla da bitmiyordu, "O [Çaka], hatta Doğu'dan [Anadolu'dan] İmparatora yardıma gelmiş ücretli asker birliklelerinin – İmparatorla yapılmış andlaşmaya bağlı kalan Türklerin [İznik'i başkent edinmiş Rum Selçukluları devletinin] demek istiyorum- geçmesine de izin vermiyordu, çünkü onları çekici vaatlerle avutup, İmparatorun hizmetine gitmekten vazgeçerler de kendisinin hizmetine girerlerse, tahıl üretimden vergi payını alır almaz onlara ücret ödeyeceklerini söylüyordu".[145]

"Karada ve denizde uğradığı yenilgilerin hiçbiri bu adamı (Çaka'yı) ilk tasarılarından vazgeçirmemiştir; tersine o kendine emir detirterek hükümdarlara özgü kılıklara bürünmüştü ve sanki kendisinin hükümdarlık sarayıymış gibi İzmir'de oturup, yeniden adaları talan etmekte, Byzantion'un kendisine kadar gelmek ve eğer olabilirse imparatorlukta baş makama çıkmak için bir donanma hazırlamakta idi. İmparatorun her gün aldığı bilgilerle bu haberler doğrulandığı için,[Alexios] gördü ki, bu hallerden dolayı ne pes etmelidir ne de umutsuzluğa kapılmalıdır; tersine gelecek baharda her çareyi zorlayarak cesaretle ona kaşı sefere çıkıp, yalnız onun tüm düşlerini, tasarılarını, beklentierini, girişimlerini perişan etmekle kalmamak, bir de onu İzmir'den dahi kovmak ve evvelce ele

[142] *Comneni*, çev. Umar, s.232,233.
[143] *Comneni*, çev. Umar, s.234.
[144] *Comneni*, çev. Umar, s.267.
[145] *Comneni*, çev. Umar, s.248.

geçirdiği herişeyi onun elinden almak için şimdiki baharın başı ile bunu izleyen kış arasında, hazırlığa girişmek gerekmektedir".[146] Alexiade, Çaka için Bizans Koltuğunda gözü var demesi onu bu koltuk için meşrulaştırıyor nitekim. Başka sorularda akla geliyor, Kronikte Çaka'nın doğrudan Türk olduğu söylenilmiyor. Ayrıca anlatılan Türk beyleri içerisinden sadece Çaka'nın imparatorluk makamına ulaşmak istediği belirtiliyor.

"Çaka, durup dinlenmek istemeyecek kadar savaşçı ve pek girişken huyu olan bir adamdı... İmparator, cesaretini kaybetmeksizin, işi başka zamana da ertelemeksizin, onu gerek denizde gerek karada kesin biçimde ezmeye azmetti".[147]

Bizans İmparatorluğu'nun Türklere karşı izlediği siyaset gözlemlemek açısından aşağıdaki sözler oldukça manidardır. "Sultan'ı mektuplarla ona (Çaka'ya) karşı kışkırtmayı da yararlı gördüğünden, bu kişiye şöyle yazdı: 'Şanı büyük Sultan Kılıç Arslan!'Biliyorsun ki Sultan'lık sana baba mirası olarak geçmiştir. Oysa senin kayın baban Çaka görünüşte Rum devletine karşı silahlanıyor ve kendisine Basileus dedirtiyor ama besbelli ki bu bir aldatmacadır. Aslında, öylesine büyük bir deneyim sahibi bulunan ve son derece bilgili kişi olan o, kendisinin Rumlar üzerinde Basileusluğa hiçbir hakkının bulunmadığını ve bu kadar büyük bir devletin başına geçmesinin olanaksız olduğunu biliyor. Kurduğu bütün tezgahlar sana karşı yönelmiştir. Bu durum karşısında sen ne onu başıboş bırakmalısın ne de cesaretini yitirmelisin; yapman gerekan, erkinden yoksun bırakılmamak için uyanık durmaktır. Bana gelince, ben Tanrının yardımıyla onu Rum ülkesinin sınırlarından kovarım; seni de kendi çıkarın için, ülkelerini ve egemenliğini uyanıklıkla korumaya ve olabilirse barışçı yollardan, o bunu istemezse silahla, onu yeniden kendi buyruğuna almaya davet ederim' ".[148]

Sultan Melikşah'ın ölümünden kısa bir süre sonra Sultan Kılıçarslan [Κλιτζιασθλαν, okn: Kılıtzıastlan] Bizans Devleti nezdindeki ağırlığını gösteren

---

[146] *Comneni*, çev. Umar, s.265,266.
[147] *Comneni*, çev. Umar, s.269.
[148] *Comneni*, çev. Umar, s.270.

bu satırlar, iki önemli noktaya temas eder. Birincisi, Anadolu Türkleri içerisinde doğrudan sultan ünvanına layık görülen ilk Türk, II.Kılıçarslan'dır. Bundan önceki Süleymanşah ve Ebu'l-Kasım için 'sultan sanını takınan' ifadesi kullanılmıştır. Alexios'un uslubundan anlaşılan o ki Bizans Devleti, Kılılçarslan'ı sultan olarak tanımakla kalmamış aynı zamanda ona bağımlı bir Bizans devleti profili çizmiştir. Bu da Türkler karşısında 'özne' durumunda olan Bizans'ın 'Ben'liğini zayıflatır; ancak burada imparatorun sultan ve Çaka Bey aleyhine düşünceleri unutulmamalıdır. 'Güçlü Öteki'ye karşı dost görülmek ve böylece birbaşka 'Öteki' olan 'Zayıf Öteki'nin bertaraf edilmesi planı vardır. İkincisi, Çaka'nın Basileus, diğer ifadeyle imparator olma iddiasıyla Bizans Devleti'nin idaresine geçmek isteyişidir. Alexiade' da, Çaka'nın Türk olduğuna dair, 'Çaka Türktür' şeklinde bir açıklama bulunmamaktadır, aynı zamanda Çaka'nın kendisini Bizans'ın varisleri arasında görmesinin nedenleri de tam olarak açıklanmamıştır.

Anna, İmparator Alexios'un yapılmasını dilediği hususların sultan tarafından gerçekleştirilmek istenmesinde de "gerçekten, Barbarların tümü, kıyım yapmaya, savaşmaya heveslidir"[149] demektedir. Böylece 'Öteki'nin yüzünde kendi isteklerinin nasıl olduğunu belki de farkına varmadan ifşa eder

Aşağıdaki anlatımda sultan tarafından tehdit edilen Çaka'nın çaresiz kaldığı alatılırken hemen sonra onun 'imparatorun ördüğü çorabı' bilmeden sultanla buluşmaya gittiğinin belirtilmesi çelişkilidir. Buradan sultanın güvenilmez ve hain olarak gösterilmeye çalışıldığı anlaşılabilir. "Sultan yakına gelince, Çaka, kara yanından ve deniz yanından düşmanların tehditi altında bulunduğunun gördü; kendisinin tezgaha koydurduğu gemiler henüz bitirilmemişti ve ordusu da aynı zamanda hem Rum ordusuna hem de kendisinin evlilik nedeniyle hısmı olan Sultan Kılıç Arslan'ınkiyle çarpışmaya yeterli değildi; böylece, çaresiz kaldı... gideyim sultanla buluşayım diye düşündü, çünkü onun başına İmparatorun ördüğü çorapları bilmiyordu. Sultan onu görünce hemen hoşnut bir surat takındı ve onu dostça karşıladı. Sofrası herzamanki gibi hazırlandığında yemeğini Çaka ile bölüştü ve onu bol bol içki

[149] *Comneni*, çev. Umar, s.271.

içmeye zorladı. Sofra yoldaşının iyice şarap yükü aldığını görünce, kılıcını çekti ve onun böğrüne daldırdı".[150]

Çaka olayı bu şekilde tamamlandıktan sonra imparatora, Byzantium'da at oyunları esnasında, suikast girişiminde bulunuldu. Olay şu şekilde gerçekleşti: "Ermeni-Türk kırması bir Barbar... ona yaklaşmış dizi üzerine çökerek, ona bir dilek suncakmış gibi yapmıştı... Aslında dilenci değil cani olan adam... hancerini kavrayıp onu kınından çekmeye çalışır. Ama hançer, bu ele itaat etmek istemez... umutsuzluğa düşerek secde eder ve bağışlanma diler...(adam Alexios'a şöyle der) 'Şimdi biliyorum ki sen Tanrının doğru kulusun; şimdi gözümle gördümki Ulu Tanrı seni koruyor. Çünkü ben seni öldürmek için bu hançeri hazır etmiştim...', ...İmparatora en içten bağlı olanlar, bu adamı parça parça etmeye kalkışmışlardı...(imparator müsaade etmedi) Cani asker hemen tam bir bağışlanma elde etti... adamakıllı değerli armağanlar aldı...(ve imparator) şöyle dedi: Tanrı bir kenti korumazsa, orada nöbetçilerin bulunması boşunadır".[151] görüleceği üzere bir yandan sinsi davranışlarıyla cani ve barbar Türk, diğer yandan bağışlaması bol, merhametli ve cömert imparator, aynı zamanda Tanrı tarafından korunmuş, doğru insan Alexios izlenimi uyandırılarak 'İyi' ile 'kötü'nün karşı karşıya getirilmiştir.

Burada dini değerleri kullanarak 'Öteki' üzerinden siyasi egemenlikler kurmak dinsel nedenli 'özne- nesne" ilişkisini doğuruyor. Aslen Kelt olup Kuku adıyla anılan Pier de 'Öteki' üzerinden hedeflerine ulaşmak istiyor. Kudüs'e gitmek için yola çıkan ama bunda başarılı olamayan Pierre hakında anlatılanlar, Türklerin din adamlarına da kötülük ettiği yönünde, Pierre'in Haçlı seferleri öncesi Latinlere seslenişi şu şekilde: 'Tanrısal bir ses, bana, Fransa'da tüm kontların önünde şunu duyurmamı buyurmuştur ki, herbiri, Kutsal mezarda saygı duası etmek için yurtlarından ayrılmalıdır ve hem bütün güçleriyle, hem de içlerinin bütün ateşiyle, Kudüs'ü Agerenos'lardan kurtarmayı, kendilerine görev edinmelidir".[152]

---

[150] *Comneni*, çev. Umar, s.271.
[151] *Comneni*, çev. Umar, s.279.
[152] *Comneni*, çev. Umar, s.303.

Alexiade'da Türkler hakkında anlatılan en ilginç ifadelerden biri de onların 'Şarab ve Şehvet Tanrılarının köleleri' olduklarıdır. "Böylesine halk yığınlarının gelişi öncesinde, ekinleri esirgeyen, ama bağları kemirerek yok eden bir çekirge salgını baş gösterdi. Zamanın falcılarının görüp söylediği gibi, bu olay Kelt ordusunun, vardığı zaman, hıristiyanların işlerine zarar vermeyeceği; ama sarhoşluğun, şarabın ve Dionysos'un köleleri olan Barbar İsmail oğullarını korkunç biçimde ezeceğinin gerçekten bir belirtisiydi. Çünkü Dionysos ile Eros'un egemenliği altındaki bu soy, her çeşit cinsel ilişkiye girmekten öylesine düzeysizleşmiştir ki, etini sünnet ettirip kestirdiği halde azgınlığına sınır tanımaz; Aphrodite'nin kötülüklerinin kölesidir, hem de üç kez kölesidir".[153]

Parçada adı geçen İsmaililer [Ισμαηλιτες, okn: İsmaelites], Alexiade'de Türklere verilen adlardan biridir. Alexios, kuzeyde İskitlerin arabalarıyla, batıda Keltlerin mızraklarıyla, doğuda ise İsmaillerin yaylarıyla Bizans topraklarını işgal etmek istediğini belirtir.[154]

Anna, Pierre'nin nasihatta bulunduğu Latinlerin Dragon yakınında Türkler tarafından pusuya düşürüldüklerini ve kıyımdan geçirildiğini destansı bir antımla sunar. Anlatım, Avrupa'dan gelen bu Barbarların, Norman ve Keltlerin, Türkler tarafından kıyımdan geçirilmeyi hak ettikleri tarzındadır. Çünkü, "İmparator, Pierre'in daha önce Türler'den neler çekmiş bulunduğunu öğrenerek, ona diğer kontların gelişini beklemesini öğütledi; ama o, söz dinlemeden, yanı sıra giden adam yığınından cesaret alarak, denizi geçti ve ordugahını Helenopolis denilen kentçik yakınında kurdu... Herkese karşı zalimliğin son mertebesini göstererek, İznik dolaylarını talan etmeye koyuldular. Örneğin, ana kucağındaki süt bebeklerini ya sakat ettiler ya da şişlere takıp ateşte kızarttılar: yaşı ileri insanlar ise, her çeşit işkenceden geçirdiler... Bu olayları haber alınca Sultan [Kılıç Arslan] onlara karşı önemli güçlerle Elkhanes'i gönderdi... Uygun yerlere pusular kurdurdu...(böylece) Drakon [Deresi] yakınında Türklerin kurduğu pusunun ortasına düştüler ve acınacak biçimde kıyımdan geçirildiler. İsmailoğullarının kılıcına o kadar çok sayıda Kelt ve Norman kurban gitmişti ki, her yanda yatıp duran savaşçı cesetleri toplanıp yığıldığında, bundan, bundan,

[153] *Comneni*, çev. Umar, s.304; Sewter, s.310.
[154] *Comneni*, çev. Umar, s. 464, 465.

koskoca bir yığın demeyeceğim, hatta bir yükselti, hatta bir tepe demeyeceğim, ama pek geniş bir alana yayılan yüksek dağ benzeri oluşturuldu".[155]

İmparatorun sözlerini duymak istemeyen Pierre'in, sonunun nasıl olduğunu gören Franklar ise imparatorun Türkler hakkındaki şu düşüncesine kulak verirler: "İmparator (Haçlı seferine katılan soylu Frank'a) şöyle cevap verdi: 'Sen, çarpışmak istemiş ama bunun için fırsat bulamamışsan, iste senin ister istemez çatışmalardan başını alamayacağın gün geldi; sana safların ne sonunda ne başında yer alan öğüdünü içtenlikle vermek isterim; tersine, ordunun genç subayları arasında orta yerde dur; çünkü ben Türklere karşı savaş yöntemi üzerine çok uzun süredir deneyim edindim'...(ve imparator diğer soylularada) Tanrı yengiyi kendilerine nasip ettiği zaman Barbarları düşüncesizce izlemeye koyulmamaları, yoksa pusuya düşüp kıyımdan geçirilecekleri yolunda öğütte bulundu".[156]

Çaka hadisesinden ötürü İmparator Alexios, Sultan Kılıçarslan'a 'ülkelerini ve egemenliğini' koruyacağım demiş olmasına rağmen bir yandan Haçlıları Türkler aleyhine bilinçlendiriyor, Türklerin savaş taktiğini anlatıyor, diğer yandan Haçlılara karşı Türkleri korumak vadiyle Komutan Boutoumites'i İznik'e gönderiyordu. İmparatorun, Sultan'a verdiği sözlerden olsa gerek İznikliler Boutoumites'e güvenerek onu hisarın içine aldılar; Çünkü Türkler: "böylesine ezici kalabalıkta bir düşmana karşı direnişin başarısından umudunu kesmişlerdi ve boş yere kılıç kurbanı olmaktansa kendiliklerinden kenti imparatora teslim ederek hem ödüllendirilmeyi hem da onurlarına saygı gösterici davranış görmeyi yeğlemişlerdir".[157]

Ancak bir müddet sonra şehre sultanın gelmekte olduğu haberi gelince Boutoumites'i tekrar hisardan çıkardılar. Sultan ile Haçlılar arasında yapılan mücadelede, Haçlılar sultan karşısında, "tepeden tırnağa silahlanıp, aslanlar gibi, düşmanın üzerine yürüdüler... Kelt'ler mızrakların üzerine pekçok kelle sapladılar ve bunları alem gibi taşıyarak geri döndüler, amaçları olan biteni çok

[155] *Comneni*, çev. Umar, s.306,307.
[156] *Comneni*, çev. Umar, s.320.
[157] *Comneni*, çev. Umar, s.325.

uzaktan farketmiş olan ve daha ilk çatışmalarındaki yenilgiyle ürküntüye düşen Barbarların savaşma hırsını yitirmeleri idi... Sultan, onların sayılmaz kalabalıkta olduğunu görmesi ve çatışmada da onların yılmazlığını ve öz güvenini deneyimle öğrenmesi üzerine, İznik'in içindeki Türklere şu bildirimde bulundu: 'Bundan böyle, en uygun saydığınız neyse onu yapın'. Çünkü onların Kelt'lerin eline düşmektense, kenti İmparatora teslim etmeyi yeğ saydıklarını öğrenmiş bulunuyodu".[158] böylece sultan, imparatorun antlaşmayı ihlal etmiş olduğunu öğrenmiş oluyordu. Ancak Anna, bunu özellikle Türklerin kendi iradesiyle karar verdiğine vurgu yaparak kurtarıcı olduğunu ima ediyordu.

Bizanslılardan sonra iki 'Öteki'nin karşılaşmasına gelmişti sıra, Haçlılar içerisinden cesaretiyle ön plana çıkmış Bohemond'un Türkler karşısındaki mücadelesi şu şekilde anlatılmaktaydı: "Bohemond daha hızlı yol aldığı için, onu Dorylaion Ovasında gören Türkler, onun ordusunu, bütün Kelt ordusu sandılar ve onu pek küçümseyerek savaşa girdiler. Bunun üzerine gururundan patlayacak; İmparatorun tahtına oturmayı bile cüret edebilmiş Latin, İmparatorun öğütlerini unutarak, fırlayıp Bohemond'un askerlerinin en öndeki dizisine geçti ve aptalca, herkesin önünde koşmaya başladı. Adamlarından kırk tanesi öldü; kendisi ağır yaralanarak, düşmana sırtını dönüp dizilerin orta yerine kadar koştu ve yüksek sesle dile getirmiş olmasa da, İmparatorun öğütlerinin nekadar akıllıca olduğunu bu başına gelenle ilan etmiş oldu".[159] Anna burada imparator öğütleri dinlememiş olmanın nelere malolacağını vurgulamaya çalışarak imparatoru yüceltmiştir. Bohemond'u 'aptalca davranmakla' suçlayarak onu eleştirmişse de sonuçta Bohemond'un Türklere karşı başarılı olmak istediği için böyle bir anlatımı tercih eder. Nitekim tersi olmuş olsaydı, eleştirir nitelikte suçlamalarda bulunulmazdı.

Bunun üzerine Bohemond Keltlerden yardım istedi ve yoluna devam etti, Ebraike/Eber gölü yöresinde Sultan Danişmend [Τανισμαν ο σουλταν, okn: Sultan Tanısman] ve Hasan'la [Ασαν, okn: Hasan] karşılaştı, Sultan Kılıçarslan da orada bulunuyordu. Norman Kontu Bohemond ile Türkler arasında geçen

---

[158] *Comneni*, çev. Umar, s.326.
[159] *Comneni*, çev. Umar, s.332.

savaşta, Bohemond hakkında daha önce söylenilen hilekar, söz bilmez ve barbar sözleri unutulmuş, 'gücüne güvenen aslanlar gibi' Türklerin üzerine atılmış bir Bohemond anlatılmıştır. "Türkler, düşmanlarına göre daha gözü kara savaştığından, sağ kanadı komuta eden Bohemond, bunu görerek ordunun geri kalanından ayrıldı ve Sultan Kılıç Aslan'ın kendisinin üzerine saldırdı: ozanın dediği üzere 'gücüne güvenen arslan gibi' idi. Bu Türkleri korkuttu ve Keltlere sırt dönmelerine yol açtı... Bundan sonra Barbar ordusu yok oldu. Savaştan sağ çıkanlar her yöne dağıldılar, eşlerini ve çocuklarını geride bırakıp kendi canlarının derdine düşerek kaçtılar, çünkü artık Latinlere karşı çıkabilecek halde değillerdi, kendi güvenliklerini kaçmakla sağladılar".[160] Anna'nın, 'Türklerin düşmanları karşısında daha cesurdur' ve ardından 'canlarını kurtarmak için eşlerini ve çocuklarını bırakarak kaçtılar' sözleri birbiriyle uyumlu görünmemektedir.

İmparator Alexios, önce sultana dost görünerek mektupla Çaka'nın öldürülmesine neden olur, ardından Haçlılarla birlik olup İznik'i kuşatır ve Türklere verdiği can ve mal güvenceyle İznik şehrini teslim alır ve daha sonra Sultan'ın eşleri ve Çaka Bey'in kızını rehin alarak sultana karşı kullanır, Türk beylerinin Batı Anadolu topraklarından çekilmeleri istenir. İmparator Ioannes Doukas'a "Çaka'nın kızını emanet ederek, gidip her yere, İznik'in alındığını duyurması buyruğunu verdi; eğer ona inanmazlarsa, Çaka'nın öz kızını, kıyı bölgesini işgal eden Türk Satraplarına gösterecekti".[161]

Alexios Batı Anadolu için bu planları yaparken 'Ötekilerin karşılaşması Keltler ve Gürboğa [Κουρπαγαν, okn: Kurpagan] ile devam etmekteydi. Alexiade'da Keltlere karşı azgınca dövüşen Türklerin komutanı olarak belirtilen Kurboğa, Bizanslılara ve Haçlılara karşı mücadele etmiş bir Türk beyidir. Anlatıma göre Tanrının desteklediği söylenilen Keltler karşısında Türkler azgınca dövüşmektedir. İmparator, "Keltlere karşı azgınca dövüşen Türklerin tümünü, başlarındaki Kerboğa (Gürboğa) dahil"[162] yok etmek ve Keltlere yardım etmek istemiştir. Keltler ise Pierre'den, Türkler karşısında çaresiziliğin önüne

[160] *Comneni*, çev. Umar, s.332,333.
[161] *Comneni*, çev. Umar, s.337.
[162] *Comneni*, çev. Umar, s.340.

geçmek için öğütler ister bunun üzerine Pierre onlara şöyle dedi: "Siz Kudüs'e varıncaya kadar, günah işlememeye söz vermiştiniz; sanıyorum ki bu sözünüzü tutmadınız. İşte bu yüzden Tanrı size şimdi, eskiden olduğu gibi yardım etmiyor. Bu durumda, Tanrıya dönmelisiniz, çul ve külde günahlarınız için ağlamalısınız".[163]

Bunun üzerine Keltler, Türklerle tekrar savaşmaya tutuşur, 'Tanrı bizimledir' deyip karşılarına çıkan düşmana Gürboğa'ya karşı hemen taarruz eder. "Türkler bundan öylesine dehşete kapıldılar ki, daha iki ordu birbirine girmeden, kaçmaya başladılar; çünkü besbelli Tanrısal bir güç Hıristiyanların içine doluyordu; kaçarken, Barbarların (Türklerin) çoğunluğu ırmağın (Asi Irmağı'nın) gürül gürül akan sularına kapıldılar ve orada boğulup gittiler; boğulanlar o kadar çok sayıda idi ki, ölüler arkadan gelenlerce bir köprü olarak kullanıldı".[164]

Öte yandan Blandre kardeşlerin komutasında ellibin atlı yüzbin yaya Norman birliği Danişmendliler üzerine yürümek için Byazntium'a kadar gelmişti. İmparator Alexios, Danişmend üzerine seferin Blandre kardeşlere felaket getireceğinden endişe duyarak onları uyarmak istedi. Buna rağmen Norman birlikleri Ankara'ya kadar geldiler burayı aldılar. Ardından Kızılırmak dolaylarına geçildi. "Burası Rumların elinde bulunduğundan, kutsal giysilerine bürümüş papaslar, Hıristiyan oldukları için güvenle, incil ve haç taşıyarak, onları karşılamaya çıktılar. Ama onlar insanlık dışı ve zalim davranışla, yalnız papaslar değil, geriye kalan hıristiyanlarıda kıyımdan geçirdiler; sonra hiç dertlenmeyerek, Amasya doğrultusunda, yolculuğu sürdürdüler. Türkler, savaşta deneyimli olduklarından, hep onların önü sıra köyden ötekine ilerleyerek bütün yiyecek birikimlerini yaktılar; sonra, Normanların karşısına çıktılar ve onların üzerine saldırdılar. Bir pazartesiydi, yapılan savaşı Türkler kazandı... Onları avuçlarının içinde tutan Türkler ise artık, mızrak ve yay kullanarak onlarla uzaktan savaşmadılar; tersine kılıçlarını çekip kınından çıkararak, gögüs gögüse dövüştüler ve normanları hemen bozguna uğrattılar. Kaçanlar konaklama yerine sığındılar ve kendilerine öğüt verecek birini

[163] *Comneni*, çev. Umar, s.341.
[164] *Comneni*, çev. Umar, s.342.

aradılar... Norman'lara karşı savaşımda Türklerin kazandığı büyük başarılar böyle idi."[165]

Anna'nın ifadesiyle Blandre kardeşlerin imparatorun sözlerini dinlememesi canlarına malolmuştu. 'Uslanma bilmez Bohemond' ise İmparator Alexios'a onun tebası olacağına ve sözünden dönmeyeceğine dair bağlılık andında bulundu. Türklerin hiçbir zaman Bizans tebası olmadığını belirten Bohemond, insanları da ikiye ayırıyordu, Hıristiyan olanlar ve olmayan 'pagan'lar diye. Ona göre, "Rum devletine hiçbir zaman bağımlı olmamış bulunanlara gelince, ister Türk ister Ermeni olsun ya da bizim dilimizi konuşanların kullanageldiği deyimlerle söyleyecek olursam, ister paganlara ister Hıristiyanlara ait olsun- savaş ve çatışma yapılarak ya da yapılmayarak bana geçecek tüm arazileri, sen hükümdarın mülkü sayacağımı and içerek üstlenirim"[166] diyerek, Türklerden bağımlılık talebi olursa mani olmayacağını söyler ve Türklerin doğrudan muhattabının Bizanslılar olduğunu göstermek isteyerek şöyle devam eder: "sen hükümdara bağımlı olmak için kendileri başvuracak ve kentlerini teslim edecek tüm Serekenos'lara [Türk olmayan İslamlara] ve İsmaili'lere [Türklere] gelince; onları bu tutumundan engellemeyeceğim ve onları kendime bağımlı etmeye çabalamayacağım".[167]

Bohemond'un bağlılık andıyla ondan gelecek tehlikeleri bertaraf eden Alexios, "kabına sığmayan ve yalnız doğuştaki soyluluğu yönünden değil, aklı yönünden de seçkin kişilerin çoğunun önünde giden, özgür ruhlu ve davranışlı, gerek Tanrıya gerek dostlarına sadık, üstlerine başka herkesin gösterdiğinden çok bağlılık gösteren... Eumathios Philokales adlı bir subay vardı. İmparatoru buldu ve ondan ısrarla Antalya valiliğini istedi. Onun düşünce gücünün doğurganlığınlığı ve girişkenliğini; bu kişi giriştiği hiçbir işi amacına erişmiş olmaksızın bitirmediğinden"[168] komutan Eumathios Philokales'i Antalya valiliğine atadı. Tanrıya ve dostlarına bağlı, imparatorun övdüğü bu kişinin birazdan Türklere karşı girişilen katliamın müsebbibi olması, eylemlerin meşruiyetinin şahısların inançlarına göre biçimlendiğini gösteren anlamlı bir örnektir.

---

[165] *Comneni*, çev. Umar, s.347.
[166] *Comneni*, çev. Umar, s.425.
[167] *Comneni*, çev. Umar, s.428.
[168] *Comneni*, çev. Umar, s.440.

Philokales'in askerleri Lampe/Ulubat yakınlarında Türklere karşı giriştikleri katliam şu şekildeydi: "Bizanslı askerler, Türklere karşı o kadar gaddarca davrandılar ki, onların yeni doğmuş bebelerini bile kaynar su kazanlarına attılar. Çok kişiyi kıyımdan geçirdiler, keza pek çok kişiyi tutsak ettiler ve keyifli olarak Eumathios'un yanına geri döndüler. Sağ kalan Türkler, soydaşlarına sırf giysileriyle bile başlarına gelenlerini anlatmak için kara giysilere büründüler; Türklerin yayıldığı ülkenin her yanını iç parçalayıcı feryatlarla dolaştılar ve kurbanı oldukları zulümleri anlattılar; giysileri ile herkesi kendileri acındırdılar ve öç almaya kışkırttılar. Alaşehir'e gelen Philokales, seferinin başarısından dolayı sevinçliydi; ama Kappadokia'da egemenlik süren ve yerlilere sanki onlar kendisinin satın aldığı kölelermiş gibi davranan Hasan adlı baş satrap, Türklerin üzerine yağan, az önce sözünü ettiğimiz felaketleri öğrendi; asker topladı, çeşitli yörelerden takviye birlikleri getirtti ve komutası altında 24.000 askerin bulunduğu bir ordu oluşturarak, Eumathios'un üzerine yürüdü".[169]

'Asia'da [Anadolu] yer alan Türk beyleri, Bizans Devleti ordusunun taarruzları karşısında daima düzenli birlikler ve ittifaklar halinde hareket ediyordu. Aleksiade'da belirtildiği üzere, Bizanslı askerlerin pek çok Türk'ü öldürmesi, tutsak alması ve bundan büyük zevk duyması, Türklerin Bizans ordusuna karşı kin duymasına yol açıyordu. Felakete uğrayan Türkler, içine düştükleri bu durumu, kendilerini acındıracak tarzda kıyafet ve sözlerle, öç alınması için Anadolu'nun dört bir yanındaki soydaşlarına anlatıyordu. Bizanslı askerler bunları yaparken Eumathios'un Türkler karşısında başarılı olmasından dolayı savindiğini belirten Anna, ona karşı taarruza geçen "Kappadokia'da egemenlik süren ve yerlilere sanki onlar kendisinin satın aldığı kölelermiş gibi davranan Hasan adlı Baş Satrabı"[170] ise acımasız olmakla suçlar

Norman Soylusu Bohemond'un ölümünden sonra akrabası Tancred daha önce imparatorla yapılan anlaşmaları önemsemeden Antakya'da Bizans Devleti'ne bağlı almayacağını açıklar. Anna, Bizans Devleti ile Normanların yeniden başlayan mücadelesinde imparatorun, Frankları Hıristiyan olmalarından

[169] *Comneni*, çev. Umar, s.441.
[170] *Comneni*, çev. Umar, s.441.

dolayı Türklere karşı büyük paralar harcayarak ve ordular göndererek koruduğunu söyler. Aynı zamanda imparatorun, Türklere ait bazı şehirleri yakıp yıkmak istettiğini açıkça itiraf eder. İmparator, "İsmaili'lerin bazı kentlerini yakıp yıksınlar, diğerlerini de, yapılmış andlaşmalar uyarınca Rumların hükümdarlarına versinler ve böylece Rumların ülkesi genişlesin diye-Batı'dan Asya'ya ulaştırmak uğruna çok kibirli ve ileri ölçüde küstah kişilerle hep uğraşmak zorunda kaldığı halde katlandığı nice zorluğu, onlarla birlikte Türklere karşı savaşmak için gönderdiği nice Rum ordusunu, aynı anda, aklından geçiriyordu; ama işte bunca acı, zahmet ve masraftan Rum devleti hiçbir yarar sağlayamamıştı"[171] deniyordu. Böylece Türklere karşı girişilen mücadelede Bizans Devleti'nin Batı'dan gelen güçlere nekadar önem verdiği anlaşılıyor.

Bir etnik, bir dini; Türklerle Hıristiyanlar, farklı kategoride iki taraf. Karşılaşmaları ortak bir alanda, çoğunlukla savaş meydanında oluyor. Alexiade'de bu kategorinin Türkler açısından bozulduğu ilk durum, Sultan Şahinşah'ın [Σαισαν σουλταν, okn: Sultan Saisan] İmparator Alexios'tan barış istediğine dair sözlerinde kullanılıyor. Türklerin yerine 'Mülüman'lar, 'Hıristiyanlar' yerine etnik bir ifade olan 'Rumlar' tercih ediliyor. Anna'nın kendi ayrımı Hıristiyan-Türk; sultanın yaptığı ayrım ise Müslüman-Rum şeklinde. Bu ifade'nin Sultan Şahinşah (I.Kılıçarslan'nın oğlu) tarafından kullanılması bir rastlantı olmasa gerek. Anadolu'da Türklerin Bizans Devleti'ne karşı etkinliğinin artması, Melikşah'ın ölümüyle güçler dengesinde değişiklikler ve güneyde Müslüman Araplarla olan ilişkiler, 'Müslümanlar' ifadesinin kullanılmasına yol açmış olabilir.

Anna, sultan tarafından gönderildiği söylenilen elçiler karşısında imparatoru 'Özne'leştirmeye çalışarak, sultanın barışa muhtaç olduğunu ima eder ve imparatorun elçiler karşısında korku salıcı bulunduğunu belirterek onu yüceltir. Aşağıda da görüleceği üzere imparator, 'barış görüşmelerine istemeyerekte olsa başvurdu' cümlesiyle, 'barışı özlemle kabul etti' cümleleri paragrafın anlam bütünlüğünü bozmaktadır. Ayrıca barış görüşmelerinin öncelikle kimden geldiği tartışmasına yol açar. Şayet barışı Alexios istemiş ise

---

[171] *Comneni*, çev. Umar, s.443.

anlatılanlar tamamen Alexios'un Şahinşah karşısında başarısızlığını örtmeye yöneliktir. Barışı önce Sultan istemiş ise, Alexios 'barış görüşmelerine istemeyerekte olsa başvurmaz ya da barışı özlemle kabul etmez. Aynı zamanda barışın devamlılığının arzulanması barış getirenin lehinedir.

Sultan Şahinşah imparatora elçiler göndererek "müslümanlarla Rumlar arasında barışın egemen olmasını uzun süredir istediğini açıkladı. Çünkü İmparatorun düşmanlarıyla her karşılaşmasında kazandığı başarıları çok uzaktan duymuştu ve şimdi bunu deneyimini kendisi de yapmış bulunduğu için, 'kumaşı saçağından, aslanı pençesinden tanıyarak', istemiyerek de olsa, barış görüşmeleri için başvurmaktaydı. İran elçileri geldiğinde, İmparator tahtında oturuyordu, pek korku salıcı bir görünüşü vardı...(imparator elçiye) Sultanla ilgili sorular yöneltti ve onların getirdiği, Sultanın iletilecek sözlerini dinledikten sonra, barışı özlemle kabul ettiğini, çünkü herkesle barış içinde olmak istediğini söyledi: arkasından Sultanın önerilerini öğrendi ve onun dileklerinin hepsinin Rum devletine yarar sağlayıcı olmadığını görünce, sözleriyle büyük bir inandırıcılık ustalığı sergiledi; kendi bakış açısını çok ustaca onların önünde savundu ve uzun bir konuşma sonrasında, onları, kendisinin istediklerine razı olmaya ikna etti... Onlar da İmparatorun koşullarına, özgür istekle, razı oldular ve ertesi gün, antlaşma yapıldı... Böylece, (Alexios) kendisinin ölümünden sonraki zaman boyunca da anlaşma geçerli kalsın istiyordu; ne çareki bu amaca ulaşılamadı".[172]

Çünkü çok geçmeden, "tüm Doğu ülkelerinden ve hatta Horasan'dan gelen sayıları yaklaşık 50.000 olarak tahmin edilen Türklerin bir saldırıya giriştiği haberi alındı. Gerçekten, İmparator tüm egemenlik süresi boyunca asla bir an bile dinlenmeden keyfini süremedi, çünkü hep birbiri ardınca düşmanlar sökün etti durdu. İşte bu yüzden her yerde birliklerin seferber edilmesini buyurdu ve bu Barbarların Hıristiyanlara karşı hangi zamanda akınlara giriştiğini önceden kestirerek, Byzantion ile Damalis/Üsküdar arasında boğazı geçti".[173] kısa süren

---

[172] *Comneni*, çev. Umar, s.451, 452.
[173] *Comneni*, çev. Umar, s.453.

barışın ardından 'Barbar-Hıristiyan' ayrımına bağlı Türk-Bizans mücadelesi devam edecektir.

İmparator, Üsküdar'da iken imparatoriçeye şöyle seslendi: 'Eğer Türklerin bir gün talan akınına çıkma isteği varsa, işte uygun zaman; bu güzel fırsatı kaçırdığım için sıkılıyorum'. Bunu akşam zamanı söylemişti; oysa gün doğar doğmaz, imparator çiftinin odasına hizmetle görevli hadım içeriye girdi veTürklerin İznik üzerine saldırısını haber verdi".[174] Alexios, Türklerle sanki o kadar içli dışlı olmuştu ya da Türk akınları artık o kadar olağan karşılanmaktaydı ki, bu akınların onların gözünde zevke dönüşmüş olduğunu rahat bir dille ifadelendiriyordu. Ya da Türklerle karşılaşmamanın artık sıkıcı olduğu hicivli bir şekilde anlatıma yansıyordu.

İznik, Manyas ve Kyzikos/Kapıdağ yarımadası çevresinde tekrar görülmeye başlanan Türkler, Kyzikos şehirini ele geçirmiş ve şehrin valisi "utanç içinde kaç(ır)mıştır".[175] Bu bölgedeki akınlar, başsatrabın komutasında, ona bağlı diğer beylerinde katılımı ile merkez Türk birliğinin küçük birliklere bölünerek akınlar oluşturması şeklindeydi. Bunlar imparatorun kendisine ve ordusuna karşı değil, Bizanslı yerlilerin arazileri üzerinde etkili olmaktaydı. Buradaki birliğin başsatraplarından Emir Muhammed'de [Αμηρ Μουκουμετ, okn: Amer Mukumet], 'Asia'nın [Anadolu] en ileri gelen emirlerindendi. Emir Muhammed, Bizans Devleti ordusuna karşı gerçekleştirdiği 'yiğit savaşçılığı'yla anılıyordu. Türk beyi ve başsatraplarından Kontogmen'le [Κοντογμην, okn: Kontogmen] beraber Anadolu'da Poimanon/Eski Manyas yöresinde oldukça etkili olmuşlardır. Bu yöreye yapılan seferin sonucu anlatılırken Türkler, "Lentiana yolundan Poimanon'a kadar ilerlemişler ve oradan hem bol ganimet, hem de çok sayıda tutsaklar- kılıçtan geçirilmeyip esirgenmiş adamlar, kadınlar, çocuklar getirmişlerdi".[176] ifadesi ile Türklerin özellikle Bizans yerlilerinin canlarını bağışladığını vurgulamıştır.

[174] *Comneni*, çev. Umar, s.457.
[175] *Comneni*, çev. Umar, s.458.
[176] *Comneni*, çev. Umar, s.458,459.

Türkler beyleri "İmparatorun çıkagelmesini beklediklerinden baskını onun yaptığını sanarak, yılgınlığa düşüp kaçtılar. Ne varki bu sırada [Rum ordusundan paralı asker olan] bir İskit'i tutsak etmişlerdi; onun verdiği bilgi üzerine [gelenin] Kamytzes olduğunu öğrenince, yeniden cesaretlenerek, dağların çevresinden dolaşıp, davul çalmakla, yüksek sesle bağırmakla, her yana dağılmış soydaşlarını çağırdılar. Onlar da, toplanma komutu işaretini tanınınca, hepsi coşup geldi".[177]

Ancak Türkler, "onun [Kamytzes'in] direnişini sürdürdüğünü ve onların içinden birçoğunu kıyımdan geçirdiğini ya da yaraladığını görünce, onun gözüpekliğine hayran kaldılar ve boyun eğmezliğine şaşırdılar; böylece onun canını esirgemeye niyetlendiler. Onu daha önceden tanıyan ve şimdi de kim olduğunu fark eden, Muhammed adlı Baş Satrap, onunla yakından çatışmaya girmiş olanların saldırısını durdurdu. Hem kendisi hem de yanındakiler attan indiler, o ilerledi ve şöyle dedi; 'Ölmeyi yaşamına yeğleme; elini uzat bana ver, kurtulacaksın'. O da çevresindekilerin sayısını görüp, bu kadar düşmana karşı koyamayacağını sezerek, ellerini Muhammed'e verdi".[178]

Bir yandan 'Öteki'nin merhametliliği, cesaret ve yeteneğe karşı saygısını gösteren Anna, diğer yandan Türkleri ateşe veren İmparator Alexios'un, belki de farkında olmayarak, merhametsiz olmakla ithaf edilebilecek baskınına yer verir. İmparator, Akrokos/Eğriboz Dağı yakınlarında bulunan Türklere karşı bir akın gerçekleştirir ve 'barbar Türklerin' pek çoğu öldürülür, kaçabilenler çareyi sazlığa gizlenmekte bulur; ancak imparator, sazlığı kuşatarak ateşe verir. Sonra Türkler, Bizans askerlerinin eline düşerler ve çoğu kılıçtan geçirilir, bazıları da esir edilir.[179] Ardından "Emir Muhammed, Karmeli Müslümanların uğradığı felaketi öğrenince Asya'da yerleşmiş Türkmenlerle ve keza başlarıyla ittifak kurdu. Hemen İmparatoru izlemeye koyuldu; o [İmparator] hem izleyen, hem de izlenen oldu. Çünkü Muhammed'in Barbarları, İmparatoru, onun geçtiği yoldan giderek izliyorlardı; o ise (saldırıdan kaçan) Karmeli Türkleri izliyordu kovalamayı sürdürüyordu, böylece ikisinin arasında kalmış bulunuyordu... Çok

[177] *Comneni*, çev. Umar, s.459.
[178] *Comneni*, çev. Umar, s.460.
[179] *Comneni*, çev. Umar, s.461.

yiğit bir savaşçı olan Muhammed, onları (imparatorun artçı birliklerini) karşıladı".[180]

"Kamytsez bu sırada, tutsak olarak, Türklerle birlikte bulunuyordu (Bizans ile Türklerin bir sonraki savaşı esnasında, kargaşadan istifade ederek kaçmayı başardı)...İmparator Kamytzes'i görünce, sıcaklıkla karşıladı; onu kurtadığı için Tanrıya şükür duası ettikten sonra, onu, şöyle diyerek başkente yolladı: 'çektiklerinin ve gördüklerinin tümünü anlat; ve bizimkilere, Tanrının yardımıyla sağ olduğumuzu bildir'...(Kamytzes Başkente geldiğinde) Rum ordusunun başından geçenleri, İmparatorun Barbara karşı kurduğu düzenleri ve onun için [İmparator için] tam bir öç alma yerine geçen parlak yengiyi düşmana (Türklere) karşı [İmparatorun] nasıl kazandığını anlattı; sonunda da, kendisinin Barbarların ellerinden nasıl beklenmedik bir biçimde kaçabildiğini. O konuştukça tüm kalabalık yaşa, varol diye bağırdı ve alkışlama bağırtılarının şamatası göğe kadar yankılandı... İmparatoru alkışladılar, yüceleştirdiler, Tanrısallaştırdılar, kullandığı savaş hileleri dolayısıyla ona hayır duaları ettiler ve sevinçlerinden yerinde duramaz oldular".[181]

Alexios'un Türkler karşısında başarılı imparator imajı vermeye çalışması, onun kamuoyu önünde, üst kimliğini muhafaza etme ihtiyacından doğar. Türklere, Düşman ve Barbar İsmailoğullarına, karşı girişilen akınlar 'öç alma' yerine geçen parlak zaferler, 'Savaş hileleri dolayısıyla imparatora hayır dualar eden', hile ile duayı aynı düzleme taşıyan Bizans halkı içindir.

Emir Muhammed meselesi tamamlandıktan bir müddet sonra Türkler, yeniden ve daha güçlü olarak Bizans üzerine taarruza geçti. İmparator'un bu taaruzu karşılamayacak kadar hasta olması karşısında Türkler, "ortada gerçek bir hastalık yokmuş da var gibi yapılıyormuş ve bir damla [nikris-gut] nöbeti tutmuş görünüşüne büründürülerek, korku ve korkaklık gizleniyormuş sandılar. Bu nedenle, [Türkler] sarhoşken, kafayı çekerken, o havadan çalıp kaba saba alaya alma lafları ettiler durdurlar. Doğaçlamadan gülünç laflar uyduran orta

[180] *Comneni*, çev. Umar, s.461,462.
[181] *Comneni*, çev. Umar, s.462,464,468.

oyuncular gibi, Barbarlar, İmparatorun ayaklarındaki ağrıyı alaya aldılar; onun çektiği acılar gırgır geçme konusu edildi. Gerçekten, bunlar İmparatorun çevresindeki hekimler ve bakıcılar taklidi yaparak, orta yerde de İmparator taklidi yapan, yatağa yatmış biriyle, olayı alaya aldılar. Bu gibi aptalca şeyler, Barbarları kahkahalarla güldürmekteydi. İmparator bunların hepsini biliyordu; bu yüzden hem düşmanla çarpışmak için daha da çok hırs duyuyor hemde içinde öfke kaynıyordu".[182]

Türklerle Bizanslılar karşılaştıklarında, 'Öteki'nin 'Ben' karşısında, 'özne'lik çabası ve bunun 'özne' tarafından farkedilmesi, 'Öteki'nin 'nesne'liğini değiştiriyor. Tecrübeli olmak 'özne'liği korumak için gerekli neden görülüyor. 'Öteki'nin yetenekleri ise kurnazlık olarak yorumlanıyor: Örneğin, "kurnazlık konusunda pek yaratıcı olan Türkler, Lentiana'lıların kenti dibindeki ovayı ve Kotoiraikia denen yöreyi talan etmekte idiler; İmparatorun kendileri üzerine ilerlemekte olduğunu öğrenince, dehşete düştüler hemen pek çok sayıda ateşler yaktılar; böylece, ateşleri görecek kişilere, orada büyük bir ordu varmış izlenimi vermeye çalıştılar. Bu ateşler neredeyse göğü tutuşturmakta ve deneyimsiz nice kişiyi yılgınlığa düşürmekteydi. Ama bunların hiçbiri İmparatoru kaygılandırmadı"[183] deniyordu.

İmparatorun 'düşman Türklere karşı, çarpışmak için hırslı ve ardından Türklerin kendilerini güçlü göstermeleri çabaları karşısında gayet rahat olduğunun anlatılmaya çalışılması, imparator için aksi endişe duyanlar vardı da mı böyle bir açıklamayı zorunlu görüldü sorusunu akla getiriyor. Anlatımda, taarruzda olan, imparator ve tebası karşısında etkili olmaya çalışan, savaşçı ve 'Öteki' olarak Türkler ve hemen onun arkasından Türkleri karşılamak durumunda kalan bir imparator örneği. Sürekli karşı karşıya gelen güçler ve bu karşılaşmalar esnasında tabi olarak resmedilen taraflar.

Alexiade, Bizanslı ile Bizanslı olmayanlar arasındaki mücadelenin, savaşların kitabıdır. O nedenle Bizanslı olmayanların lehine neticelecek bir sonuç, Bizanslıların aleyhine neticeler doğurabildiği için tasvirler lehte anlatım

[182] *Comneni*, çev. Umar, s.480.
[183] *Comneni*, çev. Umar, s.480.

tarzındadır. Neticede bu karşılaşmalar o kadar olağan hale gelir ki, gelişmekte veya taaruzda olan Türk akınları Bizans habercilerinin beklenilen ve değişmez haberleri olmuştur. Nitekim "İmparator çiftinin yatak odasından sorumlu uşak, gün doğumunda içeriye girdi ve yatağa yaklaştı. İmparatoriçe uyandı, onu gördü ve ona, 'Bize, Türklerin bir akın saldırısını haber vereceksin [değil mi?] dedi" [184] cümlesi örnek gösterilebilir.

Aynı zamanda, imparatoru tepkisiz hale getirecek kadar olağan hale gelen Türk akınlarının kronikleşmesi örneğini aşağıda görebiliriz. İmparatorun hizmetinde bulunan uşaklardan biri imparatoriçeye "Türklerin [İznik yakınındaki] Ermiş Georgios Burcu'na kadar gelmiş bulundukları yanıtını verdi... İmparator konuşmayı duyduğu halde, kımıldamadı ve kaygılanmadı"[185] ve bu haberler iki ayrı zamanda art arda tekrarlanmasından sonra imparator toparlanabildi.

İmparatoriçe ise imparatorun aksine Türk akınları karşısında oldukça endişelidir. Türklerin imparator karargahına yaklaştığı haberinin imparatoriçe tarafından alınması üzerine o, "çok korkmuş olduğu halde, yılgınlığını yüreğinin derinliğinde tuttu, ne sözlerinde ne de tutumunda belli etti. Süleyman'ın, mesellerine övdüğü o kadının yiğit ve azimli ruhuna sahip olduğu için, kadınların korkunç bir haberi alır almaz yaptıklarını yaygın biçimde gördüğümüz çeşitten hiçbir kadınca hal, hiçbir korkaklık belirtisi göstermedi. O kadınların ten rengi bile ruhlarındaki yılgınlığı açıklar ve çoğu kez, sanki yakına gelmiş bir tehlike karşısındaymış gibi, acıklı çığlıklar atarlar... Oysa İmparatoriçe her nekadar korkuyor idiyse de, korkması imparator içindi; onun başına bir şey gelmesin diye ürkmekteydi; kendi hesabına ürkmesi ikinci sırada geliyordu".[186]

Bu haberler üzerine, gelen ilk Türk akınlarını karşılayan iki Bizanslı asker övülerek onların soyluluğuna değinilir. İmparator, "yiğit savaşçıların, yani Stypeiotes ile Strabobasileios'un onları [Türkleri] yenilgiye uğratmış bulunduğunu öğrenince Rumların doğuştan gelen yiğitliğini ve kazandıkları yengiyi över".[187] İmparator, Sultan (Kılıçarslan oğlu Melikşah) üzerine yürümeye

[184] *Comneni*, çev. Umar, s.481.
[185] *Comneni*, çev. Umar, s.481,482.
[186] *Comneni*, çev. Umar, s.482.
[187] *Comneni*, çev. Umar, s.483.

karar verir; onun karşısında Türkler duramayacak ve kaçmaya başlayacaktır böylece olayların Türkler aleyhine gelişeceği tahayyül edilir. Aşağıdaki cümlenin sonundan, Türklerin 'Türk adeti uyarınca talan girişimleri'ne karşı imparatorun mukavemet gösterecek hazırlığa sahip olmadığı anlaşılır. Dolaylı da olsa Türk akınları karşısında zamana ihtiyaç duyduğu anlatmaya çalışılır. 'Öteki'nin gözünde güçlü ve 'yiğit' görünme ihtiyacının da açığa çıktığı metinde 'Öteki'nin 'düşman'lığı bitmez ve yine sultan, imparatora karşı yeni savaş planlarına girmiş olur. Oysa Türkler karşısında hem Bizans Ordusunun güçlülüğü anlatılmış, hem de Türklerin geri çekileceği istenmişi.

Bizanslılardan "kaçan Barbarlar, Asya'daki [Anadolu'daki] Türklerin tümüne, kendisinin [İmparator'un] onlara karşı giriştiği saldırı seferinin haberini yayacaklardı ve kendilerinin Rumlarla nasıl karşılaştığını, onlara nasıl saldırdıklarını, onların nasıl yiğitçe kendilerine karşı koyduğunu ve kendilerinin nasıl yenildiğini, kiminin tutsak düşüp kiminin kılıçtan geçirildiğini, sadece pek az sayıda kişinin, üstelik yaralı olarak, kaçabilmiş olduğunu, anlatacaklardı: böylece, onun yaklaştığını haber alarak, Barbarlar Konya'dan bile öteye çekilecekler ve onun bütün zahmetleri boşa gidecekti. İşte bu yüzden atının dizginini çekmekle ona yön değişitirip, Türkler artık ondan bir saldırı beklemeyerek her biri eskiden nereden konut edinmiş idiyse oraya geri dönsün diye, Bithynia içinden, İzmit'e geçti. Sonra, onlar cesaret bulup da, Türk adeti uyarınca yine ortalığa talan etmeğe dağıldıklarında ve sultanın kendisi de ilk tasarısını uygulamaya koyulduğunda, işte ozaman, kendi adamları biraz dinlenmiş hatta atları ve yük hayvanları biraz yağ bağlamış olarak gecikmeksizin, kendisi onlara karşı yepyeni bir atılımla savaş seferine çıkacak ve onlara karşı zorlu bir çatışmaya girecekti".[188]

Yukarıda, imparatorun Türkler karşısında hazırlıklı olmadığına dair anlatıma destekler mahiyette şu parça eklenebilir: "[İmparatoriçe] hemen koşup İzmit'e geldiğinde, İmparatora düşman bazı kişilerin, sözde o hiçbirşey beceremedi diye pek hoşnut olduklarını ve heryerde dolanıp bu iftirayı yaydıklarını: Barbarbara karşı yaptığı büyük hazırlıklara ve çok sayıda birliği bir

---

[188] *Comneni*, çev. Umar, s.484.

araya getirmiş olmasına rağmen önemli hiçbir şey becermemiş ve İzmit'e çekilmiş bulunduğunu fısıldadığını öğrendi; bu sözleri yalnız köşerde değil, küstahça, meydanlarda, sokaklarda, yol kavşaklarında da söyledikleri için, imparatoriçe üzüldü ve bu hal içine dokundu".[189]

Ardından İznik yöresine imparator komutasında sefer düzenleniyor; Türkler karşısında küçük bir zaferin dahi ne kadar önemli olduğu ve Bizanslıların kendi işlerini kaderci bir anlayışla çözmek istediğini göstermek açısından şu örnek verilebilir. "Eğer yengiyi Tanrı onlara [Bizans ordusuna] nasip eder ve düşmanları bozularak kaçışa zorlayabilirlerse, verilen komut oydu ki, onları uzun boylu kovalamayacaklardı; tersine, elde dilen başarı ile yetineceklerdi".[190]

Türklerle Bizanslılar arasında uzun süren savaşlar neticesinde, Alexios, Türk savaş stratejileri ve davranışları konusunda deneyim sahibi olmuştur. 'Ben' ve 'Öteki' karşı karşıya geldiğinde Türklerde aynılık yoktur, diğerine benzemez ve kendi halindedir. Alexios "Türklerin savaşma düzenini, diğer uluslarınkine benzemediğini ve onların, Homeros'un söylediği üzere, kalkana karşı kalkan, tolgaya karşı tolga, savaşçıya karşı savaşçı ilkesine göre dizilmediğini biliyordu: onlarda, sağ kanat, sol kanat ve merkez birbirinden uzakta durur ve değiş yerindeyse, sımsıkı bitişik Phalanx dizilişi yoktur; saf aralıklıdır; böylece, onların sağ kanadına ya da sol kanadına saldırıldığında, gerek merkez, gerek arkada duran, ordunun geri kalanı, sizin üzerinize çullanır; öyleki burgaçlı bir kasırga gibi, düşmanı darmadağın ederler. Savaş donanımı konusuna gelince; Kelt denenlerin tersine, mızrağı hiç mi hi kullanmazlar, ama düşmanı tam bir çember içine alıp ona ok atarlar ve kendilerini uzaktan savunurlar. Bir Türk kovalamaya geçmişse, düşmanını, ok atmakla hakla; kendi kovalanıyorsa, okları sayesinde üstün gelir: Bir ok fırlatır ve ok, uçarak, ya ata ya da atlıya saplanır; ok çok güçlü bir elle atılmışsa, gövdeyi bir yandan ötekine delip geçer; onlar gerçekten çok usta okçulardır".[191]

---

[189] *Comneni*, çev. Umar, s.484.
[190] *Comneni*, çev. Umar, s.486
[191] *Comneni*, çev. Umar, s.487-488.

Türklerin beceriye ve güce dayalı savaş stratejilerine karşı imparator ise kendi tasarılarını "Tanrının esinlendirmesi ve ancak meleklerin getirmiş olabileceği bir savaş düzeni buyruğu"[192] olarak saymaktadır.

'Öteki', varlığını 'nesne' olarak değil, kendinin 'Öteki' olanın karşısında yaşamını sürdürebilmek için 'Ben'in ortaya çıkabileceği alanın yaşamsal değerini yok eder. Bu da 'Ben'i 'Öteki' hakkında çekinmeye ve huzursuzluğa iter. Buradan hareketle Alexios, Türkerin "Asya'nın [Anadolu'nun] bütün tarlalarını ve bütün ovalarını ateşe vermiş bulunduğunu öğrendi; (Türkler) bu işi öylesine kapsamlı yapılmıştı ki, gerek insanlar için gerek atlar için yiyecek kıtlığı kendini göstermişti; üstelik kuzey bölgelerinden gelen Barbarların da bir akına geçtiği bildirilmekte idi ve bu içerikteki söylenti bütün Asya'ya yayılmıştı. [İmparator] Konya üzerine yürüyüşe geçerse tüm ordusunun, yiyecek sıkıntısı yüzünden, açlığın pençesine düşeceğinden korktu; beri yandan; gelmekte olduğu haber verilen Barbarlardan dolayı da çekinmekte ve huzursuzlanmakta idi".[193]

Anna, Bizans Devleti'nin karşısında başarılı ve güçlü olan Türklerin farkındadır; ancak bunu itiraf ve kabul ederek 'özne'liğini yitirmek istemez, o nedenle, imparatorun Türkler karşısında çekinmesi ve huzursuzlanması ilk kez rastlanılan istisnai bir durumdur. Alexiade'da Anna, Türklerin üstün olduğu olaylar karşısında hiçbirşey olmamış gibi Bizanslılar lehine sözlerle devam eder. İşte, Bourtzes komutasında Bizanslı askerlerin Türklerle karşılaşmasının anlatıldığı bölümde bu şekildedir: "Türklerden yeni bir toplulukla karşılaşıverdi ve bunlarla hemen çatışmaya girişildi, ardından çok hareketli bir meydan savaşı başladı. Bir zaman sonra, çatışmayı sürdürenler [Türkler] kendilerinden alınmış bütün tutsakların, talan malının geriye verilmesi isteminde bulundular; bunun karşılığında, Rumlarla artık savaş yürütmeyeceklerini ve yurtlarına döneceklerini söylüyorlardı. Bourtzes, Barbarların isteklerine cevap vermek şöyle dursun, kendisinin yiğitliğiyle seçkinleştiği zorlu bir dövüşmeyle buna yanıt verdi... ancak, Barbarların olağanüstü gözükaralığı ve hayli kalabalık sayıları karşısında

[192] *Comneni*, çev. Umar, s.488.
[193] *Comneni*, çev. Umar, s.490.

gücü kesilen ve kendini tehlikeli bir durumda gören Bourtzes, sonunda durumu İmparatora bildirmek için... Georgios Lebounes'i gönderdi".[194]

Yardım için gönderilen birlikler Akşehir yöresinde etkili olunca, imparator, "bunlar oraları talan etsinler ve Türklerin elindeki tutsakları kurtarsın diye, Konya çevresindeki tüm kasabaların üzerine yiğit komutanlarını gönderdi. Böylece bu savaşçılar, yırtıcı hayvanlar gibi, tüm bölgeye sürü sürü dağıldılar ve- hepsini de mallarıyla birlikte kurtarmış oldukları – Barbarların tutsaklarını ardları sıra imparatora getirerek geri döndüler. Bunların ardında keza, kendiliklerinden gelen Barbarların egemenliğinden kaçmakta olan, bu yörede yaşayan Rumlarda vardı: Bunlar, yeni doğmuş bebekleriyle, kadınlar, keza erkekler ve çocuklardı; hepsi İmparatoru bir sığınma yeri gibi sayarak ona sığınmakta idiler".[195] 'Düşman' Türklere karşı yırtıcı hayvanlar gibi Bizanslılara ise şefkatiyle yaklaşan imparatora tebası da güven duymaktaydı ve imparatorun ordularını gören Türk komutan 'Monolukos' [Μονολυκος] onlara hayran kalmaktaydı. Aktarıldığına göre "hayli ileri bir yaşa gelmiş, nice savaş ve taktik deneyimi edinmiş olan Baş Satrap Monolykos, [Rum ordusundaki] birliklerin bu yeni düzende dizilişini ilk kez görünce, o yeni asker yönetme düzeni karşısında hayranlığa düştü ve orduya komuta eden kişinin adını öğrenmek istedi".[196]

Alexiade, özellikle sonlara doğru, Bizans imparatoru ve ordusunun Türkler gözünde değerlendirmesine yer verir. Bu durum, Türklerin bir değer ve üst kimlik olarak Bizans tarafından tanındığını gösterir. Nitekim, yukarıda Monolukos'un askeri tecrübesinden ve ardından onun Bizans ordusunun düzenine hayran kaldığının söylenilmesi, önemli bir Türk komutanının dahi Bizans Ordusunun düzenini takdir ettini göstermek içindir. Türklerin gözünde, dini içerikli motiflerle bezenmiş cümlelerde anlatılan, Tanrısal bir güç ve kahramanlıkla görülmek isteyen Anna. İmparator için "bir yüce burç ya da bir ateşten sütün yahut kutsal ve göksel bir görüntü gibi, safların en önünde ilerleyen İmparator... Rumların onuru ve şanı uğruna bu işe giriştiğini ve üstelik onların hepsi uğruna can vermeye de hepten hazır olduğu".[197] cümlesini

[194] *Comneni*, çev. Umar, s.491.
[195] *Comneni*, çev. Umar, s.492.
[196] *Comneni*, çev. Umar, s.493.
[197] *Comneni*, çev. Umar, s.493.

kullanmıştır. Buna rağmen Alexios'un belirtilen cesaretine karşı Türklerin Bizanslılar hakkında düşüncesi değişmemiş gibiydi: Türkler, Bizans ordusunun saldırısı sonrasında tepelere çekildi, sonra gece olunca "ateşler yaktılar ve tüm gece boyunca Türkler gibi ulumaya koyuldular. (Türkler) Rumlarla alay ediyorlardı, çünkü onların içinde Hellen dilini bilen yarı Barbarlar da vardı".[198]

Monolukos yanında sultanda[199] Bizans ordusunu övmüştü. O, "ordunun kusursuz düzenini görüp hayran kaldı; ancak genç bir adam olduğundan, İmparatorla çarpışmaktan geri durmuş bulunan yaşlı Monolykos'u alaya aldı. Beriki ona şu yanıtı verdi: 'Ben yaşlı ve tedbirli olduğum için, onunla kapışmayı şimdiye dek erteledim. Ama senin bunu yapmaya gözün kesiyorsa git o işi kendin dene; sonuç bize öğretecek' ".[200] Hem sultanın Bizans ordusunu övdüğünün belirtilmesi hem de 'Öteki' olarak Sultanı yine 'Öteki' olarak Monolukos'un dilinden suçlanması, anlatımda görülen zıtlıkların devamıdır. Alexiade'da, daha önce de belirtildiği gibi, iki 'Öteki'nin karşılaşması söz konusu olduğunda her iki 'Öteki'de mevcud olan 'nesne'liğin biri diğeri üzerinde egemen olan 'özne' olur.

Ertesi gün sultan, imparatorun ordusunu "çember içine aldıktan sonra, her yandan hışımla saldırdı. Ama hiçbir yerde Rumların sıkı saflarını bozamadı sanki demirden duvarların üzerine atılmış gibi, hiçbir şey elde edemeden geriye püskürtüldü. Bunu izleyen geceyi büyük bir umutsuzluğa kapılarak geçirdiği için, Monolykos'un ve keza diğer Satrapların öğüdünü aldı; gün ışığı belirince, Barbarların görüş birliğiyle, İmparatordan, barış koşullarının ne olacağını sordu. Öteki [İmparator] onların yakarışını reddetmekten uzak, buna olumlu yaklaşım gösterdi ve hemen çatışmaya son ver komutu çaldırdı... Gerçekten, o, Türklerin bu kadar çok sayıda olduğunu görerek, bunlar bir yandan Rum ordusu üzerine saldırıya geçmesinler diye korkmakta idi".[201] Farkedileceği üzere imparator çember içerisine alınmış, korkutulmuş ve savunmada bırakılmışken hatta Türklerin sayıca üstün ve hışımla taarruz etmelerine rağmen, Türklerin barış

[198] *Comneni*, çev. Umar, s.493.
[199] *Comneni*'de Sultan Kılıçarslan olarak belirtilen Sultanın adı Melikşah'tır, Melikşah aynı zamanda Sultan Süleyman ve Şahinşah olarak da belirtilmiştir. Bkz. çev. Umar, s.479.
[200] *Comneni*, çev. Umar, s.493.
[201] *Comneni*, çev. Umar, s.496.

önerisinde bulunması anlamlı görülmemektedir. Ancak bir durum müstesna ki o da, Anna'nın daha önce hiçbir Türk beyi için sarf etmediği iltifatları 'Monolukos' için ifade etmesidir. Söz konusu anlaşmanın gerçekleşmesinde 'Monolukos'un sultanın kararları üzerinde ağırlığı olsa gerek. Ya da Sultan Şahinşah'ın Bizans ordusunu kuşatmaya aldığı sırada kardeşi Mesud[202] kendi aleyhine ciddi faliyetlerde olduğu haberini alması bu anlaşmayı kolaylaştıran nedenlar arasında gösterilebilir.

Barış teklifinin verilmesi üzerine "Sultan, Beyler ile ilerledi; Beylerin başında Asya'da ki Türkler arasında yaşı, deneyimi ve yiğitliği yönünden en seçkin olan, Monolykos vardı; Sultan, İmparatoru, Augustopolis ile Akronias arasında ovada karşıladı. Satraplar uzaktan, İmparatoru görünce, atlarından indiler ve İmparator önünde yapılması adet olan saygı sunma töreninin gereğini yerine getirdiler"[203] cümlesinde, yukarıda belirtilen teklif mevzuunda, barış teklifini veren makamın güçler açısından teklifi alan makamdan daha aşağı olmasından dolayı, onu karşılaması değil, teklif alanın teklif vereni karşılaması uygun olmalıdır. O nedenle, imparatorun Türkler karşısındaki endişeleri, korkuları ve sultanın hışmı göz önünde bulundurulduğunda teklifi ilk kez sultandan beklemek mantıklı görülmemektedir. Ayrıca sultan ve satraplar tarafından kabul edildiği söylenilen antlaşmanın, Türkler için yalnızca Malazgirt savaşı öncesi topraklarda özgürce yaşama meşruiyeti sağlaması, anlaşmanın başlıbaşına bu şekilde gerçekleştirilmemiş olduğunu göstermeye yeterdir. Sonuçta 'Türk tarafı Bizanslılara yenildi', 'Bizans Devleti Türkleri bozguna uğrattı' diye hiçbir ifade yer almamışken ve anlaşmanın sonunda imparator sayısız armağanlar vermişken, anlaşmanın Bizans Devleti lehine gerçekleştiğini söylemek oldukça zordur.

"Sultan'da birkaç kez atından yere inmek istedi, ama imparator bırakmadı. Böyle iken beriki birden bire yere sıçradı ve İmparatorun ayağını öptü; o ise, ona elini uzattı ve onu değerli bir atın üzerine bindirdi. Öteki, eğere oturup, İmparatorun hemen yanı başına sokulunca, o [İmparator] sarındığı

[202] Şahinşah'ın kardeşi Mesud'un Sultan aleyhine Beyleri kışkırttığı mevzu Antlaşmanın tamamlanmasından sonra bahse konu olmuştur. Bkz., *Comneni*, çev. Umar, s.498.
[203] *Comneni*, çev. Umar, s.497.

pelerini, anında, sıyırıp çıkardı ve Sultanın omuzlarına yerleştirdi. Arkasından kısa bir sessizlik sonrasında, neye karar vermiş bulunduğunu herkese açıkladı: 'Eğer siz, Rum devletine boyun eğmek ve Hıristiyanlara karşı saldırılarınıza son vermek istiyorsanız; size bahşedilecek lütuflardan ve onurlandırmalardan yararlanacaksınız ve size düşen arazilerde - yani Romanos Diogenes'in, erk dizginlerini ele alıp, Sultan'la (Alparslan) o bahtsız savaşını yaparak onun tarafından tutsak edildiği ve ünlü yenilgi öncesinde sizlerin yaşamakta olduğunuz yerlerde- bundan böyle özgürce yaşayacaksınız. Bu nedenle, barışı savaşa yeğ tutmalısınız ve Rum devletinin sınırlarına dokunmaktan geri durmalı, sizin yararınıza olarak verdiğim öğütleri dinlerseniz, bundan hiç pişman olmazsınız, üstelik pek çok yararlar sağlarsınız. Aksi takdirde, bilesiniz ki soyunuzu yok ederim'. Sultan ile Satrapları, can atıyor olmakta ileri giderek, bu sözleri kabullendiler; 'Biz, sen Görkemli Hükümdarla barış yapmayı yeğ tutmasa idik buraya kendi isteğimizle gelmezdik' diye yanıt verdiler'. Ertesi gün, İmparator, adı Şahinşah (Melikşah) olan Sultanı bir kez daha gördü ve onunla adet olan usullerle antlaşmayı yaptıktan sonra, ona yüklü tutarlarda para armağan etti; keza, onu Beylerine de çok cömertçe armağanlar sundu ve onları, mest olmuş durumda uğurladı".[204]

Anlaşma için Sultanın yanında bulunan imparator, bu arada sultan Şahinşah'ın "evlilik dışı kardeşi Mesut'un"[205] sultanlık tahtına geçmek için bazı beylerle irtibata geçtiğini öğrenir. Sultana tetbirli olması için tavsiyelerde bulunur. Çünkü Mesud iktidar olursa Bizans Devleti lehine yorumlanan barışın korunma tehlikesi doğabilecektir. Ancak Sultan bu tavsiyeleri duymak istemez. O nedenle, "İmparator, oraya kendi isteğiyle gelmiş bulunan Sultanı zorla alıkoyuyormuş görüntüsü verecek bir durum olmasın diye ve böyle yapmakla kınamalara uğramamak için, Barbarın isteğine razı ol(ur)".[206]

Oysa sultanın imparatorun yanına değil, imparatorun sultanın yanına geldiği yukarıda Anna tarafından belirtilmişti. Sultan karşısında imparatorun 'nesne'leşmemesi için gösterilen bu çaba imparatorun şu sözleriyle devam etti:

---

[204] *Comneni*, çev. Umar, s.498.
[205] *Comneni*, çev. Umar, s.498.
[206] *Comneni*, çev. Umar, s.498,499.

"Biraz beklemen, akıllıca olurdu; ama mademki öyle istiyorsun, denir ya, en iyi yolu seçmediğine göre ondan sonra en iyi olanı seç; dolayısıyle, bizden ağır donanımlı Rum savaşçılarından oluşan, yeterince güçlü bir birlik al, seni taa Konya'ya kadar sağ salim götürsünler' ".[207] Sultanın kendini koruyamayacağı anlamı çıkan bu cümlede, 'Öteki' üzerinde sahiplenme ve kontrol duyguları hakimdir. Bu şekilde 'Öteki'nin kontrolünü sağlayarak, Bizans Devleti aleyhine gerçekleştirilmek istenen faaliyetlerden de haberdar olunur. "Ama Barbar bunu da dinlemedi; çünkü barbarların gözü böyle gözü karadır ve neredeyse kendilerini bulutların bile üzerinde bir yüceliğe çıkmış sanırlar. Böylece, [Sultan] İmparatorla vedalaştı ve yüklü tutarda parayı teslim aldıktan sonra, kendi evine dönmek üzere yola koyuldu."[208]

[207] *Comneni*, çev. Umar, s.499.
[208] *Comneni*, çev. Umar, s.499.

2. BÖLÜM

Ioannes Kinnamos'ta 'Öteki' Olarak Türkler

2.1. Türkler Hakkında Kullanılan İfadeler

2.1.1. Türklere Verilen Adlar

Perses [Περσης]

Turkomanos [Τουρκομανος][1]

2.1.2. Ünvanlar

Reis [φυλαρχος][2]

Sultan [Σουλταν]

2.1.3. Tanımlamalar

2.1.3.1. Yalın Halde Tanımlamalar

Barbar [βαρβαρ]

Cesur [γενναιος][3]

Canlı [δραστηριος][4]

2.1.3.2. İsim Tamlaması Halinde Tanımlamalar

Hırsızlıkla (Geçinen) Türkmenler [κλεμμασι...ους δη Τουρκομανους][5]

Hizmetçi endamlı [οικετου ... σχηματι][6] Kabile Reisi [φυλαρχων][7]

Perslerin Reisi Yağıbasan [Ιαγουπασαν δε ο Περσων φυλαρχος][8]

Perslerin Sultanı [Περσων σουλταν][9]

Pers Soyu [Περσων γενει][10]

---

[1] Ioannis Cinnami, *Epitome rerum ab Ioanne et Alexio [?] Comnenis gestarum,* nşr. Augustus Meineke, Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, Bonnae 1836, s.208.
[2] *Cinnami*, s.101.
[3] *Cinnami*, s.193.
[4] *Cinnami*, s.193.
[5] *Cinnami*, s.207, 208;
[6] *Cinnami*, s.205; Sultan II.Kılıçarslan (1155-1192) için kullanılmıştır.
[7] *Cinnami*, s.39; Sultan I.Mesud'un (1116–1155) savaştığı Türk beyleri için kullanılmıştır. Bu reislerden birinin Yağıbasan'ın kardeşi 'Aynüddevle' olduğuna dair bkz., çev. Işın Demirkent, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118–1176)*, TTK, Ankara 2001. s.36, dn. 25.
[8] *Cinnami*, s.101.
[9] *Cinnami*, s.17; Sultan II. Kılıçarslan (1155–1192)için kullanılmıştır.
[10] *Cinnami*, s.36; 'Türk soyu' anlamında.

2.1.3.3. Sıfat Tamlaması Halinde Tanımlamalar

Soylu kişi [ω γενναιε][11]

Büyük Sultan (denir) [μεγαν εκεινοι κλειζουσι σουλταν][12]

2.2. Kinnamos'ta Yeralan Türk Şahıs Adları

2.2.1. Sultan, Bey ve Komutan Adları

Gabras [Γαβρας][13]

Iagupasan [Ιαγουπασαν][14]

Khaires [Χαιρης][15]

Kılıtzıestlan [Κλιτζιεστλαν][16]

Makhumet [Μαχουμετ][17]

Mamplanes [Μαμπλανης][18]

Nuradin [Νουραδιν][19]

Pikharas [Πιχαρας][20]

Pupakes [Πουπακης][21]

Raman [Ραμαν][22]

Soluman [Σολυμαν][23]

---

[11] *Cinnami*, s.41; İmparator Manuel tarafından Sultan I. Mesud (1116–1155) için kullanılmıştır.
[12] *Cinnami*, s.183; Gıyaseddin II. Muhammed (1153–1159/60) için kullanılmıştır.
[13] *Cinnami*, s.56; 'Cabir', 'Cebrail' olarak düşünülebilir. Kinnamos, doğuştan Bizanslılara akraba olduğunu söylemiştir.
[14] *Cinnami*, s.101; Türkçe 'Yağıbasan' okunur. İbn-i Bibi'de Yağıbasan olarak geçtiğine dair bkz., İbn-i Bibi, *Ahbar-u Selaçeke-i Rum,* nşr. Muhammed Cevad, Tahran H.1350, s.24.
[15] *Cinnami*, s.40; Türk ve adının 'Hairi' olduğuna dair bkz., Guyula Moravcsik, *Byzantinoturcica, II, Sprachreste der Türkvölker in den Byztinischen Quellen*, Leiden-E.J.Brill 1983, s.337. Türkler arasında tanınmış biri olduğu belitilmiştir. Sultan I. Mesud'un ordusunda görev almıştır.
[16] *Cinnami*, s. 204; Türkçe 'Kılıçarslan' olarak okunur. Sultan II.Kılıçarslan için kullanılmıştır.
[17] *Cinnami*, s.14; Türkçe 'Muhammed' olarak okunur. Emir Gazi'nin oğludur; Danişmendliler bölgesinin Türk Emiri (1101-1142), bkz., Moravcsik, II, s.200.
[18] *Cinnami*, s.81; Adının 'Kaplan' olduğuna dair bkz., Moravcsik, s.181.
[19] *Cinnami*, s.183; Türkçe 'Nureddin' olarak okunur. Halep hükümdarıdır.
[20] *Cinnami*, s.6; Adının 'Alp Qara=Alp Kara' olduğuna dair bkz., Moravcsik, s.65; 'Leodikeia' şehrinin savunucularındandır.
[21] *Cinnami*, s.196; Adının 'Abu Bakr=Ebu Bekir' olduğuna dair bkz. Moravcsik, s.257; Sarapata Mylonos köyünün bağlı olduğu bölgenin Emiri Süleyman'ın yeğenidir.
[22] *Cinnami*, s.59; Büyük Menderes [Μαιανδρος, okn: Maiandros] yöresindeki Türk [Pers] kabile reisinin adıdır.
[23] *Cinnami*, s.66; Türkçe 'Süleyman' olarak okunur. Bir Türk beyidir.

Soluman [Σολυμαν][24]

Sanisan [Σανισαν][25]

Tanisman [Τανισμαν][26]

2.2.2. Bizans Devleti Hizmetinde Yeralan Türklerin Adları

Alexios [αλεξιος][27]

Aksukhos Ioannes [Αξουχος Ιωαννης][28]

Isakh [Ισαχ][29]

Ises [Ισης][30]

Konstantinos Kalamanos [Κωνσταντινος Καλαμανος][31]

Nikepheros Khaluphes [Νικηφορος Χαλουφης][32]

Pairemes [Παιρεμης][33]

Prosukh [Προσουχ][34]

Pupakes [Πουπακης][35]

---

[24] *Cinnami*, s.196; Türkçe 'Süleyman' olarak okunur. Sarapata Mylonos köyünün bağlı olduğu bölgenin emiridir.

[25] *Cinnami*, s.199; Türkçe 'Şahinşah' olarak okunur. II.Kılıçarslan'ın kardeşidir. Hakkında 'Çankırı ve Galatia'daki Ankara'yı idare eden beydir' denir.

[26] *Cinnami*, s.14; Türkçe 'Danişmend' olarak okunur. Kapadokya hakimi Danişmendli beyi Emir Gazidir. Bkz., çev. Demrikent, s.12; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye; Siyasi Tarih, Alparslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1328)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2002, s.126.

[27] *Cinnami*, s.129; 'Alexios' Aksukhos Türk asıllı 'Ionnes Aksukhos'un oğludur.

[28] Aslen Türk olup İmparator Alexios zamanında saraya alınmıştır. İmparator Ioannes ve Manuel'in Komutanlarındandır. Oğlu Alexios Aksukhos'da Bizans Devletine hizmet etmiş komutanlardan olup, Bizans sarayından evlenmiştir. Ioannes Aksukhos için bkz., Demirkent, " Komnenoslar Hanedanının Büyük Baş Komutanı: Türk Asıllı Ioannes Aksukhos", *Belleten* , LX, sayı 216, Ankara 1996, s.59-72.

[29] *Cinnami*, s.130; 'Barbar asıllı' ve İmparator Manuel'in 'çok değerli gözde askeri' olarak tanıtılmıştır. Bkz., Moravcsik, II, s. 140; Ahmet b. Mahmut'un Selçukname'sinde Sultan Melikşah'a mağlup olan Melik Kavurt'un oğulları arasında 'İshak' adına da rastlanır. Bu kişi, bahse konu kişi midir saptanamadı. Bkz. Ahmed b. Mahmud, *Selçuk-name*, I, haz. Erdoğan Merçil, Tercüman 1001 temel eser, İstanbul 1977, s.118.

[30] *Cinnami*, s.238; 'İsa' olarak okunur. Doğuştan Türk olduğu ve Roma gelenekleriyle yetiştirildiği belirtilmiştir.

[31] *Cinnami*, s.216; Türk olduğu ve adının 'Kalaman' olabileceğine dair bkz., Moravcsik, s. 147; ayrıca 'Gılman' olarak düşünülebilir, Kilikya valisidir. Demirkent Macar asıllı olduğu söylemiştir. Bkz. çev. Demirkent, s. 157, dnt.30.

[32] *Cinnami*, s.226; 'Halifet' okunabilir.Türk olduğuna dair bkz., çev. Demirkent, s.164, dn. 41.

[33] *Cinnami*, s.167; Adının 'Bairam=Bayram' olduğuna dair bkz., Moravcsik, s. 243; İmparator Manuel tarafından 'savaşta tecrübeli' diye Sicilyalılar üzerine savaşmaya gönderilmiştir.

[34] *Cinnami*, s.33; 'Porsuk' olarak okunabilir. İmparator Manuel'in Komutanlarındandır. 'Savaşta uzman olan' biri olarak anlatılmıştır. Bkz., çev. Demirkent, s.31.

[35] *Cinnami*, s.48; 'Pupakes'in 'Abu Bakr=Ebu Bekir' olduğuna dair bkz. Moravcsik, s. 257; 'Cesaret dolu Romalı bir asker' olarak belirtilmiştir. Türk asıllı olup, İmparator Manuel'in hizmetinde yer almıştır. Emir Süleyman'ın yeğeni 'Pupakes'le aynı kişi midir, kesin olarak saptanamadı.

2.3. 'Öteki' Olarak Türkler

Kinnamos'ta tarih yazma işi, yazıya konu olan mevzunun ölçüsüne değer katarken, yaşanılan geçmişi o anki yaşanılır düzeyin yanına taşır. Böylece, oluşturulan metin sayesinde kendini bulan 'şey', geçmekte olan zamanın yanında kendi akışını yakalayarak düzen içinde yol alır. 'Şey'in tekrar varolması onun görüleceği metindir, metin ise geçmişte varolan 'şey'i belirli bir forma sokar ve onu anlamlandırır. Bunun şekil alması ona şekil veren yazarın kendisini etkileyen nedenlerin tesirinde kalmadan 'bağımsız' kalma olasılığının bulunmamasıdır. Karşılaşılan durumlar, değer ölçüleri nispetinde mutlaka değerlendirmelidir; aksi takdirde, olayların tekrarı mümkün olmayacağından fırsat kaçırılmış olur.

Bu fırsatlar içerisinde iki imparatorun hayatını anlatmaya kalkışmanın diğer olayların bir kenara konulması için yeterli görülmesi, fırsata dayalı tarih yazımının kişiye özel ilgi duyulmasına, okuyucunun karşısına çok sayıda kahramanın çıkarılmasına yol açar. Kişiye bağlı metinde yazar, o kişiye karşı kendini sorumlu hissedeceğinden, konusunu yaptığı kahramanı 'destansı' ifadelerle beslemek durumundadır. Metin kurgusunda görülen bu 'kahramansı' ifadeler, 'bir başkası'nın varlığını zorunlu kıldığından 'bir başkası' üzerinden üretilen 'Ben'lik 'özne'liğe ulaşmış olur.

Kinnamos için 'biz' [ημεις, okn: emeis] tarafında, İmparator Ioannes ve özellikle Manuel vardır. Bu 'biz' içerisinde siyasi bir güç olarak devlet ve onun 'ululuğu' ya da uğruna savaşların yapıldığı din ve onun 'kutsiyeti', oluşturulmaya çalışılan 'kahramansı' kişiliğin önünde yer almaz, hatta bu 'kahraman' sayesindedir ki 'devlet' ve 'din' bir yerde anlam kazanır. Yazarın değeri de anlattığı 'kahraman'ın 'yüceliği' nispetindedir; çoğu defa 'kahraman', destansı ifadelerle, düşünce ve davranışa tesir eden dini ve dünyevi değerlerin kurtarıcı rolundedir. O nedenle Kinnamos, İmparator Manuel'in hayatının kendisi dışında bir başkası tarafından daha iyi anlatılacağını sanmaz. İmparatorun "iki kıtada yaptığı birçok sefere"[36] iştirak etmeyi gurur vesilesi sayar.

[36] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.5.

Bahsedilen kıtaların biri Asya [Ασια, okn: Asia][37] diğeri Avrupa'dır [Ευρωπης, okn: Europes][38] Komnenoslar dönemi kroniklerinde 'Asia' adı sıklıkla kullanılır. O nedenle 'Asia'ya doğru düzenlenen seferlere 'Asia' ya da 'Doğu seferleri' denir. Bu seferler büyük oranda 'Perses'ler [Περσης, okn: Perses] yani Türkler üzerine düzenlenmiştir. Burada 'Perses' adının kullanılması, Türklerin Anadolu'ya İran coğrafyasından geliyor olmasından olacağı gibi Türk yönetim kademesinde bulunan İran asıllı yöneticilerin etkinliğinin bilinmesinden de olabilir.

'Perses' adı, 'Turkos' [Τουρκος] adıyla beraber Anna Komnena ve Niketas Khoniates'te sıkça kullanılırken, Kinnamos'ta 'Turkos'lar yerine 'Perses'ler vardır. Türkler için 'Perses' adının kullanılması şayet coğrafyaya bağlı bir tanımlamaysa, 'etnos'a [εθνος, okn: etnos] dayalı kimlik algılaması gerçekleşmemiş olur. Oysa Niketas, Bizanslıların 'Perses'lerle olan karşılaşmasında Bizanslılar için 'kutsal kavim' [αγιον εθνος, okn: agion etnos][39] demiştir.

Kinnamos'un *Historia*'sı da aslen Pers [Türk] ve 'barbar' olduğu belirtilen iki Türkün karşılaşmasıyla başlar. Bunlardan biri diğerinin düşmanıdır. Aslen Türk olan 'Ioannes Aksukhos' [Ιωαννες ΑκσυΧος][40] Bizans tarafında olup, Bizans ordusunun önemli komutanlarından ve İmparator Ioannes Komnenos'un gözde adamlarındandır. Türk tarafında ise 'Laodikeia' şehrinde bulunan Persler [Türkler] ve savaşçılığı ile ön plana çıkmış "birçok savaşta ün kazanmış"[41] 'Pikharas' [Πιχαρας] vardır. 'Pikharas', Kinnamos'ta Persler [Türkler] safında yer alan ve adı geçen ilk 'barbar'dır [Βαρβαρ] Türktür.

Barbarlık, Bizanslılar dışında dini ya da dünyevi, toplumun her kesimi için kullanılan tasvir edici bir tanımdır. Tasvir içerisinde yağma [λαφυρων, okn:

---

[37] *Cinnami*, s.6.
[38] *Cinnami*, s.67.
[39] Bkz. Nikatae Choniatae, *Historia,* Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, nşr, Immanuel Bekkeri, Bonnae 1835, s.152, 153.
[40] *Cinnami*, s.5.
[41] *Cinnami*, s.17; çev. Demirkent, s.6.

Laphuron][42], hırsızlık [κλεμμασι, okn: klemmasi], asaletten yoksun kabile reisliği [φυλαρχων, okn: phularkhon] ve kendi Tanrılarına inanılmamasından doğan 'dinsiz'lik vardır.[43] Aşağılanarak dışlanan 'barbar Persler' [Türkler], 'Hırsızlıkla geçinen Turkomanler' [κλεμμασι...ους δη Τουρκομανους] ve 'sözüne sadık olmayan Persler' [Türkler] 'Öteki'leştirilir.[44] Bu 'Öteki'leştirme iki 'etnos'un karşı karşıya getirilmesi esnasında, Bizanslı yazar tarafından Türklerin kendilerine benzemediğinin farkedilmesiyle olur. 'Dinsiz Türkler' tabiri de bu benzemeyişin neticelerinden biridir. Buna rağmen 'barbar', 'dinsiz', 'hırsız' ve 'yalancı' niteliklerine maruz kalarak dışlanan Türkler ve bunun üzerinden başarı ve "şöhret kazanan"[45] imparator vardır.

İmparator, 'kötü'ler karşısında duran yönetici imajına sahiptir. 'Dinsiz'lerle mücadele eder, Türkleri kendi saflarına çekmeye çalışır. Bunun için Peçenekler gibi et ve sütle beslenerek guruplar halinde, korunmasız arazilerde yaşayan 'barbar Persler'e kış aylarında seferler düzenler ve esir düşen birçok Türk'ü 'hakiki din' olan Hıristiyanlığa geçirir böylece Bizans kuvvetlerinin sayısını arttırılmış olur.[46]

Bizans kuvvetlerinin güçlü olması, Türk akınlarını durdurma ya da azaltma adına önem arzeder. Nitekim yazara göre Kastamonu yöresindeki Türkler "imparatora bağlı olan çevreye durmadan saldırmakta ve orada oturan

---

[42] *Cinnami*, s.60; Serge Latouche, Olayları merkez-çevre ilişkileri üzerinden değerlendiren yazar, Batı zihniyetinin merkezde olmak kaydıyla diğer tüm unsurların çevre ve dolayısıyla 'Öteki' olarak kabul edildiğini, merkez olurken izlenilen yolun ise talan değil bağışlarla sağlandığı savunuyor. Bkz., Serge Latouche, *Dünyanın Batılılaşması Gezegenimizin Birörnekleştirilmesinin Anlamı, Önemi ve Sorunları Üstüne Bir Deneme*, Ayrıntı Yayınları, çev. Temel Keşeoğlu, İstanbul 1993.

[43] 'Dinsel dışlayıcılık' olan 'ekslusivist' yoruma göre yegane kurtuluş ancak Hz. İsa'ya inanmakla mümkündür. Bkz. Mustafa Köylü, "Dinsel Dışlayıcılık (Ekslusivizm)", *Dinlerin Doğruluk/Kuralcılık ve Birarada Yaşama Sorunu*, haz. Cafer S. Yaran, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2001. s.30; 'Dinsel dışlayıcılığ'ın zıttı olan olan 'kapsayıcılık' ya da 'inhisarcılık' diğer adıyla 'inklusivizm', hakikatı gerçekleştirebildiği oranda diğer dinler ve inanç sistemlerinin insanın kurtuluşu açısından olumlu bir yere sahip olabileceği düşüncesidir. Bkz. Şinasi Gündüz, "Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Öteki'nin İnklusivist Yorumu", *Tezkire, Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi*, yıl. 10, İstanbul (Nisan/Mayıs 2001, s.92; İslam'da 'Öteki' için bkz., Şinasi Gündüz, "İslam'da Öteki'nin Bilimi; Kuran'ın Nasara Terimine Etimolojik ve Tarihsel Bir Yaklaşım", *Tezkire, Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi*, sayı. 9,10. İstanbul (Bahar 1996), ss.171-179.

[44] Tarih yazıcılığında 'Öteki' için bkz., İlhan Tekeli, "Tarih Yazıcılığı ve Öteki Kavramı Üzerine Düşünceler", *Defter*, yıl. 9, sayı. 26, İstanbul 1996, ss. 105-110.

[45] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.6.

[46] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.9.

Romalılara... zarar vermektedirler".[47] Bir süre sonra Türkler yeniden Kastamonu üzerinde etkili olmaya başlar. Bu defa 'Kapadokia' hakimi Danişmend [Τανισμαν, okn: Tanisman] şehri kuşatır ve buranın yönetimini ele geçirir. 'Tanisman'ın ölümünden sonra yönetim oğlu 'Muhammed'e [Μαχουμετ, okn: Makhumet] geçer. İmparator Ioannes ise bu durum karşısında, yazarın yorumuyla, 'Konya şehrinde ikamet eden' ve 'Türkler tarafından sultan olarak kabul edilen' ancak ismi verilmeyen sultanın, I. Mesud'un (1116–1155), dostluğunu kazanmak için elçiler gönderir.[48]

İmparatorun 'düşman' olarak görülen ve 'barbarlık'la suçlanan Türklerin, sultan olarak kabul ettiği Mesud'la 'dost'luk anlaşması kurması, 'Öteki' konumunda uzaklaştırılarak dışlanan Türkleri 'merkez'e doğru yakınlaştırır. Ancak bu yüzeysel bir yakınlaşmadır. İlişkiler alış verişe bağlı şartlarla sağlanır. Bu şartların sağlanamadığı durumlarda öncelikle bir gerilme ardından kopmalar yaşanır. İmparatorun sultanla yaptığı anlaşmada Türk tarafından beklenilen şartlar belirtilmemiş ancak savaş için gerekçe olarak 'Kapadokia' emiri 'Makhumet'le sultanın aralarının iyi olmadığı gösterilmiştir. İmparatorun beklentisi ise 'Makhumet'i Çankırı [Γαγγραν, okn: Gangran] şehrinde mağlup edecek yardımcı birliklerin sultan tarafından gönderilmesidir.[49] Anlatıldığına göre imparatorun, sultanın birlikleriyle harekete geçmesi 'Makhumet'in sultanla olan akrabalık bağlarını siyasi olarak kullanmasına yol açmıştır. Bizans'ın iki 'düşmanı' birbirine düşman iki Türk, aralarında anlaşmışlar ve sultan, imparatora gönderdiği birlikleri gece yarısı gizlice çekmiştir.[50] Yazar bu durumu kendilerine karşı gerçekleştirilmiş bir "ihanet"[51] olarak yorumlar.

İmparator buna rağmen Çankırı şehri üzerine yürür ve burayı anlaşmayla alır. Bu anlaşma gereği şehirde bulunan Türkler hür kalmalarına rağmen, Bizans'ın düşmanı değilmiş gibi "kendi istekleriyle imparatora itaat arzedip onun

---

[47] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.11,12.
[48] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.12,13; Sultan'ın I. Mesud (1116-1155) olduğuna dair bkz., s.12, dn.30.
[49] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.12.
[50] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.13.
[51] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.13.

gözüne gir(meye)"[52] çalışırlar. Aksine bir durum ise Beyşehir [Πασγουση, okn: Pasguse] gölü civarında bulunan Bizanslılar için anlatılır. Burada bulunan yerli halk "uzun zamandan beri Türklere yakın yaşadıkları için onların adetlerini benimse(mişler)"[53] ve imparatora itaat etmez olmuşlardır. Anlatılan iki örnekten anlaşılacağı üzere, benzememenin sonucu olan yabancılaşmanın sürekli ve kesin olmadığıdır.

Türklerin yabancılığı onların yaşadığı Anadolu topraklarına 'Türk toprakları' ve 'yabancı topraklar' denmesiyle netlik kazanır. İlk kez İmparator Ioannes'in ölümünden sonra (8 Nisan 1143)[54] oğlu Manuel'in Bizans Devleti'nin başına geçmesi sonrasındaki olaylarda anlatılan bu durum, Türk topraklarının da resmi olarak tanındığının göstergesidir. Ancak imparatorun Kilikya bölgesinden Byzantiuma dönerken "izin istemeksizin Türk toprakları(ndan)"[55] geçmesi Türk topraklarının bağımsız bir coğrafya olduğunun vurgulanmasından ziyade, Manuel'in 'korkusuzca' Türklere yakın olarak seyredebildiğinin gösterilmek istenmesi olabilir. Yazara göre Manuel'in Türk topraklarından geçişi esnasında Türkler, onun cesaretine şaşırmış ve hayran kalmıştır. Bu nedenle ona karşı koymaya cesaret edememişler ve böylece Bizanslılar "yabancı bir ülkeden sanki kendilerinin topraklarıymış gibi geçip git(mişlerdir)".[56]

Türk-Bizans ilişkilerinde devam eden gerginlik, Bizans ordusunda yeralan üst düzey Türk asıllı komutanların varlığını etkilememekteydi. İmparator Alexios zamanında Bizans hizmetinde yeraldığı ve Türk asıllı olduğu belirtilen Ioannes Aksukhos'tan sonra Bizans ordusu hizmetinde yeralan "doğuştan Türk fakat tahsil ve terbiye bakımından Romalı olan"[57] 'Prosukh' [Προσουχ], Bizans ordusunda askeri kabiliyetiyle ön plana çıkmış "savaşta uzman"[58] kabul edilen komutanlardan biriydi. İmparator Manuel, Anadoluya gerçekleştireceği

[52] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.20.
[53] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.20.
[54] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.24, dn. 57.
[55] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.28; Meineke, 'Perslerin sahip olduğu' [εχωρει της Περσων] sözünü Latince 'Pers toprakları' [Persarum terras] olarak çevirmiştir. Krş., nşr. Meineke, s.31.
[56] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.29.
[57] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.59.
[58] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.31.

seferlerde bu komutanların tecrübelerine önem veriyordu. Nitekim Antakya prinkepsi Raymond'a karşı 'Prosukh'u göndermişti.

Raymand'un 'Prosukh' önderliğindeki[59] Bizans ordusu tarafından itaat altına alınmasından sonra İmparator Manuel, yazarın ifadesiyle Türk topraklarını işgal etmek amacıyla ordu toplamıştır. Gerekçe olarak Türklerin kendileri ile yapılan anlaşmayı bozması, bir Isauria şehri olan Prakana'yı zaptederek cıvarını yağmalaması gösterilir. Bununla birlikte imparatorun niyeti "gençlerden yaşlılara kadar (Türklerin) hepsini yok etmek(tir)".[60]

Kinnamos'un Türkler karşısında tahammülü olmayan bir imparator tasviri sunması 'Öteki'liğin şiddetini artıran nedenlerdendir. İmparatorun sefer esnasında olduğunu haber alan sultanın karşı taarruza geçmesi de bundandır. Karşılıklı akınların düzenlenmesi devam eden seferleri zorunluluk haline getirir. Sultana mektup gönderen İmparator ona şöyle seslenir: "Bilmeni isteriz ki, Sen, üzerine saldırmamız için bizi tahrik eden şeyle yaptın... Romalıların topraklarına saldırdın. Ayrıca Romanın müttefiki olan 'Iagupasan' (Ιαγουπασαν) ve oradaki birçok kabile reisi ile savaşmaktan çekinmedin. Sen ki, zeki bir adamsın, Romalıların bunu asla gözardı etmeyeceklerini anlamalısın. Tanrı'ının bize yardımıyla sen bunun cezasını kat kat ödeyeceksin. Ya mantıksız davranışlardan uzak dur, ya da derhal Romalılara karşı koymaya hazırlan"[61]; sultan ise buna karşılık şu cevabı verdi: "Mektubunuzu aldık, azametli imparator! Ve emrettiğiniz gibi hazırlandık. O halde ordunuzun ilerlemesini emredin, uzun görüşmelerle bizi bekletmeyin. Gerisi... Tanrı'nın inayetine kalmıştır. Ordugah kurduğumuz 'Philomelion' (Φιλομιλιον, okn: Philomilion) karşılaşma yerimiz olsun".[62]

Görüleceği üzere her iki yönetici de Tanrıya inanmaktadır; ancak uyuşmazlık dünyevi olduğu kadar, imparatorun Tanrıdan gelecek yardımın kendilerine olacağı inancından ötürü dinidir de. Tanrının yardımıyla Türklere

[59] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.31.
[60] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.35.
[61] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.36.
[62] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.36. Demirkent, 'Philomelion' için şimdiki Akşehir olduğunu belirtilmiştir.

karşı başarı elde edilecektir. 'Öteki' olan Türkler ise sonucu inandığı Tanrıya bırakmıştır. Kinnamos'un sultan için söylediği 'gerisi Tanrının inayetine kalmış' sözünden, Türklerin Tanrıya olan teslimiyeti ve savaşa hazır olduğu, İmparatorun 'Tanrının bize yardımıyla' sözünden ise işe muktedir olamama ve cezalandırmanın beklentiye bağlı olduğu yorumu çıkarılabilir. Aynı zamanda burada 'biz' [ημεις, okn: emeis] zamirinin kullanılmasıyla 'Öteki' ön plana çıkarılmıştır. Türklerin inandıkları Tanrı ile kendi Tanrılarının farklı olduğuna inanılması da buradan doğar. Bu farklılık Türklerin 'dinsiz' olarak adlandırılmasına yol açmıştır.

Bu mektuplaşmalardan sonra sultan, Philomelion'da kalır ve imparator kuvvetlerini yavaşlatabilmek için akıncı birlikler gönderir. Ancak yazara göre bunlar büyük kayıplar vererek geri dönmek zorunda kalır. Bunun üzerine imparator sultana bir kez daha mektup göndererek şöyle seslenir: "Sen, asil efendi! Şunu iyi anlamalısın ki, her ne kadar korkaklık utanç verici ise de, boşuna kabadayılık taslamak daha da utandırıcıdır. Boşuna böbürlenen savaşta alaşağı ediliverir. Sanki önceki kibirlenmeni tamamen unutmuş gibi ve kısa süre önce imparatorluğumuza yazdıklarını hesaba katmadan, kaçıverdin. Nereye gittin, bilmiyorum? Bak sana bir hatırlatma yapıyorum. Eğer önceden bize yazdığın şekilde Philomelion'a gelişimizi beklemezsen, asil ve alicenap kişiliğin, aşağılık korkaklığını çabucak silemez".[63] Burada sultanın önce Philomelion'da kaldığını ardında kaçtığını ve sonra tekrar Philomelion'da bulunduğunu söylemek Kinnamos'un anlatımdaki uyuşmazlıktır.

Sultan'a verilen 'kabadayılık' vasfı gerçekte onun kendine olan güvenine; 'böbürlenme' ve 'kibirlenme' 'nesne'leştirilerek 'Öteki'leştirilen Sultanın kendi gözünde Bizans'ın 'nesne'leştirildiğinin ifadesidir. Sultan 'asil' bir kişiliğe sahiptir, bu kişiliği 'korkaklık'la silinmek istenir. Oysa söz henüz eyleme dönüşmemiş olduğundan korkaklık yakıştırması 'Öteki' eyleme sevketmek için kullanılmıştır. Yani imparator 'kışkırtıcıdır'. Tasvir edilen sultan ise asil ve onu bozan meziyetleri arasında gider ve gelir. İyi meziyetlerin hemen yanında kötü

[63] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.37.

meziyetlerin yer alması, 'aşağılama' derecesini artırmak için uygulanan bir yöntemdir.

İmparatorun Türklerle olan mücadelesinde sultanın düşünceleri; "emniyette olunca şöyle bir plan yaptı: İçeride kalmaya cesareti yoktu... Kapalı bir yerde kalmanın faydalı olmayacağını düşünüyordu"[64] gibi sözlerle, Sultanın İmparator ve ordusu için neler düşündüğü, aklından geçenler tek tek sıralanır; karşı tarafı yorumlama, onun adına düşünme, 'Öteki'nin aklından geçenleri okuma eylemi yazarın kendi düşüncelerini 'Öteki' üzerinde düşündürme, duyulmasını arzuladığı şeylerin 'Öteki'nin ağzından duyulması için olabilir. İmparator tarafından gerçekleştirilen olayların Türkler tarafından nasıl anlaşıldığı da bu kurgulamalar neticesinde ortaya çıkar ve konu tamamlanmış olur.

Türklerin, imparator ve 'Bizans kılıcı' karşısında kaçmayı arzuladığını[65] söylemek, arzu duygusunun davranışa yansıyan yönünden dolayı mümkündür; ancak sultanın Bizans hakkındaki düşünceleri söze, yazıya ya da davranışa dönüşmediği sürece bilinmesi teorik ve pratikte mümkün değildir. Akıldan geçenlerin bilinmesi durumu en ileri düzeyde gerçekleşen bir iletişimle ancak hissedilebilir düzeye çıkabilir. Çünkü gerçekte bizim 'kendimiz'i dahi anlamada zorlandığımız söz konusu iken bir başkasını anlamaya çalışmak yalnız anladığını sanma düzeyinde olacaktır. 'Öteki' için 'Ben' tarafından devam eden tanımlanma ve bilinme süreci 'Öteki'nin varlığını devam ettirir niteliktedir; akıldan geçenler şayet bilinmiş olsaydı 'Öteki' 'Ben'e taşınır ve bundan doğan aynılıktan ötürü 'Öteki'ler kaybolurdu. Oysa Türkler her şeyi ile varlığını devam ettiren 'Öteki'ler olarak metin boyunca yer almaya devam eder. O nedenledir ki 'Öteki'nin düşüncelerinin okunması gerçekte olmayan yalnızca müellifin duymayı ya da görmeyi arzuladığı şeyler nispetindedir.

Müellif kadar yine müelifin anlattığı Bizans ordusu da Türkler hakkında iyi düşüncelere sahip görülmez. Türklere karşı duyulan düşmanlık onların ölülerini de içine alır. İmparator Manuel'in Sultan Mesud üzerine yaptığı bu son seferde

[64] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.38.
[65] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.39.

Bizans ordusunda bulunan askerler Konya şehrinin hemen dışında bulunan Türklere ait mezarları tahrip etmiş ve "mümkün olduğunca çok cesedi mezarından dışarı çıkar(mıştı)"[66], bu olay tamamen imparator gözetiminde gerçekleşmiş olduğundan 'düşmanlık' en üst düzeyde yaşanmakta olan organize bir eyleme dönüşmüştü. Kinnamos'a göre bu olay hem bir vahşetti hem de hakaret içermekteydi[67]; ancak hakarete uğrama ihtimali yalnız asil olduğu söylenilen Türk sultanının annesi için sözkonusuydu. Diğer Türklerde herhangi bir asalet sözkonusu olmadığından yapılan eylem hakaret de olmayacaktı. Saldırı esnasında İmparator Manuel için Kinnamos şunları söylemekteydi: "Manuel sultanın annesinin mezarının hakarete uğramasını istemedi ve onun mezarının küllerinin rahatsız edilmemesini emretti. Kısaca, 'direyet sahibi kişiler asaletin rencide edilmesinden utanç duymalıdırlar' dedi". [68] Bu sözle, mezarlığa yapılan saldırı meşrulaştırılmış asalet birçok şeyin önüne geçirilmiştir. 'Vahşet' sayılan bir eylemin sonucunda gösterilen dirayetlilik meziyet olarak sunulmuştur.

Aynı zamanda imparator, rütbece sultanın üzerinde ona nasihat eder, onun kendi karşısında 'düşman' olarak daha cesaretli olmasını ister. Sultana hitaben "Seni defalarca aradık ama seninle karşılaşamadık. Sürekli kaçıyor, gölge gibi kayıp gidiyorsun. Kendine hiç yakışmayan şekilde, böyle kaçmamaya dikkat etmelisin"[69] demektedir. Kinnamos, bu ifade tarzının nedenini imparatorun 'gençlik ateşi' ve yeni eşine karşı göstermek istediği "kahramanlık gösterisi(ne)"[70] bağlar.

Söz konusu kahramanlığın sağlanabilmesinde Bizans Devleti hizmetinde bir Türk yer alabiliyor ve Türklere karşı savaşmak için kullanılabiliyordu. Nitekim İmparator Manuel "Romalı askerlerden büyük cesaret sahibi ve enerjik, Türk (Pers) asıllı Pupakes(i)... acaba yaklaşan Türkler var mı diye dikkatlice araştırma yapmak üzere"[71] görevlendirmişti. 'Pupakes' [Πουπακης] 'Bizans

---

[66] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.40.
[67] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.40.
[68] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.40.
[69] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.40,41.
[70] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.41.
[71] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.42.

Devleti hizmetinde yer alan Türkler' katogorisinde yer almaktaydı. Ayrıca bu kategori içerisinde tespit edilenler 'Ioannes Aksukhos' [Ιωαννες ΑκσυΧος], 'Isakh' [Ισαχ], 'Ises' [Ισης], 'Konstantinos Kalamanos' [Κωνσταντινος Καλαμανος], 'Nikepheros Khaluphes' [Νικηφορος Χαλουφης], 'Pairemes' [Παιρεμης] ve 'Prosukh'tu [Προσουχ].

İmparator, aralarında 'Ioannes Aksukhos' ve 'Pupakes'in de bulunduğu birliklerle barbar denilen Türklere karşı "cesaretle, tekrar tekrar saldırarak; acaba onlara asaletini ispat etmek ve onlar için erişilmez olduğunu"[72] mu göstermek istiyordu diye sormaktaydı Kinnamos. Aksi halde böyle bir durum, imparatorun düşman olan Türkler karşısında kendini daha küçük görme neticesini doğuracaktı. Bunun yanında Bizans ordusunda yaya birliklerini komutanı Kritoples, atılgan ve 'mükemmel savaşçılığı' ile tasvir ediliyordu. Ancak bu kabiliyet savaşmak için Türklerin karşısına çıktığında pek bir varlık gösteremeden sayıca üstün olmadıkları gerekçesiyle 'kaçmayı' tercih etmişti. Bizanslılar Türklerden çok korkmuş, cesaretlerini yitirmiş olduklarından İmparatorun emrine karşı çıkıp 'düşman'la yüzyüze gelmeyi dahi reddetmişlerdi.[73]

Bu durumda 'düşman' Türkler karşısında askerlerin cesareti artsın diye "barbarların ordusunda doğuştan Romalılara akraba olan, fakat Türkler arasında kalıp yetişen hatta kazara bir emirliğe sahip olmuş bulunan Gabras adında birisi(nin)... kafasını ibret olsun diye ordugahta dolaştır(dılar)"[74] ve ardından İmparator, Bizans ordu komutanlarına Türkler karşısında gösterilen cesaretsizliği aşmak için asalete ve geçmiş başarılara vurgu yapan bir konuşmayla şöyle seslendi: 'Asil Beyler! Size cesur olmanızı söylemeye gelişim, sizde (Türklere karşı) korkaklık veya zaaf gördüğüm için değil(dir). Romalılar böyle alçakça davranmaz ve atalarından gelen şerefi lekelemez... Değerli askerler... diyebiliriz ki bu son mücadele olacak. Önceki gayretlerimizi göz

[72] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.44,45.
[73] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.46.
[74] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.47.

önünde tutmalıyız. Şimdi, daha önce yaptığımız işlerin mükemmelliğine gölge düşürmemek ve kendimize felaket getirmemek için hazırlıklı olmalıyız".[75]

'Hazırlıklı olmayız' sözünden açıkça müdafa durumunda olduğu anlaşılan imparatorun Türkler karşısında göstermiş olduğu şahsi başarılar "sefilce bir övünme şüphesi yaratma"[76] endişesinden ötürü anlatılmadığı söylenir. Böyle bir açıklama Kinnamos'un eserindeki genel duruma uygun düşmez, çünkü karşımızda her defasında yüceltilen bir imparator vardır. O nedenle "Türkler arasında son derece güçlü ve adı Solymas (Soluman olan Türk dahi)... imparatorun kudreti karşısında dayanamayacağını anlamıştı"[77] gibi sözlere yer verilir.

Bizans hükümdarı için bu yüceltmeler yapılırken "Filistin'e ve Anadolu'yu yağma eden Türklere karşı"[78] sefer düzenleyen Haçlılar ordusunun Avrupalı Kralları, sözünde dönme, zorbalık, kendi dininden olanlara karşı insanlık dışı muamele etmek gibi fiillerle suçlanır.[79] Ayrıca bunlar Kinnamos'a göre imparatorun Türkler karşısında gösterdiği cesareti de gösteremez. Nitekim 'Mamplanes' [Μαμπλανης] komutasında küçük bir Türk kuvvetine karşı Kral III.Konrad kuvvetlerinin içine düştüğü durum şöyle anlatılır: "Türkler ilk defa karşılarına çıktığında düzensiz şekilde ilerleyen Almanlar büyük bir heves ve kargaşa içinde süratle onlara saldırdılar. Almanlar kendi ordugahlarından pek uzak olmadıklarından Türkler geri dönüp kaçar gibi yaptılar; fakat Alman atlıları yorulunca ve ordugahtan uzaklaşınca, Türkler hızla geri dönüp saldırdılar, atları ve adamları öldürdüler. Aynı şey sık sık tekrarlandı ve bu saldırılar Almanları müthiş bir korkuya düşürdü. O zaman önceleri cüretle övünenlerin ve karşı konmaz hayvan gibi saldıranların, nasıl korkak ve sefil hale düştüklerini, hiçbir şey yapacak ve planlayacak halleri kalmadığını görmek mümkün oldu".[80]

---

[75] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.48.
[76] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.52.
[77] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.54.
[78] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.56.
[79] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.59.
[80] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.64.

Kinnamos'ta barbar olan 'Öteki', kimi zaman doğrudan kimi zaman da yukarıda aktarılan son örnekte olduğu gibi dolaylı olarak birbirlerinin üzerinden 'Öteki'leştirilir. Yukarıda Almanların Bizanslı Hıristiyanlara karşı giriştiği insanlık dışı davranışın cezası adete Türkler tarafından verilmiş ve Almanlar için aşağılayıcı bir üslupla, Türkler üzerinden Almanlar 'korkak' ve 'sefil' olarak tasvir edilmiştir. Benzer dolaylama bu kez Türkler için Sicilya kralı I.Guillaume (1154–1166) üzerinden gerçekleştirilir. Kral I.Guillaume'un imparatora gönderdiği mektubun içeriğinden Bizans Devletinin Türkler tarafından pek çok kez rencide edildiği sözü çıkarılır.[81]

Türkler, çoğunlukla imparatorun kendileriyle karşılaşması ya da karşılaştırılması esnasında esere konu olur. Niketas Khoniates'te olduğu gibi ayrıca anlatılmaz. Şayet, ayrıca bahse konu olmayı doğrudan anlatım kabul edersek, Türklerin imparatorla ilişkilendirilerek esere konu olmasını nedenli anlatım olarak kabul edebiliriz. Bu anlatım tarzı ile Türkler, ancak 'Ben'deki varlığın metindeki zorunluluğu ile yer edinebilecek ve varlığı 'Ben'e mecbur olan ve tanımlanmaya çalışılan 'Öteki'likten kurtulamayacaktır. Buradan hareketle, imparatorun karşı karşıya geldiği üç makamda kişiler vardır. Bunların ilki 'Türklerin Sultanı' [Περσων σουλταν, okn: Person Sultan] denilen en üst siyasi makama sahip kişiler; ikincisi 'Türklerin Reisi' [Περσων φυλαρχων, okn: Person Phularkhon] denilen sultana siyasi ya da ailevi olarak en yakın hanedan üyeleri, beyler; üçüncüsü bu sultan veya reisler tarafından yönlendirildiği düşünülen ancak daha küçük yöneticiler olan Türkmen 'Kabile Reisleri' [φυλαρχων, okn: Phularkhon].[82]

'Türklerin Reisi' Yağıbasan, eserde, imparatorun sadık bir müttefiki olan ya da müttefiki olmaya zorlanan[83] (1158) ilk 'Türk Reisi'dir. Müttefik olmayan ama savaş oyununun bir parçası olarak gösterilen Türkler ise 'Kilikia' bölgesindeki 'Thoros'a karşı Bizans topraklarını işgal etmiş olduğu gerekçesiyle düzenlenen sefer de (1158) yer alır. Anlatıldığına göre imparator Phrygia/Denizli bölgesine geldiğinde karşılaştığı Türklere karşı "büyük bir katliam yaptı.

---

[81] *Cinnami*, çev. Demirkent, s. 127.
[82] Türk kabile reisi olarak tanıtılan Raman [Ραμαν] için bkz. *Cinnami*, s.59.
[83] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.129.

Çevredeki Türklere ait bölgeyi tahrip etti"[84] ve bunu sanki seferi Türklerin üzerine gerçekleştirmiş gibi yaparak 'Thoros'u hazırlıksız bulmayı umuyordu. Bir 'düşman'ı vasıta kılarak bir başka düşmanı bertaraf etmek niyetindeydi.

Anlatılan ikinci müttefik, yine Yağıbasan gibi müttefik olmaya zorlanan Halep Atabeg'i Nureddin Mahmud'du, imparatorun savaşmadan Nureddin'e neler yaptırabileceği anlatır gibi şöyle deniyordu: "İmparator (Manuel)... Nureddin'e hücum etmeye hazırlandı. Fakat Nureddin onun ilerleyişini haber alınca, ikisi de tanınmış kişiler olan – Saint Gilles'in oğlu ile Latinlerin Templier üstadı dedikleri Filistin şövalyelerinin başındaki adamı (Bertrand de Blankford) - ve ilaveten birçok asil menşeli kişiyi serbest bıraktı. Ayrıca alelade sınıftan altı binin üstünde insanı da serbest bıraktı. Bunlar Alman ve Fransız orduları Asya'ya sefer yaparken [İkinci Haçlı Seferi] kendisi tarafından esir alınmış kişilerdi. Nureddin bunları yaptı ve ayrıca imparatora doğudaki savaşlarında yardımcı olmayı da kabul etti".[85]

İmparator kendisiyle kurulan müttefikliği gönül rızası olmaksızın cebren uygulamaktaydı. Bu da ilişkilerin daha çabuk bozulmasına, müttefiki olmayı kabul edenin tebaasınca kabul edilmeme durumuna yol açıyordu. Nitekim İmparator Manuel, Nureddin'le yaptığı anlaşmayı Halep çevresinde bulunan Müslümanların Bizanslılara saldırması dolayısıyla bozmaya karar vermişti.[86]

Türklerle Bizanslılar, her iki tarafta birbirlerini düşman olarak görüyorlardı. Anlatıldığına göre imparatorun Kilikya ve Halep üzerine yaptığı bu seferden Byzantium'a dönmesi esnasında Laranda/ Karaman yolunu seçmesinden dolayı burada bulunan Türkler, Bizanslıların Konya'ya hücum edeceği endişesiyle korkmuşlar ve kaçmaya başlamışlardı. Kendilerine herhangi bir zarar gelmeyeceğini anlayınca da cesaretlerini toplamışlar ve bol miktarda erzak getirip onlara vermişlerdi. Buna rağmen Bizanslılara karşı zapt edilmez bir nefret besliyorlardı. O nedenle Bizans ordusundan ayrılmış olanlara karşı saldırıda bulunmuşlar, bazılarını öldürmüşler, bazılarını da esir etmişlerdi.[87]

---

[84] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.131.
[85] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.138.
[86] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.138.
[87] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.140.

İmparator ise anlatılan bu son saldırıyı kendisine karşı yapılan 'aptalca bir hata' olarak görür ve 'intikamı'nın alınacağını söyleyerek 1156 yılında Türklere karşı yeniden harekete geçer ve Kinnamos, imparatoru övmek için onun 'düşmanları' olan Türklerin üzerine hakiki bir yıldırım gibi görünerek', 'barbarlara karşı sık sık katliamlara giriştiğinden', 'Türklere ait toprakları yağmalattığından' bahseder.[88] Oysa bunlar, yukarıda Türklerin Bizanslılara duyduğu belirtilen nefretin kaynağı olsa gerektir.

Kinnamos, imparatorun giriştiği 'katliam' karşısında Türklerden 'binlerce hatta onbinlerce silahlı adamın utanmadan kaçtığını' söyleyerek bunların inanılması zor şeyler olduğunu ve bu eylemi gerçekleştiren imparatorun da geçmiş kahramanlara benzediğini şöyle açıklamaktaydı: "Bu sözler benim kulağıma ulaştığında, inanılmaz şeyler gibi geliyordu. Tıpkı çok eski olmayan imparatorlar, Phokas ve Tzimiskes'in veya kahramanlıkların bu imparatorlarla mukayese edilebilecek diğer bazı cesurların yaptıkları gibi, inanılmaz şeylerdi. Çünkü binlerce insanın tek bir adam tarafından yenilmesi ve sayısız silahlı adamın tek bir mızrakla ezilmesi inanılacak bir şey değildi".[89]

İmparatorun kahraman kişiliği Türkler üzerinden canlandırılıp, hakimiyetin onlar üzerine kurulduğu gösterilmeye çalışılıyordu. İmparator, zor durumda kalan Bizanslı askerlerin kurtarıcısı olarak, zırhsız bir şekilde düşman Türklerin ortasına atılarak, bir elinde kılıcı diğer elinde mızrağı ile korku salıyor, onları arkalarına bakmadan kaçırtıyordu. Türkler imparatordan korktuklarından gözleri kararmış olduğu halde bu korkaklıklarını fark ettiklerinde birbirleriyle alay ederek tekrar imparatorun karşısına çıkıyorlardı. Aynı zamanda, imparatorun hafif bir düşman karşısında kahramanlık kazanıyor anlamı çıkarılmaması için 'düşman Türkler' arasından cesur ve canlı, imparatorla dövüşüp onu öldürmek için 'hırsından deliye dönen' bir Türk bahse konu ediliyordu. Ancak imparator bunun da üstesinden gelerek Türkler karşısında yenilmezliğini göstermekteydi.[90]

---

[88] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.140.
[89] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.141.
[90] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.141.

Kinnamos, Bizans Devleti tarafından gerçekleştirilen eylemlere, 'barbar Türkler' tarafından verilen tepkiyi 'para ve mal kaybından doğan ızdıraba' bağlıyordu. Bizanslılar Türklerin bu kaygılarla harekete geçmesi ve imparatorun yanlarında bulunmaması durumunda ise oldukça endişeye kapılıyorlardı; fakat sonra imparator kendilerine katıldığında yeniden cesaretleniyor ve daha istekli yürümeye başlıyorlardı.[91] Böylece imparator Manuel hem Türkler hem de Bizanslılar tarafından yüceltilen bir devlet adamı olarak anlatılmaya çalışılıyordu.

İmparatorun Türkler karşısında yüceltilmesi anlatılan kahramanlıkların yanında imparatorun sözleriyle de gerçekleşiyordu. Sarabata Mylonos civarının emirliğini yürüten Süleyman'a [Σολυμαν, okn: Soluman] hitaben söylenilenler buna örnek gösterilebilir. Bildiriyi 'Soluman'ın yeğeni olan 'Pupakes' [Πουπακης] alır. 'Pupakes', 'Türk asıllı' ve 'cesaret dolu Bizanslı bir asker' olarak anlatılan, İmparator Manuel'in hizmetinde yer aldığı belirtilen 'Pupakes'le aynı kişi midir net olmamakla birlikte, Emir Süleyman'ın yeğeni 'Pupakes', imparatoru gördüğünde, yazarın anlatımıyla, 'atından inerek köleye yakışır bir şekilde hitap etti' ve imparator ona şu sözlerini Emir Süleyman'a bildirmesi istedi:

"Sen, Türklerin memleketini şimdi kimin yağma ettiğini öğrenmek istiyorsun: ama önce, yangın evini sardığında bunu nasıl söndüreceğini değil, bunun nasıl başladığını ve kimin başlattığını dikkatle araştırmalısın. Korkaklığın adiliğini, sözüm ona cehalet göstererek bir pelerin gibi örtmeye çalışma. Zira cehalet numarası mantıksız olunca, bunu kullananı suçluluktan kurtarmaz. Kumandanlık ilmi özellikle şunu bilmektir: Vatan için tehlikelere göğüs geren kişi, durumun tehlikesini değiştirir. Eğer kişi bunu kavramazsa, herşeyini kaybeder. Bunun mazereti olmaz. İşte tanıdın! Türkleri kırpaçlayanı gördün! Ona karşı çıkmak istiyorsan, böyle yapmaman için mazeretin yok".[92]

Burada yazar imparator üzerinden, gerçekleşen savaşların asıl nedeninin, ilk sebep olanın, Türkler olduğunu ve 'Soluman'ın korkaklık ve

---

[91] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.142.
[92] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.143,144.

cahalet içerisinde olduğunu anlatır. Aynı zamanda 'Soluman'a imparatorun ağzından komutanlık dersi vermeye çalışır. Yukarıda da belirtildiği gibi olaylar imparator merkezli gerçekleşir ve buna karşı muhtemel bir arızanın nedeni de imparatorun kendisinden kaynaklanan nedenlere bağlanmaz.

Nitekim İmparator Manuel, 'Soluman'a bu sözleri ilettikten hemen sonra Byzantium'a dönüşe geçmiş olduğu halde kısa sürede toplanan Türkler tarafından ok atımlarıyla sıkıştırılmış ve 'Bizanslıların yiğitliklerini unuttuğu' bir durum hasıl olmuştur. Yazar bu zor durumdan kolayca çıkılamamasının nedeni olarak coğrafi şartların elverişsizliğini göstermektedir.[93]

Ya da kahramanlıkların anlatılmadığı durumlarda imparatorun Türkleri birbirine düşürmeyi açıkça planlayıp bunu icrata koyduğundan bahsediliyordu. Anlatıldığına göre imparator, Sultan II.Kılıçaralan'ı akrabalarına 'düşman etmek' için kardeşi 'Sanisan' [Şahinşah] ile Kayseri, Amasya [Αμασειας, okn: Amasia] ve Kapadokia topraklarının hakimi damadı Yağıbasan'a mektuplar yazıyor, onları Kılıçarslan'a karşı kışkırtıyordu. Sultan ise bunu öğrendiğinde imparator tarafından kendisine karşı kışkırtılmış olanlarla başa çıkacak durumda bulunmadığı gerekçesiyle ondan özür diletiliyor, esir aldığı bütün Bizanslıları serbest bırakacağına söz verdiriliyordu.[94]

Aksi bir durum hasıl olup imparatorun harekete geçmesi halinde ise sultan, vicdan azabıyla, zamansız cüretinden pişman oluyor, sadece olup bitenler yüzünden kendini suçlamakla kalmıyor imparatorun kendisine karşı bir sefer düzenlemiş olmasından dolayı da büyük bir endişeye kapılıyordu. O nedenle önceki tekliflerine yenilerini ekliyordu. Böylece sultan esere göre bir tebaa haline getirilerek, onun için şunlar söyleniyordu: Sultan, "Romalılara her yıl istek üzerine müttefik kuvvetler vermeyi vaat etti. Kendisinin izni dahilinde hiçbir Türkün onların topraklarına ayak basmayacağını söyledi; eğer başka Türk beyliklerinden birisi Romalıların topraklarına zarar vermeye kalkışırsa, hemen ona savaş açacaktı ve nereden gelirse gelsin ihaneti durduracaktı. Hiç tereddüt etmeden imparatorun her emrini yerine getirecekti ve imparatorun tebaası olan

[93] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.144.
[94] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.145.

bir şehir daha önce Türklerin eline geçmiş bulunuyorsa, bunu Romalıların eline vermeyi kabul ediyordu. Bu sözlere ikna olan imparator onu büyük yeminlerle bağladı. Düşmanlık son bulunca, imparatorda ülkesine geri döndü".[95]

Tüm yapın denilenin yapılması sakının denilenden uzak durulması Türkleri düşmanlık fiiliyatından uzaklaştırarak tebaa olma düzeyine çıkartıyordu. 'Öteki' olan, 'özne' ye yaklaşıyordu. Bu yakınlaşma II.Kılıçarslan'ı Byzantium'a kendine yararlı olacak konularda imparatora ricada bulunma gerekçesiyle yine Kılıçarslan'ın kendi isteğiyle gerçekleşmişti. Etkisiz olan taraf sultan, veren el imparatordu. Sultanın gelişi o zamana kadar Bizantiumluların görmediği ve yaşamadığı olağanüstü bir gösterişle gerçekleştirilmişti. Oysa anlatılan bu olağanüstülük imparatorun kendisinden özür dileyen ve tebaası olmayı kabul eden bir sultan için uygun düşmemektedir. Sözkonusu karşılamanın gösterişli olması, güçlü görünmek için olmalıdır, buna duyulan bir ihtiyaç görülmektedir. Sultan onca toprakların sahibi olduğu ve buna rağmen hizmetkar kılığında saraya geldiği için imparatordan daha az muhteşemdi denir.[96]

İmparator sergilediği ihtişam ile gururlanır. Ayasofya Kilisesi'ne bir merasim şeklinde gitmek üzere, geçit yürüyüşü düzenlemek ister ancak Byzantium'da bulunan dini şahsiyetler 'dinsiz bir adam' olan Kılıçarslan'ın Ayasofya'ya girişine mani olmak istemişlerdir. Neden olarak gösterilen, kutsanmış eşya ve süslerin burada bulunması ve o gece yarısı Tanrı tarafından bir uyarı olsun diye gerçekleşen yer sarsıntısıdır.[97]

Kılıçarslan'a sarayı gezdiren Manuel muhteşem ziyafetlerle, hipodromdaki gösterilerle şehirlerin ihtişamı işte böyle olur[98] mukabilinde onu ağırlar, sultana karşı üstün görünmeye çalışılır bir uslup vardır ve sonrasında karşılıkli bir anlaşma yapılır bu anlaşmaya göre sultan "ömrü boyunca imparatora düşman olanlara düşman olacaktı. Ele geçireceği şehirlerden daha büyük ve önemli olanlarını imparatora verecekti. Düşmanlarının hiçbiri ile imparator izin vermedikçe barış yapmayacaktı. İstek karşısında bir müttefik

[95] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.146.
[96] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.149.
[97] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.150.
[98] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.151.

olarak Romalıların yanında savaşacaktı ve mücadele ister doğuda, ister batıda olsun bütün ordusu ile gelecekti. Kendi hakimiyeti altında bulunan ancak hırsızlıkla geçinen ve genellikle Turkomen denilenleri, Romalıların topraklarına zarar verdikleri takdirde cezasız bırakmayacaktı".[99]

Bu anlaşmayla Bizans Devleti, Batı'dan ve Anadolu'dan kendisine karşı yönelmekte olan muhtemel saldırı ya da saldırıların önüne geçmiş oluyordu. Nitekim anlaşmanın yapıldığı "Avrupa'dan Asya'ya kadar her tarafta yayılmış bulunuydu. Anadolu'daki kabile reisleri eğer imparator sultan ile işbirliği yaparsa, bunun kendi çıkarlarına olmayacağını düşünerek elçiler gönderdiler ve sultan ile barışmak için yalvardılar. Manuel elçileri dostça dinledi, fakat herşeyi sanki sultanın kararına bırakmış gibi görünerek, onları... sarayda kalmakta olan, sultanın yanına gönderdi. Elçiler görüşmek üzere Kılıç Arslan'ın yanına gelir gelmez, ondan kendilerine karşı husumeti bırakıp kendilerini adına imparator ile konuşmasını istediler ve onu ikna ettiler. Ricayı kabul eden Manuel, onları da dostları arasına kattı ve bundan böyle Roma ülkesine barış yerleşti".[100]

Bizaslılarla Türkler arasında gerçekleşen bu barış 12. yüzyıl Bizans kroniklerinde anlatılan en büyük barış görüşmesiydi. İmparator, sultan ve Anadolu beyleriyle vardığı anlaşma sonrası Anadolu güvenliğini sağladıktan sonra, Berrhoia/Halep ve Damaskos/Dımaşk şehirlerinin hakimi ve talihin yüzüne güldüğü hükümdar olarak anlatılan ve daha önce Bizans müttefiki de olan Nuraddin'e karşı, asil görünüşlü ve iyi bir savaşçı olduğu belirtilen ve Türk olduğu sanılan 'Konstantinos Kalamanos'u [Κωνσταντινος Καλαμανος][101] görevlendirdi. Ancak Kalamanos, Nureddin'e karşı ilk taarruzzunda etkili olabilmişse de "aptalca atılganlığı ile beceriksizce takibe girişince... esir düşmüş, Romalıların işi de çökmüştü(r)"[102] ifadesiyle Kinnamos, Bizanslılar adına ferdin eleştirilebileceğini göstermiştir.

---

[99] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.151.
[100] *Cinnami*, s.208, çev. Demirkent, s.151.
[101] *Cinnami*, s.216; Türk olduğu ve adının 'Kalaman' olabileceğine dair bkz., Moravcsik, s.147;
[102] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.158.

Doğu'da 'Konstantinos Kalamanos' [Κωνσταντινος Καλαμανος], Batıda da ise yine Türk olduğu belirtilen 'Nikephoros Khaliphes' [Νικηφορος Χαλουφης] Bizans devleti adına mücadele etmektedir. 'Kalamanos'un 'aptalca' hareketleri yerine 'Khaliphes'in daha olumlu davranışlara sahip olduğu anlaşılmaktaydı. Nihayetinde İmparator Venedik üzerine "halkın iyi niyetini kazanmak ve oradaki işleri Romalıların çıkarlarına uygun şekle çevirmek üzere para ile göndermişti."[103] Ayrıca 'Khaluphes'te esir alınmıştı ama onun için "kahramanlıklar göstermesine rağmen" [104] esir alındığı söylenilmekteydi.

İmparator, Macar toprakları üzerine ise "Romalı terbiyesi ve hayat tarzıyla yetişmiş doğuştan bir Türk olan Ises'i [İsa] büyükçe bir orduyla"[105], Bizanslı kumandan Mikhael Gabras, Iosephos Bryennios ve önemli diğer kumandanlarla birlikte soyadı Angelos olan askeri tecrübesi yüksek Ioannes'i göndermişti.

Merkezde, Byzantium'da, ise Türk asıllı Bizanslı komutan Ioannes Aksukhos'un [Αξουχος Ιωαννης] oğlu, İmparator Manuel'in ağabeyi Alexios kızı Maria ile evli olan megas duks ünvanlı (İmparatorluk donanması başamirali) 'Alexios' [αλεξιος] vardır. Ancak onun için Kinnamos, diğer Türk asıllı Bizanslı komutanlardan farklı olarak, imparatora karşı isyan düzeni kurduğundan bahseder ve keşiş olarak bir dağ manastırına gönderildiğini söyler. Bu isyanı ise şöyle açıklar: "Konya'daki sultana maksatlı olarak gitmiş ve gizlice onunla dost olmuştu. Sultanla isyana yönelik birçok şey tartışıp konuşmuş ve anlaşmalarını belgeleyen mektuplar yazıp ondan da cevaplar aldıktan sonra Kilikia'ya gitmişti... Aleksios (Alexios) sultanın askeri başarılarını anlatan resimleri, evinde karanlıkta gizlemesi gerekenleri, aptalca halka açıkladı. İmparator bunu öğrenince onu sık sık çağırıp özel olarak konuştu ve tavsiyelerde bulundu... fakat öteki entrikalarına sadık kaldı... Bu maksatla büyücüden birçok ilaç alırdı ve sefil herif böyle davranmaktan vazgeçmedi. Bu yüzden imparator onu tekrar

[103] *Cinnami*, çev, Demirkent, s.166.
[104] *Cinnami*, çev, Demirkent, s.189.
[105] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.173.

azarladı ve onun deli olduğunu açıkladı. Öteki pişman olmuş gibi göründü ama yine aynen devam etti".[106]

Öte yandan imparator, II.Kılıçarslan'ın kendisine karşı yeni düzenler kurduğu gerekçesiyle Sultan'a elçiler göndererek "ihanetinden dolayı onu suçladı ve böyle birden bire Romalılara savaş açmasının sebebini sordu. Öteki birçok ve çeşitli mazaretler öne sürdü ve onların arasında en yüksek dini başkan olan halifelerinin Romalılar ile dostluk kurmasından dolayı kendisine kızdığını söyledi... imparator bunu duyunca, ona ikinci bir elçi heyeti göndererek şöyle yazdı: 'Eğer bir süreden beri birleşmiş olduğunuz yakınlarınızla birlikte Romalılara saldırmak size doğru göründüyse, bu cüretinizden vaz geçin. Toprağınıza muhafızlar koyun, çünkü onbeş gün içinde Roma ordusu oraya ulaşacak'. Sultan bu mektubu alınca kalbi korkuyla doldu ve planlarından vazgeçip ilerisi için barış şartlarını konuştu".[107]

Kinnamos, İmparatordan yukarıdaki sözleri aktarırken, Sultan II. Kılıçarslan'ın Byzantium'da İmparatora vermiş olduğu birçok sözü yerine getirmediğinden bahisle şu yorumları yapmaktaydı: "Kılıç Arslan'a imparator tarafından çok para verilmişti ve söylediğim gibi onun fevkalade çok yükselmişti ve oradaki bir çok hükümdarın hakimiyetine son verebilmişti. Özellikle aynı tohumdan kardeşi Şahinşah'a baskı yaptı... imparatora da hakimiyeti altına aldığı şehirlerin hiçbirini vermedi. Daha önce kabul etmiş olduğu başka şeylerin hiçbirini de yerine getirmedi. Bütün insanlara küstahça davranırdı ve ihtiraslarında sınırsızdı".[108]

Türkler sözlerini yerine getirmediği gibi aynı zamanda medeniyet düşmanı olarak da anlatılmaktaydı. Türklerin verdiği zararın etkisi yüksek göstermek için öncelikle zarar verildiği söylenilen örnek öğülmekteydi. Dorylaion şehrinden hareketle buranın iklim, tabi güzellikler ve iktisadi açıdan önemine vurgu yapıldıktan sonra şehrin özelliklerine geçilerek "daha önceki caesar Melissenos tarafından burada şahane binalar yapılmıştı ve kalabalık köyler, tabi

[106] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.190-192.
[107] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.207,208.
[108] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.209.

sıcak su kaynakları, revaklar ve hamamlar vardı... fakat Türkler, Romalılara karşı saldırıları zirveye ulaşınca şehri temellerine kadar yıktılar ve orada kimse kalmadı. Herşey eski ihtişamının çok hafif bir gölgesi haline geldi"[109] ifadesi kullanılmaktaydı.

[109] *Cinnami*, çev. Demirkent, s.211.

3. BÖLÜM

Niketas Khoniates'te 'Öteki' olarak Türkler

3.1. Türkler Hakkında Kullanılan İfadeler

3.1.1. Türklere Verilen Adlar

Agarenos [Αγαρηνος][1]

Amaseusi Turkois [τοις Αμασευσι Τουρκοις][2]

Arsakidas [Αρσακιδας][3]

Ikonieusi Turkois [τοις Ικονιευσι Τουρκοις][4]

Ikonieon Person [τοις Ικονιευσι Περσοις][5]

Perses [Περσες][6]

Persarmeniois [Περσαρμενιοις][7]

Saraken [Σαρακην][8]

Turkos [Τουρκος]

3.1.2. Ünvanlar

Sultan [Σουλταν]

Reis [αρχηγος]

---

[1] Nicetae Choniatae, *Historia*, nşr. Immanuel Bekkeri, Bonnae 1835, s.36; Niketas Antakya hakimi 'müslüman'lara, Bizantium'da uçuş gösterisi yapan 'Sultan Kılıçarslan'ın etnosundan' olan kişiye 'Agar' demiştir. Bkz. Nicatae, s.156; 'Agarenos' adı Anna Komnena'da da Türk'ler için kullanılmıştır. Bkz., Anne Comneni, *Alexiade, Regen De L'empereur AlexislComnéne (1081-1118)*, nşr. Bernard Leib, Paris 1945, ktp. II, s.71.

[2] *Choniatae*, s.23; Türkçe 'Amasya Türkleri' anlamındadır.

[3] *Choniatae*, s.46; Kayseri hakimi Emir Muhammed'in bağlı olduğu 'Hanedanlık'a verilen ad.

[4] *Choniatae*, s.50; Türkçe 'Konya Türkleri' anlamındadır.

[5] *Choniatae*, s.42; Türkçe 'Konya Persleri' anlamındadır.

[6] Niketas Khoniates'in eserinde Türkler için 'Pers' adı kullanılmıştır. Işıltan, 'Pers' adının yerine 'Türk' adını kullanır. Bkz., Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, trc. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 1995.

[7] *Choniatae*, s.25; Türkçe 'Pers Ermenileri' anlamındadır. Kastamonu yöresine hakim olan Türklere verilmiştir, buranın yöneticiliğini Danişmendli Satrap yürütmekteydi.

[8] *Choniatae*, s.156; Bizantium'da İmparator Manuel'e, halka ve Sultan Kılıçarslan'a uçuş gösterisi yapan kişi için kullanılmıştır. Niketas bu göstericiye, 'Saraken' ve 'Agar' 'etnos'larını kullanmıştır. Bekkeri, Latince çevirisinde 'Saraken' ve 'Agar' olarak vermiştir. Bkz., nşr. Bekkeri, s.156; Işıltan, 'Saraken' için Arap demiş parentez içerisinde 'Türk' olduğunu belirtmiştir. Bkz., çev. Işıltan, s.81.

3.1.3. Tanımlamalar

3.1.3.1. Yalın Halde Tanımlamalar

Akılsız [ουχι σοφω][9]

Barbar [Βαρβαρ]

Dost [ο φιλος][10]

Düşman [εχτρους][11]

Ejderha [δραγον][12]

Kurt yavruları [λυκιδευς][13]

3.1.3.2. İsim Tamlaması Halinde Tanımlamalar

İnsan avcıları [θηρευταις αντρωπων][14]

Karşıda duran Haçın Düşmanları [εχθροι εισι του σταυρου του Χριστου][15]

Köle Hacer'in soyu [δουλιδος Αγαρ Απογονοι][16]

Kalpleri sünnetsizler [οι απεριτμητοι ουτοι την καρδιαν][17]

Konya şehrinin reisi Mesud [Ικονιου πολεως αρχηγω Μασουτ][18]

Türklerin hükümdarı Mesud [καταρχοντι των Τουρκων Μασουτ][19]

---

[9] *Choniatae*, s.152; Genel bir ifadeyle Türkleri tanımlamak için kullanılmıştır.
[10] *Choniatae*, s.16; Türk asıllı Bizanslı komutan 'Ioannes Aksukhos' için kullanılmıştır.
[11] *Choniatae*, s.92; Genel bir ifadeyle Türkler 'düşman'dır.
[12] *Choniatae*, s.161; Sultan II.Kılçarslan (1155-1192) için kullanılmıştır. Grekçe 'dragon' [δραγον] kelimesini Işıltan, 'canavar' olarak vermiş. Bkz., çev. Işıltan, s.85.
[13] *Choniatae*, s.93; Harry J. Magoulias, İngilizce'ye 'kurdun yavruları' [a wolf's cups] olarak çevirmiştir. Bkz., *O city of Byzantium, Annals of Niketas Choniates,* çev. Harry J. Magoulias, Wayne State Universty Press, Detroit 1984, s.41; Işıltan 'kurtlar' olarak vermiş ve bu sözün Kral VII Louis tarafından söylendiği belirtmiştir. Bkz., Işıltan, s.47.
[14] *Choniatae*, s.68; Konya Sultanı Mesud'un birlikleri için kullanılmıştır.
[15] Choniatae, s.91; Phrygia bölgesinde, 'Pamplanes' komutasındaki Türklerle için VII.Louis tarafından söylenmiştir.
[16] *Choniatae*, s.152; Türklerin, Hz.İbrahim'in eşi Hz. Hacer'in soyundan geliyor olduğuna inanılmasından, Türklerin müslüman olmalarından ya da Müslüman Araplarla yakın ilişkilerde bulunmalarından ötürü bu tanımlama yapılmış olabilir.
[17] *Choniatae*, s.92; Phrygia bölgesinde 'Pamplanes' komutasındaki Türklerle karşılaşan VII. Louis tarafından söylenmiştir; Türklerin geneli kastedilmiştir.
[18] Choniatae, s.27; Grekçe 'Arkhegos' [αρχηγος] kelimesi 'başlangıç', 'reis' anlamlarına geliyor. Bkz., H.G. Liddell, R.Scott, *Greek-English Lexicon*, Oxford Press, Oxford 1968. s.252; Işıltan, 'arkegos' [αρχηγος] kelimesinin karşılığı olarak 'Sultan' kullanmış ve çeviriyi 'Konya Sultanı Mesud' olarak vermiş. Bkz. çev. Işıltan, s.13; 'arkegos' kelimesi 'Zake' (İmadeddin Zengi) adının önünde 'Emir' olarak çevrilmiştir. Bkz. çev. Işıltan, s.20; Bekkeri Latince çevirisinde, 'Konya hükümdarı Mesud' [Iconii praeside Masuto] demiştir; 'praeside' kelimesi 'praese' olarak 'vilayet yöneticisi', 'feodal kont' anlamına gelir. Bkz., J.F. Niermeyer, C. Van de Kieft, Mediae Latinitatis Lexicon Minus, Brill, Leiden-Boston 2002, s.1094.
[19] Choniatae, s.152.

3.1.3.3. Sıfat Tamlaması Halinde Tanımlamalar

Günahkar komşumuz [τοις πονηροις γειτοσιν][20]

Yalnız hilekar değil aynı zamanda şeytan ruhlu

[και υπουλον το φρονειν... και μη μονον δολοπλοκουντα][21]

Parayı seven barbar [φιλοχρηματον Βαρβαρον][22]

3.2. Khoniates'te Yeralan Türk Şahıs Adları

3.2.1. Sultan, Bey ve Komutan Adları

Alpikharas [Αλπιχαρας][23]

Atapakas [Αταπακας][24]

Atapakos [Αταπακος][25]

Dadunes [Δαδουνης][26]

Gabras [Γαβρας][27]

Iagupasan [Ιαγουπασαν][28]

Kılıtzastlan [Κλιτζασθλαν][29]

Mukhumet [Μουχουμετ][30]

Mesut [Μασουτ][31]

Pamplanu [Παμπλανου][32]

---

[20] *Choniatae*, s.153; Işıltan, 'Kalleş komşumuz' olarak çevirmiş. Bkz., çev. Işıltan, s.80; 'ponerois' [πονηροις] kelimesi, 'hilekar', 'kurnaz', 'şeytanca' anlamlarına da gelmektedir.

[21] *Choniatae*, s.154; 'Sultan Kılıçarslan' (1155-1192) için kullanılmıştır.

[22] Choniatae, s.155; 'Sultan Kılıçarslan' (1155-1192) için kullanılmıştır.

[23] *Choniatae*, s.17; Adının 'Alp Qara = Alp Kara' olduğuna dair bkz., Guyula Moravcsik, *Byzantinoturcica, II, Sprachreste der Türkvölker in den Byztinischen Quellen*, Leiden-E.J. Brill; 1983, s.65; Phrygia bölgesindeki Leodikeia şehrinin muhafazasından sorumlu kişidir; Bkz. Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletileri Tarihi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2001, s.163.

[24] *Choniatae*, s.41; 'Atabeg' olduğuna dair bkz., Moravcsik, s.77; İmadeddin Zengi'ye bağlı beylerdendir, 'Atapakas' ile aynı kişi olabilir.

[25] *Choniatae*, s.250; 'Atabeg' olduğuna dair bkz., Moravcsik, s.77; Sultan II.Kılıçarslan'ın komutanlarından, 'Atapakos' ile aynı kişi olabilir. Ege Bölgesi çevresinde etkili olmuştur; bkz., Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye; Siyasi Tarih, Alparslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1328)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2002, s. 214.

[26] *Choniatae*, s.152; Sultan Mesud'un damadıdır. 'Zünnün' olduğuna dair bkz., çev. Işıltan, s.80.

[27] *Choniatae*, s.245; Myriokephalon savaşı (1176) sonunda, yapılacak barış görüşmeleri için görevlendirilmiştir.

[28] *Choniatae*, s.152; Türkçe 'Yağıbasan' olarak okunur, Sultan Mesud'un damadıdır.

[29] *Choniatae*, s.152; Türkçe 'Kılıçarslan' olarak okunur. Sultan II. Kılıçarslan (1155-1192)

[30] *Choniatae*, s.27; Türkçe 'Muhammed' olarak okunur. Danişmendlidir.Bkz., Moravcsik,II,s.200.

[31] *Choniatae*, s.27; Konya Sultanı Sultan Mesud (1116-1155)

[32] *Choniatae*, s.89; II. Haçlı seferinde Latinlere karşı mücadele etmiştir. Bu kişinin Ioannes Kinnamos'ta adı geçen 'Mamplanes' [Μαμπλανης] ile aynı kişi olduğu ve adının 'Qaplan=Kaplan' olarak okunabileceğine dair bkz. Moravcsik, s.181.

Taismanios [Ταισμανιος][33]

Saltukh [Σαλτουχ][34]

Samukh [Σαμουχ][35]

Soluman [Σολυμαν][36]

Zake [Ζακη][37]

3.2.2. Bizans Devleti Hizmetinde Yeralan Türklerin Adları

Aksukhos Alexios [Αξουχος αλεξιος][38]

Aksukhos Ioannes [Αξουχος Ιωαννης][39]

Prosukh [Προσουχ][40]

Pupakes [Πουπακης][41]

Tzintzilukes [Τζιντζιλουκης][42]

3.3. Bizans Devleti Hizmetindeyken Türk Egemenliğine Girenler

Komnenos Ioannes [ο Κομνηνος Ιωαννης][43]

Pusguse (-'li Hıristiyanlar) [Πουσγουση][44]

---

[33] *Choniatae*, s.27; 'Danişmend' olarak okunur. 'Emir Gazi' için kullanılmıştır. Bkz., çev. Işıltan, s.13.

[34] *Choniatae*, s.185; Türkçe 'Saltuk' olarak okunur. Koloneia ve Kaldia bölgelerinin hükümdarıdır.

[35] *Choniatae*, s.41; Türkçe 'Sebuk' olarak okunabilir. Antakya ve çevresinde Bizans İmparatoru Ioannes'in ordusuna karşı savaşırken esir edilmiştir. İmadeddin Zengi'ye bağlı Türk beylerinden ve 'Atapakos'un oğludur.

[36] *Choniatae*, s.163; Türkçe 'Süleyman' olarak okunur. Sıltan II.Kılıçarslan'a bağlı Beylerdendir.

[37] *Choniatae*, s.41; 'İmadeddin Zengi' olduğuna dair bkz., çev, Işıltan, s.21; Antakya yöresinde Bizans İmparatoru Ioannes'in ordularıyla savaşan Türk Beyidir.

[38] *Choniatae*, s.135; 'Alexios Aksukhos' Türk asıllı 'Ionnes Aksukhos'un oğludur.

[39] *Choniatae*, s.14; Türk olduğu belirtilen 'Ioannes Aksukhos', Bizans karaordusu başkomutanıdır.

[40] Choniatae, s.71; Türkçe 'Porsuk' olarak okunur. Türk asıllı Bizanslı Komutandır, 'askerlik sanatında usta biri' olduğu belirtilmiştir.

[41] Choniatae, s.171; 'Abu Bakr=Ebu Bekir' olduğuna dair bkz. Moravcsik, s.257; Kerkyra kuşatmasında İmparator Manuel bizzat, 'kim imparatoru seviyor ve kendisini göstermek istiyorsa merdivene çıksın!' sözlerini ilk gerçekleştiren kişidir, Hıristiyan olduğu belirtildiğine dair bkz. çev., Işıltan, s.56, 57.

[42] Choniatae, s.133; Bekkeri, Latince çevirisinde 'Zinzilucem' olarak vermiş. Bkz., nşr. Bekkeri, s.133; Grekçe 't' [τ] ve 'z' [ζ] harfleri 'tz' [τζ] olarak Türkçe [ç,c] sesini verir. O nedenle 'Tzintzilukes' [Τζιντζιλουκης] adı 'Çinçi (-lukes)', 'Cinci (-lukes)' şeklinde okunabilir; 'luk-es' ya da 'luke-s'in Türkçe anlamını tespit edemedim. Tzintzilukes, 'Khartularios Basileios' [χαρτουλαριος Βασιλειος] sıfatıyla Macarlara karşı Bizans Komutanı olarak sefer düzenleyecektir. 'Khartularios' devlet gelirleri arşivinden sorumlu üst düzey görevlidir.

[43] *Choniatae*, s.48; Isaakios oğlu 'Ioannes Komnenos' tur.

[44] *Choniatae*, s.22.

3. 4. Öteki Olarak Türkler

Niketas'a göre, 'iyiler' ve 'kötüler'in yapıp etmeleri, tarihin ne olması ya da olmaması mevzunun belirleyici faktörüdür. Tarih, 'iyiler'in yaptığı davranışı konu edinerek iyiliği yüceltir, 'kötüler'in kötü işlerini ortaya dökmekle onların davranışlarına dikkat etmelerini sağlar. 'İyiler' ve 'kötüler' ayrımıyla başlayan eser, kötülerin dışlanmasıyla sonuçlanmaz, 'iyiler' de kimi zaman kötülük, 'kötüler' de kimi zaman iyilik yapabilir, aslolan kötülükte devam etmemektir. Çünkü, tarih, insanoğlunun yaptıklarını ölümünden çok sonra bile isteyenin gözleri önüne serebilir. Bu nedenle Niketas, 'iyiler' ile 'kötüler'i anlatırken kendisi de kötü duruma düşmek istemez.

Nitekim 'iyiler' iyiliklerini, 'kötüler' de kötülüklerini sergilerken, etkileyen ve etkilenen düşüncesi çerçevesinde, etkilenen ikinci bir kişinin varlığı mutlaktır. 'İyi' ve 'kötü' davranışlar ancak bu ikinci kişinin yani bir başkasının varlığı ile ve yüzyüze gelindiğinde 'iyi' ve 'kötü' anlamını kazanır. Ona bu anlamı veren birinci kişinin karşısındaki ikinci kişi ya da kişiler olduğu kadar, üçüncü kişi olarak, etkileyen birinci kişinin davranış ve düşünceleriyle karşılaşıp etkilenen ikinci kişinin hissettikleri üzerinde Tarihçi Niketas'ın kendi inanç, tutum ve değerlerine uygun 'iyi' ve 'kötü' niteliklerinin olmasıdır. Açıkça anlaşılacağı üzere birinci ve ikinci kişilerin değer algılayışlarının nasıllarına, onların nasıl olduklarına yazar karar verir. O nedenle Niketas, şahıslardan değil, değerlerden yola çıkarak olaylar ve kahramanlar hakkında değerlendirme yapar. 'İyi' ve 'kötü'yü, 'iyiler' ve 'kötüler' belirlemez, 'iyiler' ve 'kötüler'i 'iyi' ve 'kötü' belirler. 'İyi' ve 'kötü' de yazarın 'iyi' ve 'kötü'leridir.

Böylece Niketas, birileri tarafından hoşa gitme kaygısından ötürü, Anna Komnena ve Ioannes Kinnamos'ta olduğu kadar saraylı olma ve saraylı kalma endişesinden kaynaklanan ifade krizleri yaşamaz, cümle kuruluşları oldukça rahattır. İfadelerinden Hıristiyan dinine içtenlikle bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Olayları değerlendirirken de bu duyguları ön plana çıkartır. Anna'da soyluluk, Kinnamos'ta Romalılık bilincinin aksine, Niketas'ta din ve devlet bilinci daha belirgindir. Devlet, hanedan mensupları, senatörler gibi soylular, askerler, din adamları, tabibler, büyücüler, köleler ve savaş esirlerinden oluşur, İmparator

devletin kendisi demek değildir. Devleti oluşturan unsurların 'Öteki' ile karşılaşmaları esnasında şahıs menfaatleri, Bizans Devleti menfaatlerinin önüne geçemez. Bu yüzden Niketas, İmparator Alexios ve Manuel Komnenos'u dine ve devlete karşı tutumlarından ötürü açık bir dille eleştirebilmiştir.[45]

Niketas'ta adı geçen ilk Türk 'Ioannes Aksukhos'tur [Αξουχος Ιωαννης]. Aksukhos'un Bizans Devleti hizmetine girmesi, İznik'in [Νικαια, okn: Nikaia] Türk egemenliğinden çıkması esnasında esir düşmesiyledir. Küçük yaştan itibaren saray terbiyesiyle yetişmiş, veliaht prens Ioannes ile oyun arkadaşlığı yapmıştır. Ioannes'in imparatorluğu döneminde karaorduları başkumandanlığına getirilmiştir. Bizans sarayında ve ordu teşkilatında saygın bir yeri olan Aksukhos, savaş kabiliyeti, cömertçe davranışları, "düşüncesinin soyluluğu ve terbiyesi (ile) menşeini unutturmuş ve onu herkesin sevgilisi haline getirmiştir"[46], onu herkesin sevgilisi haline getiren nedenler, Türklere yakışmadığı ima edilen soyluluk, terbiye ve cömertlik halleridir. Bu değerler sayesinde Bizans hizmetinde yer alan bir Türk, 'Öteki'liğini 'unutturmuş'tur denilse de unutulduğunun menşei ile hatırlatılması, menşeinin unutulmadığını gösterir.

Aksukhos'a büyük yakınlık gösteren İmparator Ioannes Komnenos kardeşi Anna Komnena'nın tüm mal varlığını ona hibe etmek istediğinde Aksukhos'a şunları söylemişti: 'Doğanın düzeni benim için tersine işledi;

---

[45] Niketas, İmparator Manuel Komnenos için şu ifadeleri kullanmıştır: "Hükümdarların çoğu korkak ve güvensizdirler. Bunlar şeytani bir zevk duyarak asil doğmuşların kafalarını koparır ve yüksekte duran ve göze batan herkesi ortadan kaldırırlar... Hükümdarlar her zenginden şübhelenirler ve her kahramandan ürkerler. Bir kimse bir heykel gibi güzel mi, bir kimsenin Muse'lerin kuş gibi hoşa giden bir sesi mi var, bir kimse sempatik mi, bu hasletler hemen taçlı efendilerin uykusunu kaçırır, huzurlarına engel olur, onları uykularından uyandırır, bütün eğlence ve zevklerini berbat eder ve onları düşünürken rahatsız eder. Bunlar, başkalarını da hüküm sürmeye layık hasletlerle süslediği ve güzelliği yalnızca hükümdarlara bahşetmediği için doğadan şikayetçidirler. Böylece hatleri olmadı halde kendilerini Tanrı ve kaderle ölçerler ve bütün mükemmel kişileri ortadan kaldırarak... mezbahaneye sürüklerler. İktidar onların aklını alır ve bunlarda akılsızca körlükleri içinde, evvelce yapılmış olan bütün fedakarlık ve yararlılıkları unuturlar. Manuel, protostrator Alexios'u (Alexios Aksukhos) en ufak bir suçla bile itham etmezdi". *Choniatae*, çev. Işıltan, s.98,99; Ayrıca Niketas, İmparator Alexios Komnenos için şu ifadeleri kullanmıştır: "Aleksios, kimsenin olmadığı kadar için kapanık ve düzenbazdı; daleveriyi en büyük akıllılık sayar ve planları üzerine pek az konuşurdu". *Choniatae*, age, çev. Işıltan, s.4; "[İmparatoriçe İrene] Hiddetle inleyerek [Kocası Alexiad'a] bağırdı; Ah kocam, hayatta iken hilekarlıkta herkesten üstündün; her sözün iki anlamlıydı; şimdi hayatı terkederken de hiç değişmemişsin". *Choniatae*, çev. Işıltan, s.5.

[46] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.6.

akrabalarım bana düşmanlık, yabancılarsa bana dostluk gösterdiler. Öyleyse akrabalarımın bütün serveti dostlarımın [Ioannes Aksukhos'un] olsun!' ".[47]

Türkler bahsine Aksukhos'un Türk olduğunu söyleyerek giren Niketas, onların sözsüzlüğüyle devam eder. İmparator Alexios'un ölümünden sonra tahta geçen Ioannes Komnenos'un ilk işi Batı Anadolu'da etkili olan Türklere karşı sefer düzenlemektir. İmparator Alexios zamanında yapılmış olan bir anlaşmayı ihlal etmekle suçlanan Türkler, Barbar [βαρβαρ, okn: Barbar] sıfatıyla Menderes Nehri [ποταμον τον Μαιανδρον, okn: Potamon ton Maiandron] civarındaki Phrygia [Φρυγια, okn: Phrugia] şehirlerine taarruzda bulunmuşlar ve buralarda hüküm sürmeye başlamışlardır. Barbar sıfatı da Türkler için ilk kez burada kullanılır. İmparator Ioannes bu bölgeye düzenlediği seferde 'Laodikeia' [Λαοδικεια] şehrini korumakla yükümlü ve Türk olduğunu düşündüğümüz 'Alpikharas' [Αλπιχαρας] adlı komutanı şehirden uzaklaştırır. Ardından Türklerin savaşta çokça kullandığı geri çekilerek topyekün taarruz taktiğine bu sefer Türkler maruz kalır ve Pamphylia [Παμφυλια, okn: Pamphulia] bölgesi şehirlerinden 'Sozopolis' [Σωζοπολις] civarında gerçekleşen olayda Türkler, "bir sürek avında olduğu gibi ya bir tarafa sıkıştırılıp esir alındılar veya (ya da) kolayca kılıçtan geçirildiler. Ancak pek azı atlarının sürati sayesinde kurtulabildi"[48], atları şayet hızlı olmasaydı kendilerini kurtaracak mecali bulamayacaklardı anlamında yer alan cümlede Türklerin kolayca kılıçtan geçirilmeleri, biraz önce Sozopolis'te "kuvvetli bir garnizona sahip ol(an)"[49] Türklerin durumuna uygun düşmüyordu.

Ardından Batı Anadolu bölgesinden Kastamonu [Κασταμονα, okn: Kastamona] yöresine, bu bölgeyi ellerinde bulunduran Persarmen [Περσαρμενιοις, okn: Persarmeniois] valisi Danişmend satrabına karşı harekete geçen Ioannes Komnenos, Kastamonuyu zaptederek bura bulunan çok sayıda Türk'ü esir olarak Byzantium'a getirmiştir. Türklere karşı kazanılan zaferden ötürü kutlamalar düzenlenmiş ve Ioannes, bütün zaferlerin kaynağı, 'Bizans

---

[47] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.7.
[48] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.9.
[49] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.8.

Devleti savaşlarının yardımcısı ve idarecisi Tanrının Anası ikonası' adına saygı gösterilerinde bulunulmuştur.[50]

Ertesi yıl Kastamonu şehrini Bizans idaresinden alan 'Persarmen Taisman'ın [Περσαρμενιος Ταισμανιος, okn: Persarmeniois Taismanios] emirlerinden Muhammed'e [Μουχουμετ, okn: Mukhumet] karşı Byzantium'dan sefer düzenlendi. Bu sırada "Konya Sultanı Mesud'un düşmanı olan Mukhumet [Muhammed] şehre hakimdi. Ioannes bu uygun durumdan Mesud ile bir ittifak addetti ve ondan aldığı kuvvetlerin yardımı ile Muhammed'e taarruz etti".[51] Emir Muhammed'e karşı tek başına mücadele etmekte yetersiz olan İmparator Ioannes'in Sultan Mesud ile olan ittifakı Khoniates'te belirtilen ilk Bizans Türk ittifakıdır. Birbirinin düşmanı olduğu söylenilen taraflardan Emir Muhammed, zor durumda kalınca Sultan Mesud'a gönderdiği haberde "Bizanslıların İmparatoru ile yapılan ittifak yüzünden Türk çıkarlarının zarar gördüğüne işaret ediyordu; bu sebepten onlar, her ikisi de aynı millete mensup oldukları cihetle, birbirleriyle ittifak etmeliydiler... (bu haber üzerine) sultanın imparatora verdiği yardımcı kuvvetler çekildiler ve Bizanslılar bu yüzden zor durumda kaldılar".[52]

Kastamonu'nun tekrar alınmasından sonra İmparator, "kendi gücüyle gururlanan Türk garnizonu"[53] hakimiyetindeki Çankırı [Γαγγρα, okn: Gangra] şehrine yöneldi. Burayı da zaptederek güvenlik ve kontrol için 2.000 kişilik Bizans askeri birliğini şehre bıraktı. Kendisi de Kilikya üzerine sefere çıktı. Kilikya Ermenileri üzerine düzenlenen bu seferde akıncı birlikler olarak gönderilen Çankırı yöresindeki Türkler Khoniates'te belirtilen Bizans ordusuna bağlı ilk ücretli Türk askerleriydi.

Kilikya Ermenilerine karşı kazanılan zafer sonrası, Antakya [Αντιαχου, okn: Antiakhu] ve oradan Kefertab [Καφαρδα, okn: Kapharda] üzerine düzenlediği seferlerle bölgenin egemenliğini ele geçiren imparator, içlerinde Türk birliklerinin de bulunduğu orduyla Şeyzer [Σεζερ, okn: Sezer] şehrini

[50] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.12.
[51] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.13.
[52] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.13.
[53] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.13

kuşattı ancak Urfa [Εδεσσα, okn: Edessa] şehrinin Türklerce kuşatıldığı haberini alınca bu kuşatmayı tamamlayamadan Antakya'ya geri döndü. Bu esnada İmadeddin Zengi [Ζακη, okn: Zake], Atabeg [Αταπακος, okn: Atapakos] ve Emir Samukh [Αμερ Σαμουχ , okn: Amer Samukh] komutasındaki Türk birliği Bizans ordusunu taciz etmekteydi. Bunlar "Bizanslıları küçümseyerek ve barbarca bir cüretle... 'rüzgar kadar süratli atları' üzerinde yaklaştılar. Tanrının bu akılsızca cüreti cezalandırması gecikmedi. Bunlar sadece, bütün beklentilerinin aksine şerefli bir başarı elde edememekle kalmadılar; reislerinden ikisi canlı olarak Bizanslılara esir düştü".[54] Tanrının kendilerinden yana ve kendi Tanrıları olduğuna ve istenmeyen durumlar karşısında Tanrının Bizans ordusunu koruduğuna dair inanç taşıyan Niketas, Türklerin akılsız, cüretkar ve barbarca davranışlarının Bizans'a karşı olduğunu ancak, Türklere karşı Bizans'ın değil Tanrının gazabının gerçekleştiğini söyleyerek 'özne-nesne' ilişkisini Tanrı-Kul ilişkisi olarak tanımlar.

Güneyde bunlar olurken Orta Anadolu'da 'fırsatçı' Konya Türkleri [Ικονιεον Περσον, okn: Ikonieon Person] imparatorun Suriye [Συρια, okn: Suria] seferinden istifadeyle Bizans topraklarına akınlar yapmıştı. Bu nedenlerle "İmparator bunların ülkesini tahrip ettirdi. Selçuklular mağlup edildiler, birçokları esir düştü; her türlü yük hayvanları ve binek atları ellerinden alındı".[55]

Gerçekten, daha onbirinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'nun dörtbir yanında Türklere rastlamak mümkündü. Niketas'a göre, Kastamonu, Urfa, Konya, Sakarya [Σαγγαριος, okn: Sangarios] ve Anadolu'nun birçok yöresinde bulunan Türklerin genelde amacı, Bizans arazileri üzerinde yağmacılık girişimlerinde bulunmaktı. Yapılan akınlar alınan vergi paylarının düşmesine ve savaş masraflarının artmasına yol açıyordu bu durum Bizans ekonomisini ciddi ölçüde sarsmaktaydı. Ekonomik olarak güçlü olmayan Bizans kuvvetlerinin Türkler karşısında fiziksel başarı elde etmesi zor görüldüğünde, bu başarılı olamama hali, hava şartları ya da coğrafi nedenlere bağlanır. Aynı zamanda Bizanslı yazarlarca, 'Ben' ve 'Öteki'nin karşılaşması esnasında, asker

[54] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.20.
[55] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.20.

ve insan gücüne dayalı maddi güç unsurlarının yetersizliği ön plana çıkartılmayıp, söz sanatlarına dayalı, psikolojik ögelerin yer aldığı ifadelere başvurulur. Bu şekilde İmparator Ioannes, "görünüşüyle düşmanların cesaretini kırıp"[56] 'Öteki'yi etkisiz hale getirirken, Niketas, okuyucunun üzerinde 'Öteki'nin karşısındaki 'Ben'in, Bizans Devleti'nin, değer kaybetmemiş olmasını sağlar. Bu durum Anna Komnena ve Ioannes Kinnamos'ta Niketas Khoniates'e göre daha çok başvurulan bir uygulamadır.

Bu sırada (1139), Konya Türklerinden sonra Kapadokya [Καππαδοκια, okn: Kappadokia] şehrinin hakimiyetini elinde bulunduran ve daha önce Kastamonu önlerinde İmparator Ioannes'le karşılaşan Muhammed'in egemenliğine son vermek üzere İmparator Ioannes komutasında bir sefer düzenlenir; ancak Kapadokya seferi Muhammed'e karşı düzenlenen bir önceki sefer kadar etkili olmaz. Niketas bunun nedenlerini psikolojik ve maddi ögelerle şu şekilde açıklar:

"Kapadokya aslında sert iklimli, soğuk bir ülkedir. Bu yıl içinde ise kış özellikle sert olduğundan İmparator bir takım güçlüklerle mücadele etmek zorunda kaldı. Yiyecek maddeleri hemen hemen tamamı ile tükendiği gibi yük ve binek hayvanları da mahvaldu. İçinde bulunulan kötü durumun haberi etrafa yayıldı, dedi kodu başını her deliğe sokar ve suskun kalmaz- ve düşmanların cesareti arttı. [57]

Bilahare Muhammed de eskisinden daha güçlü hale gelmişti. İberia ve Mezopotamya [Μεσης των ποταμων, okn: Meses ton potamon] topraklarında söz sahibi olmaya başlamakla birlikte aile olarak, "Doğu Bizans şehirlerinin en tehlikeli ve azgın düşmanı, cesur ve cüretkar kimseler olan Danişmentliler soyundan"[58] geliyordu. Bu nedenlerle Muhammed'in birlikleri "bir eşkıya çetesi gibi durmadan Bizanslıları baskına uğratıyor ve yağmalıyordu. Sık sık iş açık savaşa dökülüyor ve her seferinde bunlar Bizanslıları bozuyorlardı. Türkler atlarının süratına güvenerek yoğun bir bulut gibi ansızın Bizanlıların üzerine

[56] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.21.
[57] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.22.
[58] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.22.

çöküyor ve Bizanslılar daha mızraklarını kullanmadan rüzgar gibi ortadan kayboluyorlardı".[59]

Niketas, nesnel olarak görülebilen maddi değerler ölçütünde Türklerin Bizanslılar karşısında 'nesne'leştirilmesine ve Bizans'ın Türkler karşısında 'özne'leştirilebilmesine ilişkin ifadeler kullanırken; Türklerin 'nesne'leştirilmesinden kaynaklanan, 'Ben'in kendini tanımlarken de ihtiyacı olan, 'Öteki'liğe değil, Türklerin 'düşman' olarak 'Öteki'liğine neden olan 'azgın', 'cüretkar', 'tehlikeli' gibi niteliklerine başvuruluyor. Böylesi bir durum, Niketas'ın Türklerin askeri üstünlüğünü kabul ettiği; ancak itiraf edemediği hayranlık duyguları içerisinde olma sonucunu doğurmaktadır. Tabiyatıyla bu, Bizans'ın Türkler karşısında 'özne'leşme çabasına mani olmayacak bilahare 'kıskançlık' psikolojisinden kaynaklanan yeni bir üstün olma ya da üstün görünme düşüncesini doğuracaktır. Burada kıskançlığa dayalı psikolojik üstünlük örneği verilmemekle birlikte, İmparator Ioannes'in yaya birliklerinin sayısını "düşmana çok göstermek amacıyla savaş flamalarını yükseğe kaldır(malarını)"[60] istemesi, karşı tarafı etkileme ve Türkler karşısında 'özne'leşebilme çabasına örnek gösterilebilir.

İmparatorluk, biryandan birçok yerde baş gösteren Türklere karşı üstünlük ya da durumu kurtarma mücadelesi verirken, bir yandan da Türk tarafına geçen ya da Türklerle bir olan Bizanslılarla ilgilenmek durumunda kaldı. Niketas'ta belirtildiği üzere İmparator Ioannes'in kardeşi Isakios oğlu Ioannes de bunlardan biriydi. İmparator'un Niksar [Νεοκαισαρεια, okn: Neokaisareia] şehrine yaptığı sefere katılan Isakios oğlu Ioannes, İmparator Ioannes'in kendisinden ordusundaki Latin asıllı yaya kalmış ünlü bir şovelyeye binek at istemesi karşısında "kendini beğenmişliği ve yersiz gururu"[61] nedeniyle çok içerlemiş ve bunun neticesinde amcası Ioannes'e kızarak Türk tarafına geçmiştir. Ioannes, Khoniates'te belirtilen, Bizans hanedan soyundan olup Türk tarafına geçerek Müslüman olan ilk ve tek Bizanslı aristokrattır. Ioannes'in taraf değiştirmesiyle Türkler, "onu babasının sürgünlüğü zamanındaki refakati

[59] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.22.
[60] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.22.
[61] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.23.

devresinden tanıdıkları... ve durumlarının güçleneceğini bildikleri için onu sevinçle karşıladılar. Ioannes bir süre sonra dinini de terkederek Konya sultanının kızı ile evlendi. İmparator bu olaydan dehşete düştü ve bütün ümidini yitirdi. Çünkü, yeğeninin, Bizans ordusunun içinde bulunduğu güçlükleri saklamayacağını, aksine, dizginsiz, geveze diliyle Türklere Bizanslıların hayvan ve yiyicek maddeleri bakımından çektikleri sıkıntıyı ve genellikle ordunun içinde bulunduğu güç durumu anlatacağını biliyordu".[62]

Isakios oğlu Ionnes'in Türk tarafına geçmesine bir binek atının yol açtığını söylemek düşündürücü, Ioannes'in müslüman olması ve sultan kızıyla evlenmesi göz önüne alındığında, Ioannes'in, babası Isakios'un sürgünlüğü zamanında Türklerle tanışmış olmasından dolayı Türk adetlerine sempati duyması muhtemeldir. O nedenle Ioannes'in taraf değiştirmesinde binek atı mevzu dolaylı neden olmuş olabilir.

İkinci olarak, Türklerin bölgeye gelmelerinden önce Bizans tebasıyken daha sonra Türkleştiği söylenilen 'Pusguse' [Πουσγουση] halkıdır. İmparator, 'Neokaisareia' bölgesinde kardeşinin oğlu Ioannes'in Türk tarafına geçmesinden kısa bir süre sonra, Antalya bölgesindeki bazı yörelerin "Türk boyunduruğuna boyun eğdiği"[63] ve bu yörelerde bulunan Hıristiyan halkın Türkleştiği haberini aldı. Pusguse gölü adaları halkı da bunlardan biriydi. "Adaların ahalisi hıristiyan olmakla beraber, o sıralarda kayıkları aracılığı ile Konya Türkleriyle çok canlı ilişkiler sürdürmekteydiler. Böylece bunlarla Türkler arasında sadece kuvvetli bir dostluk kurulmakla kalmamış... adet ve gelenekleriyle hemen hemen Türkleşmişlerdi".[64]

Adetleriyle Türkleştiği ama dini inançlarını koruduğu söylenen Pusguse gölü adaları halkının hıristiyan olması, Bizans Devleti menfaatlerini kişisel ve dini menfatlerin üzerinde tutan Niketas için, Pusguselilerin 'Ben' karşısında 'Öteki' duruma düşmesine mani olmaz. Niketas, dini inançlarına bağlı, inanç esaslarını metninde referans gösteren, kendi değerleri gereğince Hıristiyan

[62] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.23.
[63] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.24.
[64] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.24.

olmayan kişilere karşı ayırt edici ve bunları 'Ben'den ayırarak 'Öteki'leştiren prensiplere sahiptir. Buna rağmen paradoksal olarak 'alışkanlıkların', dini ve etnik yakınlıktan daha etkili olduğunu ve 'Pusguseliler'in bu tür davranışlar nedeniyle 'akıllarını yitirdiklerini' savunur.

İmparator Ioannes'in son seferi Antakya üzerine gerçekleşir, ancak burada bir av esnasında kazara çarpan bir okun ucundan yaralanmış ve zehirlenerek hayatını kaybetmiştir. Ölmeden önce yaptığı konuşmada, Doğu'nun ve Batı'nın kendisini savaşırken gördüğünü, her iki kıtanın milletlerine taarruz etmiş olduğunu söyleyerek, Türklerle Tanrıyı (Türk-Tanrı) karşı karşıya getirir. Türklerin karışısına 'Tanrı çıkartılarak' bunlar, 'korkaklık' ve 'dinsizlik'le suçlanır. Mücadele, 'Tanrının komutanlığındaki Bizans' ile 'Tanrısız Türkler' arasındaki mücadeledir. Ioannes şöyle der: "Uzun süredir Bizans askeri görmemiş olan Türkler ve Araplar, başkomutanı Tanrı olan ordumuz önünde şimdi titremektedirler... bizim Tanrımızın yüce adını anmayan dinsizlere karşı olan mücadelenizde kollarınıza güç bahşetsin"[65]; ama Türkler karşısında Bizans'a Tanrı değilde oğlu Manuel cesaret vermiş gibi olan konuşması şu şekilde devam eder: "Onun (Ioannes oğlu Manuel'in) Niksar yanında çok genç olmasına rağmen nasıl temayüz ettiğini, ne kadar büyük bir cesaretle Türklerin üzerine atıldığını biliyorsunuz. Ben (Ioannes), babası sıfatıyla sevgili çocuğumun hayatı için titriyordum, ama o Bizanslılara yeniden cesaret aşılamıştı".[66]

İmparator Ioannes'in ölümünden sonra oğlu Manuel, Türk asıllı Bizans komutanı Ioannes Aksukhos'un da yardımlarıyla tahta geçti.[67] Manuel'in Antakya seferinden dönüşü esnasında "baba tarafından kuzeni, sonraki Bizans İmparatoru Andronikos Komnenos ile Manuel'in ağabeyisi Andronikos'un kızı olan Thedoros Dasiotes Türkler tarafından esir edilerek Konya Sultanı Mesud'un yanına götürüldüler. Bunlar ava çıkmış ve ordunun yürüdüğü yoldan sapmışlardı. Böylece Bizanslılar farkına varmadan esir düşmüşlerdi. Orduya av eti getireceklerine kendileri insan avcılarına av olmuşlardı".[68]

---

[65] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.28.
[66] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.30.
[67] *Choniatae*, çev. Umar, s.33,34.
[68] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.34.

İmparator Ioannes'in olduğu gibi, İmparator Manuel'in de ilk işi 'insan avcısı Türkler' ve akınları karşısında harekete geçmek oldu. Çünkü "Sultan Mesud, devletin doğu arazisine etrafı yağmalayarak akın et(mekteydi)".[69] Bunun için İmparator Manuel, Ioannes ve Andronikos Kontostephanos ile aslen Türk olan ve 'askerlik sanatında usta olan', 'Prosukh' [Προσουχ] adındaki komutanı görevlendirdi. Ardından kendisi de sefere katıldı, Ancak bu sefer başarı bir şekilde sonuçlanmadı. Philomelion bölgesindeki savaş esnasında, "İmpratorun mızrağı ile atından düşürdüğü... Selçuklu Türkü, atından düşerken okunu atarak imparatoru ayağından vurmuştu. Ancak Manuel, Türklerin yanında haiz olduğu, babasından da daha cesur, atılgan ve tehlikeli bir düşman şöhretini kaybetmek istemediği için seferden vazgeçmemeye karar verdi... Türklerin mezbuhane bir gayretle kendisine bir zarar vermemeleri için artık geri dönmeyi düşünmesi tavsiyelerine kulak asmadı; aksine kendisine daha da büyük hedef seçerek, hatta Konya üzerine sefer etti".[70] Böylece Manuel, Alexios'tan beri devam eden Türkler karşısında psikolojik olarak üstün görülme arzusunu devam ettirmekteydi.

Niketas'a göre yağmayı sadece Türkler yapmıyordu, bilahare yağma için Bizans ordusuna katılmış olanlar da mevcuttu. Nitekim "namuslu askerler gibi değil de etrafı yağmalamak için orduya katılan birtakım Tanrıdan korkmaz Bizanslı geceleyin kralın (Kral III.Konrad) akrabasının yattığı misafirhaneyi basarak ateşe ver(mişler)di. Kralın akrabası da bina içinde bulunan herşeyle beraber yan(mış)dı".[71] İmparator Manuel dahi "her hangi bir şey satmak isteyen İtalyanlara [Haçlılara] verilmek üzere bozuk ayarlı sikkeler bas(tırıyordu)... Bizanslılara karşı sefere ürkmeleri için... İmparatorun (Haçlılara) yapmadığı ve yaptırmadığı kalmadı".[72] Aynı zamanda Türkleri de Batılılara karşı yönlendirdi: "Batılılara karşı Türkler de aynı şekilde düşmanca davrandılar. Çünkü Manuel onları yazdığı mektuplarla kışkırtmış ve savaşmaya teşvik etmişti".[73] Böylece

[69] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.35.
[70] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.36.
[71] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.42.
[72] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.44.
[73] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.44,45.

Manuel Batı'dan Norman ve Latinleri Doğu'dan ise Türkleri birbiri aleyhine kışkırtarak, 'Düşman'ları karşısında güçlenmeyi amaçlıyordu.

Öte yandan, Türkleri Haçlılara karşı kışkırtan kişi Manuel değilmiş gibi, Türkler için, "bunlar felaketi sanki isteyerek davet etmişlerdi ve kendi elleriyle kazdıkları kuyuya düştüler"[74] deniyordu. Latinlerin masumiyetini delil gösterir biçimde ise, "aslında Latinleri kızdırmaları için ellerinde hiçbir neden yoktu; çünkü bunlar Türklere hiçbir şey yapmamışlardı. O zamana kadar uyumakta olan vahşi hayvanı uyandırarak her şeyi parçalayan bir canavar haline getirmeleri için onları zorlayan yoktu"[75] ifadesi kullanılıyordu.

Niketas, imparatorun aleyhindeki Türkler ve Latinleri birbiri aleyhine kışkırtırken, Haçlıları Türkler karşısında 'kahraman'[76], Türkleri de Haçlılar karşısında 'canavar' olarak nitelendirir. Türklerin 'Latinleri kızdırmak için ellerinde hiçbir neden' yoktu denilmesine rağmen; Latinlerin, birincisi dini nedenler ve vazifelerden, ikincisi soyluluk ve onun getirdiği sorumluluklardan ötürü, Türkler karşısında 'savaşmayı çoktan beri arzu ettiklerinin dile getirilmesi konunun anlam bütünlüğüyle uyuşmamaktaydı.

Kral VII.Louis, 'Haçın düşmanlar'ı ilan edilen Türklere karşı şöyle seslenmiştir: "Savaş arkadaşlarım! İsa aşkına bu sefere giriştiğimizi, dünyevi şan ve şeref değil Tanrının rızasını kazanmak istediğimizi hepiniz biliyorsunuz... üstelik soylu doğmuşuz, purpurlara bürünmüşüz, itibarlı, mal-mülk sahibi adamlar ve çok milletlerin efendileriyiz... karşıda, aramızda sadece bu geçit bulunan, barbarlar, kendileri ile savaşmayı çoktan beri arzu ettiğimiz ve Davut'un dediği gibi 'ellerimizi kanlarıyla yıkamak için' and içtiğimiz Haç'ın düşmanları duruyor".[77]

Barbar ve Tanrıya inanmayan Türkler ile soylu ve Tanrıya inanan Latinler ayrımında, 'Beni'in bir başkasında, kendisinde üstün bir özellik olarak varsaydığı vasıfların olmaması muhataplarına karşı Latin'in üstünlüğü için

[74] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.45.
[75] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.45.
[76] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.45.
[77] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.46.

yeterli görülüyor. Düşman'a karşı zaferin mükafati olarak cennet vaadediliyor ve intikam için savaşılması emrediliyordu:

"Bu dinsizlerin (Türklerin), bu kalpleri sünnet edilmemişlerin bizim insanlarımıza ne kadar kötü muamele ettiklerini, onlara ne kadar çok darbe indirdiklerini düşünün; dökülen ve intikamı alınmamış kanı düşünün... Bu dinsizler bizim kendilerinden ne kadar güçlü olduğumuzu, İsa'nın, bizim rehber ve öğretmenimizin kendi peygamberleri, sapık inançlarını ortaya çıkaran kişiden ne kadar daha güçlü olduğunu gerçekten farketmelidirler, biz kutsal bir orduyuz; Tanrının seçtiği sürüyüz... beni, inşallah bir Türk, oku ile İsa için öldürür'. Böyle olursa iyi umutlar içinde gözlerimi kaparım; bu ok beni Tanrı katında ebedi istirahate taşıyacaktır... İsa'ya giden yolu açalım! Bu beklenilmeyen engeli, bu hizmetçi Hacer'in oğullarını ortadan kaldıralım".[78]

Türkleri 'kurt yavruları' ve 'kan emicileri' olarak gören Kral VII Louis, Bizanslıları Türkleri kendi ordusunda bulundurarak beslemesinden ve onlar karşısında korkakça davranmasından ötürü nasihat eder: "Şu Bizanslıların, sanki onlara av olmak istermiş gibi, bu kurtları neden kendi kanlarıyla beslediklerini bilmiyorum. Bizanslılar artık... akıllarını başlarına alıp cesaretlenerek bu Türkleri vahşi hayvanlar gibi sürülerinden, ülke ve şehirlerinden atmalıdır".[79] Burada kullanılan 'sürüler' kelimesi, 'biz kutsal bir orduyuz; Tanrının seçtiği sürüyüz' şeklinde yukarıda bulunan ifadeyle 'ordular' anlamında kullanılmış olabilir.

Böylece kral, dini gerekçelerle Türkler üzerine harekete geçmiş ve büyük bir katliama girişmiştir, "Barbarlara, kurtuluşu kaçmakta bulmak için zaman kalmamıştı. Atların süratide işlerine yaramadı izlenip yakalandılar. Gögüs gögüse savaşta da bunlar Almanlarla [Fransızlarla olacak] boy ölçüşemediler ve türlü silahlarla parça parça edildiler. Buğday sapları gibi birbiri üzerine düştüler; üzüm sıkan mengenelerdeki gibi kanları mızraklı şovalyeler tarafından sıkıldı. Bir kısmı mızraklarla delik deşik edildi, diğer bir kısmı–özellikle hafif donanımlılar zırhsızlar- uzun kılıçlarla ikiye biçildi; bir kısmını hançerler yere

[78] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.46,47.
[79] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.47.

düşürerek bağırsaklarını deşti. Öldürülen Türklerin cesetleri bütün ovayı kapladı ve topraktaki çatlak ve yarıklar kanla doldu taştı".[80]

Niketas'ın Kral Louis'in ifadelerini ve Haçlı-Türk savaşları sahnesini anlatış tarzı, Bizans için Türklere karşı hissettilen ve onlara karşı yapmak istenilip de yapılamayan çıkışların Haçlılarca yapıldığı yönünde bir uslup taşır. Türklerin öldürüldüğü sahneyi 'hınç'la anlatan Niketas, Türk asıllı Bizanslı komutan Ioannes Aksukhos için ise 'hayranlık' içeren sözler kullanır, Aksukhos için "o usta bir başkomutan, akıllı bir rehber ve kahraman bir savaşçı sıfatiyle en uygun adamdı"[81] der.

İmparator Manuel ise savaşarak neden olduğu 'düşman'larını boyun eğdirerek barışa zorlar, 'düşman' olanlar yok edilmek için değil, imparatora güç kazandırmak için vardır. O yüzden Manuel, kuşatıcılığı ile tüm 'etnos'ları, "yabancı milletleri"[82], egemenliği altına alarak kendi imparatorluğu çatısında toplamak ister. Ancak bunu gerçekleştirirken kimi zaman, 'dostu düşmandan ayıramaz' ve 'düşman olan Türklerin toprakları'ndan, 'dost toprakları' diye geçmeye kalkışır. Manuel'in, bazen "uzağı gören bir hükümdar olmadığı...(ve) düşüncesizliği"[83] ile bazen de "askerlerin disiplinsiz ve akılsızca hareketleri"[84] nedeniyle Türkler tarafından yenilgisi kaçınılmaz olur.

Anlatıldığı üzere İmparator Manuel, Antakya seferi sonrasında Byzantium'a dönerken 'dost bildiği' Türk topraklarından geçmek istemiş ancak Türkler tarafından buna müsaade edilmemiştir. Oysa bu topraklar "daha önce Bizanslılara tabi olan, fakat şimdi (Sultan Mesud'un) kendi egemenliği altında bulunan şehir ve yöreler"idi.[85] Bu şehirlerin egemenliğini elinde bulunduran Sultan Mesud'un "birçok oğlu ve bunlardan daha az sayıda olmayan kızı vardı. Artık öleceği ve inançsız olduğu için ebedi bir mücazata uğrayacağı zaman gelince...(bu yerleri) çocukları arasında paylaştıdı".[86]

---

[80] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.47.
[81] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.56.
[82] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.69.
[83] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.75.
[84] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.75.
[85] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.79.
[86] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.79.

Türklere karşı 'Tanrı huzurunda' yaptığı yakarış, Niketas'ın Türkler hakkındaki düşüncelerini en iyi anlatan bölümdür. Yapılan dua da, bedduaya maruz kalan taraf 'Öteki'leştirilirken, 'Öteki' için cezayı gerektiren sebeplerin sıralanmasında 'Ben', 'Tanrısal menfaatler'e ulaşabilmek kaygısıyla kendini acındırma ihtiyacını hisseder ve Tanrı karşısında 'nesne'leşir.

Şekil: 1

Türkler	**Bizans**	**Türkler**
'Tanrıya inanmayan'lar,	'Tanrının Kavmi'yle	'Alay ediyor'
'Akılsız bir millet',	'Tanrı adını taşıyan millet'in	'Topraklarını yağmalıyor'
'Köle'nin oğulları',	'Hür insanlar'ı	'Köleleştiriyor'
'Rezil millet'	'Kutsal Kavim'i	'Boyunduruğuna alıyor'
'Kalleş komşu'	'Tanrının çocukları'na	'Kötülük Yapıyor'

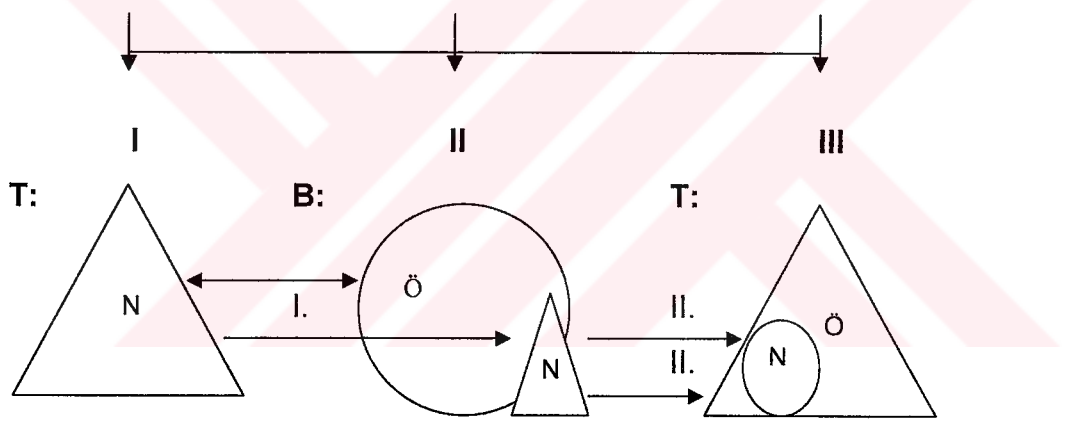

T: Türk, B: Bizans, Ö:Özne, N: Nesne

⬭ : Ben, △ : Öteki, ⟷ : Özne Nesne İlişkisi,

→ : I. ve II. Zaman Özne- Nesne Dönüşümü

Açıklama:

1. Türklerle Bizanslılar karşı karşıya geldiğinde Bizans, Türkler karşısında kendi 'Ben'ini görür. Bu aynı anda 'Özne ve Nesne' ilişkisinin gerçekleşmesidir.
2. Türkler, 'Nesne'leştirilerek kuşatılır; ancak 'Öteki' olarak dışlanır.
3. 'Öteki' karşısında kendini kaybeden 'Özne', 'Ben'liğini 'Nesne' leştirir.

Niketas'ın dua metni:

"Tanrım daha ne kadar gözlerini, buralarda yağma ve yangınlara terkedilmiş, sana tapmayan ve sana inanmayan akılsız bir milletin istihzalarına alçakça hedef kılınmış bu topraklardan çevireceksin? Ey Rahman, daha ne zaman kadar gözlerini bizden çevirecek bizi dilenciler gibi kapında süründüreceksin? Sen ki sıkışık durumdakilerin dualarını hemen duyarsın, feryadımız kulağına erişmiyor mu? Adaletin sahibi, neden cazalandır mıyorsun? Hizmetçi Hacer'in oğullarının biz hür insanları köleleştirmeleri, senin kutsal kavmini mahvü harap etmeleri gibi anlamsız bir durum daha ne kadar sürecek? Biz ki, senin o herşeyden kutsal adına yalvarıyoruz: Daha ne zamana kadar bu küçültücü boyunduruk altında kalacağız; daha ne kadar bu rezil milletin sillelerine katlanmak zorundayız? Artık, bu kadar uzun bir zamandan sonra gözlerin zincirler içinde tükenenlere dönsün! Tanrım iyilerin dostu! Artık, ey merhametli Rabbim, Habil'in kanı gibi senin kavminin kanı da asümane feryad etsin! Silahlarını kalkanını al, ortaya çık ve bize yardım et! Beğendiğin birisini seç ve ona güç bağışla! Kalleş komşumuza, senin çocuklarına yaptıkları kötülükleri yedi katiyle ödet! Kahramanca savaşarak şehir ve topraklarımızı geri almamızı sağla ve güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar olan topraklarda mahvolup gidinceye kadar sadece senin adını taşıyan milletin hakim olmasına izin ver".[87]

Niketas'taki 'kutsal kavim' [αγιον εθνος, okn: agion etnos] ve 'hür insanlar' düşüncesi, 'toprak mülkü bilinci' ile siyasal bir değer kazanır. Böyle bir düşünce, aksine maruz kalan bir başkasının varlığıyla anlamlanırken, aksi düşünceye anlam veren 'inançsız Türk' ve 'ölümü geldiği için cezalandırmayı bekleyen' Sultan Mesud'un çocuklarının yani "babalarının-daha doğrusu-Bizans'ın"[88] topraklarına yayılmış olmalarıdır.

Niketas'a göre Türkler, "kutsal akrabalık kanunlarına pek önem vermiyorlardı. Aralarında barış pek nadirdi, hakim olan çoğu zaman anlaşmazlık ve savaştı. Konya sultanı pek az sonra ihtiraslı gözlerini Kapadokya'ya çevirmiş ve Kapadokya hakimi [Yağıbasan] de tehditkar bakışlarını ona döndürmüştü.

[87] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.80.
[88] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.80

Bunlar birbirleri aleyhindeki kötü niyet ve faaliyetlerini gizlemeye gerek görmeden açıkça yürütmekteydiler".[89] Oysa bu uyumsuz durum, Türklerin başlangıçta kendilerinde olan bir durum değil, Bizans'ın kendi devamlılığı için Türkler aleyhine gerçekleştirdiği bir durumdu. Çünkü İmparator Manuel, Sultan Kılıçarslan [Κλιτζασθλαν, okn: Kılıtzastlan] ile Yağıbasan'ın [Ιαγουπασαν, okn: Iagupasan] "mahvını arzuluyordu. Kendisinin rahata kavuşması ve bunların başlarına gelecek felakate sevinebilmesi için, niyetlerini, onların sadece birbirleriyle dalaşmaları değil, açıkça birbirleriyle savaşa girmelerini istedi; bunlar ne de olsa inançsız barbarlardı. Gizlice her ikisine de elçiler yollayarak ikisini de birbirine karşı kışkırtmaktaydı".[90]

Kılıçarslan 'tuzak'çı olmakla suçlanırken, Manuel'in Türkler aleyhine gerçekleştirdiği 'planlar' genel bir meşruiyet dışında, nereden bakıldığına bağlı olarak dar anlamda meşru bir anlatımla ifade ediliyordu. İmparator, Yağıbasan'a karşılıksız silahlar gönderiyor, onun kendisine güvenini sağlayarak sultana karşı harekete sevkediyordu, gerekçesi ise "sadece kendi akrabalarına karşı tuzaklar hazırlamakla kalmayıp Bizans'ın sınır bölgesine de yağma akınları düzenleyen, kurnaz, hilekar ve hain bir kişi olan sultandan nefret etme(siydi)".[91]

İmparator Manuel, Sultan Kılıçarslan için bunları düşünürken, aynı zamanda ona karşı dost görünmeye çalışıyordu. Sultan'ı Byzantium ziyaretinde "dostça ve şanına layık bir surette kabul etti; imparator onun burada bulunuşundan nasıl sevinç duyuyorsa, sultan da, hiçbir isteğini karşılıksız bırakmayan bu konukseverlikten memnun kalmıştı. Çünkü Manuel, sultanın burada bulunuşunun ve en ihtişama düşkün bir barbarı bile etkileyebilecek olan misafirperverliğinin, kendisinin doğudaki durumunu oldukça iyileştireceği ve bundan başka kişisel hükümdarlık ününü de yükselteceği gibi aldatıcı bir ümide kapılmıştı".[92] Oysa Kılıçarslan, 'imparatora karşı verdiği sözleri yerine getirmeyecek, yağma ve akınlarına devam edecekti'.

---

[89] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.80
[90] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.80,81.
[91] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.81.
[92] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.81.

İmparator, Ioannes ve Alexios'un Batılıları karşılarken yapmadığı karşılama törenini Türk sultanı için yapmaktaydı. Sultan için zafer alayı tertip edildi. "Harikulade değerli kumaşlar ve pek çok sanatkarane takı bu şehre giriş törenine özel bir parlaklık bahşedeceklerdi. İmparator, halkın velveleli sevinç çığlıkları içinde muzafferane bir şekilde şehir içinden geçecek ve sultan da bu parlak ve imparatorun şanına yakışır törenin bir parçası olarak onun (Sultan Mesud'un) yanında yürüyecekti"[93]; amaç, sultana karşı Bizans Devletini güçlü göstermek ve halk nezdinde, Türklerle barış yapmayı başarmış bir İmparator izlenimi vermekti.

Ancak Sultan Byzantium'a geldiğinde bazı hadiseler vuku buldu, bu durum Bizanslıları endişeye sevketti, "yer sarsılmış, birçok muhteşem bina yıkılmış ve alışılmamış şiddette bir fırtına kopmuştu... Yüksek ruhaniler ve kilise hadimleri, hatta bizzat imparator olup biteni meşum bir işaret olarak kabul ettiler. Bunlar, takdis edilmiş tasvirli duvar halılarının, aziz ikonalarının süslediği ve İsa tasvirlerinin kutsallaştırdığı böyle bir törene bir inançsızın katılmış olmasına Tanrının kızmış olduğunu söylemekteydiler".[94]

'Tanrının karşısındaki' Türkler Byzantium halkının da karşısındaydı. Bizantium'da İmparator Manuel ve Sultan Kılıçarslan'a uçuş gösterisi yapan bir 'Agar'da [Αγαρ] 'Öteki' olarak nasibini alanlardandı. Onun, Bizanslılara karşı göstereceği yetenek için "sultan, deneyimin ne sonuç vereceğinden endişe ederek dişlerini sıkmaktaydı; her tarafından ter fışkırmaktaydı. Hem kendi milletine mensup olan adam için endişe ediyor, hem de gururlu bir beklenti içinde bulunuyordu"[95], dolayısıyla sultanın kendini onurlandırmasına, muhtemel başarısızlığı ise endişe duymasına yol açacaktır. Halk ise bu 'Agar'la "alay ederek 'haydi yelkeni aç, haydi uç' veya 'ulan Arap (Sarakan) bizi daha ne kadar bekletecek ve kule üstündeki rüzgarı daha nezamana kadar ölçeceksin' diye bağırmakta(dır)".[96]

---

[93] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.81
[94] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.81.
[95] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.82.
[96] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.82.

Ancak gösteri 'Agar' ın başarısızlığı ile son bulunca, Byzantiumlu halk bunu bir fırsat bilip bu sefer de sultanın mahiyetindeki Türkleri alaya almaya başladılar. "Türkler bunların alaylarına hedef olmadan pazara giremez oldular; pazardaki gümüş kakmacıları, Türklerle alay ederek satış masalarının üzerindeki madeni parçaları birbirlerine çarpıyorlardı. İmparator (Manuel) bunu haber alınca neşeyle gülümsedi... ancak, bu alaylardan haberdar olup gönlü kırılan sultana karşı çok dostça ve mültefit davrandı ve bu tür küstahlıklara son vereceği hususunda onu temin etti".[97]

Sultanı "kendisine çok saygı gösterilen bir konuk olarak"[98] ağırlayan İmparator, "hiçbir barbarın altına dayanamayacağını biliyordu. Bunun için de kendisini Kılıçarslan'ın gözünde büyütmek ve onu Bizans İmparatorluğunun zenginliği hakkında şaşkına çevirmek istiyordu. Sarayın muhteşem salonlarından birisine, sultana hediye etmeyi tasarladığı bütün şeyleri sıra sıra yerleştirdi. Bunlar... bir Bizanslının kolayca elde edebileceği ve fakat bir barbarın çoğunu hiç görmediği ve nadiren bazılarına sahip olabildiği şeylerdi... Sultan büyük bir hayranlık içinde, eğer kendisi bizzat bu kadar büyük hazinelere malik olmuş olsaydı şimdiye kadar etrafındaki bütün düşmanlarını itate zorlamış olacağını temin etti. Bunun üzerine imparator 'Bütün bunların hepsini sana hediye etmekle şeref duyarım, ta ki sen benim nekadar severek ve nekadar bol hediyeler verdiğimi göresin ve bukadar çok ve değerli malı yalnızca bir kişiye hediye edebilen kimsenin ne kadar zengin ve kudretli olduğunu bilesin!' dedi. Sultan [İmparatorluk sofrasından kendi kucağına düşen] bu kırıntılar karşısında sevinçten kendinden geçti ve bu hediye ile gözleri kamaşmış olarak imparatora Sebasteia ve buna bağlı bölgeyi terkedeceği vaadinde bulundu. Manuel onun bu vaadine sevinçle kabul ederek, sözünde durduğu takdirde ona başka hazineler de vermeyi vaatetti. Barbar'ın sözünden dönmesini önlemek ve demiri kızgınken dövmek için de ettiği vaadi kısa sürede yerine getirdi... sultan ise sahtekarın biriydi ve dürüstlüğün ne demek olduğunu hiç öğrenmemişti. Konya'ya gelir gelmez yapılan bütün antlaşmaları unutarak Sebasteia ve buna bağlı yöreyi tahrip etti ve bütün bu yerleri kendi egemenliği altına aldı".[99]

---

[97] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.82.
[98] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.82.
[99] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.83.

Sultan Kılıçarslan, Byzantium dönüşü Sivas [Σεβαστεια, okn: Sebasteia] ve Kayseri [Καισαρεια, okn: Kaisareia] yöresinin hakimi Türk beylerinden 'Dadunes' (Zünnun) [Δαδουνης] üzerine sefere çıktı, "onu vatansız bir sığınmacı haline soktu"[100] ardından diğer yakını Yağıbasan'a [Ιαγουπασαν, okn: Iagoupasan] karşı harekete geçti. "Çünkü büyük bir ihtirasla onun ülkesine sahip olmayı arzuluyordu ve Yağıbasan'ın kanına susamıştı".[101]

Sultan Kılıçarslan, "bütün girişimlerinde talihin lütfuna mazhardı"[102]; ancak uzun süren savaşlar ve mücadelelerden olsa gerek bazı uzuvları sağlıklı çalışmıyordu. O nedenle, başkalarını alaya almakla ünlenen Andronikos tarafından Kılıçarslan'a [Κλιτζασθλαν, okn: Kılıtzastlan], 'topal aslan' anlamına gelen 'Kutzaslanes' [Κουτζασθλανης][103] denilmekteydi. Buna ragmen, "Kılıçarslan büyük bir devletin sahibi olmuş ve etrafına güçlü bir kuvvet toplamıştı. Kılıçarslan bundan sonraki hayatını barış içinde geçirmeyi aklına bile getirmemekteydi. Çünkü rahat ve huzur bilmeyen bir ruhu vardı ve denizler gibi sükunetsizdi. Nerede Bizanslılara zarar verebilecekse hemen ve savaş bile ilan etmeden saldırıya geçiyor, çoğu kere hiç sebepsiz savaşa başlıyor, hiçbir hukuka dayanmadan anlaşmaları ihlal ediyor, resmi ittifakları bozuyor ve bütün bunları yaparken sadece içinde bulunduğu ruhi halete uyuyordu".[104]

Niketas'a göre Kılıçarslan, dini inançlarının gerekliliğini de yerine getirmiyordu. Yağıbasan ve Zünnun'dan sonra Malatya hakimine karşı giriştiği seferde "onun kendi dindaşı"[105] olmasını önemsememişti. Bu nedenle "ülkelerinden atılanlar imparatorun yanına gel(iyordu)".[106]

Böylece Sultan, Anadolu'da büyük bir güce sahip oldu, "İmparatora karşı yükümlü olduğu hürmet ve riayeti silkip attı. Bir zamanlar güçlükler içinde kaldığında imparatora karşı göstermiş olduğu bütün saygı ve itibarı artık kendisi

[100] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.83.
[101] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.83.
[102] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.84.
[103] *Choniatae*, s.160.
[104] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.84
[105] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.84.
[106] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.84.

ondan bekler oldu".[107] Anlatıldığına göre imparator tarafından ona karşı herhangi bir kötülük de yapılmamıştı. Oysa "imparator ona kendisini 'oğlu' olarak görmek şerefini bahşettiği cihetle, üzerine hatta imparatorun parlaklığının akisleri vurmuştu. Bibirlerine yazdıkları mektuplarda imparator ona 'oğlum' diye hitap ediyor, sultan da imparatora ' baba' diyordu".[108]

Baba ile oğul arasında himaye eden ve himaye edilen ilişkisi oğul olarak görülen sultanın, imparatorun vasali olması neticesini doğururken, gerçekte tarafların böyle bir diyalog içerisinde olması birbirlerine inanıyor olmalarından değil, kendi durumlarının selahiyeti içindi. Çünkü bunlar "birbirlerine gerçek dostlukla bağlı değildiler; resmi ittifaklarına riayet edecek kadar bile değil".[109] O yüzden "Kılıçarslan yatağından taşan bir ırmak gibi... zehir saçan bir ejderha gibi ağzını bizim şehirlerimize doğru açarak bunlara kötülüğünün zehirini fışkırttı. Ancak imparator Manuel açılan yarıkları, suların çarparak gerilediği, ordusunun aşılmaz duvarı ile kapadı yahut da canavarı altın gücüyle sakinleştirdi"[110] deniliyordu.

Türk akınlarını durdurabilmek için düzenlenen seferlerin birinde 'Soluman' [Σολυμαν] adlı bir zaat imparatorun yanına gelerek sultanı Bizans devleti arazilerine giren Türklerin "kötü işler(in)den sıyırmaya çalıştı. Ancak bütün hitabet sanatına rağmen, söyledikleri açıkça gerçeklerle taban tabana zıttı ve yalancılık suçlamasını kabullenmek zorundaydı. Çünkü Solymas (Soluman), barbarların herzaman yaptıkları gibi, ona iyice yaltaklanmış ve imparatorun teveccühünü kazanmak amacıyla ona kendi ahırlarından 'yörük atlar' hediye etmişti. İmparator bu atları kendisine bir saygı ve bağlılık nişanesi- halbuki o bu hediyeyi içinden gelerek değil, menfati için yapmaktaydı - kabul ederek onu, dönekliği, sadakatsizliği ve hilekarlığı artık bırakması mesajını iletmek üzere sultanın yanına geri gönderdi. Sultan bu vasıflarını pekala kendisi de bilmekteydi".[111]

---

[107] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.84.
[108] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.84,85.
[109] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.85.
[110] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.85.
[111] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.85.

Niketes'a göre Kılıçarslan'ın yaptığı akınlar mal-mülk içindi. Yukarıda belirtildiği gibi dini kaygıları da yoktu. O nedenle "Sultan yakın adamlarına, Bizanslılara ne kadar şiddetli saldırıda bulunursa imparatordan o nispette çok yararlar elde edeceğini alaylı alaylı söylemekteydi. 'Çünkü' diyordu 'üstünlük kimdeyse, mutad olarak, daha fazla zaferler kazanmaması için, hediyeler de ona yağar' ".[112]

İmparator Manuel'e göre "kendilerine uygun yaylaklar arayarak büyük hayvan sürüleriyle, büyük guruplar halinde Bizans sınırlarını aşmayı adet edinmiş olan Türk kabileleri"[113] de 'düşman'dı ve bunların kontrolü de Sultan Kılıçarslan'daydı. O nedenle "onun yaptıklarını sükunetle sineye çekmedi ve önce Gudelios Tzikandeles daha sonra da Mikhail Angelos'u [1173 veya 1174] ... (söz konusu kabilelerin üzerine gönderdi) Bizans birlikleri gece baskınları şeklinde etkili olmayı planlamışlardı. Bunun için kendi aralarında bir parola geliştirdiler, 'sideros!' [Demir] diye bağıracaklardı. Kendi arkadaşlarını bu parola ile düşmanlardan ayıracaklar, bu paraloyı bağırmayan herkesi ise düşman sayıp kılıçtan geçireceklerdi. Bütün çatışma esnasında bu parola dostu düşmanı birbirinden ayırdı- ve Davut'un Mezmur'-una [104–105–18] uygun olarak- 'demir Türklerin göğüslerine girdi'. Ancak sonraları ve aralarından birçoğu kılıçtan geçirildikten sonra Türkler Bizanslıların durmadan tekrarladığı bu sözcüğün manasını anladılar ve kendileri de sabah fecrinde ordular birbirinden ayrılıncaya kadar 'sideros' diye bağırdılar".[114]

Kılıçarslan'ın Bizans topraklarına karşı düzenlediği seferlerin Niketas'ta sultanın servet edinmesine yol açtığı belirtilirken. Bu nedenlerle geliştirilen akınların imparatorca karşılığının verilmesi devam eden husumetin bitmemesi sonucunu doğuruyordu. Ancak Niketas'ın sultan hakkında belirttiği bu bir takım olumsuz ifadelerden sonra, çoğu olayların müsebbibi olarak imparatorun kendisinin gösterilmesi Kronikte rastlanılar en dikkat çekici ifadelerden biridir. Ona göre "çoğu zaman sultana rahat vermeyen bizzat imparatorun kendisiydi. Manuel uyuyan canavarı kışkırtıyor, onu kızdırıp yuvasından çıkmaya zorluyor

[112] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.85,86.
[113] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.86.
[114] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.86.

ve böylece onu savaşa iteliyordu. Ne mütarakeler ne ittifaklar veya antlaşmalar, ne de barış müzakereleri karşılıklı baskın ve akınları durdurabiliyordu".[115]

Sultan ve imparatorun kişisel ve askeri özelliklerine de değinen Niketas, Kılıçarslan'ı savaş planlama, dikkat ve soğukkanlılık gibi özellikleriyle, cesareti ve atılganlığıyla ön plana çıkmış Manuel'den ayırıyordu. Her ikisinin de ortak özelliği en ufak sebeplerle birbirlerine karşı ordular toplayarak boy ölçüşmek, "parçalamaya hazır ve çarpışmaktan hoşlanan kimseler"[116] olmasıydı.

Nitekim İmparator'un 'Phrygia' bölgesindeki Dorylaion ovası üzerinde planlar yürütmesi burada bulunan 'barbar Türkler'i harekete geçirmişti. Türkler için buranın önemi, büyük ve küçükbaş hayvanlarının otlatılabilmesi için gerekli olan geniş otlaklara ve uygun şartlara sahip olmasıydı. Bunun için bölgeye imparator kadar sultan da değer veriyordu. O nedenle sultan, imparatora elçiler göndererek bölge üzerindeki emellerinden vazgeçmesini istedi; ancak İmparator Dorylaion'da Bizanslılara ait bir şehirin kurulmasında ısrarlı olduğu için Sultanı duymamazlıktan geldi. Böylece Türkler "büyük bir gurup halinde Dorylaion civarına gelip Bizaslıların yiyecek veya yakacak odun sağlamak için şehirden çıkmalarını beklediler ve ellerine düşen herkesi kılıçtan geçirdiler".[117]

Türklerle Bizanslıların savaş alanında karşılaşması esnasında, durumun Bizans aleyhine bozulmasını hava şartları ya da coğrafi nedenlere değil de aksine Türklerin askeri yeteneğine bağlayan Niketas'a göre imparator karşısında uygulanan yöntem Bizanslıları zor durumda bırakmıştır. Tarafların karşı karşıya gelmeleri durumunda Türkler sıkı bir savaş düzeninde durur, sonra birden plan gereği dağılarak kaçmaya, 'düşman'ı kendisine takibe zorlar. Bir Türk bu esnada şu şekilde davranır: "Atını(n), uçar gibi koşmasını sağlamak için şiddetle mahmuzlar, kendisi iki eliyle yayını kavrayarak geriye doğru ok atar. Arkasından onu geçmek üzere gelen ise onu geçer ama sadece ölmekte. Onu yakalamak isteyen kendisi yakalanır ve birden bire izleyen izlenen olur".[118]

---

[115] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.121.
[116] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.121.
[117] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.122.
[118] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.122.

Öte yandan "imparator, sultanı, kendisine iyilik edene karşı nankörlük etmekle, tebasına hakim olmaya çalıştığı sırada kendisine yaptığı türlü yardım ve iyilikleri unutmuş olmakla suçluyordu. Sultan ise, imparatoru hiç düşünmeden anlaşmaları ihlal etmek, dostlukları düşüncesizce yaralamak, beklenmedik şekilde barış antlaşmalarını tadil ve tagyir etmekle suçluyor, imparatorun kendisine parlak ve kandırıcı vaadlerde bulunduğunu ve hatta bu vaatlerini imparatorluk purpuru ile imzalanmış belgelerle belirtmiş olduğu halde bunlardan ancak pek azını yerine getirdiğini belirtiyordu".[119]

Bu suçlamaların oluşturduğu yeni gerginlikte imparator, aralarında Latinler ve Kumanların da bulunduğu büyük bir ordu hazırlayarak Türkler üzerine sefere çıktı. Amacı "Türk milletini ortadan kaldırmak ve Konya surlarını bizzat yıkmak... Sultanı eline geçirmek, ayağını ensesine dayayarak onu kendisine basamak taşı yapmak(tı)... (bunu için öncelikle) Büyük Kilise'ye [Ayasofya'ya] giderek Tanrı'dan zafer için yardım ricasında bulundu, savaşın (Myriokephalon) sonucunun belirttiği gibi boşuna bir yakarma".[120]

Sultan, bunlara karşı 'Mezopotamya' ve Anadolu'nun farklı bölgelerinde yaşayan Türklerden yardım almış ve imparatora elçiler göndererek 'uzlaşmak' istediğini belirtmiştir. Bizans'ın deneyimli üst düzey ordu mensupları ise imparatora "savaşın büyüklüğünü düşünmesi, düşmanların bütünüyle bir tuzak haline getirdikleri ülkenin kolay geçilmezliğini göz önünde bulundurması, bütün Türk savaş gücünün ne kadar kuvvetli ve nekadar iyi atlara sahip olduğunu Bizans ordusunu müşkil duruma sokan salgın hastalığı hesaba katmasının gerektiğini söylediler. İmparator ise bu yaşlıların önerilerine zerre kadar önem ver(meyince)...Sultan yine de durmadı ve yeniden müzakereye girişmek istedi. Ancak imparator kibirli bir palavrayla, ona cevabını bizzat ve Konya'da bildireceğini belirtti".[121]

Kısa bir süre sonra Bizans askerleri, Türkler karşısında "kahramanca bir mücadeleden sonra maktul düştüler... Türkler büyük guruplar halinde

---

[119] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.122, 123.
[120] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.123.
[121] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.124.

Bizanslıların geçebileceği bütün yol ve patikaları tutarak geçidi tıkadılar... Bu sebepten taarruz eden Türkler tarafından kolayca kılıçtan geçirildiler... Koyunlar gibi boğazlandılar".[122] Savaş meydanında "Bizanlılar, Türkler, atlar, öküzler ve yük hayvanları yan yana yatmaktaydılar... özellikle imparator ailesi mensupları ile soylulardan ölenler diğerlerinden çok çok fazlaydı".[123]

Ardından Türkler, imparatoru kuşatma altına aldı. İmparator, "Türklerin kılıç ve gürzlerinden aldığı çok sayıda yara ve şişler içinde(ydi). Bütün vücudu yaralar içindeydi, kalkanına kana susamış otuz ok saplanmıştı ve yumru yumru hale gelmiş miğferini başında düzgün tutamıyordu. Ama beklenmedik bir şekilde barbarlardan kurtulmuştu. Mezmur'ların şairinin bizzat söylemiş olduğu gibi [Mezmur 139 [140] 8] savaş günlerinde bir zamanlar Davud'un başını da korumuş olan Tanrı onu da korumuştu".[124]

Ioannes Kantekuzenos'un da ölümüyle zor durumda kalan imparatora karşı Türkler "onu kolayca esir edebileceklerini veya öldürebileceklerini zannederek bu soylu avın üzerine yürüdüler. Bunların hepsi de Arap atları üzerindeydiler ve soylu kimseler oldukları görünüşlerinden belli olmaktaydı".[125]

İmparatorun Türk taarruzundan kısmen kurtulduğu ve birliklerinin başına tekrar geçtiği anda gece olmuştur; fakat Türkler, Bizans ordusunu tekrar kuşatma altına alarak, orada bulunan ve daha önce İmparatorluğu kabul eden Türklerle, ticari kaygılardan ötürü Bizans hizmetine giren Türklere, orduyu terketmelerini aksi halde "gün ışır ışımaz ordugahta bulunanların tümünün mahvedileceğini bildirmekteydiler. Bizanslılar geceyi, dostlar, aileler, akrabalar ve şehirler olarak guruplar halinde birleşip korkudan hazan yaprakları gibi solmuş benizleriyle geçirdiler".[126]

Geceyi endişe içerisinde geçirenler arasında İmparator Manuel'de vardır. Bu nedenle Niketas, Türkler karşısında başarısız olmasından dolayı imparatoru

[122] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.126.
[123] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.126.
[124] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.126.
[125] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.128.
[126] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.129.

'hakarete' varır düzeyde eleştirir ve onu "çok korkakça, namus ve haysiyeti unutmuş bir plan yumurtlamak... gizlice kaçmak ve askerleri esaret ve ölüme terketmek"[127] ile suçlar.

İmparator'un bu eylemini işiten bir asker bu esnada ona karşı şunları söyler: "Sen değil misin bizi bu Tanrı'nın terkettiği dar geçide zorla tıkıştıran?...Bu felaket vadisinden, bu cehennem ağzından bize ne?...Biz basit insanların barbarlarla ne alıp vereceği vardı? Hiçbirşey! Şimdi bu adamlar bu dar, ne sakladığı görünmez vahşi toprakta bizi sarmış bulunuyorlar... Şimdi sen bize ihanet edip bizi koyunlar gibi boğazlanmak üzere düşmanlara bırakıyorsun haaa!".[128]

Niketas'a göre işte tam bu sırada Tanrı, 'elini' Bizanslılara uzatarak onların yok olmasına mani olmuştur: "O (Tanrı), bir zamanlar tohumlardan birisini İsrail'de, seçkin kavminin Sodom ve Gomora'daki gibi mahvolmaması için bırakan... günahkarların kırbacını haklıların milleti üzerine ebedi olarak saldırtmayan, işte O o zaman da milletine acıdı ve onu tamamiyle kendisinden dışlamak istemedi. Sultan'ın düşüncesini, hiç işitilmemiş, hele bu millet için alışılmış olmayan bir merhamet ve mürüvvete çevirdi ve önceleri imparatorun kişiliğine ve becerikliliğine saygı duymuş ve ondan çekinmiş olan Türk [yani Sultan Kılçarslan] onun içine düşdüğü felakete üzüldü. Yahutta Tanrı, Khusi yoluyla Akhitobel'in planını bozarak Absalon'un aklını, kendisi için fena olacak kararları kabul edecek kadar başından aldığı gibi [Krş.2.Krallar 17] şimdi de Türklerin hükümdarını, kendisinden beklenmeyecek bir şekilde davranmaya sevketti. Barış devrelerinde imparatorun avuç dolusu hediyelerini alan adamlarının tavsiyelerine uyarak Sultan bir barış elçi heyeti yollayarak eski antlaşmaları yeniden yürürlüğe geçirmek istedi. Böylece o – görünüşte kendi kararı ile, gerçekte ise Kadir-i Mutlak Tanrı tarafından sıkıştırılarak- bir antlaşma düşünmek zorunda olan imparatordan önce davranmış oluyordu".[129]

---

[127] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.129.
[128] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.130.
[129] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.130; Sodom ve Gomora için bkz., *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat-Zebur-İncil)*, İstanbul 2002, Yaratılış 19.

Sabah olunca geceden belirttikleri gibi Türkler, İmparator Manuel'in ordusunu, "daha ilk saldırıda, vahşi bir hayvanın, ağzına layık bir lokmayı gövdeye atması gibi, yutacaklarını yani sanki terkedilmiş yuvadan yumurta toplayacaklarını sanmaktaydılar. Bu sebeple bütün yönlerden, vahşi naralar atarak ordugaha karşı yürüyüp burasını kuşattılar ve yaylalarını Bizanslılara karşı boşalttılar"[130] ve sonrada gelen emir üzerine taarruzu sürdürmeyi bıraktılar. Sultan kendisine en yakın devlet adamlarından Gabras'ı imparatora elçi olarak gönderdi. O imparatorun huzuruna geldiğinde "barbarlara mahsus saygı selamında bulunup"[131] hediyeler sundu. Sonra "yumuşak ve itina ile seçilmiş sözlerle, imparatorun uğradığı ve de pek belli olan üzüntüyü giderdi ve imparator'un kulağına fısıldadığı sözler, sihirli sözcükler gibi, sızlayan yaranın acısını dindirdi".[132]

Niketas'ın bu görüşmeler esnasında herhangi bir tercümandan bahsetmemesi ve Gabras'ın imparatorla yeri geldiğinde fısıldayarak konuşması, onun Grekçeyi biliyor olma sonucunu verir. Bu da Gabras'ın Türk menşeili olup olmaması mevzunu gündeme getirmektedir. Gabras'ın imparatorla yaptığı müzakereler neticesinde, Türklerin getirdiği barış teklifine oldukça şaşıran imparator, "barbarın barış önerisinde samami ve dürüst olduğunu, onun sadece kızgınlığının intikamını almak için önüne bir kemik atmamış olduğunu görmüştü".[133]

Böylece imparatorla anlaşmayla yapıldı, barış anlaşmasının yapıldığına dair haber için Byzantium'a elçiler gönderildi. Mektupta, imparator "rüzgarla salınıp korkudan tir tir titreyen düşmanlarına (karşı) tepeden bakan kendi sancağı altında (antlaşmanın) imzaladığını yazmaktaydı".[134]

İmparator Byzantiuma dönüş için yola çıktığında savaş esnasında ölenlerin cesetleriyle karşılaştı, bunların "kafa derileri yüzülmüş ve birçoklarının erkeklik uzuvları koparılmıştı. Türkler bunu, sünnetli olanların sünnetsizlerden

[130] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.130.
[131] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.131.
[132] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.131.
[133] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.131.
[134] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.133.

ayrılamaması ve böylece zaferlerinin daha açık seçik olması için yapmışlarmış".[135]

İmparatorun Türkler karşısında başarız olma hissi rüyalarına kadar tesir etmişti. Bir gün rüyasında "kendisini gemisine binmiş, maiyyetiyle birlikte Marmara'da gezinti yaparken görmüştü; birden bire Avrupa ve Asya (Anadolu) dağları çökmüş, gemi parçalanmış, bütün gemide bulunanlar mahvolmuş ve sadece kendisi güçlükle ve yüzerek karaya ulaşabilmişti".[136]

Sultan, anlaşmanın getirdiği bazı hususların imparator tarafında gerçekleştirilmemesi üzerine, ona elçiler göndererek yükümlülüklerini hatırlattı, O ise "mecburiyet içinde kabul edilmiş bir anlaşmaya pek önem vermeyeceğini bildirdi".[137] Bunun üzerine Sultan, 'Atapakos' [Αταπακος] komutasında 24 bin kişilik orduyu Ege ve yöresine akına gönderdi. İmparator bu haberi aldığında Türkleri hayvanlara benzeterek "bizden nefret edenleri-Davut'un söylediği gibi [Mezmur 82 [83] 3], böğürerek başlarını kaldırmış olanlar"[138] demişti.

Ancak Atapakos komutasındaki Türkler, verilen görevi yerine getirdikten ve dönüşe geçtikten kısa bir süre sonra Bizanslılar tarafından kuşatıldılar. Atapakos ve ona bağlı neferlerin birçoğu bu saldırıda hayatını kaybetti. Niketas'a göre "bu başarı diğer bütün önceki başarılardan çok Bizanslıların itabarını yerine getirdi ve Türklerin kendini beğenirliklerini zedeledi. Türkler, Bizanslıların kendilerine karşı çıkacaklarını beklemedikleri için, neşe içinde kaygısızca sefere çıkmışlardı".[139]

Ardından İmparator, Atapakos üzerine yapılan birinci seferden sonra Lakerion ve Panasion bölgesindeki Türklere karşı ikinci seferi, Lampe ve Graosgola bölgesine ise üçüncü seferi düzenlemiştir. İmparator, bu üçüncüsünde Andronikos Angelos komutasındaki Bizans ordusuna "Doğu birliklerinin en seçmelerini vermiş ve becerikli ve kahraman bir adam olan

[135] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.131.
[136] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.132.
[137] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.133.
[138] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.133.
[139] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.135.

Manuel Kantekuzenos ve diğer soylu Bizanslılarları"[140] da beraberinde göndermiştir. Fakat bu üçüncü seferde Başkomutan Andronikos, "herhangi bir yararlılık gösteremediği gibi, böyle güçlü bir ordudan da beklenecek hiçbir şey de yapamadı. Aksine otlaklardaki sürüleri yağmalamayı ve birkaç Türk çobanını esir etmeyi yeterli bir kahramanlık sayarak korku içerisinde oradan ayrıldı"[141]. Türklerle savaşılmamıştı da yalnız "gecenin birinde arkasında Türkler belirmiş nara atmışlardı bunun üzerine üzerine yürüyen düşmanların sayısının belirlenmesini bile beklemedi... İmparator Andronikkos Angelos'un korkakça kaçışını fena halde içerledi. Az kalsın onu kadın kılığında şehrin sokaklarında dolaştıracak ve herkesin alayına hedef yapacaktı".[142]

Bizans ordusunun bu seferden dönüşü esnasında, "Türk'ün biri yalçın bir kayaya çıkarak oraya yerleşmiş ve kayanın önünden geçen birçok Bizanslıyı okla öldürmüştü. Okların herbiri öldürücüydü; çünkü bunlar kalkan ve zırhları deliyorlardı müthiş bir bela idiler. Cesaretlerini göstermek isteyen birçok Bizanslı ona karşı çıkarak kan ter içinde Türk'ün yakınına kadar gelip ona ok ve mızraklarıyla saldırmışlardı. Türk ise, sanki kendisine fırlatılan ok ve mızraklar arasında dans eder gibiydi. Sonra kendisi hücüma geçiyor ve karşısındaki düşmanları öldürüyordu... Nihayet Manuel Kseros atından atladı; kalkanını önünde tutarak yalın kılıç Türkün üzerine yürüdü. Onun attığı okları kalkanı ile önledikten sonra kafasına müthiş bir darbe indirdi. Türk hayatının bağışlanması için yalvardıysa da Kseros onu hayatta bırakmak düşüncesinden çok uzaktı. Küstahça sözleri ve okadar kötülük ettiği insanlardan insancıllık talebinde bulunduğu için, bütün inatçılığını ve sertliği takınıp ona ikinci ve öldürücü bir darbe daha indirdi".[143]

Bundan ayrı olarak Klaudiopolis şehirindeki Bizans garnizomunun Türkler tarafından kuşatma altına alınmasıyla zor durumda kalan Bizanslılar, imparatordan yardım isterler, İmparator Manuel'in bölgeye geldiğinde "Kladiopolis etrafında bulunan barbarlar (Türkler) bundan haberdar olup derhal kaçmaya başladılar. Birliklerin alemetlerini tanımışlar ve silahların parıltısını

[140] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.135.
[141] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.135.
[142] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.135, 136.
[143] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.136.

görmüşlerdi. İmparator onları ellerinden geldiği kadar uzağa kovaladı. Türklerin tafrası karşısında bezginlik içine düşmüş olan şehir Bizanslılar için imparatorun gelişi, zorunlu kürek çekmekten harap olmuş gemiciler için uygun bir rüzgarın esmeye başlaması, kışın verdiği zahmet ve hüzünden sonra gelen ilkbahar ve güç ve elemli bir başlangıçtan sonra işlerin düzelmesi gibi büyük sevinçle karşılanan bir olaydı".[144]

Son olarak İmparator Manuel'in tebasına, tebasının ise İmparatora güvenmemesi devlet için ciddi bir sorun olarak görülmekteydi. "İmparator, hırsız kabul ettiği Bizanslılara güvenmiyordu ama böyece, sadece para düşkünü barbarları zengin ettiğinin rezil ayak takımına iyilikte bulunduğunun, kendi milletinin doğuştan sahip olduğu namus ve sadakat duygularını tersine çevirdiğinin farkında değildi. Çünkü imparatorun ikinci güvensizliği Bizanslılarca bilinmiyor değildi. Bunlar imparatorlarının kendilerini güvenli memurlar olarak değil, daha ziyade teknisyen olarak kullandığını ve güvensizliği yüzünden yabancıların yanına kattığı, böylece devlet arabasının ana çekicileri olarak değil de yedek atlar olarak gördüğünü farketmişlerdi".[145]

[144] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.137,138.
[145] *Choniatae*, çev. Işıltan, s.143.

SONUÇ

12. yüzyılda Bizans devletinin sahip olduğu topraklar Anadolu'ya gelen Türkler için batıda yer alıyordu. Doğu ile batıda olanın bilincinde olma, yerinin farkında olunduğunun göstergesiydi. İki farklı kültürün karşılaşması ve bu kültürlere olan üçüncü kültürlerin müdahalesinin yaşandığı onikinci yüzyılda, Anadolu'da, Türklerin yerli halkla olan münasebetlerini, onların yaşam tarzlarını, hayatı algılayışlarını bir yazarın zihnindeki çözümlemelerle aktardığı metinlerde gördüğümüz biçimle öğreniyoruz.

Bir yere göre Doğu ile Batı'da ya da bir yerde olup dışarıdakinin farkında olma, kendi varlığının da farkındalığını doğurduğundan bir başkasının varlığının tanımlanması kaçınılmaz olmaktadır. Onikinci yüzyılda Bizans Devleti'nin duruşu çevresel algılamalar itibariyle siyasi bir kurum anlayışı içerisinde Türk siyasi duruşundan farklı bir konuma oturmaktaydı. Bizans'ta varolan toprakların korunmasında gösterilen hassasiyetle sınırlı olan taarruz gücü, Türklerde varolanın ötesinde yeni kazanımlar şeklinde görülen güce tekabül ediyor ve iki kesimin olayları yorumlamadaki durumunu etkiliyordu. Tercihlerde bulunma tabiatıyla varolanı kurtarma durumunda olan için söz konusu değildi.

Bizans için Doğu'dan tüm zıtlıklarıyla gelen Türklerin, Batı'da Bizans İmparatorluğu ile karşılaşması esnasında ortaya çıkan birbirini tanıma ve bundan doğan yabancılaşma ile dışarıda kalma, Türklerin 'Öteki' olarak algılanmasına neden olan ilk fiziksel yapıyı oluşturuyordu. Bizans Devleti, kendini asalet ve yüksek değerlerin merkezi olarak görmesinden dolayı, dışarıda kalanları barbar olarak nitelendirmişti. İşte bu dışarıdakiler iki yönlü barbar olarak Doğulu ve Batılı olmak üzere ayrılıyordu. Bu tek 'Öteki'nin birden sağında ve solunda iki yönlü 'Öteki'ler haline gelmesi, ortada Bizans'ın yer almasını sağlarken, iki 'Öteki'nin savaş ya da barış için bir araya gelmesi durumunda, 'Öteki'lerden biri, 'Öteki'liğinden sıyrılarak Bizans için 'Ben' e yakın bir duruma yükseliyor, Bizans Devleti 'külli iradesi'nden 'cüzi irade'ler alıyordu. Yani Bizans Devleti, iki Barbarın karşılaştırması esnasında bitaraf değil, tarafların birine kendinden 'Ben'e aid özellikler katıyordu. Haçlılarla Türklerin savaş sahnelerinin anlatıldığı metinlerde müellif, Bizans ordusunun

kahramanlıklarını anlatmak için kullandığı sözleri, Haçlı orduları ya da komutanları için de kullanıyordu.

Buna rağmen Bizans imparatorları, barbar olarak değerlendirilen kişi, siyasi gurup ya da devletlerle gerektiğinde işbirliği içerisinde bulunmakta bir sakınca görmemiş, müşkül duruma düşüldüğünde barbarlar vazgeçilmez müttefikler olmuştur. Bunun nedenlerinden biri de Bizans Devleti'nin imparatorluk olarak kendini 'merkez'de görmesi ve dolayısıyla varolan olumsuz çevresel faktörlerin etkisini azaltarak uzlaşma yolunu tercih etmesidir. Anlaşma gereği kurulan dostluk ve öncesindeki düşmanlık durumu, Bizans'ın 'merkez – çevre' ilişkisinin netliğini bulandıran nedenler arasında gösterilebilir. 'Merkez'in güçlü olması sağlam ve hızlı haberleşme ağına sahip 'merkez-çevre' ilişkisine ve 'çevre'nin üzerine kurulan hakimiyetle söz konusudur; bu, genişleyen ve devamlılığı hedeflenen Bizans'ın 'imparatorluk' düşüncesini destekler, neticede böyle bir sistem, ya sisteme bağlı birer 'çevre' olma ya da 'merkez' dışı kalıp sistemle savaş halinde olmak durumunu doğuracaktır.

BİBLİYOGRAFYA

KAYNAKLAR

Ahmed b. Mahmud, *Selçuk-name*, haz. Erdoğan Merçil, I, Tercüman 1001 temel eser, İstanbul 1977.

Aksaraylı Kerimeddin Mahmut, *Müsameret-al-ahyar*, çev. M. Nuri Gencosman, Uzluk Basımevi, Ankara 1943.

Anne Comneni, *Alexiade, Regen De L'empereur Alexis I Comnéne (1081-1118)*, nşr. S.J. Bernard Leib, I- II, Paris 1945.

Alexiadis, nşr. Ludovıcus Schopenus, Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, I-II, Bonnae 1839.

The Alexiad of Anna Comnena, çev. E.R.Sewter, Penguin Books,1960.

The Alexiad of the Princess Anna Comnena, çev. Elizabeth A. S. Dawes, Barnes & Noble, Inc., Newyork 1967.

Anna Komnena, Alexiad; Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi; Malazgirt Sonrası, çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınları, İstanbul 1996.

İbn-i Bibi, *Ahbar-u Selaçeke-i Rum,* nşr. Muhammed Cevad, Tahran H.1350

Ioannis Cinnami, *Epitome rerum ab Ioanne et Alexio [?] Comnenis gestarum,* nşr. Augustus Meineke, Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, Bonnae 1836.

Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176), haz. Işın Demirkent, TTK, Ankara 2001.

Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat-Zebur-İncil), İstanbul 2002.

Nicetae Choniatae, *Historia,* Corpus Scriptorium Historiae Byzantinae, nşr, Immanuel Bekkeri, Bonnae 1835.

Historia, trc. Fikret Işıltan TTK, Ankara 1995.

O city of Byzantium, Annals of Niketas Choniates, çev. Harry J. Magoulias, Wayne State Universty Press, Detroit 1984.

ARAŞTIRMA ESERLER

Bezer, Gülay Ö., "Türkiye Selçukluları'nın Güneydoğu Siyaseti ve I. Haçlı Seferlerinin Bunun Üzerindeki Etkileri", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, sayı.12, İstanbul (Eylül 2002), ss.79-113.

Bozkurt, A., "Öteki'nin Ölümü", *Düşünen Siyaset; Aylık Düşünce Dergisi*, yıl.1, sayı. 4, Ankara 1999, ss.121-128.

Burçoğlu, N., " 'Öteki'İmgesinin Oluşumunda Çevirinin Belirleyici Rolü", *Yıldız Üniversitesi Hasan Ali Yücel'a Armağan Kitabı*, 1. Uluslar arası Çeviri Sempozyumu Bildirileri, İstanbul 1997, (ss.1-8, basılmamış metinde)

Cevizci, A., *Felsefe Sözlüğü,* Paradigma Yayınları, Ekim 2002.

Condon, J., *Kelimelerin Büyülü Dünyası*, çev. Murat Çiftkaya, İnsan Yayınları, İstanbul 2000.

Demirkent, I., " Komnenoslar Hanedanının Büyük Başkomutanı: Türk Asıllı Ioannes Aksukhos", *Belleten*, LX, sayı 216, Ankara 1996, ss.59-72.

Fabian, J., *Zaman ve Öteki*, çev. Selçuk Budak, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.

Gasset, J. O., *İnsan ve Herkes*, çev, Neyire Gül Işık, Metis Yayınları., İstanbul 1999.

Girard, R., *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat, Edebi Yapıda Ben ve Öteki*, çev. Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul 2001.

Goody, J., *Batıdaki Doğu*, çev. Burhan Mert Angılı, İsmail Mert Bezgin, Dost Yayınları, Ankara 2002.

Gündüz, Ş., "İslam'da Öteki'nin Bilimi; Kuran'ın Nasara Terimine Etimolojik ve Tarihsel Bir Yaklaşım", *Tezkire, Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi*, sayı.9,10. İstanbul (Bahar 1996), ss.171-179.

"Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Öteki'nin İnklusivist Yorumu", *Tezkire, Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi*, yıl.10, İstanbul (Nisan/Mayıs 2000), ss. 91–116.

Hartog, F., *Heredotos'un Aynası*, çev. Emin Özcan, Dost Yayınlar, Ankara 1997

Jobst, W., Erdal, B., Gurtner, C., *İstanbul Büyük Mozayiği*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1997.

Konstan, D., "Aynadaki Barbar", *Virgül*, çev. Ayşe Ozil, s.8, İstanbul 1998, ss. 2- 4.

Köylü M, "Dinsel Dışlayıcılık (Ekslusivizm)", *Dinlerin Doğruluk/Kuralcılık ve Birarada Yaşama Sorunu*, haz. Cafer S. Yaran, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2001.

Latouche, S., *Dünyanın Batılılaşması Gezegenimizin Birörnekleştirilmesinin Anlamı, Önemi ve Sorunları Üstüne bir Deneme*, Ayrıntı Yayınları, çev. Temel Keşeoğlu, İstanbul 1993.

Levinas, E., *On Thinking of the Other, Entre Nous*, The Athlone Pres, London 2000.

Liddell, H. G ve Scott, R., *Greek- English Lexicon, Oxford Press*, Oxford 1968.

Maguire, H., "The Medieval Floors of the Great Palace", *Byzantine Constantinople: Monuments, Topography and Everyday Life*, ed. Nevra Necipoğlu, Brill-Leiden-Boston-Köln 2001, ss.153–174.

Moravscik, G., *Byzantinoturcica,II, Sprachreste der Türkvölker in den Byztinischen Quellen*, Leiden-E.J. Brill 1983.

Robins, K., *İmaj; Görmenin Kültür ve Politikası*, çev. Nurçay Türkoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999.

sarp erk ulaş Felsefe Sözlüğü, haz. A.Baki Güçlü, Erken Uzun, Serkan Uzun, Ü. Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2002.

Shils, E., *Gelenek, İnsan Bilimlerine Prolegomena; Dil, Gelenek ve Yorum*, der. ve ter., Hüsamettin Arslan,Paradigma, İstanbul 2002.

Tekeli, İ., "Tarih Yazıcılığı ve Öteki Kavramı Üzerine Düşünceler", *Defter*, yıl. 9, sayı. 26, İstanbul 1996, ss. 105-110.

Turan, O., *Doğu Anadolu Türk Devletileri Tarihi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2001, s.163.

Selçuklular Zamanında Türkiye; Siyasi Tarih, Alparslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1328), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2002, s. 214.

Trilling, J., "The Soul of the Empire: Style and Meaning Mosaic Pavement of the Byzantine Imperial Palace in Constaniople", *DOP* 43, Washington, D.C 1989, ss. 27-72.

Yang, R., *Beyaz Mitolojiler*, çev. Can Yıldız, Bağlam Yayınları, İstanbul 2000.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgi	Uyruğu: TC Doğum Yeri ve Tarihi: Osmaniye-Merkez / 06- 05-1977 Askerlik: Yaptı (Kasım 2001- Temmuz 2002)
Eğitim	Yüksek Lisans: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2002–2004 Lisans: Mersin Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Mersin 1996-2000 Lise: Osmaniye Derviş Paşa Lisesi, Fen Bilimleri, Osmaniye 1991-1994
Tez	Yüksek Lisans Tez: "Bizans Kroniklerinde 'Öteki' Olarak Türkler (Komnenoslar Devri, 1081-1185)", İstanbul 2004 Lisans Tez: "Osmanlı İmparatorluğu ve Ortadoğu;Akabe ve Kuveyt" (TC Başbakanlık Osmanlı Arşivi 69/1 ve 69/2 Dosya Usulü İradaler Tasnifi), Mersin 2000
Etkinlik	NAU Scuba Diver Programme – Boğaziçi Sualtı Araştırmaları Merkezi, 2003 - İstanbul Mersin Üniveristesi, Mağara Araştırmaları Topluluğu Kuruculuğu, Mersin 1998 100. Yıl Toklu Schotokan Karate do Merkezi - Lisanslı Karete Sporcusu, Omaniye 1991

Alınan Lisan Dersleri	Osmanlıca, Mersin Üniversitesi - VI Sömestir, Mersin İngilizce, Mersin Üniversitesi - IV Sömestir, Mersin Almanca, School of Masters, Mersin Grekçe, Boğaziçi Üniversitesi - II Sömestir, Marmara Üniveristesi-I Sömestir, İstanbul Latince, Marmara Üniversitesi - II Sömestir, İstanbul Farsça, Marmara Üniversitesi - I Sömestir, İstanbul Arapça, Marmara Üniversitesi - I Sömestir, İstanbul
Bilgisayar / Programlar	Web tasarım ve uygulama; www.bizans.org portalı editör ve yapımcılığı. 'Bizans Araştırmacıları İnternet Gurubunun yöneticiliği.